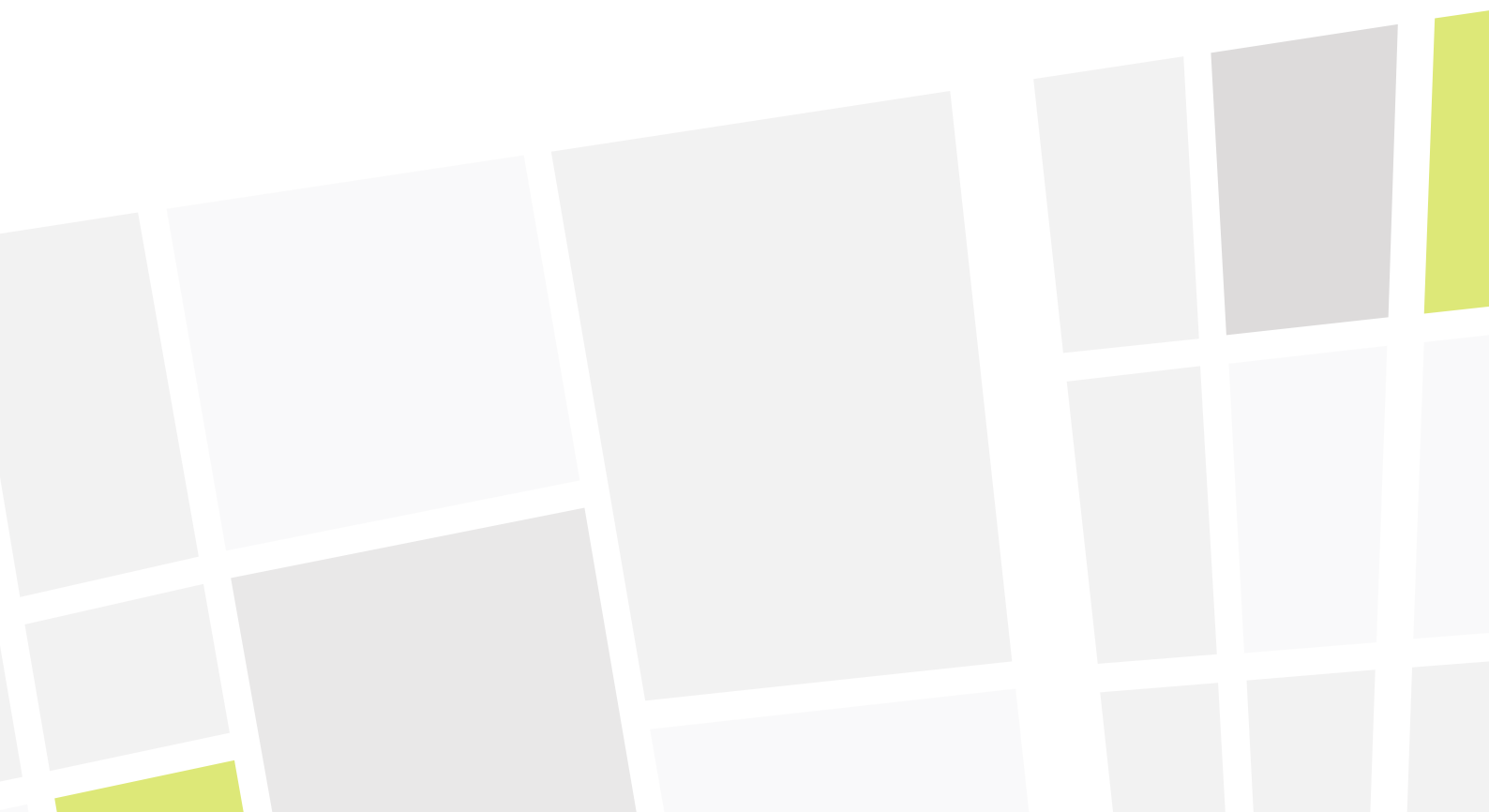

BIZTONSÁG. VÁROS. KÖZÖSSÉG

A SAFECITY KONFERENCIASOROZAT ELŐADÁSAINAK
VÁLOGATOTT GYŰJTEMÉNYE

SAFETY.CITY.COMMUNITY

*SELECTED PROCEEDINGS
OF THE SAFECITY CONFERENCE SERIES*

BIZTONSÁG. VÁROS. KÖZÖSSÉG

A SAFECITY KONFERENCIASOROZAT ELŐADÁSAINAK
VÁLOGATOTT GYŰJTEMÉNYE

Szerkesztette: Tóth Eszter

SAFETY.CITY.COMMUNITY

***SELECTED PROCEEDINGS
OF THE SAFECITY CONFERENCE SERIES***

Editor: Eszter Tóth

Kiadja a kultúrAktív Egyesület

Published by kultúrAktív Association

7625 Pécs, Mikszáth K. u. 9. | Mikszáth K. str. 9. Pécs, 7625 Hungary

Szerkesztő: Tóth Eszter | Editor: Eszter Tóth

Felelős kiadó | Publisher:

Tóth Eszter a kultúrAktív Egyesület elnöke | Eszter Tóth, Chairwoman of kultúrAktív Association

ISBN 978-963-89794-6-9

© 2019 kultúrAktív Egyesület | 2019 kultúrAktív Association

www.kulturaktiv.hu

A konferenciasorozat eseményei | Safecity conferences:

NYITÓKONFERENCIA – Biztonság. Város. Közösség - Fókuszban a bűnmegelőzés

2018. június 7., Budapest, Benczúr Palota

OPENING CONFERENCE – Safety. City. Community

7th June 2018, Budapest, Benczúr Palace

SAFECITY 1.0 – A tudatos tér és környezetalakítás szerepe a bűnmegelőzésben

2019. március 7-8., Budapest, Nemzetközi Oktatási Központ

SAFECITY 1.0 – The Role of Conscious Architectural and Environmental Design in Crime Prevention

7th and 8th March 2019, Budapest, International Training Centre

SAFECITY 2.0 – Biztonságos Városok -Az építészeti bűnmegelőzés szerepe a településfejlesztésben

2019. május 9., Törökbálint, Művelődési Ház

SAFECITY 2.0 – Role of Crime Prevention through Environmental Design in Urban Planning

19th May 2019, Törökbálint Culture House

SAFECITY 3.0 – Építészeti bűnmegelőzés az iskolától az egyetemig

2019. június 6., Budapest, Szent István Egyetem Tájépítészeti és Településtervezési Kar

SAFECITY 3.0 – Crime Prevention through Environmental Design from School to University

6th June 2019, Szent István University, Faculty of Landscape Architecture and Urban Planning

A Safecity konferenciasorozat és a tanulmánykötet a Belügyminisztérium és a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács támogatásával valósult meg.

TARTALOMJEGYZÉK | CONTENTS

KÖSZÖNTŐ | FOREWORD 7

ELŐSZÓ | PREFACE 11

BEVEZETŐ | INTRODUCTION 17

NYITÓKONFERENCIA | OPENING CONFERENCE

Molnár István Jenő 27

A tudatos építészeti és környezeti tervezés újradefiniált szerepe a bűnmegelőzésben
The re-defined role of conscious architectural and environmental planning in crime prevention

Kara László 35

Bűnmegelőzés építészeti eszközökkel
Crime prevention through environmental design

Barabás A. Tünde 47

Biztonságérzet és viktimizáció vizsgálata Magyarországon
Review of the sense of security and victimisation in Hungary

SAFECITY 1.0

Gregory Saville 59

Neighborhood safety with the SafeGrowth planning system
Biztonság a szomszédságban a SafeGrowth tervezési módszer segítségével

Bo Grönlund 73

CPTED and New Urbanism in a world of growing differences
CPTED and New Urbanism in a world of growing differences

Dallos Endre 85

CPTED – hogy mondjuk magyarul?
CPTED – how is it in Hungarian?

Marguerite Hunter Blair 95

Play, Planning and Place: Play is a social justice issue – planning for play reduces inequality and promotes the health and wellbeing of the whole community
Játék, Tervezés és Hely: A játék egy társadalmi igazságossági kérdés – a játék tervezése csökkenti az egyenlőtlenséget és javítja az egész közösség egészségét és jólétét

Ewa Klima 103

Improving the Quality of Life with CPTED Methodology. Context of Higher Education
Az életminőség javítása a CPTED módszertan segítségével. Felsőoktatási kontextus

Kovács Róbert	111
A szituációs bűnmegelőzés és az önkormányzati perspektíva <i>SituATIONAL CRIME PREVENTION AND THE LOCAL GOVERNMENTAL PERSPECTIVE</i>	

SAFECITY 2.0 KONFERENCIA

Ongjerth Richárd	123
(Építészeti) Bűnmegelőzés a várostervezésben <i>Crime prevention in urban planning</i>	
Windt Szandra	137
Közösségi tér, de hogyan? <i>Community space, but how?</i>	
Géczy Krisztián– Szilágyi-Nagy Anna	149
Törökbálint nyomában - összefogással az élhetőbb és biztonságosabb városokért <i>Following the footsteps of Törökbálint – joining forces for more liveable and safer cities</i>	
Polyák Levente	163
A viselkedés tervezhetősége: gondolatok az építészeti determinizmusról <i>Behaviour calculability: ideas about architectural determinism</i>	

SAFECITY 3.0 KONFERENCIA

Brózik Péter, Lippai Edit és Düll Andrea	175
Biztonságos iskolák <i>Safe schools</i>	
Markó Balázs	187
Az építészeti bűnmegelőzés lehetőségei és irányai az építészképzésben – Terepmunka, helyi közösségek bevonása, az építész társadalmi felelőssége <i>Educational projects of the Safecity program</i>	
Reith Anita	195
A Safecity program oktatási projektjei <i>Educational projects of the Safecity program</i>	
Reith Gábor	203
Építészeti bűnmegelőzés a kollégiumban - A Safecity program megvalósulása a Vécsey János Leánykollégiumban <i>Crime prevention through environmental design in the dormitories – Implementation of the Safecity program in the Vécsey János Female Dormitories</i>	
Gyergyák János	215
Környezet.tervezés.bűnmegelőzés <i>Environment.design.crime prevention</i>	
Düll Andrea	225
A Safecity interdiszciplináris együttműködés értékelése <i>Assessment of the Safecity interdisciplinary cooperation</i>	

KÖSZÖNTŐ | FOREWORD

Tisztelt Olvasó!

Gyermekkoromban azt tanította édesanyám és édesapám is, hogy a környezetet rendben, tisztán tartani érték, becsülete van a rendezett portának. Nem csak azért, mert az a szemnek szép látványt nyújt, hanem mert átláthatóvá válik minden, nem üti fel a fejét a gaz, nem halmozódik fel a hulladék. A gondos gazda törődik ezzel. S nem utolsósorban, ahol kint rend van, ott bent is... vagyis fejben is koncentráltabb, nyugodtabb az, aki ügyel a környezetére. A rend békességet és egyfajta biztonságot is jelent.

Sok nemzetközi és hazai kutatás vizsgálta a rendezett és a rendezetlen környezet hatását és mindegyik megállapította, hogy rendezetlen környezetben gyakoribbak a rongálások, a firkálások, a szemetelés, viszont az átlátható környezet biztonságérzetet ad az ott lakók számára. Az elkövetők is kevésbé érznek késztetést arra, hogy ilyen helyen kövessenek el bűncselekményeket.

A Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács elnökeként feladatom a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia megvalósításának koordinálása és a tudományos eredményekre figyelemmel, új preventív eszközök felkutatása és hazai alkalmazásának elősegítése.

Az építészeti bűnmegelőzés a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia egyik fontos eleme. A jogalkotó a településbiztonság prioritáson belül fogalmazta meg ennek bevezetését, alkalmazhatóságának feltérképezését, a módszer magyarországi megismertetését.

A Safecity projekt az első átfogó kezdeményezés hazánkban, amelynek célja a környezet alakításával segített bűnmegelőzési eszközök népszerűsítése. A program keretében több színtéren zajlott az építészeti bűnmegelőzés elveinek, módszertanának bemutatása, gyakorlati alkalmazásának ösztönzése. A közel másfél év során honlapot készítettünk (www.Safecity.hu), külföldi tanulmányutakon vettünk részt, nemzetközi konferenciánkon külföldi szakértők mutatták be a hazai közönség számára elképzeléseiket, s megannyi tematikus konferencián és workshopon szólítottuk meg a lehetséges célcsoportokat, úgy mint az önkormányzatok, a rendőrök, az egyetemek tanárai és hallgatói, és maguk a civilek.

A projektben kiválasztott utcák, közösségi terek rendbe tétele, az egyetemekkel való összefogás annak érdekében, hogy a hallgatók elsajátíthassák az idea alapjait, a középiskolások tájékoztatása, az önkormányzatok bevonása, megszólítása mind mind azt a célt szolgálták, hogy a jövőben biztonságos, szép, élhető élettereket alakítsunk ki, ahol a közösség tagjai figyelnek egymásra.

Reményeim szerint ennek a munkának, a közös tervezésnek és kivitelezésnek az egyéni felelősségérzet megerősítésében, kialakulásában is komoly szerepe lehet, amely a környezetünkre való odafigyelésen túl az emberi kapcsolatok jobbá tételét is magával hozhatja.

dr. Hatala József
elnök, Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács

Dear Reader,

When I was a child my mother and also my father taught me that keeping our environment tidy and clean is a value and a neat property is always honoured. Not only because it is a pleasure to the eyes, but because everything becomes transparent, there are no weeds about and no waste is accumulated. An attentive owner pays attention to this and last but not least, where there is order outside, there is order also inside... namely people who pay attention to their environment tend to be more focused and calmer. Order represents peace and a kind of security. Numerous international and Hungarian researches reviewed the impact of tidy and untidy environments and all of them stated that in an untidy environment vandalism, graffiti, littering are more frequent, but a transparent environment offers a sense of safety to the residents. The perpetrators feel also less likely compelled to commit crime in such areas.

As the Chairmen of the National Crime Prevention Council my task is to coordinate the implementation of the National Crime Prevention Strategy and by taking into consideration the scientific results to research new prevention tools and to promote their implementation in Hungary.

Crime prevention through environmental design is one of the important elements of the National Crime Prevention Strategy. The legislator within the town security priority drafted its implementation, the mapping of its applicability and the Hungarian introduction of the method. The Safecity project is the first comprehensive initiative in Hungary with the aim of promoting crime prevention tools supported by environmental design. In the frame of the program the introduction of the principles and methodology of crime prevention through environmental design and the promotion of its practical application took place at multiple scenes. In the last year and a half we prepared a website ([www. Safecity.hu](http://www.Safecity.hu)), participated at study trips abroad, at international conferences international experts presented their ideas to the Hungarian audience, furthermore we addressed the possible target groups, such as local governments, police force, lectures and students of various universities and civil organisation, at several thematic conferences and workshops.

Tidying up the streets and community areas selected by the project, the cooperation with the universities in order to ensure that the students learn the basics of the idea, furthermore, informing the high school students and involving and addressing of local governments all serve the purpose of establishing safe, pretty and liveable spaces in the future, where the members of the community pay attention to each other.

I hope that this work, the joint planning and implementation will also play an important role in reinforcing and establishing the individual sense of responsibility, which may result in improving our human relations besides tributing more attention to our environment.

dr. Hatala József
Chairman, National Crime Prevention

ELŐSZÓ | PREFACE

A Kormány a 1087/2011. (IV. 12.) Korm. határozattal hívta életre a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanácsot (a továbbiakban: NBT) azzal a rendeltetéssel, hogy koordinálja a bűnmegelőzés új modelljének hatékony működtetését, amely biztosítja a közbiztonság megteremtését és fenntartását, a bűnözés visszaszorítását, a bűnözést kiváltó jelenségek, valamint a bűnalkalmak csökkentését. A határozat feladatul szabta továbbá a bűnmegelőzés érdekében szükséges cselekvési tervek kidolgozását és végrehajtását, amelynek eredményeképp megszületett a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2013-2023) szóló 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat (a továbbiakban: NBS).

Az NBS megalkotásakor a településbiztonság prioritáson belül önálló célkitűzésként és végrehajtandó feladatként került meghatározásra az ún. építészeti bűnmegelőzés magyarországi modelljének kidolgozása, a módszer minél szélesebb körben történő megismertetése, valamint a szakemberek felkészítése, képzése.

Az NBT a feladat végrehajtásával kapcsolatos munkát 2014-ben kezdte meg, amikor a két szakterület (építészet és bűnmegelőzés) képviselőit egy asztalhoz ültette, s meghatározta a szükséges intézkedéseket. Első lépésként került definiálásra, hogy szükséges a hazánkban még kevésbé ismert módszer szakirodalmi feldolgozása, s egy olyan tanulmány elkészítése, amely összefoglalja az építészeti bűnmegelőzés technikáinak lényegét, s egyben lehetővé teszi a módszer népszerűsítését is.

Ennek a feladatnak az ellátására a Lechner Tudásközpontot kérte fel az NBT, amely együttműködés és a közel kétéves előkészítő munka, valamint a kutatás eredményeképp publikálásra került a Bűnmegelőzés építészeti eszközökkel című kiadvány 2017-ben.

A kiadvány és az annak elkészültéhez vezető út tapasztalatai hívták végül életre a Sa-fecity projektet, amely 2018-ban indult útjára. A projekt a bűnmegelőzésben oly fontos együttműködésen, valamint a szereplők sokszínűségén alapult, melyek vélelmezhetően sikerességének is fundamentumaként szolgáltak.

A közel másfél évig tartó projektet a KultúrAktív Egyesület koordinálta, amelynek projektidőszaka alatt bevonásra és megszólításra kerültek iskolák, egyetemek, önkormányzatok, szakemberek, fiatalok és idősek, laikusok és szakértők egyaránt.

A projekt célja az volt, hogy minden lehetséges eszközzel lehetővé tegyük a bűnmegelőzés e speciális ágának megismerhetőségét, és egyben cselekvésre és annak alkalmazására is ösztönözzük a lehetséges szereplőket.

Természetesen a projekt megvalósítása során mi magunk is fejlődünk és sokat tanulunk. Külföldi tanulmányutakon, hazai konferenciáinkon és megannyi workshopon tapasztalhattuk meg úgy általában és az építészeti bűnmegelőzés vonatkozásában is a profilaxis tárházának sokszínűségét, a különféle szakterületek kapcsolódási pontjainak végtelenségét.

E felismerés összegzéseként bátran merjük kijelenteni, hogy az építészeti bűnmegelőzés sokkal több, mint amit elsőre gondoltunk róla. Nem csupán technikai eszközök összessége, s nem egyszerűen arról szól, hogy tegyük átláthatóbbá, világosabbá és rendezettebbé a bennünket körülölelő épített, fizikai környezetet.

A módszer sokkal tudatosabb jelenlétet és társadalmi bevonódást igényel, a közösség építése és az azt alkotó egyének önmagukért, valamint környezetük iránti felelősségvállalása áll a középpontjában.

Mindez azt jelenti, hogy az építészeti bűnmegelőzés „végzése” nem kizárólag néhány szakember feladata, nem lehetséges a módszert néhány szakértő bevonásával hatékonyan alkalmazni. Minden prevenciós intervenció kiindulási pontja ugyanis az adott területen élők alkotta közösség, és az érintett közösség sajátos körülményrendszere. Az őket körülölelő fizikai környezet hatékony és eredményes megváltoztatása csak velük és általuk lehetséges, és kizárólag akkor, ha a kitűzött célokat magukénak érzik és adott esetben cselekvésre is hajlandóak. A kialakított rend fenntartása ugyanis a közösség feladata is, ehhez elengedhetetlenül fontos, hogy azonosuljanak a célokkal és saját felelősségüket is felismerjék.

A felelősség kérdését jártuk tehát körbe az elmúlt másfél évben, hol workshopok, hol konferenciák szervezése, hol a honlapon ([www. Safecity.hu](http://www.Safecity.hu)) közzétett információk megosztása révén. Saját felelősségünkből adódóan arra törekedtünk, hogy mindenki, legyen szó önkormányzatról, iskoláról, óvodáról, civil egyesületről, szakemberekről, rendőrökről, egyetemistákról vagy éppen őket oktatókról megtalálja szerepét és felelősségét az építészeti bűnmegelőzésben, amelynek ismerete és alkalmazás révén élhetőbb, biztonságosabb és fenntarthatóbb környezetben élhetünk.

E kötet csupán rövid összefoglalója a Safecity projekt egyik fontos pilléréként szervezett konferencia-sorozatnak, egyfajta kivonat, amely betekintést enged nyerni a témával foglalkozó előadók gondolataiba, javaslataiba, kételyeibe!

Külön köszönet jár e kötet megjelenéséért és a Safecity projekt megvalósulásáért a KultúrAktív Egyesületnek, és egyben köszönjük valamennyi közreműködőnek és partnernek a program során nyújtott segítségét, együttműködését, áldozatos munkáját.

Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács Titkársága

The Government established the National Crime Prevention Council (hereinafter referred to as: NCPC) by Government Decree 1087/2011. (IV. 12.) in order to coordinate the efficient facilitation of the new model of crime prevention, which ensures the creation and maintenance of public safety, combating crime and the reduction of the phenomena of triggering crime and factors leading to crime. The government decree defined as a task the elaboration and implementation of the necessary actions plans for the interest of crime prevention and as a result the Government Decree 1744/2013. (X. 17.) on the National Crime Prevention Strategy (2013-2023) (hereinafter referred to as: NCPS) was adopted. Upon the establishment of the NCPC the elaboration of the Hungarian model of the so-called crime prevention through environmental design, promotion of the method within the widest possible circles and the preparation and training of experts were defined within the safe city priority as individual objective and a task to be implemented.

The NCPC started the works related to the implementation of the task in 2014, when the representatives of the two areas (architecture and crime prevention) were brought together and defined the necessary measures. As a first step it was defined that it was necessary to digest this method, which is less known in Hungary in terms of the professional literature and to prepare a study, which summarises the essence of the crime prevention through environmental design techniques and at the same time enables the promotion of this method.

The NCPC requested the Lechner Knowledge Centre to perform this task, and as a result of this cooperation, nearly two years of preparatory work and research the publication entitled Crime Prevention Through Environmental Design was published in 2017.

The publication and the experience leading to the publication brought alive the Safecity project, which was launched in 2018. The project was based on cooperation, which is crucial in terms of crime prevention and on the diversity of the participants, which presumably served as the foundation of its success.

KultúrAktív Association was coordinating the project, which took nearly one and a half years. During the project period schools, universities, local governments, experts, young adults and elderly people, laymen and experts were both addressed.

The goal of the project was that with the help of every possible tool we enable people to get acquainted with this special branch of crime prevention and at the same time urge the possible participants to act and to apply these tools.

During the project implementation we also improved and learnt a lot. During the study trips abroad, at conferences organised in Hungary and at several workshop we had the possibility to experience the diversity of the prophylaxis's repository in general and with respect to crime prevention through environmental design and the infinity of the contact points of various fields.

As a summary of this realisation we can bravely declare that crime prevention through environmental design involves a lot more than we have initially thought. It is not barely the complexity of technical tools and devices, and it is also not only about how to make our surroundings and our built, physical environment more transparent, clear and tidier. The method requires a lot more conscious presence and social inclusion; community building and the responsibility of the individuals making up the community towards themselves and their environment are in the centre.

All this means that the 'implementation' of crime prevention through environmental design is not the task of only a few experts, it cannot be efficiently applied only by involving a few experts. The community made up of the people living at the given area and the specific system of conditions of the affected community shall be the starting point of all prevention interventions. The successful alteration of the environment surrounding the people can be only done with them and by them and exclusively then when they consider the set goals as their own and if these people are willing to act if required. The maintenance of the established order is also the task of the community, and to achieve this it is crucial that they identify themselves with the goals and that they acknowledge their own responsibility.

In the last one and a half year we discussed from all angles the question of responsibility, in the frame of various workshops, conferences and by sharing information via the website ([www. Safecity.hu](http://www.Safecity.hu)). Due to our responsibility we strive that everyone, namely local governments, schools, kindergartens, civil organisations, experts, policemen, university students or their lecturers find their role and responsibility within crime prevention through environmental design and based on this knowledge and its application we can live in a more liveable, safer and more maintainable environment.

This volume is only a short summary of the conference series organised as one of the important pillars of the Safecity project. This is a kind of extract which gives you an insight to the ideas, recommendations and doubts of the lectures busy with this topic!

We would like to express our special thanks to the KultúrAktív Association for the publication of this volume and for the implementation of the Safecity project and at the same time we would also say thank you to all contributors and partners for the help provided during the program, for their cooperation and dedicated work.

The Secretariat of the National Crime Prevention Council

BEVEZETŐ | INTRODUCTION

Az ember alapvető biztonságszüksége a környezetével szorosan összefügg. A lakó-környezetünk kialakítása során a veszély és fenyegetettség csökkentésére törekszünk. Olyan tereket igyekszünk kialakítani, amelyekben jó élni, dolgozni, együtt lenni, ünnepelni, pihenni, vásárolni, játszani - anélkül, hogy vastag falakkal kellene magunkat elhatárolni a külvilágtól. A biztonságosság és a bűnmegelőzés szempontja az építészetben és várostervezésben is egyre nagyobb figyelmet kap, és egyre fontosabbá válik az építészet és a kriminológia metszéspontjában kialakult határterület: az építészeti bűnmegelőzés. Az építészeti bűnmegelőzés alapgondolata, hogy az épített környezet tervezése során tapasztalati tudással és kreativitással jelentősen csökkenteni lehet a bűnalkalmakat. Ezzel kapcsolatos ismereteink tapasztalatokon és kutatómunkán alapulva folyamatosan bővültek az elmúlt évtizedek során. A Safecity konferenciasorozat ezeket a környezetet céltudatosan alakító elveket kívánta a szélesebb szakmai közönségnek különböző nézőpontokból bemutatni.

A konferenciasorozat célja ennek az egyre nagyobb érdeklődést kiváltó határterületnek a népszerűsítése Magyarországon. A bűnmegelőzés építészeti és környezetalakítási eszközei és alapelvei a hazai településtervezési és építészeti szakma számára gyakorlatilag ismeretlenek – annak ellenére, hogy a kilencvenes évek óta létezik a CPTED nemzetközi standard, amelyet az angolszász világban és Európában egyaránt sikerrel alkalmaztak az elmúlt két évtizedben. Az építészeti bűnmegelőzés eszköztára (CPTED=Crime Prevention Through Environmental Design), amely kiterjed a megvilágítástól, a növényzeten keresztül egészen az esztétikai kialakításig és a közösség bevonásáig, gyakorlati segítséget nyújthat a biztonságos épületek, terek, városok létrehozásához. Ez az eszköztár egyszerre irányul a bűnesetek megelőzésére és a (szubjektív) félelemérzet csökkentésére.

A konferenciasorozaton a legrangosabb nemzetközi CPTED szakértők ismertették az eddigi tapasztalatokat, az ezek alapján megfogalmazható ajánlásokat és a jövőbe mutató fejlődési irányokat. A konferenciák programjával azonban igyekeztünk azt is érzékeltetni, hogy a biztonságos települések, terek és épületek kialakításának és az általános biztonságérzet megteremtésének csupán egy eszköze a CPTED. A biztonság egy rendkívül összetett jelenség, amelynek megteremtése akkor igazán sikeres, ha sok különböző szakterület szempontjai és módszerei érvényesülnek, és a közösség és az egyén is felelősséget vállal ebben. A biztonságos városok témakörét ezért tágan értelmezve jártuk körül. Így a konferenciákon a gyerekbarát városok kialakítása éppúgy helyet kapott, mint a civil szervezetek közösségfejlesztő tevékenységei, az iskolai prevenciós programok, vagy a településmenedzsment szempontjai. A várostervezők, építészek és kriminológusok mellett pedig megszólaltak többek között olyan szociológusok, pedagógusok, oktatók, politikai döntéshozók, civil aktivisták, tűzvédelmi szakemberek, akik a maguk szakterületén és annak eszközeivel és módszereivel tesznek a biztonságos környezet kialakításáért.

A konferenciasorozat célja tehát az építészeti bűnmegelőzéshez kapcsolódó tudás bemutatásán túlmutatva egy szakmai fórum megteremtése volt, amely lehetőséget teremt a téma különböző tudomány-, és szakterületek felől való megvitatására, a szakemberek közötti tapasztalatcserére és kapcsolatépítésre, valamint a gyakorló szakemberek érzékenyítésére.

A konferenciasorozat összesen négy, különböző hangsúlyú eseményből állt, amelyek válogatott előadásainak kivonatát tartalmazza e kötet.

BIZTONSÁG. VÁROS. KÖZÖSSÉG – NYITÓKONFERENCIA

A programsorozat nyitókonferenciájának célja a közös alapok megteremtése volt. Az építészeti bűnmegelőzés különböző területek – a környezetpszichológia, az építészet és városfejlesztés, a szociológia és a kriminológia – szemszögéből került megvitatásra az egyes területek kiemelkedő szakembereinek előadásában. Az elméleti megközelítések mellett bemutatásra kerültek a hazánkban addig elért eredmények és jó gyakorlatok, csakúgy, mint a felmerülő kérdések és problémák, amelyeket tematikus műhelyekben vitathattak meg a jelenlévő szakemberek.

SAFECITY 1.0

A tudatos tér és környezetalakítás szerepe a bűnmegelőzésben

A kétnapos nemzetközi konferencián neves külföldi és magyar szakértők tartottak előadást. Az előadások a biztonságos települések, a gyerekbarát városok és az egyetemi képzések és kutatások témakörök köré szerveződtek. A biztonságos települések szekciójában az építészeti bűnmegelőzés sikerrel alkalmazott gyakorlati eszközei és módszerei, valamint a nemzetközi tapasztalatai kerültek előtérbe. A gyermekbarát városok szekciójában arra láthattunk jó példákat, hogy miként integrálható a gyermekek szempontja a közterek és települések tudatos és biztonságosságra törekvő kialakítása során. A felsőoktatási szekcióban pedig azt vitatták meg a különböző tudományterületekről érkező egyetemi oktatók, hogy miként lehet az építészeti bűnmegelőzés témakörét a képzésekbe és egyetemi kutatásokba integrálni.

SAFECITY 2.0

Az építészeti bűnmegelőzés szerepe a településfejlesztésben

A konferenciasorozat harmadik eseménye települési léptékben tárgyalta az építészeti bűnmegelőzés témakörét. Az építészeti bűnmegelőzés alapelvei leginkább az épületek léptékében ismertek. A kerítések, jól nyesett sövények, a bejárat megvilágítása egyértelműen a biztonságot szolgálják. A biztonságos környezetalakítás azonban ennél összetettebb, és települési léptékben is releváns a megközelítés. Az előadások főként arra irányultak, hogy egy településen kik az érintett szereplők (vagyis kiknek a feladata a városok biztonságának megteremtése), hogyan járulhat hozzá a városfejlesztés a bűnalkalmak csökkentéséhez és a biztonságérzet növeléséhez,

illetve milyen eszközök és milyen szabályozások állnak rendelkezésre a hazai építészeti bűnmegelőzés számára. Az előadások hasznos gyakorlati támpontokat nyújtottak az önkormányzatok képviselőinek, településvezetőknek, és –tervezőknek, valamint a helyi közösségek vezetőinek.

SAFECITY 3.0

Építészeti bűnmegelőzés az iskolától az egyetemig

A Safecity konferenciasorozat utolsó eseménye az oktatás szempontjából tárgyalta az építészeti bűnmegelőzés témakörét. A biztonság szempontja a tanulás tereinek kialakítása, a tanulás szervezése, és a szakemberek képzése során kulcsfontosságú. A Safecity 3.0 konferencia során pedagógusok, oktatók és építészek ismertették saját szempontjaikat, tapasztalataikat, és vitatták meg közösen a biztonság és az oktatás sokrétű kapcsolódásait – a biztonságos iskolaépületektől a prevenciós programokon át egészen az építészeti bűnmegelőzés felsőoktatásban betöltött szerepéig. Az elméleti előadásokat követően két, párhuzamosan futó műhelyben lehetett kipróbálni néhány innovatív, oktatási környezetben alkalmazható módszert.

A konferenciasorozaton több, mint 400 szakember vett részt, számos minisztérium, hatóság, önkormányzat, felsőoktatási intézmény, szakmai és civil szervezet részéről. A konferenciasorozat célja az építészeti bűnmegelőzés témakörének átfogó bemutatásán és népszerűsítésén túl a hosszú tavú szakmai diskurzus ösztönzése és közös szakmai fórum teremtése volt. A konferenciakötet ehhez kíván hozzájárulni, hozzáférhetővé téve a konferenciasorozat válogatott előadásaiból készült tanulmányokat, amelyek hiánypótló módon mutatja be az építészeti bűnmegelőzés aktuális kérdéseit, eredményeit és gyakorlati eszköztárát. Reményünk szerint e kiadványt haszonnal forgatják mind azok a szakemberek, akik ezeket a tapasztalatokat a hétköznapi munkájukba illesztve tudnak hozzájárulni egy biztonságosabb környezet kialakításához, mind pedig azok, akik a kutatás és az oktatás területén tudják érvényesíteni és továbbadni ezt a tudásanyagot.

Tóth Eszter
elnök, kulturAktív Egyesület

The fundamental sense of security of humans is manifested in the physical environment. During the establishment of our physical environment, we are striving for reducing danger and exposure. We are aimed at establishing areas, where it is good live, to work, to be together, to celebrate, to relax, to shop, to play, to study without guarding ourselves with thick walls from the outside world. The aspects of safety and crime prevention receive more and more attention in the area of architecture and also in urban planning and the interface, entitled crime prevention through environmental design located in the intersection of architecture and criminology has become more important than ever.

The general idea behind crime prevention through environmental design is that during the designing of our built environment, with the help of experience-based knowledge and creativity the frequency of criminal acts are reduced. Our related knowledge has been continuously extended in the last decades thanks to experience and research. The goal of the Safecity conference series was to widely promote among the professional audience the principles, which are modifying our environment in a purposeful manner and from various aspects.

The goal of the conference series is to promote this interface in Hungary, which is generating more and more interest. The architectural and environmental design related tools of crime prevention and its principles are practically unknown to the Hungarian urban planning and architecture profession, despite of the fact that the CPTED internal standard has been in existence since the beginning of the 1990s, which has been successfully applied in the last two decades in the Anglo-Saxon world and also in Europe. The toolkit of CPTED=Crime Prevention Through Environmental Design, which includes lighting, plants, aesthetic design and the involvement of the community, could offer practical help for the establishment of safe buildings, spaces and towns. This toolkit system focuses at the same time on the prevention of crime and on the reduction of (subjective) sense of fear. During conference series the most prestigious international CPTED experts shared the so-far existing experience related to the area and the recommendation and future development directions, which can be drafted based on the existing knowledge and experience. But via the programme of the conferences we have also tried to convey the message that CPTED is only one tool for establishing safe cities, spaces and buildings and for establishing the general sense of safety. Safety is an extremely complex phenomena and the establishment of safety can only be truly successful if the aspects and methods of various disciplines prevail and if both the community and the individuals take responsibility. Therefore we have worked through the topic of safe cities in a more widely interpreted way. Therefore during the conferences the establishment of child-friendly cities and towns was also discussed, alongside the community-development activities by civil organisations, school-based prevention programmes and the aspects of urban management. Besides the urban planners, architects and criminologist also sociologists, pedagogues, lecturers, political decision-makers, civil activists, fire safety experts could also raise their voice, who do their utmost for the establishment of a safe environment within their own area of expertise and by using the tools and methods of the given area.

The goal of the conference series was besides the introduction of the knowledge related to crime prevention through environmental design also the establishment of a professional forum, which creates the opportunity for discussing the topic from various scientific- and disciplinary aspects, for exchanging knowledge between experts and networking, furthermore for sensitising practising experts.

The conference series consisted of four events with various emphasis. This publication contains the extracts of selected lectures presented during the event series.

OPENING CONFERENCE - Safety. City. Community

The goal of the opening conference of the conference series was to establish a common foundation. Crime prevention through environmental design was discussed from various aspects, such as environmental psychology, architecture and urban development, sociology and criminology during the lectures and presentations of the outstanding experts of the given fields. Besides the theoretical approaches the results and best practices so far achieved in our country were also presented, similarly to the questions and issues arising, which could be discussed by the experts in the frame of thematic workshops.

Safecity 1.0

The Role of Conscious Architectural and Environmental Design in Crime Prevention

At the two-day international conference prestigious international and Hungarian experts were lecturing. The presentations were organised around the following topics: safe cities, child-friendly cities and towns and university-level expert training and research. In the safe city session the successfully applied practical tools of crime prevention through environmental design and the related international experience were discussed. In the child-friendly cities and towns session several good examples were discussed, which answered the following question: how can the aspect of the children be integrated into the conscious and safety-orientated establishment of public areas and cities/towns. In the frame of the higher education/expert training session the university lecturers from various disciplines discussed how can the topic of crime prevention through environmental design be integrated into trainings and university researches.

Safecity 2.0

Role of Crime Prevention through Environmental Design in Urban Planning

The third event of the conference series discussed the topic of crime prevention through environmental design from the aspect of the cities. The principles of crime prevention through environmental design are known mainly on the scale of buildings: fencing, well cut shrubs, lighting of the entrance areas clearly serve the purposes of safety. However, creating a safe environment is more complex and is a relevant approach also at city level.

The Safecity 2.0 conference explored in terms of various professional aspects how is it

possible to create safer and liveable urban spaces and cities with the help of architectural and environmental design tools. The presentations/lectures focused mainly on the followings: who are the stakeholders in the cities (namely whose task is to create safe cities), how can urban planning contribute to the reduction of criminal opportunities and to the improvement of the sense of safety, furthermore what tools and regulations are there available for the practice of crime prevention through environmental design in Hungary. The event offered practical reference points mainly to the local governments, city and town leaders and planners and for the leaders of local communities.

Safecity 3.0

Crime Prevention through Environmental Design from School to University

The last event of the Safecity conference series discussed the topic of crime prevention through environmental design from the aspect of education. The aspect of safety is also relevant and crucial during the creation of the spaces of education, organisation of education and the training of experts. In the frame of the Safecity 3.0 conference pedagogues, lecturers and architects presented their own aspects and experience, and discussed jointly the multi-lateral points of connection of safety and education, starting from safe school buildings through prevention programs and to the role of crime prevention through environmental design in higher education. After the theoretical lectures certain innovative methods -applicable in educational environment- were put to the test in the frame of two parallel workshops.

Over 400 experts participated at the conference series, representing several ministries, authorities, local governments, higher education institutions, professional and non-governmental organisations. The goal of the conference series was to promote crime prevention through environmental design and provide comprehensive information about the on the one hand, and to support a long-term discourse and to establish a professional forum on the other hand. The publication of the conference material wishes to contribute to the above by making available a selection of the lectures of the conference series, which introduces the recent questions and issues of crime prevention through environmental design in a introduce and the related practical toolkit. We hope that this publication will be useful for the experts, who can insert this experience in their everyday work and can contribute to the establishment of a safer environment and also for those, who can enforce and transfer this knowledge base in the areas of research and education.

Eszter Tóth
Chairwoman, kultúrAktív Association

NYITÓKONFERENCIA
OPENING CONFERENCE

Molnár István Jenő

**A tudatos építészeti és környezeti tervezés
újrdefiniált szerepe a bűnmegelőzésben**

***The re-defined role of conscious architectural
and environmental planning in crime prevention***

A XXI. század profilaxisa megköveteli bizonyos technikák és módszerek újragondolását. Ennek egyik oka, hogy a bűnmegelőzés diszciplínájának szereplői már régóta hangoztatják, hogy az elrettentésen alapuló felvilágosító és tájékoztató prevenciós attitűd korszaka lezárult, a hangsúly az egyén felelősségtudatának, énvédő mechanizmusainak, nemet mondási, mérlegelési és döntési képességének fejlesztésére kell helyeződjen. A bűnmegelőzés „végzése” során azonban nincs lehetőségünk a társadalom valamennyi tagjának közvetlen megszólítására és szocializációjának befolyásolására. Az építészeti bűnmegelőzést, amelyet hosszú évtizedeken keresztül technikai megoldások összességéként értelmezett a szakma, és háttérbe szorította azzal a kritikával, hogy a megfelelő magasságú kerítések, az átlátható terek, a rendezett épített környezet nem gyakorolnak érdemi hatást a bűnözést kiváltó társadalmi okokra, csupán a bűncselekmények áthelyeződését eredményezik. Az építészeti bűnmegelőzés legújabb megközelítése azonban más kontextusba helyezi az épített környezetet, valamint az egyén és a közösség kapcsolatát. A környezet megváltoztatásával lehetőség van az egyének és a közösségek formálására, amely már nemcsak rövidtávú szituatív, hanem hosszabb távon értelmezhető szociatív eredményekkel is szolgálhat.

The prophylaxis of the 21st century requires the rethinking of certain techniques and methods. Participants of the crime prevention discipline have been saying it for a long time that the era of the awareness-raising and informative prevention attitude based on deterrence is over, the focus is now on the development of the individual's sense of responsibility, over. The protection mechanisms and the skills of the individual related to being able to say no, to evaluate and decide. During the "performance" of crime prevention we don't have the possibility to directly address all members of society and to influence their socialisation, which requires the reinterpretation of other, previously disregarded techniques. Crime prevention through environmental design is one of these. It has been which has been interpreted as a complexity of technical solutions pushing it to the background by stating that the appropriately high fences, transparent spaces, tidy built environment have no impact on the social reasons triggering crime, namely they only result in the relocation of criminal offences.

The latest approach to CPTED however puts the relationship between the built environment and the individual and the community in a different context. By making changes to the environment it is possible to shape the individuals and the environment, which this way can have not only short-term situational, but sociative results which can be interpreted in the longer term.

Az építészeti bűnmegelőzés újraértelmezésének mérföldkövei Magyarországon

A Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2013–2023) szóló 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat (a továbbiakban: NBS) elfogadása keletkeztette néhány évvel ezelőtt az igényt arra, hogy az építészeti bűnmegelőzés módszertanának újragondolására sor kerüljön, amikor a normaalkotó a településbiztonság prioritáson belül nevesített intézkedésként határozta meg a módszer magyarországi alkalmazhatóságának vizsgálatát, a modell kidolgozását és annak népszerűsítését.

Tudományos körökben természetesen már korábban többen is foglalkoztak a témakörrel (többek között Irk, Barabás, Dallos), és születtek ezzel kapcsolatos tanulmányok is. Ilyen például a 2008-ban publikált *Épített környezet – bűnözés – szituációs bűnmegelőzés: A lakótelepi bűnmegelőzés alapkérdései*¹ című írás, amelyben Irk Ferenc, kérdés formájában ekképp hangsúlyozta az irányváltás szükségességét: „Mi lenne, ha a súlypontot – mint azt a jól-rosszul, de világszerte évtizedek óta működő és egyre fejlődő prevenciós intézmények többsége teszi – a szituációra helyeznénk?”²

Miért is fontos a szituáció középpontba helyezése? Miért jelent mindez egyáltalán újdonságot? Elsősorban azért, mert az elmúlt évtizedekben ugyan egymással egyenrangúnak tekintettük a bűncselekményi triász (elkövető-áldozat-szituáció) elemeit, az elkövető és az áldozat mégis egyfajta privilegizált helyzetbe került, s valamennyi prevenciós törekvés irányukba mutatott, háttérbe szorítva a szituáció és a környezet figyelembe vételének fontosságát.

2011-ben újabb tanulmány tért ki az építészeti bűnmegelőzés fontosságára. A Biztonságos város - Kézikönyv a városi bűnmegelőzés lehetőségeiről című írásban találkozhatunk először az építészeti bűnmegelőzés hazai defeniciójával, amely Dallos Endre nevéhez köthetően az alábbiak szerint került megfogalmazásra: „olyan építészeti, településfejlesztési, táj- és kertépítészeti, forgalomtechnikai, fénytechnikai, pszichológiai és kommunikációs módszerek összessége és együttes alkalmazása, amelyek az épített környezet utólagos átalakításával, valamint az építendő tudatos tervezésével és megvalósításával a bűnelkövetés lehetőségeit csökkentik, illetve megszüntetik”³.

E fogalom-meghatározás jól mutatja, hogy az építészeti bűnmegelőzés nem azonosítható kizárólag a kerítések magasságának szabályozásával, vagy éppen egy park átláthatóságával. A módszert inter- vagy még inkább multidiszciplinaritás jellemzi, amelyben immáron megjelennek az egyén viselkedésére vagy a környezetről alkotott percepcióira hatást gyakorolni képes eszközök is.

¹ *Épített környezet – bűnözés – szituációs bűnmegelőzés: A lakótelepi bűnmegelőzés alapkérdései* (Szerk.: Barabás A. Tünde, OKRI, Budapest, 2008)

² *Épített környezet – bűnözés – szituációs bűnmegelőzés: A lakótelepi bűnmegelőzés alapkérdései* (Szerk.: Barabás A. Tünde, OKRI, Budapest, 2008) 26. oldal

³ *Biztonságos város Kézikönyv a városi bűnmegelőzés lehetőségeiről* (VÁTI - BM, Budapest, 2011) 50. oldal

Az NBS alapján a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács (a továbbiakban: NBT) először empirikus kutatás keretében kívánta vizsgálni az elkövetői oldal épített környezethez való viszonyulását. Az NBT 2014-ben kérte fel az Országos Kriminológiai Intézetet (a továbbiakban: OKRI) annak a kutatásnak a lebonyolítására, amelyben 139 betöréses lopás miatt jogerősen elítélt fogvatartott megkérdezésére került sor. Az elítélteket érintő, két részből álló kutatási rész során egy képválasztásos preferenciafelmérő, valamint egy interjú vizsgálaton vettek részt a fogvatartottak, amelyeken a kutatók arra keresték a választ, hogy milyen fizikai környezetben észlelhető szempontok alapján választják ki betörési célpontjukat az elkövetők, melyek azok a tényezők, amelyek riasztják, és melyek azok, amelyek bátorítják őket. A vizsgálat egyik fontos megállapítása, hogy a bűnalkalmak létrejöttének egyik legfőbb oka a közösségi kontroll hiánya, amely az építészeti bűnmegelőzés egyik alapelve. Az elkövetők mindenképpen próbálják elkerülni a szemtanúkat, hiszen a lebukások egyik leggyakoribb oka, hogy a betörőt észreveszik, és riasztják a rendőrséget. Így van ez külföldön, de hazánkban is. Egy gyanús idegen megjelenése könnyen szemet szúr a szorosabb társas kapcsolatokat ápoló lakókörnyékeken, ahol a lakók ismerik egymást és gyakran kölcsönös felelősséget éreznek egymás iránt.

Ha tehát törekszünk a közösségi kontroll erősítésére, vagy egyáltalán a kialakítására, csökkenthetjük a bűnözést, növelve a lebukás kockázatát. A kutatás bebizonyította, hogy a racionális döntés elmélete valóban működik az elkövetők körében, azaz a betörő mérlegelés után dönt a cselekmény megvalósításáról. A magyar fogvatartottakkal készített interjú alapján megállapítható, hogy általában egy helyszín kiválasztásánál első szempont, hogy ne tartózkodjon otthon senki; a második legfontosabb pedig a biztonsági berendezések megléte, illetve azok hiánya⁴.

2014-ben nemcsak az OKRI-val, hanem a Lechner Tudásközponttal is megindult a közös munka, amelynek célja arra irányult, hogy ezúttal az építészetben jártas szakemberek tapasztalata is beépülhessen a bűnmegelőzés eszköztárába. Az együttműködés eredményeképp megszületett az első olyan könyv, amely kifejezetten az építészeti bűnmegelőzéssel foglalkozik, és arra tett kísérletet, hogy a gyakorlati eszköztárat is bemutassa. A Bűnmegelőzés építészeti eszközökkel⁵ című könyv, közel kétéves közös gondolkodás eredménye, és olvasója ezúttal nem hosszas kriminológia okfejtésekkkel, sokkal inkább a gyakorlatban is alkalmazható eszközökkel találkozhat.

Az NBT és a Lechner Tudásközpont együttműködése azonban nem zárult itt le, célként fogalmazódott meg egy olyan projekt megvalósítása, amely egyrészt népszerűsíti, másrészt a szakembereket, egyetemi hallgatókat, középiskolásokat, pedagógusokat, államigazgatásban dolgozókat, rendőröket megszólítva megismerteti, harmadrészt pedig a gyakorlatban is kipróbálja az összegyűjtött szakmai ajánlásokat.

⁴ TOLVAJ-KULCS A betöréses lopások vizsgálata az elkövetők szemszögéből (Szerk.: Barabás A. Tünde, OKRI, Budapest, 2014)
⁵ Kara László: Bűnmegelőzés építészeti eszközökkel (Lechner Tudásközpont, Budapest, 2017)

A komplex, szinergiateremtésre, valamint a szereplők széleskörű bevonására irányuló projekt Safecity - Biztonság. Város. Közösség néven indult meg 2018-ban, s jelentett igazi áttörést az építészeti bűnmegelőzés hazai gyakorlatában. Az együttműködők köre tovább bővült, amikor a projekt koordinálására egy civil szervezet, nevezetesen a Kultúr-Aktív Egyesület került felkérésre. Anélkül, hogy a projekt valamennyi eleme bemutatásra kerülne, nézzük most meg az áttörés elméleti hátterét, amelyet a Safecity külföldi tanulmányútjai és a keretében szervezett nemzetközi konferencia tett többek között megismerhetővé.

Új hullámok az építészeti bűnmegelőzés nemzetközi gyakorlatában

Korábban említettem, hogy több tanulmány is foglalkozott az építészeti bűnmegelőzéssel, amelyek egy része röviden bemutatásra került. E tanulmányok hiányossága azonban, hogy nem tárták fel az építészeti bűnmegelőzés új irányait, amelyek az Amerikai Egyesült Államokban, Kanadában vagy éppen Új-Zélandon a 2000-es évektől fokozatosan teret nyertek. Mindezek megismerésére azonban lehetőség nyílt a projekt keretében, amely biztosította a legújabb tudományos eredmények és gyakorlatok adaptálhatóságát.

A hazai írások alapvetően az építészeti bűnmegelőzés, a külföldi terminológia szerint a CPTED (Crime Prevention Through Environmental Design) születésének korára (1960-a és 70-es évek) és e kor szerzőinek (Jane Jacobs, Ray C. Jeffery, Oscar Newman, Donald Appleyard) írásaira fókuszáltak, sok esetben kissé szelektív módon hangsúlyozva a módszer technikai túlsúlyát. Az akkori alapelvek, úgy, mint a birtokviszonyok jelzése, a természetes belépés ellenőrzése, a karbantartottság e túlsúly létezését csak tovább erősítették. A kritika azonban nemcsak a hazai kutatók vonatkozásában merült fel. Gregory Saville és Gerry Cleveland már 1998-ban úgy fogalmaztak egyik cikkükben⁶, hogy sokan elfelejtették Jane Jacobs híressé vált alaptézisének lényegét, amikor a Szemeket az utcára! elv alkalmazása során az utcákat és nem az embereket szimbolizáló szemeket állították munkájuk középpontjába. A félreértelmezés alapja, hogy a legtöbben az első generációs alapelvekre nem eszközként, hanem célként tekintettek.

Mindezen állítás vezetett a második generációs CPTED elvek megszületéséhez, amelyek új kontextusba helyezték a módszertan egészét. Az egyén és a közösség kerülnek a középpontba, éppen abból a megfontolásból, amelyet már korábban hangsúlyoztam: az épített, fizikai környezet megváltoztatása hatással lehet az ott élők viselkedésére. Ennek azonban nagyon fontos kritériuma, hogy a változtatás az adott közösség bevonásával és lehetőség szerint általuk történjen meg. Amennyiben ugyanis az ily módon értelmezett építészeti bűnmegelőzési projekteknél részt vesznek az érintett terület lakói, érvényesülhetnek

⁶ Gerry Cleveland - Gregory Saville: 2ND GENERATION CPTED: An Antidote to the Social Y2K Virus of Urban Design (3rd International CPTED Conference, Washington, 1998)

a második generációs alapelvek⁷, úgy mint:

- a szociális kohézió, ami biztosítja a közösség együttműködését, egymásra figyelését,
- létrejönnek az urbanizált térben oly sokszor hiányolt társadalmi kapcsolatok,
- amelyek olyan közösségi kultúrát keletkeztetnek, amelyben közös érték a biztonság, a környezetért és a másokért való felelősségvállalás.

Mindezek természetesen csak akkor valósulhatnak meg, ha az élettér vonatkozásában érvényesül a 4. alapelv, az ún. kapacitásküszöb (az emberi lépték), amely arra vonatkozik, hogy az egyes területek lakosságának növelése kapcsán az emberi lépték nem haladható meg.

Az adott élettér túlszűfolttsága elszemélytelenedéshez, a közösség széthullásához, atomizálódásához vezethet. Éppen ezért olyan léptékekben kell gondolkozni, amely még biztosítja a társadalmi kapcsolatokon alapuló szociális kohézió kialakulását, amelynek gyökere a közösségi kultúrából fakad. Azaz, környezet és közösség kölcsönösen figyel egymásra, s vállal a másikért felelősséget⁸!

Ehhez szorosan kapcsolódnak Jan Gehl Élhető városok című könyvében megfogalmazott alapelvei, mely szerint egy városnak élőnek, biztonságosnak, fenntarthatónak és egészségesnek kell lennie⁹. Ehhez meglátása szerint nélkülözhetetlen az emberi lépték, amelyet a gyalogosok és kerékpárosok jelenléte biztosíthat. Amennyiben egy városban csak átszalad a forgalom, ahol minden egyes utcában 50-60 km/h sebességgel lehet közlekedni, ott nem érvényesülnek ezek a szempontok. Állítása szerint ember az embernek legnagyobb öröme, ezért az élő város barátságos, befogadó és lehetőséget kínál a társas érintkezésre¹⁰.

Összefoglalásként a következőket mondhatjuk: az építészeti bűnmegelőzés nem más, mint környezet-szenzitív bűnmegelőzés, amely vizsgálódása középpontjába a környezetet és az ott élő, egyének alkotta közösséget állítja. Kifejezi, hogy nem fogalmazhatók meg mindenhol alkalmazható általános megoldások, azoknak minden esetben a vizsgált terület jellemzőit az ott élők igényeivel összhangban kell kiindulási pontként figyelembe venniük. Alapvetően az emberi környezetre fókuszálunk, de az épített környezetet változtatjuk meg, lehetőség szerint bevonva e megváltoztatásba azokat is, akiket az átalakítás maga is érint¹¹.

Hazai gyakorlatok az új szemlélet tükrében

Természetesen elsőként a Safecity projektet érdemes kiemelni, amely az új utak keresésén túl lehetővé tette, hogy a frissen megismert gyakorlatok közül néhányat a terepen is kipróbálhassunk.

7 G. Saville - G. Cleveland: Second Generation CPTED The rise and fall of opportunity theory (The 21th century Security and CPTED - Designing for Critical Infrastructure Protection and Crime Prevention, Randall I. Atlas, CRC Press, 2008, 7. chapter)

8 Molnár István Jenő: A kockázatelemzés a vagyonvédelem és a vagyonbiztonság az építészeti bűnmegelőzés aspektusából (Hadmérnök XIV. évfolyam III. szám, Budapest, 2019)

9 Jahn Gehl: Élhető városok (TERC Kft., Budapest, 2014) 6-7. oldal

10 Jahn Gehl: Élhető városok (TERC Kft., Budapest, 2014) 53. oldal

11 Barabás A. Tünde - Dallos Endre - Molnár István Jenő - Pap József: Környezetszenzitív bűnmegelőzés az okosvárosokban (56. Kriminológia Tanulmányok, szerk. Vokó György, OKRI, Budapest, 2019)

A projekt önkormányzati pillére keretében került sor arra, hogy a kiválasztott Törökbálint település meghatározott területét, hozzáértő szakemberek, helyi lakosok, fiatalok és egyetemisták az önkormányzattal közösen tervezhessék meg.

A workshopok során az új szemlélet érvényesült: nem külsős szakemberek határozták meg, hogy a helyi közösség számára mi nyújt biztonságot, hanem az ott élők maguk is hangot adhattak véleményüknek. Több alkalommal is sor került olyan összejövetelekre, amelyek során szakértők és laikusok, fiatalok és idősek, hallgatók és oktatóik gondolkodtak közösen azon, hogy a körülöttünk lévő épített környezet miként válhat biztonságosabbá, s ebben kinek milyen szerepe és felelőssége lehet.

A projekt keretében ugyan arra nem jutott forrás, hogy az ötletek megvalósításra kerülhessenek, de az önkormányzat a jövőben, lehetősége szerint azok mentén fogja majd az átalakítást megvalósítani. A projekt azonban ennek ellenére sem zárult „tétlenséggel”, hiszen egy bűnmegelőzési nap keretében közös munka során került megújításra, s vált rendezettebbé a vizsgált terület, amely erősítette a generációk közötti együttműködést, a terület iránti elköteleződést, a közös együttlét és biztonságunkért cselekvés érzetét, melyek együttesen a szociális kohéziót és a társadalmi kapcsolatokat erősítették.

Ezzel párhuzamosan indult meg a Legyen tered! elnevezésű projekt is, amelynek keretében a főváros X. kerületében lévő, önkormányzati tulajdonban lévő park építészeti bűnmegelőzési szempontú átalakítására kerül sor. A munkálatok még folyamatban vannak, de a kivitelezéshez vezető út megfelelt a legújabb módszertannak. Ezúttal is bevonásra kerültek a fiatalok, a park melletti gimnázium diákjai és az ott lakók megfogalmazhatták saját igényeiket, miután betekintést nyertek az építészeti bűnmegelőzés tárházába. A közös tervezést építész szakember koordinálta, együttműködésben az önkormányzattal, a polgárőr egyesülettel és a helyi rendőrség képviselőivel.

Az átalakításra szánt forrást is több szereplő biztosította, az önkormányzat és az NBT mellett forprofit cégek is hozzájárultak a finanszírozáshoz.

Természetesen a bemutatott projektek csak akkor lehetnek eredményesek, ha a kialakítás befejezésével a közösség nem marad magára, a közösségi figyelem, a felelősségérzet folyamatos fenntartása szükséges ahhoz, hogy boldog és biztonságos városokat és közösségeket építhessünk. S hogy mi boldog és biztonságos? Az European Neighbourhood Watch Association elnökének, Karl L. Brunnbauer megfogalmazásában a boldog (és biztonságos) város jele nem a veszély, hanem a félelem hiánya!

MOLNÁR ISTVÁN JENŐ

Rendőrtiszt, osztályvezető 2008-ban summa cum laude minősítéssel végezte el az akkor még Rendőrtiszt Főiskola néven működő intézmény bünyügyi szakát, és szerzett nyomozói képesítést. A Főiskola elvégzését követően a Budapesti Rendőr-főkapitányság III. kerületi Rendőrkapitányságán kezdett el dolgozni, először, mint vizsgáló, később, mint vizsgálati alosztályvezető. Időközben felvételt nyert a Károli Gáspár Református Egyetem Jogi Karára, ahol jogi diplomát szerzett. 2014-ben került a Belügyminisztérium Nemzeti Bűnmegelőzési Tanácsának Titkárságához, ahol jelenleg osztályvezetőként látja el teendőit. 2016-ban kezdte meg PhD tanulmányait a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskolájában, kutatási témája az építészeti bűnmegelőzés magyarországi alkalmazhatóságának vizsgálata. 2017-ben részt vett az International CPTED Association Kanadában rendezett konferenciáján, majd 2018-ban, az USA-beli Springfieldben elvégezte a National Institute of Crime Prevention szervezet kurzusát, amelynek eredményeképp CPTED-szakértői minősítést szerzett. A Safecity projekt szakmai koordinátora, elkötelezett híve az építészeti bűnmegelőzés magyarországi alkalmazását segítő és azt célzó kezdeményezések ösztönzésének, támogatásának.

Senior superintendent, Deputy Head of Department, graduated Summa Cum Laude in 2008 at the Police College, Criminal Department and obtained investigator qualification. After his graduation from the Police College, he started to work for the Budapest Police Headquarters, 3rd District Police Headquarters as examiner and then Head of Subdivision. In the meantime he was admitted to the Károli Gáspár University of the Reformed Church, Department of Law and obtained a degree in law. In 2014 he started to work for the Ministry of Interior, Secretariat of the National Crime Prevention Council, where he is currently working as Deputy Head of Department. In 2016 he started his PhD studies at the Doctoral School of the National University of Public Service, his research topic is dealing with the assessment of the application of crime prevention through environmental design in Hungary. In 2017 he participated at the conference organised by the International CPTED Association in Canada and in 2018 in Springfield, USA he completed the course organised by the National Institute of Crime Prevention and he was granted a CPTED-expert qualification. He is the coordinator of the Safecity project, and he is committed to promoting and supporting initiatives helping and aiming at the application of crime prevention through environmental design in Hungary.

Kara László

Bűnmegelőzés építészeti eszközökkel

Crime prevention through environmental design

Az építészeti bűnmegelőzés alapelveinek segítségével, megfelelő előkészítő munkával, a rendeltetésszerű használat feltételeinek megteremtésével és fenntartásával a bűncselekmények száma jelentősen csökkenthető. Ennek következménye az is, hogy a területen a biztonságérzet növekszik, javul a terület megítélése és az ott lakók életminősége, a terület felértékelődik.

Korábban a bűnmegelőzést alapvetően hatósági feladatnak tekintették. Az utóbbi évtizedekben azonban a hangsúly több országban is egy sokkal hatékonyabb módszerre helyeződött át. Meg kell teremteni a feltételeit annak, hogy a terület tulajdonosai és használói felelősséget érezzenek környezetük iránt. Közbelépjenek vagy bejelentsék, ha rendellenes használatot tapasztalnak.

Az építészeti bűnmegelőzés az alábbi négy alapelv köré csoportosul: 1) természetes felügyelet; 2) jogosultság természetes szabályozása; 3) birtokviszony jelzése; 4) fenntartás és karbantartás. Abban, hogy a négy építészeti bűnmegelőzési alapelvet megvalósíthassuk, különböző tervezési módszerek segítenek. Az, hogy ezek közül melyik módszer vagy módszerek együttese alkalmazható, függ a terület állapotától, a funkcionális követelményektől és a terület megvalósítani kívánt programjától éppúgy, mint a tervezői szándéktól.

With the help of the principles of crime prevention through environmental design, through adequate preparatory work and by establishing and maintaining the conditions of proper use the number of criminal offences can be reduced significantly. As a consequence of the above, the sense of security within the area improves, the opinion about the area also improves alongside the quality of life of the residents and as a result the value of the area starts growing.

Previously crime prevention was considered fundamentally the task of the authorities. In the last decades however the focus was shifted in many countries to a lot more efficient method. We have to establish the conditions that the owners and users of the area feel responsibility towards their own environment. In order to them start intervening or reporting when they see or experience something out of the ordinary.

Crime prevention through environmental design is grouped around the below four principles: 1) natural surveillance; 2) natural regulation of access; 3) indication of tenure; 4) facilitation and maintenance. Various planning methods help us to implement the four principles of crime prevention through environmental design. The type of method of group of methods to be applied depends on the condition of the area, on the functional requirements and on the programme to be implemented by the area alongside the intention of the designer.

Az építészeti bűnmegelőzés alapelvei

Az építészeti bűnmegelőzés alapelveinek segítségével, megfelelő előkészítő munkával, a rendeltetésszerű használat feltételeinek megteremtésével és fenntartásával a bűncselekmények száma jelentősen csökkenthető. Ennek következménye az is, hogy a területen a biztonságérzet növekszik, javul a terület megítélése és az ott lakók életminősége, a terület felértékelődik.

Az építészet elsődleges célja a természeti hatások elleni védelem. A csapadék ellen tetővel, a hideg és a szél ellen falakkal védekeztek. De emellett az építészet, városépítészet, tájépítészet kezdettől fogva fontos feladata az is, hogy megteremtse a szép emberi környezetet. Az esztétikus környezet nem csupán öncélú: megteremti a használók jó közérzetét, hatással van a viselkedésükre. A múlt század második felétől egyre több, tapasztalatokon alapuló ismeret gyűlt össze az építészeti eszközökkel megvalósítható bűnmegelőzés lehetséges módjairól. A megfelelő fizikai környezet megteremtése által a bűnelkövetésre való hajlandóság és lehetőség csökkenthető. Meg lehet nehezíteni a bűncselekmények elkövetését anélkül, hogy egy területet drága, szemet bántó vagyonzvédelmi eszközökkel szerelnénk fel. Az építészeti bűnmegelőzés ezzel szemben elsődleges válaszként a jó minőségű és esztétikus megoldásokat ösztönzi, ezáltal a terek rendeltetésszerű használatát segíti elő.

Korábban a bűnmegelőzést alapvetően hatósági feladatnak tekintették. Az utóbbi évtizedekben azonban a hangsúly több országban is egy sokkal hatékonyabb módszerre helyeződött át. Meg kell teremteni a feltételeit annak, hogy a terület tulajdonosai és használói felelősséget érezzenek környezetük iránt. Közbelépjenek vagy bejelentsék, ha rendellenes használatot tapasztalnak.

Az építészeti bűnmegelőzés az alábbi négy alapelv köré csoportosul:

- természetes felügyelet
- jogosultság természetes szabályozása
- birtokviszony jelzése
- fenntartás és karbantartás

Két esetben is megjelenő „természetes” jelző arra utal, hogy rendeltetésszerű használat során a felügyelet illetve a jogosultság szabályozás automatikusan valósul meg. A terület használói, a járókelők figyelemmel tudják kísérni az eseményeket.

Az építészeti bűnmegelőzés alkalmazása akkor a legegyszerűbb és leggazdaságosabban kivitelezhető, ha már a tervezési fázis kezdetén foglalkoznak vele. Természetesen mód van egy már meglévő terület átalakítására is, és ezeknek az elveknek az utólagos beépítésére. Ez esetben is igaz, hogy a rehabilitált terület biztonsága nagyban javul, és hosszútávon fenntarthatóbbá válik.

A természetes felügyelet, más néven közösségi kontroll egy adott területnek az arra járók természetes használata által történő szemmel tartását jelenti. A közösségi kontroll célja az, hogy az illetéktelen személyeket megfigyelés alatt tartsa, és a nem rendeltetésszerű használatot észlelje. Csökkenthető a bűnalkalmak száma, ha több jelenlévő rálátását biztosítjuk a bűnözők által kedvelt helyekre. A terület felé nyíló ablakokkal, jó megvilágítással és a rálátást akadályozó tárgyak eltávolításával, a növények metszésével javítható a terület áttekinthetősége az épületek belsejéből és a közterületről egyaránt. Ennek fordított hatása is van: az emberek biztonságban fogják magukat érezni, ha láthatnak másokat, illetve, ha ők is láthatóak. A természetes felügyelet az építészeti bűnmegelőzés legfontosabb eszköze.

1. kép: Természetes felügyelet megvalósulása

A jogosultság természetes szabályozása egy olyan tervezési alapelv, melynek célja, hogy megnehezítse, és a támadó számára kockázatosabbá tegye a területre való behatolást. Az illetéktelen személyek természetes módon való távol tartása, bejutásának megnehezítése környezetalakítással többféle módon is megvalósítható: átlátható kerítések, járda vezetés, térburkolatok, sövények vagy egyéb térhatároló elemek alkalmazásával. Ide sorolhatjuk az önműködően záródó ajtókat is, és minden olyan megoldást, ami természetes módon, önműködően vagy passzívan lehatárolja a tereket.

A jogosultság szabályozása úgy valósítható meg a legcélszerűbben, ha a védendő területet védelmi zónákkal vesszük körül. Így jutunk el a nyilvános területektől a fél-nyilvános, fél-magán területeken át a magánterületekig.

A birtokviszonyok jelzésével, a környezet egyedi kialakításával a tulajdonosok felelősségérzete megerősíthető. Az emberek ösztönös módon védik azt a területet, amit sajátjuknak

éreznek, és tiszteletben tartják azt, ami mások tulajdona. A birtokviszonyok egyértelmű megjelenítése ezért hatásos alapelve az építészeti bűnmegelőzésnek.

Egy terület karbantartása nagyon meghatározó jelentőségű lehet a bűnmegelőzés szempontjából. A „törött ablak” - elmélet az egyik alapja a karbantartás szükségességének.

Eszerint az elhanyagolt tulajdonok, betört ablakok, helyre nem állított rongálások, graffitis falfelületek vagy ottfelajtott gépjárműroncsok ahhoz vezetnek, hogy a pusztulás növekszik, és tovább terjed a szomszédos ingatlanokra is.

A gondozatlan területeken elfogadottnak tűnik a további vandalizmus, rendellenes használat. Ez ösztönzi a bűncselekmények előfordulását, a terület további elhanyagoltságának növekedését. Az épület és környezetének megfelelő karbantartása az ott élők életminőségét is meghatározza.

Alapvető módszerek a tervezésben és a fenntartásban

Abban, hogy a négy építészeti bűnmegelőzési alapelvet - a természetes felügyeletet, a jogosultság természetes ellenőrzését, a birtokviszonyok jelzését, továbbá a fenntartást - megvalósíthassuk, különböző tervezési módszerek segítenek.

Az, hogy ezek közül melyik módszer vagy módszerek együttese alkalmazható, függ a terület állapotától, a funkcionális követelményektől és a terület megvalósítani kívánt programjától éppúgy, mint a tervezői szándéktól.

Megvilágítás

Akár lakóköznyezetéről, akár kereskedelmi területről vagy bármilyen más övezetről van szó, a megfelelően megtervezett, kivitelezett és karbantartott megvilágítás a leggazdaságosabb bűnmegelőzési eszköz. A megfelelően alkalmazott megvilágítás a térérzetet és a szubjektív biztonságérzetet is nagyban javítja, a bűnalkalmakat lecsökkenti.

Az utcák, terek biztonságosabbá tételéhez alapvetően hozzátartozik a jó közvilágítás. A megfelelő megvilágítás első számú követelmény, hogy a területet használó emberek jól lássanak, és jól látszódjanak. A megfelelően elhelyezett világítás biztonsági szempontból alapvető hatással van a bűnözéstől való félelemérzet csökkenésére. A tervezésnél az adott terület sajátosságait figyelembe kell venni, ezáltal elérhetjük, hogy a közterületeken sötétedés után is biztonsággal lehessen közlekedni gyalogosan, kerékpárral és gépjárművekkel is.

Amennyiben egy területet éjszakai használatra is szántak, a világításnak biztosítani kell a megfelelő látási viszonyokat. A közösségi kontroll megvalósulása érdekében a területet úgy kell bevilágítani, hogy ne maradjanak sötét zugok, minden térrész áttekinthető legyen. Akkor mondhatjuk megfelelőnek a terület megvilágítását, ha egy normál látással rendelkező személy fel tud ismerni egy arcot tíz méteres távolságból.

2. kép: A megfelelő megvilágítás fontos a közterületeken

A világításnak egyenletesnek kell lennie, hogy csökkentse az árnyékos és a kivilágított területek közti kontrasztot. Több, kisebb teljesítményű lámpatest hasznosabb lehet a kevesebb, nagy teljesítményű lámpatesthez képest. Használatukkal csökkenthetők az éles árnyékok, valamint elkerülhető a káprázás kialakulása. A területet olyan irányból és kellő magasságból kell bevilágítani, illetve a lámpatestet úgy kell kialakítani, hogy a fényforrás ne világítson a területet használó szemébe, ne zavarja a tisztánlátásban.

A világítás lehetőség szerint természetes színű (pl.: 4200–5600 K) legyen. Ma már egyre megfizethetőbbek az energiatakarékos típusok (pl.: LED fényforrások), ezeket részesítsük előnyben a fenntartási költségek és a környezettudatosság jegyében.

A világítótesteket vandálbiztos szerkezetekkel és anyagokkal, megfelelő tervezéssel védeni kell a lehetséges rongálás ellen. Ha mégis rongálás történik, a lehető leghamarabb ki kell javítani a kárt, és a világítást újra üzembe kell helyezni.

Mivel a világítástervezés összetett, és sok tapasztalatot igénylő feladat, nagyobb léptékű beruházásoknál már a kezdeti fázisban szakember bevonása szükséges.

Átláthatóság

Az átláthatóság azt jelenti, hogy egy területet minden pontja minden irányból jól áttekinthető. Ezáltal az emberek előre beláthatják útvonalukat, és elkerülhetik a veszélyesnek ítélt részeket. Ha megvalósul az átláthatóság, a járókelők láthatják egymást, így mind a természetes, mind a hatósági felügyelet könnyebben megvalósítható.

A beláthatatlan területen való áthaladás bizonytalanságot, félelmet ébreszthet. A támadók is tisztában vannak vele, honnan lehet őket észrevenni, ezért rendszerint kerülnek a jól átlátha-

tó területeket. A láthatóság megtervezése az épített környezetben a tiszta rálátási vonalak kialakítását, a zegzugos terek, rejtékhelyek elkerülését jelenti. A kerítések kialakítása, a növényzet és a tereprendezés megtervezése alapos átgondolást igényel ott, ahol az átláthatóság alapvető tervezési szempont.

Az átláthatóságra különösen nagy figyelmet kell fordítani azokon a helyeken, melyek a biztonság szempontjából veszélyesnek számítanak, például buszmegállók, aluljárók, metró lejáratok, többszintes parkolóházak lépcsői vagy lakótelepi házak bejáratainak esetében. Ezeket a területeket sokan használják, ezért ezeken a helyeken különösen szükséges a biztonság megteremtése.

Az üzletekből és áruházakból jól szemmel lehet tartani az utcákat. Ezért nem szabad a kirakatokat befóliázni, sem polcokkal eltakarni.

Az átláthatóság idővel természetes módon is csökkenhet: a növényzet fejlődik, akadályok és rejtékhelyek képződhetnek. Ezért már a kerttervezés és a beültetés során figyelembe kell venni a fák és cserjék növekedését, végleges magasságát és más specifikus tulajdonságait.

Lehatárolt útvonalak

A lehatárolt, alternatíva nélküli útvonalak túlságosan kiszámíthatóak, nem kínálnak fel választási lehetőséget, menekülési útvonalat a közlekedőknek. A támadó előre tudja, hogy a gyalogos útvonala merre vezet majd. Ilyenként oldalról lehatárolt helyekre példák az aluljárók, gyalogos felüljárók, lépcsők és mozgólépcsők, vagy egy parkban az egyetlen kivilágított sétány is.

Ha mindenképpen elkerülhetetlen egy lehatárolt útvonal kialakítása, akkor a legfontosabb a tervezéskor átgondolni a láthatósági követelményeket. Az elhagyatott, lehatárolt útvonalak biztonságosabbá tehetők azáltal, hogy különböző tevékenységek ösztönzésével forgalmasabbá tesszük őket, biztosítjuk a tiszta átláthatóságot (például átlátszó kerítéssel), fejlesztjük a világítást.

Változatos területhasználat ösztönzése

A közösségi kontroll kialakulásának egyik legfontosabb feltétele, hogy egy területen mindig legyen megfelelő számú személy. Ha egy területnek többféle, különböző rendeltetési célja is van, ez a feltétel könnyebben teljesül. A változatos, ugyanakkor kiegyensúlyozott területhasználat megteremtése fontos környezeti, gazdasági, esztétikai és biztonsági szempontból is. A különféle felhasználási módoknak összhangban kell lenniük egymással és a közösség szükségleteivel. Egy lakóövezetben például számos különféle területfelhasználás lehetséges és támogatandó. A lakóépületek között lehet városi tér, park, sportpálya, irodaépület, munkahelyek, óvoda, iskola és üzletek is, egy területen belül. Ha sokféle funkció kap helyet egy lakóterületen, annak nem csak a lakók látják hasznát, hanem bűnmegelőzési szempontból is előnyös.

A helyi vállalkozások, üzletek jelenléte növeli a biztonságot és védettséget, mivel az ott dolgozók az utcákat és a lakásokat is szemmel tudják tartani. A változatos felhasználású területek újabb és újabb tevékenységekre ösztönöznek, erősítik a közösségi kontrollt és az emberek közötti kapcsolatokat.

Tulajdonosi felelősségérzés

A terület tulajdonjogának érzékeltetése, ennek megjelenítése gyakran döntő tényező a hely biztonságosabbá tételében. A környezet iránti felelősségvállalás és törődés biztonságosabbá teszi az adott területet. Ha a lakosok a lakóparkban úgy érzik, hogy az ajtajukon kívüli terület már nem hozzájuk tartozik, akkor kevésbé valószínű, hogy foglalkoznak a lakásukon túli renddel, vagy bejelentenek egy illegális cselekményt, ami az utcán történik. Ha nem világos, hogy ki a tulajdonos, akkor a felelősség megoszlik, mivel nem egyértelmű, hogy kinek kéne intézkedni, ha probléma merül fel.

Az ingatlant gondosan karban kell tartani, hogy tulajdonosi jelenlétet, és biztonságot érzékeltessen. Az épületek karbantartása fontos eleme a tulajdonosi szemlélet elősegítésének.

3. kép: A környezeti iránti felelősségvállalás biztonságosabbá teszi a területet

Információs rendszer, tájékoztatás

A jól megtervezett, átgondoltan elhelyezett tájékoztató táblák, jelzések és térképek nagyban hozzájárulnak a biztonságérzethez. Nem érezzük magunkat elveszve, ha tudjuk, hol vagyunk, hová tartunk, hová nem mehetünk. Egységes, érthető jelzésekre van szükség ahhoz, hogy egyértelmű, következetes és jól érthető információkat adjanak a területről, az épületekről. Az utcatáblák, házszámtáblák jól látható elhelyezése, éjszakai kivilágítása alapvető. Az utcatáblákat autóból is jól láthatóan, az utcasarkokon is el kell helyezni. Az olyan helyeken, ahol nehéz elsőre tájékozódni, egyértelmű jelzésekkel ellátott térképek

nyújthatnak segítséget. Szükség lehet ilyen tájékoztatók elhelyezésére egyetemi épületek, középületek, kórházak területén, ahol nem kell elveszeten ténferegni, ha az információs rendszer kellően átgondolt és közérthető. A jelzéseknek jól láthatónak, könnyen érthetőnek, megfelelően karbantartottnak, és naprakésznek kell lenniük.

Vonzó esztétikai megjelenés

Az esztétikus környezet önmagában is pozitívan befolyásolja a területet használók közérzetét. Így a biztonságérzet kialakulásában is fontos szerepe van. A csúnya, elhanyagolt, taszító képet nyújtó terület viszont elnéptelenedik, tovább pusztul, ezáltal a bűnözők kedvelt helyévé válik. Az esztétikus kialakítás ezért semmiképpen sem öncélú, hanem nagyban hozzájárul a környék jó megítéléséhez, fellendüléséhez.

Éppen ez a felismerés vezetett az építészeti bűnmegelőzés kialakulásához. A szépség jó érzetet kelt, vonzó, ezért egy szépen kialakított emberi környezet megtöltődik élettel. Ez pedig a legfontosabb építészeti bűnmegelőzési alapelvnek, a természetes megfigyelésnek elsődleges kritériuma.

Ezzel szemben a mesterséges jogosultság ellenőrzés általában taszító, elutasító módon és eszközökkel valósul meg. Gondoljunk a magas, szögesdróttal ellátott kerítésekre, masszív kapukra, kamerás megfigyelésre. Ezeknek is megvan ugyan a maguk alkalmazási területe, de esztétikához, jó közérzethez nem vezetnek, megvalósításuk és fenntartásuk költséges.

Tájépítészet, kerttervezés

Az építészeti bűnmegelőzésnek fontos eszköze a tájépítészet és a kerttervezés. Egy jól megtervezett és megfelelően karbantartott park vagy kert segíti a közösségi kontroll kialakítását és a jogosultság természetes ellenőrzését. A telek vonalát, a bejárásokat egyértelműen jelezhetjük a növényzet átgondolt telepítésével anélkül, hogy vagyonzvédelmi eszközöket (szöges kerítést, zárat stb.) kellene használnunk. Ez nem csupán esztétikailag előnyös, hanem egyúttal jelentősen javíthat a környék összképén, növelve ezáltal az életminőséget.

Fontos szabály, hogy a növényzet ne takarja a természetes megfigyelés alá vont térrészeket. A fák ágai nem nyúlhatnak le 190 cm alá, illetve a cserjeszint nem emelkedhet 90 cm fölé, ezt nevezzük magassági szabálynak. Ez a kialakítás lehetővé teszi a járókelők számára az átlátást, a természetes megfigyelést, és megakadályozza, hogy a túlburjánzott növényzetben rejtkehek alakuljanak ki. A növények metszésével az újonnan ültetett növények megerősödésétől kezdve meghatározott rendszerességgel foglalkozni kell.

A tüskés, tövises és szúrós szárú növények nagyon jól elhelyezhetők az épület mentén, illetve olyan területeken, ahová a járókelőknek nem kell, vagy nem szabad bemenniük.

A fákat az épület nyílászáróitól, különösen az ablakoktól és a bejárattól távol kell elhelyezni, hogy ne használhassák létraként betöréskor.

A fákat és a lámpatesteket egymástól megfelelő távolságra kell elhelyezni, ezáltal biztosítható, hogy a fák árnyéka ne alakítson ki vakfoltokat, megvilágítatlan területeket. Ez a gyalogos számára lehetővé teszi, hogy a környezetét előre fel tudja mérni, biztonságban érezze magát.

Tevékenységek, rendezvények ösztönzése

Ha egy területen ösztönözzük a különféle tevékenységek létrejöttét, azzal embereket vonzzunk az utcára, közterületekre. Ezáltal növekszik a közösségi kontroll, és csökken a bűnözés lehetősége. Ha rendezvényeket, eseményeket, szabadidős tevékenységeket szervezünk közterületekre, akkor a terek megtelnek élettel, a leggyakoribb bűnalkalmak száma csökken. Tevékenység ösztönzőnek számít minden olyan kezdeményezés, mely növeli a gyalogosforgalmat egy adott területen: szabadidős tevékenységek lehetőségének megteremtése egy parkban, piacnap bevezetése egy téren, vagy például étterem elhelyezése egy irodaházban. Ezek az eszközök újonnan kialakítva, vagy egy már meglévő terület használatának fokozására is alkalmazhatók.

Ahol lehetőség van rá, ott ösztönözni kell a gyalogosforgalmat, hogy ne váljon elhagyottá egy terület. Az üzleti és belvárosi negyedekben található közterületek is sokféle tevékenységre adnak alkalmat. Olyan tevékenységeket ösztönözzünk egy adott területen belül, melyek nem zavarják egymást, és időben is kitolják a terület forgalmát.

4. kép: Ahol lehetőség van rá ösztönözni kell a különböző tevékenységeket és forgalmat generál

KARA LÁSZLÓ

Építész, 2000-ben végzett a Budapesti Műszaki Egyetem Építésztechnológiai Karán. Tanulmányait az egyetem angol szakán folytatta, majd egy évet a Bécsi Iparművészeti Egyetemen, Hans Hollein műtermében tanult. 2008-ban elvégezte az Építésztervező Mesterkurzust. Több jelentős építészirodában mélyítette tervezői ismereteit, köztük: Sugár Péter, Gunther Zsolt, Turányi Gábor, Hajnal Zsolt, Pottyondy Péter (Köztí) műtermében, ahol változatos tervezési munkákban vett részt. A Lánchíd utcai Design Hotel terveiért Pro-Architectura díjat kapott 2008-ban. Az Erzsébetvárosi Gettó Emlékfal tervezéséért 2015-ben Budapesti Építészeti Nívódíjban részesült. A Balaton-felvidéki Csobánc szőlőhegy présházairól készített kutatást. Ezt 2014-ben a Balaton-felvidéki Építészeti Útmutató szerkesztése követte. Majd a Lechner Tudásközpontban tapasztalataival a településképi arculati kézikönyvek országos előkészítésének projektvezetője volt. Nevéhez fűződik a Bűnmegelőzés építészeti eszközökkel című könyv írása. 2018-ban az amerikai NICP szervezet CPTED-szakértői minősítését nyerte el. A Safecity projekt szakmai támogatója. Elkötelezetten hisz az építészeti minőség és a biztonságos környezet kialakításának fontosságában.

Architect, graduated in 2000 at the Budapest University of Technology and Economics, Faculty of Architecture. He continued his studies at the university's English-speaking faculty and studied one year at the University of Applied Arts Vienna, in Hans Hollein's studio. In 2008 he obtained Master of Science in Architectural Design. He extended his architectural knowledge at several significant architectural firms, among others in the studios of Péter Sugár, Zsolt Gunther, Gábor Turányi, Zsolt Hajnal and Péter Pottyondy (Köztí), where he participated at diverse planning works. For the plans created for the Design Hotel located at Lánchíd Street he received the Pro-Architectura Award in 2008. He was awarded in 2015 the Architectural Nivo Prize of Budapest for the Budapest Ghetto Memorial Wall in Erzsébetváros.

He elaborated a study about the wine-press houses of Csobánc grape hill at Balaton Uplands. After that he compiled in 2014 the Balaton Uplands Architectural Guide. Later on at the Lechner Knowledge Centre by using his experience he worked as the project leader on the national level preparation works for the town/village image manuals.

He is the author of the book entitled Crime Prevention Through Environmental Design (Bűnmegelőzés építészeti eszközökkel). In 2018 he was granted CPTED-expert qualification from the American NICP organisation. Professional supporter of the Safecity project. He is committedly believing in the importance of architectural quality and establishment of a safe environment.

Barabás A. Tünde

**Biztonságérzet és viktimizáció vizsgálata
Magyarországon**

---

*Review of the sense of security and
victimisation in Hungary*

ABSZTRAKT | ABSTRACT

A biztonság igénye korunkban egyre erősebbé válik, miközben a globalizálódó világ újabb és újabb, korábban ismeretlen helyzet elé állítja a hatóságokat és a polgárokat egyaránt. Mindez ahhoz vezet, hogy miközben a bűnözés folyamatosan csökken a hivatalos statisztikák szerint Európában, eközben a bizonytalanságérzet nemhogy nem javul, hanem kiemondottan növekedik a kutatások eredményei szerint. Ez a tanulmány ennek okaival, a bizonytalanságban szerepet játszó egyes tényezőkkel kriminológiai aspektusból foglalkozik, összefoglalva a Magyarországon az elmúlt 15 évben végzett főbb empirikus kutatások eredményeit.

Nowadays the need for security is ever increasing, while the globalized world is putting the authorities and residents in newer and newer and previously unknown situations. All this leads to the situation, that according to the statistics in Europe crime is continuously reduced, the sense of insecurity is not improving, but is especially increasing according to the research results. This study is focusing on the reasons of the above and on the certain factors playing a role in insecurity in terms of criminology, by summarising the major empirical studies carried out in Hungary in the last 15 years.

A biztonságérzet hiánya napjainkban fontos kérdése az európai társadalmaknak. Különösen igaz ez a nagyvárosok lakói esetében, ahol a népesség jelentős része él, és így a problémák is koncentráltan jelentkeznek. A városok a világ lakossága több mint felének adnak otthont, és várhatóan 2050-ig két és fél milliárd új lakossal nő majd számuk, miközben a bűncselekmények több mint kétharmadát városi környezetben követik el. Ugyanakkor éppen ezeken a területeken érvényesül legkevésbé a társadalmi és közösségi kohézió, az egy környéken élők közösségének odafigyelése és támogatása egymás felé. A kohézió hiánya azután, a valós társadalmi és napi szintű, egyéni problémák mellett, tovább növeli a bizonytalanság érzését. Ahogyan Konrad Lorenz írja, a nagyvárosokban – méretükből kifolyólag – az emberek közötti kapcsolat is teljesen más lesz, mint a vidéki falvakban élők között. „A nagyvárosok bűne, hogy az emberi arcok kavargó, színes forgataga arc nélküli tömeggé olvad össze.”¹

A biztonság alatt nemcsak a rendet és a közbiztonságot értjük, hanem egy sor olyan tényezőt is, amely képes megváltoztatni a lakosság felfogását a biztonságról. A lakosság biztonság iránti igénye fakadhat egyrészt a bűncselekmények általi fenyegetettségnek való tényleges kiszolgáltatottságból, és/vagy az áldozattá válásból, másrészt pedig a bizonytalanság szubjektív megítéléséből. Ebből kifolyólag a szakirodalom és a gyakorlat két megközelítést hangsúlyoz: a megelőzés és a bizonytalanságérzet csökkentésének fontosságát. A bizonytalanságérzet mértéke azonban csekély mértékben függ az aggodalomra okot adó események bekövetkezésének lehetőségétől. Napjainkban a növekvő gazdasági, tudományos és technológiai fejlődés eredményeként soha nem látott mértékben javultak az életkörülmények, amely az objektív biztonsági helyzet jelentős javulásához is vezetett, ám ennek ellenére az elmúlt években jelentősen nőtt a lakosság bizonytalanságérzete.²

A biztonságérzetet alapvetően befolyásolja a lakosság elképzelése a bűnügyi helyzetről, valamint tapasztalata maga és környezete áldozattá válásáról. Míg az utóbbi konkrét tapasztalat, az előbbiről a lakosságnak elsősorban a sajtóhírekből van elképzelése. A bűnözés összetett jelenség, amelynek csak az ismertté vált része jelenik meg a bűnügyi statisztikában. A tudományos kutatások eredményei szerint ezek a cselekmények csak kisebb hányadát adják az összébűnözésnek, miközben számos eset nem jut a hatóságok tudomására, elsősorban azért, mivel a sértettek különböző okok miatt nem jelentik azokat. A látenciában, azaz a „rejtve” maradó ügyek arányát a becslések a tengerben úszó jéghegyhez szokták hasonlítani, ahol az ismertté vált cselekmények alkotják a jéghegy csúcsát, míg a rejtve maradók a nagyobbikat, a víz alatti részét adják. Ezek a nem jelentett esetek ugyanakkor rontják a közösségek biztonságérzetét, hiszen a kollektív tudatban megjelennek, miközben a hatóságok előtt ismeretlenek maradnak.

Hazánkban a hivatalos statisztikák szerint évről évre csökken a bűnözés, 2018-ban

¹ Konrad Lorenz: A civilizált emberiség nyolc halálos bűne. Helikon, Budapest, 2014, 22. o.

² Sonia Stefanizzi – Valeria Verdolini: Overview of insecurity, urban security and safety with special regard to Italy. In: Barabás, Tünde (ed.): The Dimensions of Insecurity in Urban Areas. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2018

200 000 körüli volt a regisztrált bűncselekmények száma. Az adatok alapján tehát az objektív biztonsági helyzet jónak tűnik, hiszen az állampolgárok közül csak minden ötvenedik személy érintett valamilyen bűncselekmény által.³ A lakosok azonban nem érzik ilyen pozitívnak a helyzetet. A kutatások eredményei szerint ugyanis az emberek jelentős mértékben tartanak a bűnözéstől, és félnek attól, hogy maguk is áldozattá válhatnak. Azaz a lakosságnak rossz a szubjektív – a saját maga, a külvilágban tapasztaltak és a sajtó által közvetített kép alapján kialakított és megélt – biztonságérzete. Ez érthető, hiszen a statisztika csupán a regisztrált bűncselekményekről tartalmaz adatokat, vagyis nem minden bűncselekmény kerül a hatóságok látókörébe.

Hazánkban a nyolcvanas években kezdődtek meg az első áldozattá válással kapcsolatos kutatások. Korinek László 1982-ben végezte az első ilyen vizsgálatot Baranya megyében.⁴ Ebben amellet, hogy a látens jogsértések arányát vizsgálta, foglalkozott a lakosság biztonságérzetével, illetve a bűnüldöző hatóságokról és igazságügyi szervekről alkotott véleményének megismerésével is. Ez a módszertani szempontból úttörőnek tekinthető vizsgálat először számolt be Magyarországon a rejtve maradó bűncselekményekről.

Az ezredfordulót követően az Országos Kriminológiai Intézetben (OKRI) több, az áldozattá válással és az ahhoz kapcsolódó kérdésekkel (például látencia, félelem a bűnözéstől, bizonytalanságérzet, közösségi és szituációs bűnmegelőzés) foglalkozó nagy volumenű kutatás zajlott. A vizsgálatok mindegyikét pályázati források támogatták.

2002–2003 során az Országos Kriminológiai Intézet szervezte és értékelte a 10 000 fő megkeresésével, volumenében és mélységében egyedülállónak tekinthető első országos áldozat-lekérdezést Áldozatok és vélemények⁵ elnevezéssel. Ennek eredményei szerint ebben az időszakban igen nagymértékű volt a ki nem derülő bűncselekmények száma hazánkban. A kérdezett időszakban a közlések szerint 2276 bűnesetből mindössze 739-et jelentettek (kb. 32%). A rejtve maradás tekintetében beigazolódott, hogy elsősorban a kisebb súlyú ügyeket nem jelentik, ahol a feljelentéssel járó hátrány nagysága jóval meghaladja a rendőrségi eljárás előnyeit. Ezzel szemben azoknál az eseteknél, ahol a feljelentéshez kötött bizonyos esemény bekövetkezik (például autólöpés esetén a biztosító fizetése), a feljelentési arány igen magas. Rákérdeztünk arra is, hogy vajon miért nem jelentették a sértettek az adott cselekményt. Itt a leggyakoribb válasz a rendőrség iránti bizalmatlanság, illetve az elégedetlenség volt (43%), ezt követte a „kis kár”, vagy a „nem volt kár” válasz.

A sértettek biztonságérzete rosszabbnak mutatkozott, mint a sértetté nem váltaké.

³ A legátfogóbb bűncselekménystatisztika, az Egységes Nyomozó hatósági és Ügyészeti Bűnügyi Statisztika (ENYÜBS) szerint

⁴ Korinek László: Rejtett bűnözés. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1988.

⁵ A kutatás az OKRI kutatóinak részvételével zajlott 2002–2003 során, a Széchenyi-projekt támogatásával „Áldozatok és vélemények a bűnözésről” címmel. Száma: NKFP-5/0100/2002

Ez látszott a lakóhelyük biztonságának megítélésére adott válaszaikban, valamint a bűnözés mértékének megítélésében is.⁶

2001 és 2004 között zajlott az OKRI-ban az ún. InSec – Bizonytalanságérzés Európa nagyvárosaiban című nemzetközi kutatás, amelynek során öt európai nagyváros (Amsterdam, Hamburg, Bécs, Krakkó és Budapest) két-két kerületében vizsgáltuk a bűnözéssel, áldozattá válással, a bűnözési félelemmel és a védekezési stratégiával kapcsolatos lakossági véleményeket.⁷

Magyarországon a főváros két eltérő adottságokkal rendelkező kerületében – Ferencváros (IX. kerület) és Budafok-Tétény (XXII. kerület) – összesen 1000 felnőtt lakos került bevonásra. A kerületenkénti ötszázas minta kor és nem szerint reprezentálta az ott élő felnőtt lakosságot. A vizsgálati területek jellemzői fizikai paramétereikben, a városban elfoglalt helyük tekintetében, illetve bűnözési adataikban vagy a helyi bűnmegelőzési erőfeszítésekben is jelentősen különböznek egymástól. Ahogyan az a bűnügyi statisztikákban is megmutatkozott, a két városrész lakosságának viktimizációs tapasztalatai között jelentős a különbség. A kérdőíves vizsgálat során a Ferencvárosban élők közül 50 százalékkal többen állították, hogy bűncselekményt szenvedtek el, mint a budafokiak.

A vizsgálat eredményei megerősítették, hogy a bűnözés és az attól való félelem mértéke nem esik egybe. Ezt jól mutatta, hogy a bűnözés vonatkozásában tartósan és erősen fertőzött IX. kerületi kutatási helyszínen a bűnözéstől való félelem enyhébb volt, mint a korábbi periférikus helyzetéből a fővárosba frissen integrálódott, az előbbinél lényegesen alacsonyabb szintű, ám gyors bűnözési dinamikával küzdő XXII. kerületben. A IX. kerületben élők arra a kérdésre ugyanis, hogy „Milyen gyakran hagyja el a házát, lakását sötétedés után?”, nagyobb gyakoriságokat jelző válaszokat adtak, mint a budafokiak. Mivel a kerületnek egyértelműen rosszabbak voltak a bűncselekményeket jelző mutatói, a ferencvárosiak vagy bátrabbak, mint a budafokiak, vagy jobban tudják, hogy a bűncselekmények többségét jellemzően nem éjszaka követik el a kutatás adatai szerint.⁸

A 2005 és 2007 között zajlott „Bűnmegelőzési körhinta” (CPC) – AGIS projekt célja az épített környezet és a bűnözés, valamint ehhez kapcsolódóan a szituációs bűnmegelőzés és a bűnözéstől való félelem kérdésének vizsgálata volt.

A nemzetközi team tagjai (brit, holland, német, lengyel és magyar szakemberek) kiemelt

⁶ Irk Ferenc (szerk.): Áldozatok és vélemények I–II. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2004. https://www.okri.hu/images/stories/joomla/Aldozatok%20es%20velemenyek_vol.%20I.pdf; https://www.okri.hu/images/stories/joomla/Aldozatok%20es%20velemenyek_vol.%20II.pdf

⁷ Insecurities in European Cities. Crime-Related Fear Within the Context of New Anxieties and Community-Based Crime Prevention (InSec, HPSE-CT-2002-00052). <http://www.insec.uni-hamburg.de>

⁸ Barabás A. Tünde – Irk Ferenc – Kovács Róbert (szerk.): Félelem, bűnözés és bűnmegelőzés Európa öt nagyvárosában. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2005.

figyelmet szenteltek az épített környezet megújítását célzó városrehabilitációs programok bűnmegelőzési hatásainak vizsgálatára.⁹ A kutatás a részt vevő országok mindegyikében egy nagyvárosi kerületben zajlott. A magyarországi helyszín Budapest III. kerületében a békásmegyeri lakótelep volt, a kontrollminta pedig a Római (Pók utcai) lakótelep. A vizsgálat során összesen ezerötyszáz lakost kerestünk meg az adott területeken.

A lekérdezés során a résztvevők több mint 20%-a választotta, hogy a kérdezést megelőző három évben volt bűncselekmény áldozata. A válaszolók 12%-a az egyszeri, míg több mint 25%-a a két alkalommal történő áldozattá válást jelölte meg. Összességében a mintaterület (Római) és a vizsgálati terület (Békásmegyér) esetében a félelem mértékében nem volt jelentős különbség. A lényegesen magasabb státuszú lakossággal rendelkező Római lakótelepen ugyanakkor kritikusabb volt a lakosság az intézményrendszerrel szemben.¹⁰ A válaszokból az is kiderült, hogy a nők biztonságérzete a tettet követően jóval inkább romlik. Így míg a nőknek több mint 50%-a érezte veszélyben magát a tettet követően, addig a férfiaknak csak 30%-a. A vizsgálat egyik legjelentősebb, de a korábbi tapasztalatok alapján nem meglepő eredménye az a tény volt, hogy a sértettek 42%-a az ügyben nem tett feljelentést.

A budapestiek véleménye a bűnözésről és a helyreállító igazságszolgáltatásról című kutatás¹¹ keretében 2009-ben egy ötszáz fős, budapesti felnőtt mintán végeztünk a bűnözésre, büntetésre, áldozattá válásra vonatkozó kérdésekből álló vizsgálatot. A felmérés a korábbi kutatási eredmények nagy többségét megerősítette. Mint kiderült, a fővárosiaknak nincsen reális képe a bűnözésről, alakulását rosszul ítélik meg különböző okok miatt. A megkérdezetteknek összesen csak 3%-a találta el megközelítőleg a 2008-ban ismertté vált bűncselekmények számát, 55% jelentősen alábecsülte, míg az egyharmada jobban vagy kevésbé túlbecsülte azt.

Az áldozattá válás tekintetében a korábbi vizsgálati eredmények nyertek megerősítést. Szemben a hivatalos statisztikák mutatta 2%-os áldozattá válási aránnyal, a vizsgálatban választ adók kb. egyötöde (20%) szólt arról, hogy elszenvedett egy bűncselekményt a kérdezést megelőző évben. Több bűncselekményt összesen 50 válaszadó említett. Ez az arány a hivataloshoz képest tízszer nagyobb mértékű áldozattá válást mutat. Eddigi életére visszatekintve csupán a kérdezettek 37%-a említette, hogy soha nem volt áldozat még az életében.

Az elszenvedett bűncselekmények esetében alig több mint az ügyek felében tettek felje-

⁹ Lásd erről Barabás, Tünde – Windt, Szandra: Levels of victimisation. In: Tim Lukas (ed.): Crime Prevention in High-Rise Housing. Duncker and Humblot, Berlin, 2007, 63–85. o.

¹⁰ Barabás – Windt (2007): i. m.

¹¹ A budapestiek véleménye a bűnözésről és a helyreállító igazságszolgáltatásról c. lakossági lekérdezés a Mediation and restorative practice in prison settings nemzetközi kutatás keretében, az Európai Bizottság Criminal Justice Programja támogatásával zajlott (JLS/2008/JPEN015-30-CE-0245615/00-52).

lentést (52%). A vizsgálatból az derült ki, hogy azok, akik már életük során valaha áldozattá váltak, sokkal kevésbé tartják lakókörnyezetüket biztonságosnak. Ez nyilvánvalóan összefügg a sértetté válás következtében kialakuló rossz lelkiállapotukkal, de azzal is, hogy a jellemzően jelölt cselekmények – így a betörés, autólopás és a belőle való lopás – gyakran kötődnek a lakhelyhez, így racionálissá válik ez az összefüggés.¹²

2015–2017-ben az Európai Bizottság támogatásával zajló MargIn¹³ projekt célja egy komplex eszközrendszer kidolgozása volt a bizonytalanságérzetet meghatározó helyi problémák megismerésének, illetve kezelésének elősegítése érdekében. A projekt során a bizonytalanságérzet négy dimenzióját vizsgálták: az objektív (áldozattá válás); a szubjektív (bűnözéstől való félelem); a társadalomgazdasági (szociális sérülékenység); és a társadalomföldrajzi dimenziót (szomszédsági hatás). A kutatás Barcelona, London, Milánó, Párizs és Budapest két kiválasztott városrészében zajlott, kvantitatív (adatfeldolgozás és kérdőívvezés) és kvalitatív (mélyinterjú, résztvevő megfigyelés és fókuszcsoportos beszélgetés) kutatási módszerekkel.

Magyarország tekintetében Budapesten a relatív magas bűnözéssel, magas bizonytalanságérzettel és magas deprivációval rendelkező X. kerület, azaz Kőbánya került marginalizált területként kiválasztásra, magas bűnözéssel, alacsony bizonytalanságérzettel és alacsony deprivációval pedig a II kerület. Utóbbi városrészei közül kvalitatív szempontok (a Széll Kálmán tér múltja, a civil szervezetek koncentrált jelenléte stb.) alapján Országút városrészre esett a választás, míg a X. kerület esetében Laposdűlő kiválasztása esetében a magas bűnözési ráta és a relatív (kerületen belül is) alacsony lakásárak voltak a döntő körülmények. Az utóbbi városrészre vonatkozóan iskolázottsági adatok szerint az is alulmúlta a budapesti átlagot, míg a munkanélküliségi ráta meghaladta azt.¹⁴ A kvalitatív okot a már a kiválasztás idején is ismert problémás Hős utca szolgáltatta.¹⁵

A kutatás eredményei szerint az emberek bizonytalanságérzetében az egyik legfőbb tényező továbbra is az áldozattá válás és az attól való félelem. Ezek mellett azonban hasonlóan fontos szerepet játszanak a társadalomgazdasági és társadalomföldrajzi tényezők is. Így amellet, hogy a városi bizonytalanságérzet egyértelműen kötődik a bűnözés és az antiszociális viselkedések megjelenéséhez, erősen kapcsolódik a társadalmi kirekesztődéshez és a közösségi kohézió hiányához, illetve az adott környék és lakosság deprivált, marginalizált helyzetéhez.

***

¹² Barabás Tünde – Windt Szandra: A budapestiek véleménye a bűnözésről és a helyreállító igazságszolgáltatásról. Kézirat. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2009.

¹³ A bűnözéstől való félelem kezelése (angolul: Tackle Insecurity in Marginalized Areas) című és 653004. számú kutatás az Európai Bizottság támogatásával, a Horizon 2020 program keretén belül valósult meg.

¹⁴ Forrás: X. Kerület Kőbánya Integrált Településfejlesztési Stratégia http://www.kobanya.hu/docs/kobanya/hu/news_attach/1827.pdf

¹⁵ Minderről részletesen lásd Barabás A. Tünde – Koplányi Gergely – Szigeti Ákos: A bizonytalanságérzetet meghatározó problémák és kezelésük Budapest két városrészében. In: Vókó György (szerk.): Kriminológiai Tanulmányok 55. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2018, 120–152. o.

A fent bemutatott kutatási eredmények megerősítik, hogy az áldozattá válás és annak rejtve maradása (a látencia alakulása) szorosan összefügg a lakosság biztonság-/ám más tényezők is meghatározóak a bizonytalanságérzet alakulásában.

Bár a rejtett bűnözés terjedelmére vonatkozó felmérések következtetései nem tekinthetők egyenértékűnek az ismert jelenségekre vonatkozó adatgyűjtés eredményeivel, nagyban segíthetik azok helyes értelmezését és új összefüggések feltárását.¹⁶ A nemzetközi tendenciákhoz hasonlóan a statisztikákban jelzethal hazánkban is jóval nagyobb mértékű az áldozattá válás, amely azonban nem kerül a hatóságok látókörébe. A kutatásokból levont következtetések segíthetik az eljáró hatóságok, a rendőrség és a bűnmegelőzésért felelős más szervek, helyi önkormányzatok munkáját is.

A Margln-kutatás tapasztalatai alapján egyetérthetünk a Stefanizzi-Verdolini¹⁷ szerzőpárossal abban, hogy a városi biztonság nemcsak a rendet és a közbiztonságot foglalja magában, hanem minden olyan tényezőt, amely kihatással van az életminőségre, így a biztonságérzetet is.

A tisztánlátás alapul szolgálhat a prevenciós intézkedések kidolgozásához. A stratégiai szemléletű bűnmegelőzés magában foglalja azokat a beavatkozásokat, amelyek a bűnözést kiváltó okok hatásának mérséklése mellett a társadalmi önvédelmi képesség erősítését és a bűnözés okozta káros anyagi és erkölcsi következmények csökkentését célozzák.¹⁸ Mivel az állam önmagában nem tudja garantálni a közbiztonságot, ezért szükség van a feladatok megosztására. Így amíg az igazságszolgáltatás az állam valósítja meg, a megelőzés és a bűnözéskontroll a helyi szervek hatáskörébe tartozik, a lakosság szélesebb körű bevonásának igényével.¹⁹ Ugyanis nemcsak a bűnelkövetők megbüntetése, megváltoztatása lehet alkalmas tényező a bűnözés visszaszorításában, hanem például az is, hogy az embereket, különösen a bűnelkövetők támadásának fokozottan kitett személyeket, felkészítjük a helyes védekezésre. Az új módszereknek, a szituációs és épített környezeti bűnmegelőzés eszközeinek alkalmazása nemcsak a bűnalkalmak és a bűncselekmények csökkentéséhez, hanem hosszabb távon a lakosság biztonságérzetének erősödéséhez vezet.

¹⁶ Kertész Imre (1997) Szociológiai módszerek a bűnözés megismerésében, Belügyi Szemle, 3: 39-49.

¹⁷ Stefanizzi – Verdolini (2018): i. m.

¹⁸ Irk (2004): i. m.

¹⁹ Stefanizzi – Verdolini (2018): i. m.

BARABÁS A. TÜNDE

Jogász, kriminológus. Az Országos Kriminológiai Intézet osztályvezetője. 2012 óta a Nemzetközi Közszolgálati Egyetem Kriminológiai Tanszékének vezetője. 1988-ban diplomázott az Eötvös Lóránd Tudományegyetem (ELTE) Állam- és Jogtudományi Karán. PhD disszertációjának témája a szabadságvesztés-büntetés alternatívái volt. A Magyar Kriminológiai Társaság Helyreállító Szekciójának alapító tagja és alelnöke. Kutatási területei: helyreállító igazságszolgáltatás, mediáció, alternatív megoldások a büntetés-végrehajtásban, az elkövetők, áldozatok reintegrációja és áldozatok támogatása. Számos magyarországi egyetemen tanít kriminológiát. Részt vett számos, az Európai Unió által támogatott nemzetközi kutatási projektben. Az elmúlt évek során több, mint 100 cikket és tanulmányt írt, nyolc könyvet szerkesztett és két monográfia szerzője.

-----
is lawyer, criminologist. She is Head of Department at the National Institute of Criminology. Since 2012 she is Chair of the Department of Criminology at the National University of Public Service. She graduated in 1988 from Eötvös Loránd University's (ELTE) Faculty of Law. She wrote her PhD thesis on the restriction of imprisonment and its alternatives. She is a founding member and the vice-chair of the Restorative Justice Section of the Hungarian Society of Criminology. Her fields of research include restorative justice, mediation, alternative solutions in criminal procedure, reintegration of offenders, victims and supporting victims. She teaches criminology at a number of universities in Hungary. She has participated in a number of international research projects funded by the European Union. During the past years, she has written over 100 articles and studies, edited eight books and is the author of two monographs.

SAFECITY 1.0

Gregory Saville

Biztonság a szomszédságban a SafeGrowth tervezési módszer segítségével

---

Neighborhood safety with the SafeGrowth planning system

A bűnmegelőzés elősegítése és a városi terek biztonságának növelése érdekében az építészeti és környezeti tervezés megvitatása hiábavaló, kivéve, ha igazán „tudatos” tervezésről van szó. Ebben az esetben a tudatos tervezés azt jelenti, hogy szükség van arra, hogy a bűnözés illetve annak megelőzése tudatosuljon az emberekben mind belső és külső szinten. Tudomásszerzés a bűnözés komplexitásáról, azokról, akik elkövetik azt és azokról akik megelőzik csak akkor lehetséges, amennyiben a közösség minden szektora részese a megoldásnak. Az Első és Második Generációs Építészeti Bűnmegelőzés (CPTED) eleget tesznek a hatékony megelőzés kritériumainak, de nem tartalmazzak fenntartható, közösségi-alapú implementációs módszert. Ez a tanulmány egy olyan tervezési módszert mutat be, amely az elmúlt időszakban sikerre vitt stratégiákat foglalja össze egy koherens, szomszédság-lapú tervezési rendszerbe, amely a SafeGrowth nevet kapta. A SafeGrowth tervezési módszer hatékony és kollaboratív szomszédsági tervezést biztosít, amely a CPTED (építészeti bűnmegelőzés) fenntartható bevezetését biztosítja szomszédsági szinten az egész településen/városban.

In the cause of preventing crime and improving the safety of urban places, ultimately it is futile to discuss architectural and environmental design unless it is truly 'conscious' design. In this case, conscious design means that it is necessary to have both internal and external awareness about crime and its prevention. Awareness of the complexities of crime, those who cause it, and those who prevent it, is possible only when all sectors of the community are part of the solution. While the concepts of 1st and 2nd Generation Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED) meet the criteria for effective prevention, they lack a sustainable community-based implementation method. This paper describes a planning method which connects many of those recent success strategies into a coherent, neighborhood-based planning system called SafeGrowth. The SafeGrowth planning method provides effective and collaborative neighborhood planning that ensures sustainable implementation of CPTED at a neighborhood level throughout the city.

CPTED: an idea to prevent crime

With over half the world population now living an urban versus rural life, and even more urbanization projected in the decades ahead (population.un.org/wup/Maps), cities in the 21st Century are challenged to create livable and safe environments. Chief among those challenges is the persistent profanity of urban crime and violence, a problem responsible not only for victimization in high crime areas and increasing the suffering of at-risk groups, but also a problem that triggers fears among the vulnerable, distrust of others, and alienation across a large swath of the urban fabric. Clearly, mitigating and eliminating crime from our neighborhoods must be a top priority for those planning and building cities and those who lead or govern urban places.

Emerging in New York City in 1970s, a city awash in crime and drugs, crime prevention through environmental design (CPTED) was an early response to the crime that plagued so many New York streets (and the streets of many other cities) of that era. Beginning with the observations and criticism of urban planning practices by architectural journalist Jane Jacobs in New York (Jacobs 1961), the central proposition emerging from her work, and other writers at the time (Angel 1968; Wood 1961) was that the design and layout of public streets had a major impact on the safety of its residents. According to Jacobs, by designing more eyes on the street by neighborhood dwellers it was possible to enhance feelings of safety and signal that criminals could not offend with impunity – an idea expanded by New York architect Oscar Newman in his book *Defensible Space: Crime Prevention Through Urban Design* (Newman 1972). The actual term CPTED was formulated by criminologist C. Ray Jeffery (1971), who had been professor of sociology at New York University. Thus, the early formation of CPTED took hold and the concept spread across the country and, indeed, to many other countries around the world.

Since those early years the CPTED concept ebbed and flowed with the political or academic winds of each era, at times totally vanishing from government anti-crime programs and university courses. However, some academic subdisciplines in criminology continued to expand CPTED ideas, such as Clarke and Mayhew's *Designing Out Crime* (1980), Clarke's *Situational Crime Prevention* (1992) and eventually Oscar Newman, now back in favor with the U.S. government, published *Creating Defensible Space* (Newman 1996). That same year the International CPTED Association (ICA) formed in Calgary, Canada, and since 2000 CPTED is back in public view and being implemented in municipal building codes and planning regulations around the world. Today the United Nations Habitat and UN Office of Drugs and Crime recommends CPTED strategies in their publication *Introductory Handbook for Policing Urban Space* (2011). As well, the ICA now has hundreds of CPTED practitioner and scholar members in dozens of countries around the world, including a formal CPTED certification program (www.cpted.net).

The problem with CPTED

One of the early critiques of CPTED was the problem of crime displacement. It was originally thought that by focusing on reducing crime opportunities through environmental modifications like better lighting or beautification, crime might simply move to another area. The problem of malign displacement became a focus of research for decades and many academics spent years researching how much, if any, crime displacement actually occurs. One group of researchers eventually concluded that most displacement was benign and that,

At the extreme, widespread displacement stands to undermine the effects of your project. More often, however, crime displacement is not total and is inconsequential if it does occur. Most claims of displacement are based on suppositions unsupported by empirical evidence. (Guerette and Bowers, 2009)

Unfortunately, more recent research suggests this conclusion is premature and that empirical evidence still has a long way to go to truly understand displacement. In one multi-year study of street disorder and drug dealing, crime not only displaced but it created more problems where it ended up – in other words, malign displacement was indeed a real concern for CPTED practitioners (Hodgkinson, Saville, and Andresen 2019).

The displacement problem with CPTED links to another concern raised in the 1990s, which was that by focusing only on reducing crime opportunities, and not crime motives, CPTED fails to eliminate many of the social and psychological reasons for crime in the first place. That concern led to the evolution of 2nd Generation CPTED (Cleveland and Saville 1997; Saville and Cleveland 2013). By defining opportunity reduction in early CPTED as 1st Generation CPTED, later theorists were able to seize on some of the more deeply rooted crime correlates, such as neighborhood social, cultural and economic conditions – known in criminology as social ecology – and integrate them back into the CPTED lexicon. When combined with 1st Generation environmental modifications, the social ecology strategies in 2nd Generation CPTED allowed for more holistic community building and redevelopment. Early application of 2nd Generation CPTED produced significant successes (Kim, Hong, and Jeong 2019; Brown 2016; Brown and Weil 2019; Abramovic and Van Dusen 2004).

Generation CPTED produces good sightlines, but that does not always ensure eyes on the street

However, both the displacement problem and the evolution of CPTED into a second generation did not alleviate an outstanding issue that has plagued CPTED from the beginning. That issue is an unclear path for CPTED adoption or implementation. The first CPTED projects were government funded and conducted by police officers but, as mentioned above, that was not sustained. Subsequent attempts involved design professionals, such as architects and planners, voluntarily adopting CPTED strategies within their plans, but that is no guarantee that CPTED will occur in new urban developments. Some implementation attempts involve municipalities incorporating CPTED principles into their development plans or building codes, but that implementation is very uneven and inconsistent from city to city. In Europe an attempt was made to standardize CPTED implementation via a European standard for CPTED design guidelines (Cardia 2013), also supported through the work of European ICA members who had some success with standardization in their own countries, such as the Netherlands and the UK (Jongejan and Woldendorp 2013).

However, implementation with the European effort, and with the other attempts at CPTED adoption, has been piecemeal and understudied. In the U.S. for example, where police in one city encourage CPTED surveys, others do not. In Europe the design guidelines have yet to be adopted universally and in Canada, while some cities employ urban planning CPTED reviews, most ignore CPTED entirely in the development process. The adoption of many CPTED schemes seems, unfortunately, a matter of crime prevention specialists attempting to repair design flaws after crime appears – a retroactive prevention approach never promoted by the founders of the movement. After all, the term “prevention” infers that crime has actually been prevented in the first place, not responded to after the fact.

SafeGrowth

Since the early days, CPTED implementation was presented as a way to build neighborhoods and cities. Where crime was rampant on some streets, CPTED designs could ameliorate problems and create pro-social places where locals might occupy their neighborhoods with activities that reinforced positive social relations, thereby deterring crime. This was not always the result of 1st Generation CPTED because, for example, while enhanced lighting might improve nighttime sightlines on walkways, without social things to do, people were not necessarily inclined to use those walkways. A well-lit walkway might offer good natural surveillance, but without eyes on that street, actual crime risk remained unchanged.

The obsession with 1st Generation CPTED tactics, as well as sporadic implementation by CPTED specialists and piecemeal municipal regulations, led to the creation of a new neighborhood planning method to assist with the implementation of both 1st and 2nd Generation CPTED and to transfer CPTED skills beyond police and specialists to a wider group of community participants.

In 2007 Gregory Saville introduced the SafeGrowth neighborhood planning method at the UN Habitat Conference in Santiago, Chile and at the Annual Convention of the Canadian Institute of Planners in Quebec City. The method was based on decades of CPTED research, on-going practical experience, and the gradual evolution of urban planning theory into the Smart Growth planning movement (Bullard 2007). In effect, SafeGrowth is an integrated and holistic community planning and capacity building model for administering public safety initiatives in neighborhoods and cities. CPTED represents an integral, though not exclusive, part of the method.

Moreover, SafeGrowth is a philosophy built on the belief that healthy and functioning small neighborhoods provide the most logical, healthy, and safest way to build cities in the 21st Century. It is based on the premise that crime is best tackled within small neighborhoods by harnessing the creative energy of functioning neighborhood groups, by employing the latest crime prevention methods, and by adopting an annual SafeGrowth Plan to control, and mitigate, crime and fear. This concept aligns with the social ecology theories in criminology that consider the neighborhood as, not only the unit of analysis, but the single most important factor for crime motivation. In modern parlance, social ecology is termed "collective efficacy," a form of enhanced social cohesion among neighborhood residents that goes a long way in preventing both the opportunities, and the motives, for crime (Sampson 2012).

The method

Where 1st Generation CPTED aims to disrupt crime opportunities with tactics like territorial controls, access controls and natural surveillance, 2nd Generation CPTED aims to stabilize neighborhoods with social cohesion and community activation program, place-making and tactical urbanism (Lydon and Garcia 2015). SafeGrowth integrates both approaches by assembling teams of neighborhood residents and business owners, in partnership with municipal service providers such as police, planners, social workers, youth workers, and cultural programmers, to work together and resolve actual community problems using a safety planning method and set of prevention tactics (such as CPTED). The teams conduct research together, build relationships while learning a common skill, and then eventually develop their problem solving work into a SafeGrowth Neighborhood Plan which they present to others in community for feedback prior to implementation.

SafeGrowth Teams conducting night safety audits in their own neighborhoods

Because all cities have differing political and economic systems, planning methods must be flexible so that local teams can tailor them to their own environment. The strength of SafeGrowth planning and implementation is that it may take different forms. However, all SafeGrowth Plans have four basic principles in common (Saville, 2018):

PRINCIPLE 1: Action-based practice - They insist on direct engagement with those who live and work in a neighborhood. In technical terms, this is known as action-based practice and it involves the co-planning and co-researching of problems by prevention specialists, police, planners, researchers, and municipal officials directly with community members who have most at stake for resolving neighborhood crime.

PRINCIPLE 2: Social ecology - They provide outreach to relevant stakeholders in each neighborhood and they focus on small neighborhoods as the unit of attention for programming. SafeGrowth aims to build a city of networked neighborhoods – ecosystems – and differing forms of neighborhood planning and leadership. This new social ecology is the means by which urban planning is delivered; not just for safety and crime prevention, but for all municipal services.

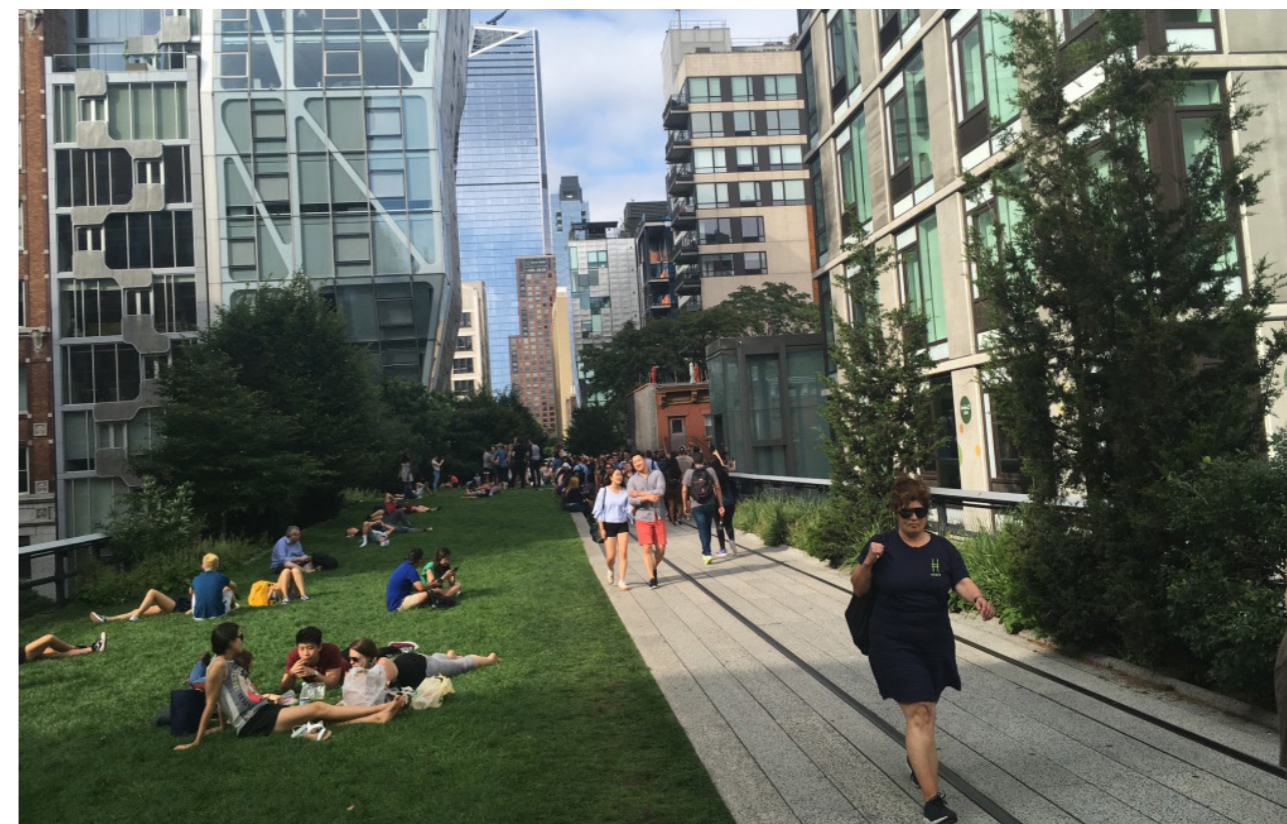
PRINCIPLE 3: Neighborhood activation - They develop competent non-profit organizations in each neighborhood in order to formulate long term SafeGrowth Plans and implement CPTED on a regular basis. This is an advanced form of neighborhood activation and numerous models exist that describe how this has already been accomplished, for example the neighborhood service centers, district councils and municipal matching funding grants in Seattle (Diers 2004).

PRINCIPLE 4: Socio-technical systems - They demonstrate how technical assistance is provided to neighborhoods in the form of CPTED training, crime analysis and mapping for assessing crime risks, and community-based safety audits. In SafeGrowth, facilitators teach how to use a GPS enabled, Digitized Observation Mapping app so that SafeGrowth Teams can include a fear and perception of safety map in the SafeGrowth Plan and combine that for comparison with police crime maps. At all phases of implementation, the technology for security or analysis is chosen by the teams themselves with full understanding of the advantages and limitations of each new technology. This is called socio-technical systems and this principle helps residents see all the implications of technologies such as CCTV cameras, who monitors the cameras, and whether they truly cut crime. Too often experts recommend technical systems without considering the social impacts on the neighborhood.

Towards neighborhood resilience

Principles #2 and #3 portray self-sufficient neighborhoods with the capacity to plan development and resolve problems, in effect an urban system of networked urban villages (Brassard 2018; Collette 2018). In this way, SafeGrowth is a vision of a future city that is more resilient and representative than today's cities that are typically managed and policed from central locations like city hall or police headquarters. Even cities that attempt decentralization, with police substations and local district service centers (Diers 2004), seldom evolve into self-sustaining, networked urban villages (Serag El Din et al. 2013). In fact, few cities decentralize the decision-making power to provide local residents with the ability to create their own capacity to identify neighborhood issues, plan their development and resolve problems. The reason for this is two-fold: few citizens have experience with high levels of community engagement and often do not show up for events

arranged for them; and municipalities are established in such a way to deliver services in a top-down fashion. Clearly, there is an opportunity to help neighborhoods help themselves with the collaboration of municipal service providers like planners and police.

High Line Park in New York. Co-planned by local citizens and now among the safest and most successful inner city walks

SafeGrowth employs a number of methods to enhance local engagement. These include the following (three methods):

1) Annual SafeGrowth Plans

Principle #1, action-based practice, specifies that neighborhoods must co-research neighborhood problems and co-plan future solutions. One way that is achieved is through the adoption of development and safety plans. Each neighborhood creates its own SafeGrowth Plan on an annual, or bi-annual basis. Because neighborhoods are like ecosystems that constantly change, plans should be updated yearly and CPTED plays a major role in planning. That ensures not only local ownership of CPTED strategies, but a tailored response to local needs.

The Plan will have measurable objectives, visions, and strategies. Strategies may be enacted locally or in conjunction with others. SafeGrowth Teams (also known as Panels) will pay special attention to the 2nd Generation CPTED concepts of cohesion, connectivity and capacity to ensure neighborhood visions encourage inclusive environments, ple-

nty of semi-public space, and urban places that are walkable, friendly, and safe (Mihinjac and Saville 2019).

Strategies that appear within SafeGrowth Plans may include all the traditional approaches such as CPTED, social prevention, hotspot policing, restorative justice methods, education programs, and youth programs. Plans are created through the vision neighborhood residents identify for their future, a diagnosis of local problems obstructing that vision, and specific outcomes the Team wants to achieve. New problems will arise and visions will evolve, therefore SafeGrowth Plans need to match this natural evolution by rotating new members into SafeGrowth Teams. Many of those members will come from Livability Academies.

2) Livability Academies

Each year municipalities fund and sponsor a series of free community Livability Academies, comprising a few hours of presentations and workshopping one night a week or on a weekend. The Academy typically runs eight weeks after which graduates are asked to sit on SafeGrowth Panels in their neighborhood. In this way, new members regularly rotate into neighborhood SafeGrowth panels who are training in basic CPTED and other skills.

Workshop sessions include topics such as 1st and 2nd Generation CPTED, urban planning and development, how city government functions, fundraising and grant writing, financial intelligence, personal development skills such as organizing community events, conducting meetings, solving conflicts, and other skills training. Workshop sessions are interactive and include outdoor safety audits (most recently with GPS-enabled Digitized Observation Mapping apps) and community asset mapping. Above all, classes are designed as social and fun events with food and cultural activities. Crucially, participants learn about the SafeGrowth Planning method and how they can participate.

There are a number of incentives for residents to attend Livability Academies. First, the curricula provides opportunities for adult learning on a range of topics to those with no time or opportunity to otherwise obtain education. The Livability Academy offers certificates of completion, thereby helping residents looking to bolster their resumes for improving future job prospects. They also provide opportunities for residents who may not have many positive opportunities to interact with neighbors, such as the elderly with younger residents.

3) SafeGrowth Panels

Sometimes termed SafeGrowth Teams, Safety Committees, or Problem-Solving Teams, the SafeGrowth Panel is a small and diverse group of up to a dozen people that works within a specific neighborhood on SafeGrowth planning and problem-solving. The panel is a permanent feature of neighborhood life will contain members trained in CPTED, as well as other contemporary crime prevention strategies and analytical methods, such as those taught in the Livability Academy. It will contain residents and community leaders such as business association directors, social organizations, as well as professional service providers such as police, neighborhood planners, or other municipal officials who serve the area.

The task of the SafeGrowth Panels is to work with residents to create an annual SafeGrowth Plan with specific, measurable goals and evidence-based metrics for assessing progress at the year end. The Panel will liaise with city officials, other neighborhoods, and organizations that might help resource prevention strategies or assist in other ways. The Panels will also conduct regular asset mapping and an annual community safety audit, possibly using Digitized Observation Mapping apps, in order to assess the state of the neighborhood in relation to crime, the fear of crime, and more general planning and development goals. In effect, the Panels have the task of assembling a neighborhood vision with the input of local residents, and then addressing specific problems that obstruct that vision.

The Panels embark on problem-solving projects, utilizing methods such as CPTED, to reach the goals in the plan. If new urban developments are proposed for their neighborhood, they work with other neighborhoods and city planners to assess how those developments satisfy their goals and then implement 1st and 2nd Generation CPTED to mitigate any potential problems.

Lessons learned

Over the past decade, SafeGrowth has evolved as a model for planning within neighborhoods and this has produced some lessons for moving forward. One of the main lessons has been to clearly define the importance of neighborhoods and geographic boundaries that define those neighborhoods. In some cases that is a straightforward matter since many neighborhoods emerge from historical precedent. In other cases, boundaries are set by municipal agencies, planners and police; neighbors may not even know those boundaries. In yet other cases, boundaries may not exist and a boundary definition process may be needed.

Another lesson is that it is not a particularly difficult matter to apply 1st Generation CPTED without a neighborhood planning process, or any planning process for that matter. For example, it is not difficult for prevention experts or police officers trained in CPTED, to review development plans and suggest CPTED recommendations. However, it is impossible to know all the complex social, demographic and economic changes that an urban area will experience in the years ahead and, as experienced practitioners know very well, context is everything in CPTED.

By contrast, an established and collaborative planning system – such as SafeGrowth – ensures that CPTED expertise is shared with residents and it is applied based on the local context and in relation to established neighborhood plans.

Over the past decade, SafeGrowth styled plans and training programs have been brought to a number of neighborhoods and the documented results are significant.

- In Saskatoon, Canada, the municipality assigns urban planners to help administer the neighborhood plans (called Local Area Plans), and also the SafeGrowth and CPTED program is embedded into permanent administrative policy (Miller 2018).
- In the New Orleans neighborhood of Hollygrove, once among the highest crime and gang infested communities in the U.S., planning and training followed the infamous Hurricane Katrina in 2005. Within a short time residents learned how to organize, apply CPTED and other prevention programs to persistent problems, and establish their own agenda for change. Crime not only dropped considerably, but re-investment and redevelopment transformed the neighborhood fostering a more resilient neighborhood (Brown 2016; Brown and Weil 2019).
- In the San Romanoway apartment towers in the high crime Jane/Finch Corridor in Toronto, Canada, a 2nd Generation CPTED program began to cut crime in a vertical community of over 4,000 residents. Starting in 2000, and laying the foundation for the SafeGrowth planning system, the San Romanoway apartments are today far safer and more livable than at any point in their history (Saville, 2009).

If architecture and environmental design is conscious, as the Safecity 1.0 conference title suggests, it must exhibit an awareness of all dimensions of crime and the neighborhood life that crime harms. Awareness is only possible through the involvement of all sectors of the neighborhood from residents to service providers. The SafeGrowth planning system provides a coherent model for not only achieving that objective, but also enhancing CPTED implementation and teaching residents and others how to co-develop their own plans for safety and livability in the years ahead.

References

- Abramovic, Frank, and Ray Van Dusen. "Second Generation CPTED: The Case of North Central, Breaking down the Barriers." Paper presented at the 9th Annual Conference of the International CPTED Association, Brisbane, QLD, September 13-16 2004.
- Angel, Shlomo. 1968. "Discouraging Crime through City Planning." Berkeley, CA: University of California: Center for Planning and Development Research.
- Brassard, Anna. 2018. "The Hub Concept." In *SafeGrowth: Building Neighborhoods of Safety & Livability*, edited by Gregory Saville, 65–72. Scotts Valley, CA: CreateSpace.
- Brown, Kevin J. 2016. "You Could Get Killed Any Day in Hollygrove: A Qualitative Study of Neighborhood-Level Homicide." Doctoral Thesis, Louisiana: University of New Orleans.
- Brown, Kevin J., and Frederick D. Weil. 2019. "Strangers in the Neighborhood: Violence and Neighborhood Boundaries." *Journal of Contemporary Ethnography*, July, 0891241619857150. doi.org/10.1177/0891241619857150
- Bullard, Robert D., ed. 2007. *Growing Smarter: Achieving Livable Communities, Environmental Justice, and Regional Equity*. Cambridge, MA: The MIT Press. Retrieved from <https://mitpress.mit.edu/books/growing-smarter> [Accessed 9 July 2019].
- Cardia, Clara. 2013. "The European Standard for Crime Prevention through Environmental Design." *Built Environment* 39 (1): 49–73.
- Clarke, Ronald V., ed. 1992. *Situational Crime Prevention: Successful Case Studies*. Albany, NY: Harrow and Heston.
- Clarke, RV, and P Mayhew. 1980. *Designing out Crime*. London, UK: HMSO.
- Cleveland, Gerry, and Gregory Saville. "Second Generation CPTED and School Safety." Paper presented at the 2nd International CPTED Association Conference, Orlando, FL, 2 December 1997.
- Collette, Jennica. 2018. "Urban Villages." In *SafeGrowth: Building Neighborhoods of Safety & Livability*, edited by Gregory Saville, 73–82. Scotts Valley, CA: CreateSpace.
- Diers, Jim. 2004. *Neighborhood Power: Building Community the Seattle Way*. Seattle, WA: University of Washington Press.
- Guerette, Rob T., and Kate J. Bowers. 2009. "Assessing the Extent of Crime Displacement and Diffusion of Benefits: A Review of Situational Crime Prevention Evaluations." *Criminology* 47 (4): 1331–68. doi.org/10.1111/j.1745-9125.2009.00177.x
- Hodgkinson, Tarah, Gregory Saville, and Martin A. Andresen. 2019. "The Diffusion of Detriment: Tracking Displacement Using a City-Wide Mixed Methods Approach." *The British Journal of Criminology*. doi.org/10.1093/bjc/azz025
- Jacobs, J. 1961. *The Death and Life of Great American Cities*. New York, NY: Random House.
- Jeffery, C. Ray 1971. *Crime Prevention through Environmental Design*. Beverly Hills, CA: SAGE.
- Jongejan, Armando, and Tobias Woldendorp. 2013. "A Successful CPTED Approach: The Dutch 'Police Label Secure Housing.'" *Built Environment* 39 (1): 31–48. doi.org/10.2148/benv.39.1.31
- Kim, Dahee, Seung-Wan Hong, and Yongwook Jeong. 2019. "Crime Prevention Effect of the Second Generation Crime Prevention through Environmental Design Project in South Korea: An Analysis." *Social Sciences* 8 (6): 187. doi.org/10.3390/socsci8060187
- Lydon, Mike, and Anthony Garcia. 2015. *Tactical Urbanism - Short-Term Action for Long-Term Change*. Washington, DC: Island Press. Retrieved from <https://www.ubcpres.ca/tactical-urbanism> [Accessed 10 July 2019].
- Mihinjic, Mateja, and Gregory Saville. 2019. "Third-Generation Crime Prevention through Environmental Design (CPTED)." *Social Sciences* 8 (6): 182. doi.org/10.3390/socsci8060182
- Miller, Elisabeth. 2018. "SafeGrowth in Saskatoon." In *SafeGrowth: Building Neighborhoods of Safety & Livability*, edited by Gregory Saville, 95–106. Scotts Valley, CA: CreateSpace.
- Newman, Oscar. 1972. *Defensible Space: Crime Prevention through Urban Design*. New York, NY: Macmillan.
- ———. 1996. *Creating Defensible Space*. Washington, DC: US Department of Housing and Urban Development.
- Sampson, Robert J. 2012. *The Great American City: Chicago and the Enduring Neighborhood Effect*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Saville, Gregory, and Gerard Cleveland. 2013. "Second-Generation CPTED: Rise and Fall of Opportunity Theory." In *21st Century Security and CPTED: Designing for Critical Infrastructure Protection and Crime Prevention*, edited by Randall Atlas, 2nd ed., 91–106. Boca Raton, FL: CRC Press.
- Saville, Gregory. 2009. "SafeGrowth: Moving Forward in Neighbourhood Development." *Built Environment* 31 (2): 386–403.
- ———, ed. 2018. *SafeGrowth: Building Neighborhoods of Safety & Livability*. Scotts Valley, CA, USA: CreateSpace.
- Serag El Din, Hamam, Ahmed Shalaby, Hend Elsayed Farouh, and Sarah A. Elariane. 2013. "Principles of Urban Quality of Life for a Neighborhood." *Housing and Building National Research Center Journal* 9 (1): 86–92. doi.org/10.1016/j.hbrj.2013.02.007
- United Nations Office on Drugs and Crime. 2011. *Introductory Handbook on Policing Urban Space*. New York, NY: UN Habitat.
- Wood, Elizabeth. 1961. *Housing Design: A Social Theory*. New York, NY: Citizens' Housing and Planning Counsel of New York.

Kanadai születésű kriminológus és várostervező, szakterületei: SafeGrowth Tervezés, 1. és 2. generációs CPTED és Lakókörnyezet Kapacitásépítés. Korábban rendőrként dolgozott, a kriminológia és bűnmegelőzés professzora. Manapság az AlterNation LLC Consulting tanácsadó vállalatot vezeti, amely a SafeGrowth programozást népszerűsítő nemzetközileg aktív tanácsadó vállalat. A Nemzetközi CPTED Szervezet /International CPTED Association/ társ-létrehozója, 25 éve ad tanácsot a világ különböző kormányainak Kanadában, az USA-ban, Új Zélandon, Ausztráliában, Japánban és még sok más helyen. Rendőrök, építésszek, várostervezők, magánvállalatok és biztonsági, illetve helyi lakókörnyezeti társulások számára adott tanácsot és szervezett tréningeket. A nemrégiben megjelent, „SafeGrowth: Building Neighborhoods of Safety and Livability” („SafeGrowth: Biztonságos és Élhető Lakókörnyezet Építése”) elnevezésű könyv szerzője és szerkesztője. A könyv online elérhető: [Amazon.com](https://www.amazon.com).

---

is a Canadian born criminologist and urban planner specializing in SafeGrowth Planning, 1st and 2nd Generation CPTED, and Neighborhood Capacity Building. He is a former police officer and professor in criminology and crime prevention and he currently operates AlterNation LLC Consulting, an international consultancy delivering SafeGrowth programming globally. He is the co-creator of the International CPTED Association and for 25 years he has advised governments around the world including Canada, U.S.A., New Zealand, Australia, Japan, and elsewhere. He has consulted and trained police officers, architects, urban planners, private corporations and security, and local neighborhood associations. He is author and editor of a recent book, „SafeGrowth: Building Neighborhoods of Safety and Livability”, available online at [Amazon.com](https://www.amazon.com).

Bo Grönlund

CPTED és az Új Urbanizmus a növekvő különbségek világában

CPTED and New Urbanism in a world of growing differences

ABSZTRAKT | ABSTRACT

Két kiinduló pont létezik a CPTED esetében, a territoriális és a urbán közösségi tér kiinduló pont. Ezek eredetileg egyrészt modernisztikus projektekhez kapcsolódtak, másrészt a tradicionális urbán utcákhoz. A nagy eltérés a két CPTED megközelítés között az, hogy az informális szociális kontroll másként kerül szemrevételezésre. Az első esetben a csoport védi meg a területet a nem kívánt személyektől, a másik esetben általában megbízunk az emberekben és a közösségi tér megosztásra kerül, ahol az egyének interakciója zajlik. A CPTED részben eltérő az egyes országokban és az egyes helyeken, mert a körülmények eltérőek. Skandináviában a CPTED az Új Urbanizmus megközelítésbe ment át, ezt később CP-UDP-nek nevezték el. Ezt most a normák és értékek fokozódó eltérései és a szabadon átjárható nemzeti határok fenyegetik. Kifejezetten a klán kultúrákon alapuló Afrikai-izlám államokból érkező bevándorlás ássa alá az Új Urbanizmus ECP-UDP-t és annak pontosan ellentétéként végezheti: Kapukkal ellátott közösségek a gazdag és középosztály számára, míg a modernista enklávákat erőszakos bandák és klánok kontrollálják majd.

There are two different starting points for CPTED, a territorial one and an urban public space one. These were originally related to modernistic projects on the one hand and traditional urban streets on the other. The main way these two CPTED approaches differ, is that informal social control is seen differently. In the first your group defend a territory against unwanted people, in the other you normally trust other people and you share public space where you interact as individuals. CPTED is partly different in different countries and different places because the conditions are different. In Scandinavia CPTED was transformed into a New Urbanism approach, later called CP-UDP. This is now threatened because of growing differences in norms and values and open national borders. Especially immigration from African-Islamic states based on clan cultures undermines New Urbanism CP-UDP and may result in its complete opposite: Gated Communities for the rich and middle class, while modernist enclaves are taken over and controlled by violent gangs and clans.

Denmark, the Netherlands and Sweden in the 1990s developed a crime prevention through urban design and planning (CP-UDP), that was partly different from CPTED. CP-UDP was a softer and more urban approach for their rather equal European welfare states. Since then even these welfare states have experienced growing differences because of neo-liberal development and immigration from clan cultures full of severe conflicts. This now put the use of the soft and urban approach to crime prevention into question in the European countries that developed it, while a country like Hungary with other politics might have better opportunities to continue to use it. My conference contribution will try to elaborate on this problematic.

But let us start further back in time. Until the beginning of the 20th century cities were built to prevent violence and crime, e.g. through a clear division of public and private spaces based on traditional streets and urban blocks. With the modern movement in urban planning and architecture a lot of the former principles of building were turned into their opposites in utopian projects with free-flowing space that later became enclaved ghettos. Since the 1980-s there is movement towards a new urbanism both in Europe and in North America, that tries to avoid and repair the pitfalls of modernism and return to a more traditional streets and urban blocks development.

From the very beginning in the USA in the 1960-s and 70-s CPTED had to relate to the issue of modernism. Oscar Newman's "defensible space" focused on better territorial clarity mainly in modernistic projects, while Jane Jacob's promoted the safety and security of the traditional city street with a mix of functions and a mix of people.

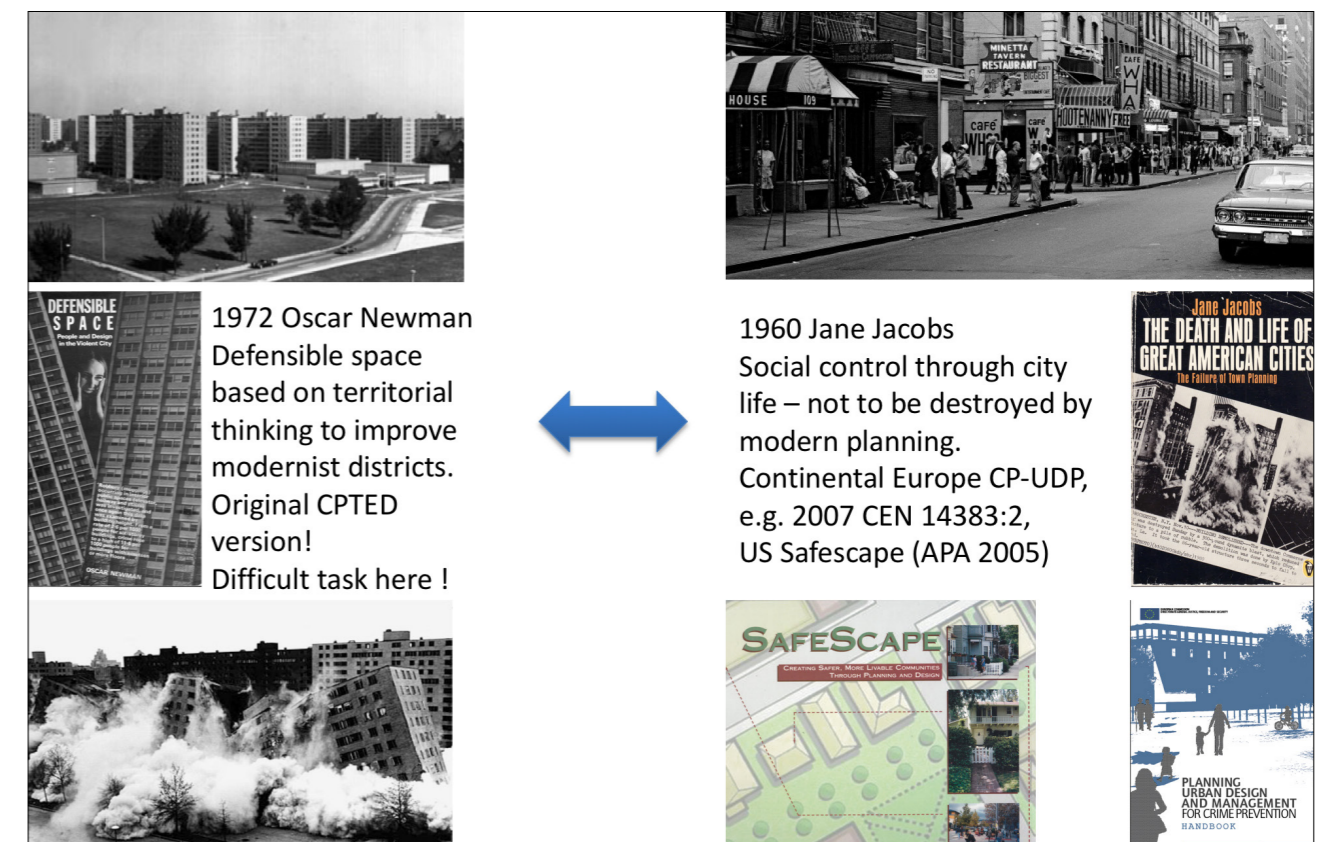

Figure 1: CPTED vs. CP-UDP - "territorial" vs. "public urban"

Two opposite kinds of informal social control: clan culture vs. citizenship

Informal social control was central to both approaches, Newman's and Jacobs', but the foundations for informal social control in the country in question, the US, and in the specific city and place was not made very clear. It was especially unclear with regard to the informal social control carried out in the urban street by people not knowing each other and not living there, i.e. informal social control among strangers. In the US at the time, it was actually informal social control among people who had more shared values than today, because in the 1960s the multi-culture of the US was mainly multi-national European plus Afro-Americans with slave ancestors. That meant almost all were Christians or of a Christian cultural background and clan cultures were not much of an issue.

The territorial "defensible space" approach fits several kinds of social organisations like clans, closely knit small communities, and even gang- and mafia organisations might benefit from it. Here people in a group know each other and informal social control becomes a collective issue mainly based on the self-interest of the group, its status, and its perception of honour as well as the group's ability to control the order of the territory against others - mostly other groups, but sometimes also against the police and other authorities. It is not unusual, that people carry weapons and that crimes are severe and organised.

In the urban street approach with public city spaces the informal social control has radical other foundations based on a state with a functioning legal order, citizenship, a rather high degree of equality, and a high degree of trust. In such a society most people act as individuals and are generally empathic towards others - also towards people they don't know. It is unusual, that people carry weapons. A few grown-ups are not empathic and some youth tests their limits, but crime and violence are rarely very organised and mostly petty and sometimes related to people getting drunk.

I have here pointed to two extremely different conditions for informal social control - on the one hand the clan control of territory based on a division of people into us and them (our group versus other groups) and on the other hand the individual informal social control in urban public space among generally empathic people. There are also situations in between.

Informal social control in CPTED is sometimes too narrowly described as "natural surveillance".

I think we have to question what is actually "natural" about it.

Figure 2: Some of the complexity of social control is summarised in the box below:

FORMAL AND IN-FORMAL SOCIAL CONTROL

Formal control is control by the police and paid guards:

- A just formal control depends on a well-functioning state and a legal system equal to all citizens in the state.
- Only a minority of the countries of the United Nations has well working and just formal control.

In-formal social control depends on the rest of the people and comes in different forms depending on the society:

- The one extreme is in-formal social control in blood-related clan cultures - most often male dominated - like in many places in Africa and Asia. This is a collective control (internally and against other clans / against the state). The Nordic Vikings also had clan culture - a 1000 years ago. Mafia and criminal gangs are also more or less like clan cultures.
- The other extreme is individual in-formal social control in contractual welfare states - like the Nordic States. It is based on the individual, and "the community" until recently included almost the whole society. You could often say: community = nation = state.
- There are many forms of in-formal social control in between the two extremes: Tönnies in the 1880s talked about "Gemeinschaft und Gesellschaft", in English translated into the duality of "Community" and "Society". North America is much obsessed with "community", the Nordic countries are less. Modern European urban planning introduced neighbourhood planning after World War II (invented in New York in the 1920s). It has not worked well since the 1960s because of scale and isolated enclaves. Many places these modernist neighbourhoods are now taken over by migrant clan cultures and criminal gangs.

Anglo-American CPTED and European Crime Prevention through urban design and planning

CPTED is not a worldwide unified method. Anglo-Saxon CPTED and European CP-UDP developed partly differently¹. Especially "informal social control" is understood differently.

As mentioned above, the original CPTED in the USA mainly took its starting point in territorial "defensible space", as the UK also did in the 1980s, while Denmark and Sweden in the 1990s took their starting point in public city spaces and New Urbanism.

¹ Anglo-Saxon CPTED, Crime Prevention Through Environmental Design, started in the 1970s in the US and spread to Canada, UK, Australia and New Zealand. In Europe we have CP-UDP, Crime Prevention through Urban Design and Planning since the 1990s, originating in Denmark and the Netherlands. and later supported by EU COST TU 1203. It now counts about 25 European countries, including to some degree also the UK. Partly because of the obstacles of European language diversity the Anglo-Saxon CPTED concept is more known than European CP-UDP, e.g. the well-illustrated Hungarian book "Bűnmegelőzés építészeti eszközökkel" 2017 by Kara László mainly has Australian references (Google translate of Hungarian title: "Anti-crime with architectural tools").

The Danish and Swedish choice was conscious and based on the higher degrees of equality and trust in these countries at that time, compared to the USA and the UK, although this was not made theoretically and empirically clear in any text, as far as I know.²

In reality most CPTED practices around the world are based on some balance between the two different forms of informal social control as well as it has to take into account the concrete circumstances of formal social control (police, guards, etc.), the use of technological crime prevention (target hardening, CCTV, etc.), and the criminogenic conditions of specific places.³

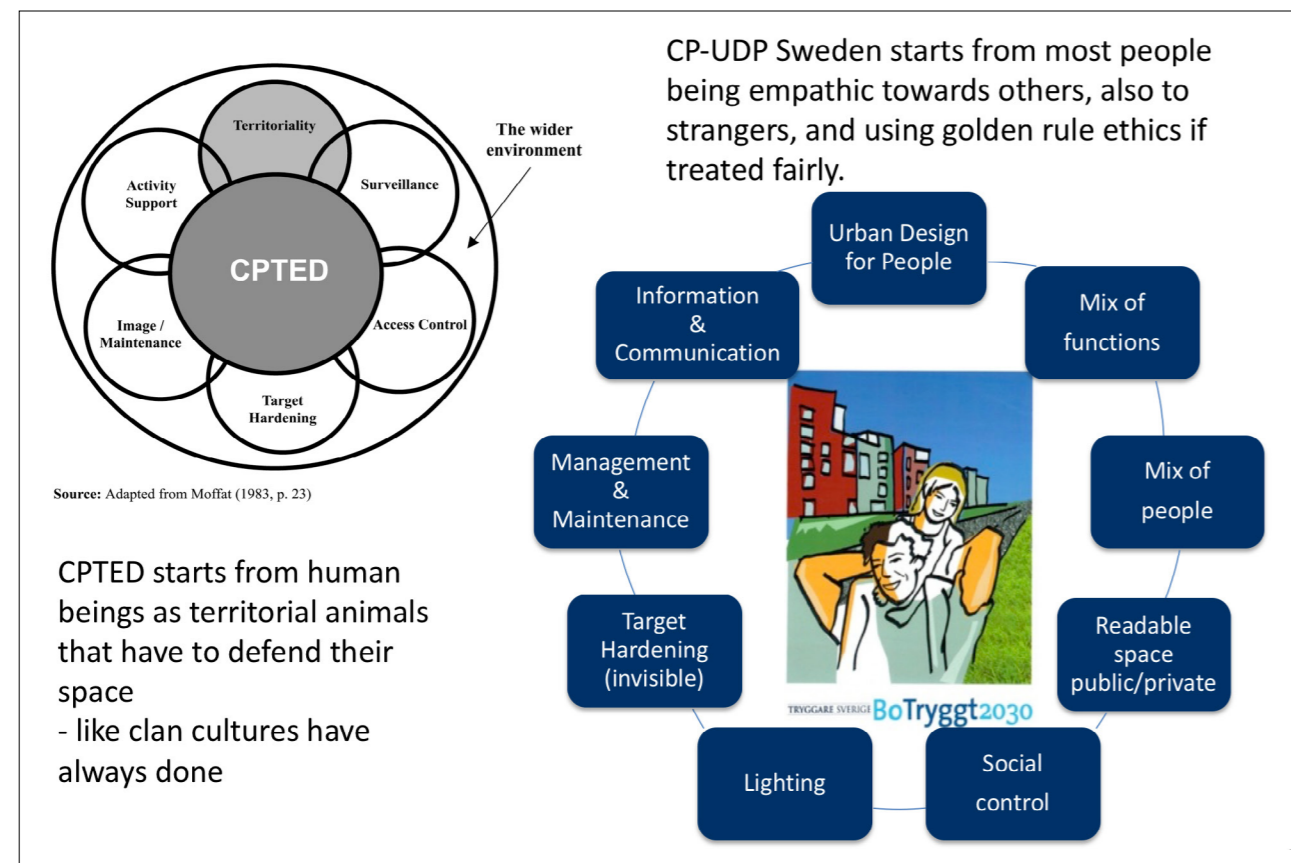

Figure 3: CPTED 1- generation vs. CP-UDP Sweden 2019 (BoTryggt2030)

The the original US CPTED concept of the 1970's (above left) concerns: a clear territorial zoning into public vs. private (sometimes with buffer zones in between), surveillance (both formal and in-formal), access control (the handling of access and escape points), target hardening (against burglary and vandalism), image and related maintenance, as well as activity support (in the form of people working there with legal purposes - to further enhance surveillance and social control).

² For my 2015 report on Denmark see: <http://www.veilig-ontwerp-beheer.nl/publicaties/crime-prevention-trough-urban-design-and-planning-in-denmark>

³ For a further discussion on national differences, see e.g. my text from 2012: <http://www.veilig-ontwerp-beheer.nl/publicaties/improving-safety-from-crime-in-streets-an-public-spaces/view>

If you compare the original US CPTED concept with the latest Swedish CP-UDP concept you will see the major difference at the urban level with "mix of functions" and "mix of people" as central aspects. These are aspects of New Urbanism. In 2012 I carried out a study of Stockholm's largest New Urbanism development, and it worked very well from an urban street CP-UDP point of view with low crime levels and a high level of perceived safety.⁴

Trust varies much among countries, however, and you have to take these differences into account (among others). As Wilkinson and Pickett showed in 2010, high trust is correlated to low income inequality.⁵

The north European Christian protestant welfare countries (SE, DK, NO, NL, FI) are the one's with the highest trust of other citizens, about 60 to 70 %. Or so it was at least until 10 or 20 years ago.

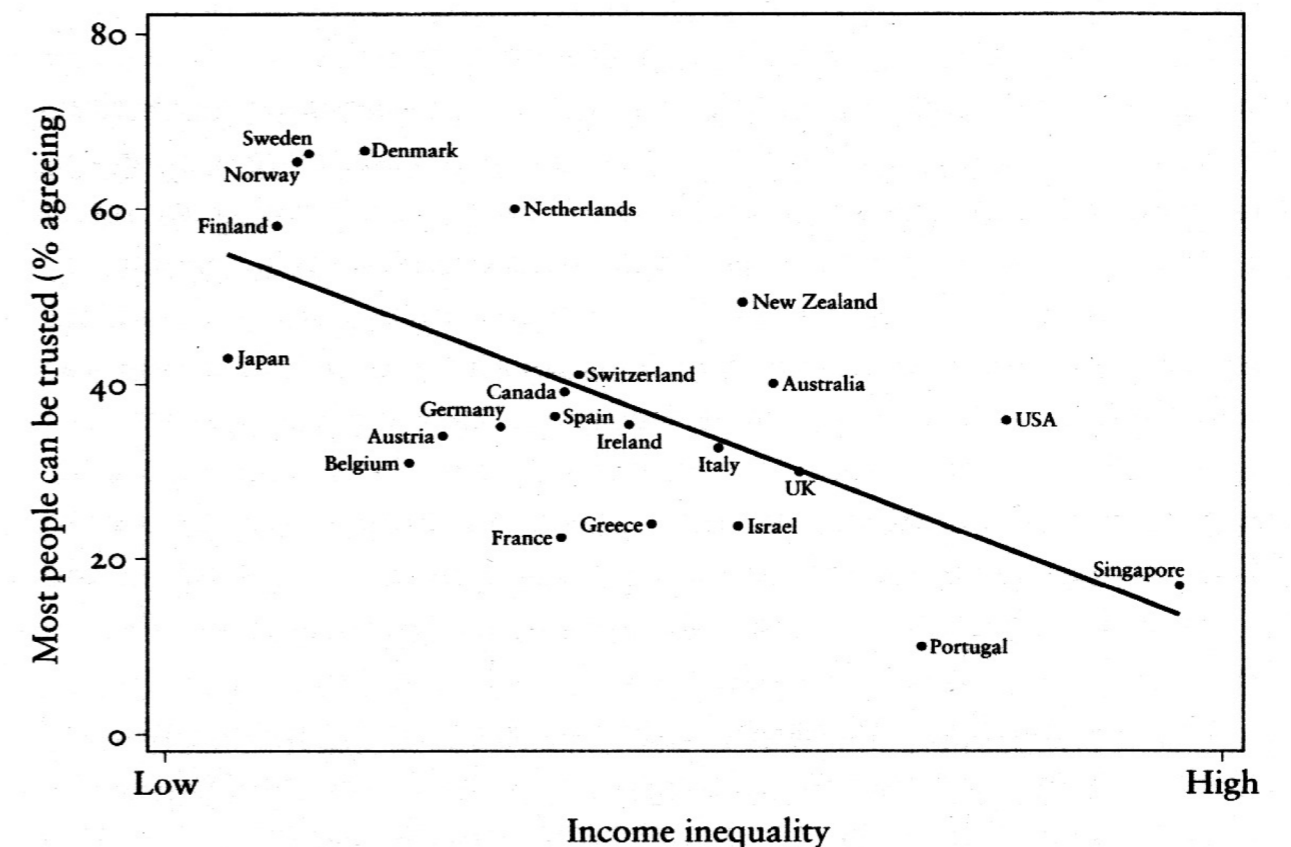

Figure 4. Trust and income inequality

Based on all the above, I will here propose a differentiated way of looking at several versions of CPTED and CP-UDP, spanning from approaches in almost generally empathic societies with high trust (top right) to societies with low trust and gated communities (bottom left):

⁴ See: <http://www.veilig-ontwerp-beheer.nl/publicaties/is-hammarby-sjostad-a-model-case/view>

⁵ Wilkinson, R. & Pickett, K., The Spirit Level, 2010

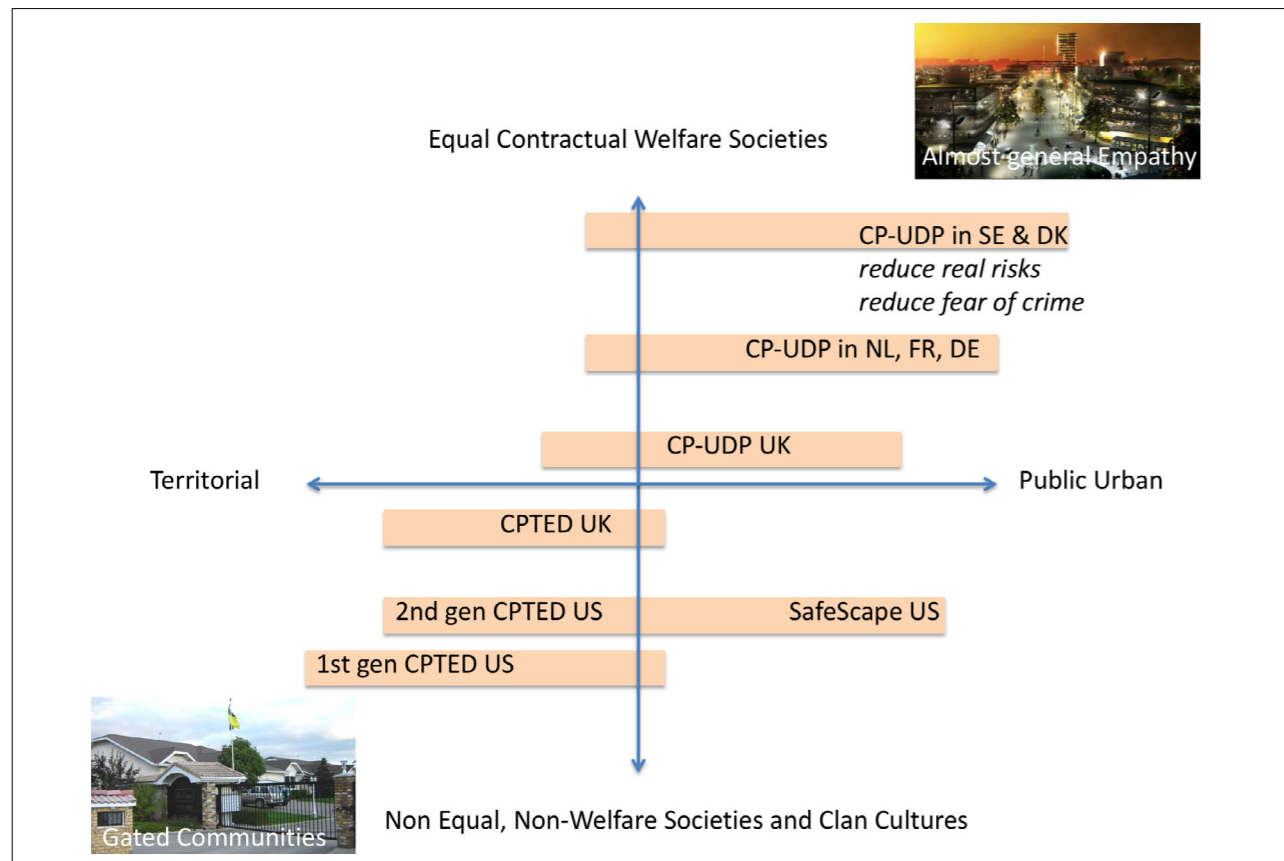

Figure 5. CPTED – CP-UDP an attempt at classification different versions (tentative)

Recent development in the West, Sweden and Denmark

In much of the western world neo-liberal politics and globalisation lead to growing economic inequality in income and especially in accumulated capital⁶. In several countries there is anyhow a drop in traditional crime⁷, mainly because of better security⁸. At the same time fear of crime studies often show a high level of fear. At least part of the reason for this fear has to do with open borders, immigration and multi-culture with conflicts of values.

Since the later part of the 20th century immigration to Western European countries has increased rapidly, much of it from clan cultures in western Asia and Africa. Age standardised crime rates are higher or much higher for these migrants and especially their descendants⁹. As a result there is more crime in Western Europe than there would have been without this migration. Add to this the open borders within the EU and the economic and other differences between the EU countries and you also get a lot of organised international crime.

6 See e.g. Thomas Piketty: Capital in the Twenty-First Century, 2014

7 See e.g. Jan van Dijk et al: The International Crime Drop, 2012

8 https://www.researchgate.net/publication/272791021_Why_the_Crime_Drop

9 See e.g. Danish Statistics: Immigrants in Denmark 2018. With Danish average = 100, age corrected crime index for 2nd generation migrants are by national background: Lebanon 397, Somalia 313, Morocco 305, Syria 300, while e.g. Vietnam is only 64. The crime rates peak for age groups 15 to 29 years of age.

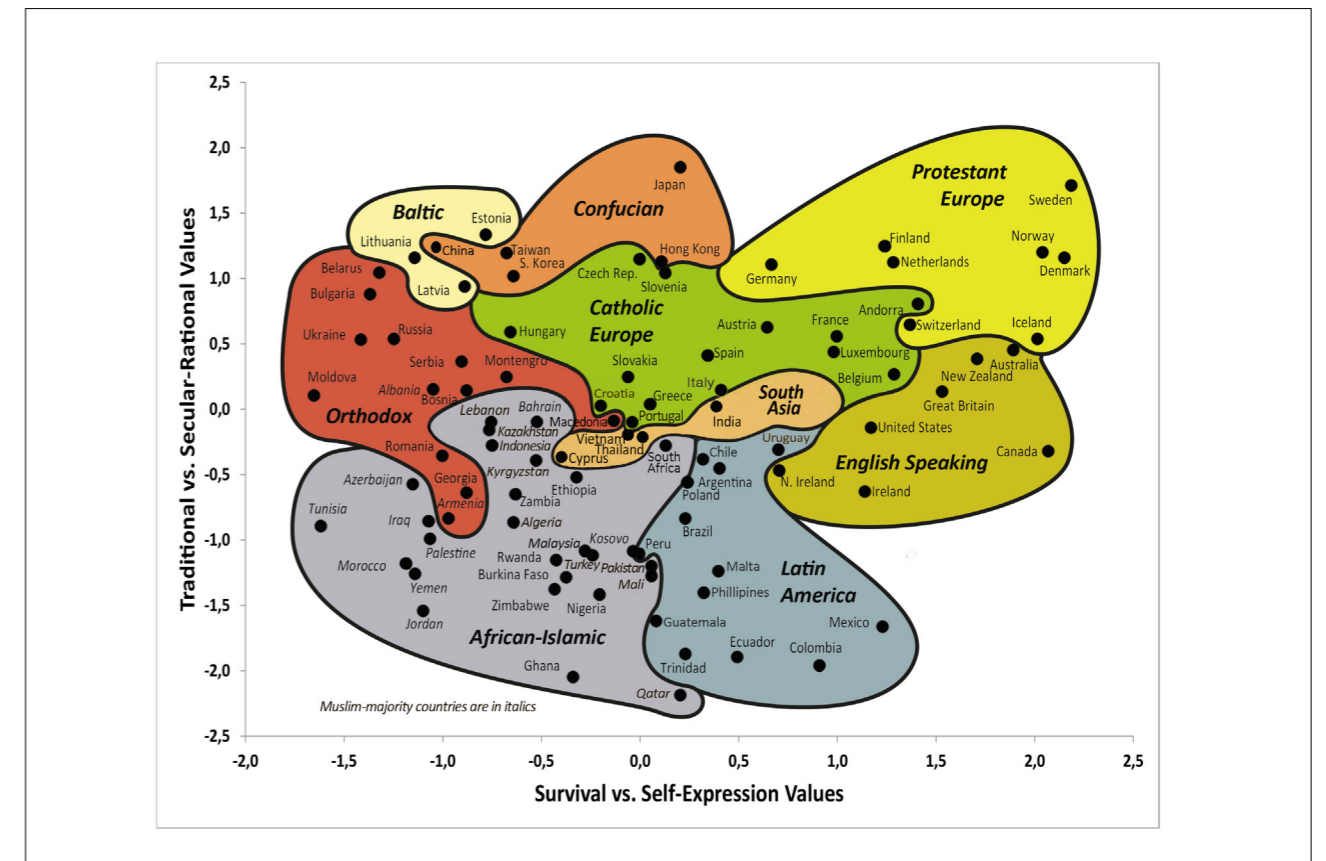

Figure 6: World Value Survey's map of the world. (Inglehart–Welzel Cultural Map, 2010–2014)

If you look at e.g. the international World Value Survey, you can see that different countries have different values¹⁰. The y-axis is "scientific" outlook, the x-axis is Maslow's pyramid of needs. These values are not static. Since the beginning of the 1980s the Scandinavian welfare states have moved to a clear position in the top right corner (with Sweden as the most extreme state), while the African-Islamic states continue to be in the lower left part of the map. This means that the cultural gap between the Scandinavian states and the African-Islamic states is the largest in the world. Some immigrants from African-Islamic states choose to culturally assimilate into their new country in other parts of the world map, but a large part don't want to or can't¹¹. This is due mainly to clan culture values, often in combination with Islamic faith. But there are also non-Islamic clan cultures, e.g. Christian Assyrians, non-Islamic African tribes and Roma people.

In Sweden the immigration from African-Islamic states today is proportionally the largest in Europe. 29% of the population now has a recent immigrant background, 8 to 12 % of those are Muslim, a Muslim proportion in western Europe only surpassed by France.

As a result of both neo-liberalism and immigration residential segregation is growing. The clan cultures take over to such a degree that the police, the fire brigade and the ambulances have difficulties to operate in many ghetto areas as the government authorities

10 <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSCContents.jsp?CMSID=Findings> (also see video of change 1981 to 2015)

11 Ruud Koopmans <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1369183X.2015.1082903>. Also see his book in German: Assimilation oder Multikulturalismus?: Bedingungen gelungener Integration, 2017.

are seen as enemies.¹² The consequences of clan immigration are (among others): gang crime, shootings and a large increase in rapes. The justice system also breaks down because too many don't want to witness. Pew research has 3 different forecasts for Muslims in Europe. For Sweden the most probable is 31% Muslims in 2050, the highest in the EU. Other sources have an even higher proportion - up to 50% in 2050.¹³

This changes the conditions for CP-UDP and Sweden might end in gated communities if the Africa-Islamic-immigration is not radically changed and the government does not take control of the whole country, including also much stronger border controls.

In Denmark, where immigration from African-Islamic states is less, several of the large modernistic ghettos inhabited mainly by immigrants are now being transformed into something that more looks like New Urbanism, breaking up the enclaves. This is a CP-UDP success to some degree, but the main problem of these ghettos is still probably more the clan cultures of the residents than the built environment. The Danish government now want to reduce the proportion of social housing dramatically in 15 of these areas, although it is questionable if this will reduce clan culture or just move part of it to other parts of the cities.

In Hungary you try to stop immigration so your possibility of a successful use of CP-UDP, adapted to the situation in your country, might today be larger than in some other European countries.

CPTED and CP-UDP always have to relate to the norms and morals of the society where it is going to be used. The more unclear and internally different these norms and morals are the more difficult it will be to use a New Urbanism kind of CP-UDP and the more you have to use a CPTED that tends to end in Gated Communities, the extreme end station of "defensible space".

At the later 29 March 2019 Municipal Crime Prevention Conference in Budapest my focus was on 7 main steps for the use of CP-UDP in practice and a further elaboration on the situation in Sweden and in Denmark including examples of crime prevention projects.

For the immediate future, I am now working on a deeper understanding of clan cultures in relation to CPTED and CP-UDP, as well as on a contribution about overlapping issues between terrorism prevention and more general crime prevention.

¹² <https://www.pewforum.org/2017/11/29/europes-growing-muslim-population/>
<http://www.morpheusblogg.se/2017/02/11/hur-islamiseringen-paverkar-sverige/>

¹³ Swedish Police report: <https://polisen.se/aktuellt/nyheter-2016-2017/2017/juni/polisens-rapport-om-utsatta-omraden/>

BO GRÖNLUND

Építész és urbanista, a Dán Királyi Szépművészeti Akadémia, Építészeti Iskola adjunktusa, prof. emeritus, Koppenhága, Dánia. Bo 1985 óta foglalkozik az építészeti bűnmegelőzéssel és tervezéssel, a szakterületre vonatkozó dán szabvány és az Európai Szabványügyi Bizottság (CEN) Településtervezésre vonatkozó Bűnmegelőzési Szabványának társszerzője. Bo emellett aktívan részt vesz a nem biztonságos lakóhelyek fejlesztésében Dániában és az új Safe City 2030 Svédországra vonatkozó útmutatások kidolgozásában a „Safer Sweden” agytröszttel szervezettel együtt, <https://tryggaesverige.org/>.

Az ICA, a Nemzetközi Építészeti Bűnmegelőzési Szövetség (International CPTED Association) igazgatósági tagja, <http://www.cpted.net/about-us>

A Dán Bűnmegelőzési Tanács Dán Építészek Szövetsége (Danish Crime Prevention Council for the Danish Association of Architects) tagja

Az Európai Bűnmegelőzési Hálózat 2013-2016 tagja (European Crime Prevention Network 2013-2016), <http://www.costtu1203.eu/>

A Safer Place tagja, <https://www.sakraplatser.abe.kth.se/en/cities-as-safe-places/bgron@kadk.dk>

Bo Grönlund is an architect and urban planner, associate prof. emeritus at kadk.dk, The School of Architecture, in Copenhagen, Denmark. Bo has been working with Crime Prevention through Urban Design and Planning since 1985 and is a co-author of the Danish Standards in the field, and the CEN Crime Prevention Standard on Urban Planning. Bo also works with improving unsafe housing areas in Denmark and the new Safe City 2030 guidelines for Sweden together with the think tank "Safer Sweden", <https://tryggaesverige.org/>. Board member of ICA, The International CPTED Association, <http://www.cpted.net/about-us> Member of the Danish Crime Prevention Council for the Danish Association of Architects Member of the European Crime Prevention Network 2013-2016, <http://www.costtu1203.eu/> Member of Safer Places, <https://www.sakraplatser.abe.kth.se/en/cities-as-safe-places/>

Dallos Endre

CPTED – hogy mondjuk magyarul?

CPTED – how is it in Hungarian?

ABSZTRAKT | ABSTRACT

Egy terület annál fontosabb az ott élőknek, minél inkább a sajátjukénak érzik, minél szívesebben tartózkodnak ott. Ehhez viszont már nem elég csak a biztonság. Ehhez már az élhetőség vizsgálatára és annak figyelembevételére is szükség van. Ezek mentén alkotuk meg új módszertanunkat, amelyet környezetszenzitív bűnmegelőzésnek neveztünk el, ezzel is jelezve, hogy egy tágabb, a környezetre és annak elemeire is tekintettel lévő módszert szeretnénk létrehozni. Ez a módszer a CPTED négy alapelvét újabbakkal egészíti ki, figyelembe vette az eddigi kutatásokat, újításokat, elsősorban az ún. svéd modellt. Ezt adaptálja a magyarországi viszonyokra, és egészíti ki a Település Biztonsági Index-szel.

An area becomes more important to people, the more they consider it as their own and the more they like to stay there. For this security on its own is not enough. It is also important to assess the liveability of the place and also that we take the liveability factor into consideration. We defined our new methodology based on these lines, which we named environment-sensitive crime prevention in order to indicate that we are wishing to establish a method which is wider and which also takes into consideration the environment and its elements. This method complements the four principles of CPTED with a new principle, by taking into consideration the researches, novelties carried out up until now, mainly the so-called Swedish model. This model was adapted to the Hungarian relations and it is complemented by the Safe Cities Index.

Jelenleg a világ népességének közel 55%-a városi környezetben él. Ez a szám, az előrejelzések szerint 2050-re 68%-ra fog nőni. Ma több, mint 7,6 milliárd ember él a Földön és a jelenlegi népességszám növekedést alapul véve, 2050-re meg fogja haladni a 9,5 milliárdot. Ez azt vetíti előre, hogy a jelenleg városban lakó 4,2 milliárd ember helyett 6,5 milliárd fog ilyen környezetben élni 30 éven belül. Ez több mint 50%-os emelkedés. És ez csak a demográfiai becslés! Ebben nincs benne az egyéb, elsősorban gazdasági okokból a városokba áramló népesség nagysága. Ez mit hoz magával? A városok népességének növekedése együtt fog járni a zsúfoltság növekedésével, amely csökkenti az ott élők biztonságérzetét, nem beszélve arról, hogy a még koncentráltabb lehetőségek emelni fogják a bűnözés volumenét. Mit tehetünk? Két dolgot: új városokat építünk vagy a meglévőket kiterjesztjük, átalakítjuk. Bármelyiket is választjuk, két nagyon fontos szempontot figyelembe kell vennünk. Ezek a biztonság és az élhetőség. A két szempont véleményem szerint nem szétválasztható, mert az egyik nélkül a másik semmit sem ér.

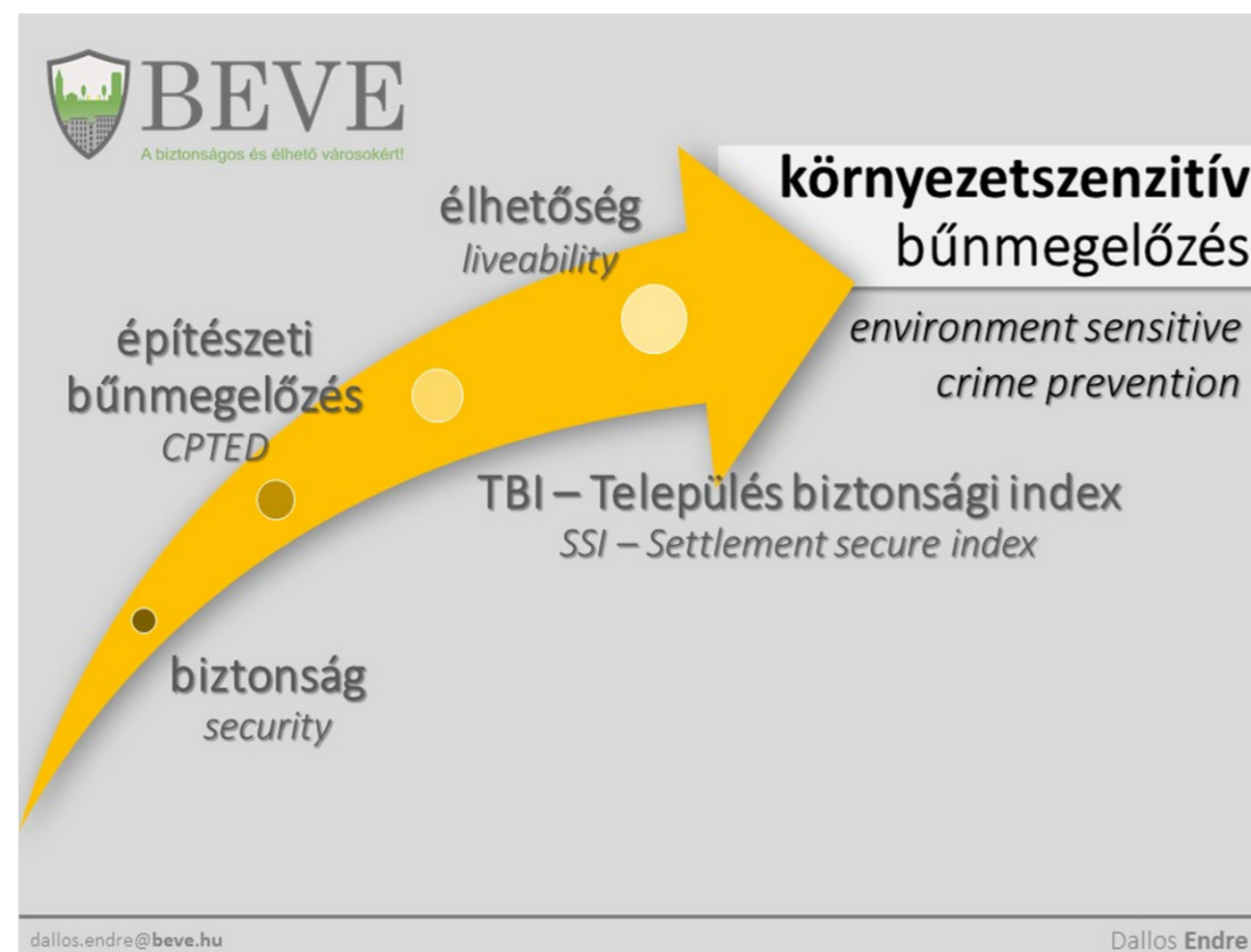
Ahhoz, hogy egy várost biztonságossá tegyünk, számtalan lehetőség adódik. Az egyik ilyen az, ha a városokat sújtó, az ott élők biztonságérzetét nagyban befolyásoló tényezőt, a bűnözést próbáljuk visszaszorítani. A bűnözés alapvetően városi jelenség, hiszen az összes ismertté vált bűncselekmény közel 75-80%-át városi környezetben követik el, valamint kutatások igazolták, hogy az épített környezet igen is befolyással bír a bűncselekmények megvalósulására.

Ezért világszerte alkalmazzák az épített környezet átalakítása, tervezése során az ún. CPTED elveket, amely, mint egy szabványgyűjtemény, segíti ezt a munkát. Magyarországon a köznap gondolkodásba a CPTED szó nem került be. Ennek oka talán az, hogy nem szeretjük a számunkra idegen, nem könnyen azonosítható kifejezéseket, pláne a mozaikszavakat. Ezért a kezdetektől fogva az építészeti bűnmegelőzés elnevezés honosodott meg nálunk. Természetesen alapelveiben megegyezik a CPTED alapelveivel, annyi különbséggel, hogy a helyi, magyarországi viszonyokra lett átformálva. Ugyanis Magyarországon nem jellemzők a 10 emeletnél magasabb építmények, a városok szerkezete eltér a tengerentúli koncentrikus modelltől, eleve kisebb népsűrűségű városokkal rendelkezünk, más a bűnözés struktúrája, mint a tengerentúlon stb. De a bűnözés nálunk is jelenlévő probléma, amit kezelni szeretnénk.

Ahhoz, hogy ezt meg tudjuk tenni, ismernünk kell a beavatkozási pontokat. Hiszen az építészeti bűnmegelőzés nem egy, hanem több, akár egymástól eltérő módszert is kínál. Így azok helyes használatához pontosan kell ismerni az adott problémát. Mérnök lévén kijelenthetem, hogy egy mérnök akkor képes egy problémát precízen megoldani, ha azt „meg tudja mérni”. Itt azonban felmerül a kérdés, hogy lehet-e egyáltalán a biztonságot mérni, objektív mérőszámmal jellemezni? A mérnök azonban nem ismeri azt a szót, hogy „lehetetlen”. Ezért a válaszom az, hogy igen, lehetséges. Mi kell hozzá? Egy jó szempont rendszer és egy szuper algoritmus, amely meghatározza a végeredményt. De mit is fog

mutatni az a végeredmény? Hát, több dolgot is. Egy részt lesz egy végső összegző érték, amely egy általános állapotot jellemez, de a szempont rendszer különböző területeiről nyert információk pontosabb képet adnak a problémáról, illetve magáról a beavatkozás pontos helyéről.

Ezt a mérőszámot és szempontrendszer, mi Település Biztonsági Indexnek (TBI) neveztük el. A fejlesztése, finom hangolása most is tart. Jelenleg 80 szempont alapján határozzuk meg a végső értéket. Nyolc alapvető vizsgálati területe van, melyek a CPTED négy alappillére, illetve az általunk definiált újabb négy alapterület meglétét és minőségét vizsgálja különböző szempontok alapján. A végső mutatót ezen vizsgálat eredménye és néhány objektív, a településre jellemző adat súlyozásából nyerjük.

Ennek a módszernek a kifejlesztésekor alapvetően az építészeti bűnmegelőzés szempontrendszerét is segítségül hívtuk, de be kellett látnunk, hogy sajnos ez nem ad teljeskörű megoldást napjaink biztonságot érintő kihívásaira, illetve nem veszi figyelembe, nem hívja segítségül a technológia azon újításait, amelyek manapság már széleskörűen elérhetőek és komoly segítséget nyújtanak egy probléma megoldásához. Mint említettem egy smart-city kutatást vezetek az Óbudai Egyetemen. Ennek a kutatásnak a kapcsán is felmerült, ahogy az a TBI megalkotása közben is, hogy az építészeti bűnmegelőzés nem terjed ki minden olyan problémára, amelyre megoldást szeretnénk találni. Erre korábban már má-

sok is rájöttek és tovább fejlesztették a CPTED első változatát, megalkotva az ún. másodgenerációs elveket.

De a világ közben fejlődik, rohamosan változik, újabb kihívások elé állít bennünket. Gondoljunk csak a terrorizmus világméretű terjedésére vagy a migráció jelenségére. A városok biztonsága alapvetően a közbiztonság növelésével fokozható. A közbiztonság tulajdonképpen egy társadalom védettségét mutatja nem csak bűnözés, de a migráció és a terrorizmus hatásaival szemben is, ezért ezeket a kihívásokat is figyelembe kell vennünk.

De nem csak ezek szolgálják egy város biztonságát, hanem maguk az ott élők is. A megoldásoknál nem lehet kihagyni az emberi tényezőt, amelyről mára bebizonyosodott, hogy fontos alapja a helyi biztonságot növelő megoldásoknak. Ez viszont nem csak a biztonság kérdését veti fel, hanem az élhetőségét is. Hiszen egy terület annál fontosabb az ott élőknek, minél inkább a sajátjukénak érzik, minél szívesebben tartózkodnak ott. Ehhez viszont már nem elég csak a biztonság. Ehhez már az élhetőség vizsgálatára és annak figyelembevételére is szükség van.

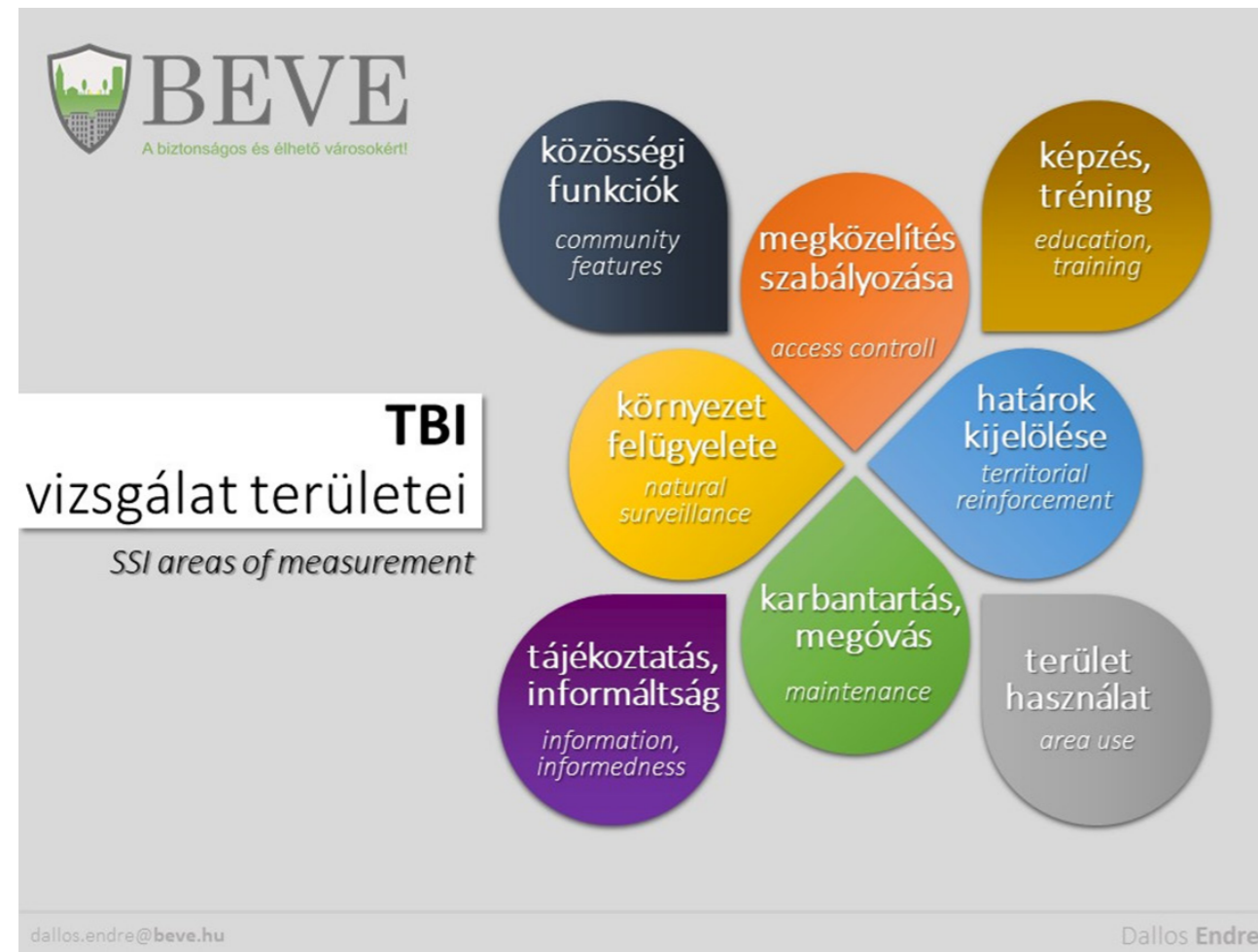
Ezek mentén alkottuk meg új módszertanunkat, amelyet környezetszenzitív bűnmegelőzésnek neveztük el, ezzel is jelezve, hogy egy tágabb, a környezetre és annak elemeire is tekintettel lévő módszert szeretnénk létrehozni. Ez a módszer a CPTED négy alapvető újabbakkal egészíti ki, figyelembe vette az eddigi kutatásokat, újításokat, elsősorban az ún. svéd modellt. Ezt adaptálja a hazai viszonyokra és egészíti ki a TBI-vel.

Magyarországon az utóbbi években egyre nagyobb hangsúlyt kap az építészeti bűnmegelőzés, bár még mindig nem megfelelő. A Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács, mint állami szervezet már régóta segíti ennek a módszernek a hazai elterjedését különféle pályázatok kiírásával. Nagyszerű példa volt a Nógrád megyei Építész Kamara azon kezdeményezése, amely a tagjai részére előadásokat tartott a témában és ajánlásokat készített részükre a módszer használatához. Jelenleg a civil szférában elsősorban a kultúrAktív Egyesület, illetve a Biztonságos és Élhető Városokért Egyesület (BEVE) karolta fel ennek az ügyét. Sajnos a hazai oktatásnak, elsősorban a felsőoktatásnak, és ezen belül is a szakoktatásnak (építő-, építészmérnök képzés) nem igazán része az építészeti bűnmegelőzés módszereinek megismertetése. Ez alól talán kivétel az Óbudai Egyetem, ahol a biztonságtechnikai mérnök képzésben elsajátítandó tananyagként van jelen, illetve jelenleg is fut egy kutatás a témában.

Természetesen, ahogy az építészeti bűnmegelőzés kapcsán sem hittük, hogy ez az egyetlen igaz útja a biztonság és immár az élhetőség fokozásának, úgy azt valljuk, hogy a környezetszenzitív bűnmegelőzés is csak egy, talán a nevéből adódóan a problémához jobban alkalmazkodó megoldás, mint a ma ismertek többsége. Persze ez sem az egyetlen és mindenre gyógyírt adó „pirula”, de reményeink szerint egyre inkább megkerülhetetlen az épített környezet biztonságos és élhető kialakítása során. Köszönöm a figyelmet!

Környezetszenzitív bűnmegelőzés

Olyan szituatív bűnmegelőzési módszer, amely az épített vagy építendő környezet hatását vizsgálja a bűnözésre vonatkozóan. Módszereivel a vizsgált környezet problémáira kínál megoldásokat úgy, hogy azok térben és időben csökkentsék vagy megszüntessék a bűnözés volumenét, a bűnalkalmak létrejöttét, illetve az áldozattá válás lehetőségét.

A vizsgálat területei:

- **természetes felügyelet**
(láthatóság és látszódás – a vizsgálat elemei: megléte/hiánya, mértéke, minősége)
pl.: közvilágítás, növényzet, átláthatóság
- **terület határok**
(határok jelzése és tájékozódás – vizsgálat elemei: megléte/hiánya, egyértelműsége, minősége)
pl.: kerítések, határolók, növényzet, tájékoztatás
- **jogosultság szabályozás**
(zónák és terület felügyelet – vizsgálat elemei: megléte/hiánya, mértéke, minősége)
pl. puffer zónák, vagyonvédelem, élő erős védelem, sorompók

- **közösségi funkciók**
(közösség alkotó megoldások – vizsgálat elemei: megléte/hiánya, funkciója, közösségi hatása, minősége)
pl.: játszóterek, közösségi terek, közösségi és tömegközlekedés
- **terület használat**
(utcák és terek – vizsgálat elemei: megléte/hiánya, funkciója, kialakítása, minősége)
pl.: forgalom szabályozás és csillapítás, kerékpáros és gyalogos forgalom, intermodális csomópontok
- **karbantartás és megóvás**
(fenntartás és „tulajdonlás” – vizsgálat elemei: megléte/hiánya, periodicitása, minősége)
pl.: növényzet gondozás, hulladék kezelés, környezet megóvás
- **tájékoztatás és informáltság**
(a környezet természetes és mesterséges információközvetítési eszközeinek vizsgálata, a tájékozódást, a biztonságot segítő jelzések elhelyezésének auditja)
pl: kerékpárutak jelzése, kivetítők, magánterület egyértelműsítése

Alapelvei:

- **mix of people – „együtt-lét”**
a közösséget összekovácsoló területek kialakítása, melynek szerepe a társadalmi kapcsolatok kiépítése és azok „gyakorlása”, tipikusan a sétáló utcák, közösségi terek tartoznak ide
- **mix of function – funkciók vegyítése**
nagyon fontos, hogy egy terület az idő minél nagyobb hányadában teljen meg élettel, ezért szükséges olyan funkciók összevegyítése, amelyek ezt biztosítják, mint például a kereskedelem és kultúra vagy egyéb szolgáltatások, illetve a nem ipari jellegű munkaterületek összekapcsolása, ilyenek a nagy bevásárlóközpontok, melyek irodaházként is funkcionálnak
- **social control – közösségi felügyelet**
a közösség szerepe a bűnmegelőzésben, mint láttuk sokkal nagyobb, mint azt gondoltuk, hiszen a közösségi kontroll nem is működne enélkül, ezért szükség van az összetartozás erősítésére, a közösségi funkciók kialakítására, azok ápolására és folyamatos fejlesztésre
- **define space – terület kialakítás, meghatározás**
ahogy azt korábban is jeleztük, az építészeti bűnmegelőzés csak akkor működik, ha azt jól meghatározott területre koncentráljuk, illetve kialakítjuk azt, ha még nem megfelelő – a feladat a közösségi kontroll fokozása a terület megfelelő „méretre” történő felosztásával
- **lighting – látni és látszani**
a világítás szükségességét nem kell sokat magyarázni, hiszen ahhoz, hogy megfelelően működtetni tudjuk a közösségi kontrollt a „védett területet” láthatóvá kell tenni, ez pedig bizonyos napszakokban csak mesterséges megvilágítással tehetjük meg

- **protection – védekezés**
nem tudjuk minden pillanatban a terület minden pontján megvalósítani a közösségi kontrollt, ezért szükség van arra, hogy a megfigyelést optimalizáljuk (centralizáljuk), megfelelő akadályokkal elrettentsük a „behatolókat” vagy nehezítsük a tevékenységüket
- **management – üzemeltetés**
az épített környezet annak ellenére, hogy aránylag időtálló „konstrukció”, a használat során folyamatosan pusztul, elhasználódik vagy akár el is avul, amit, ha időnként nem gátolunk meg, akkor ez negatív folyamatokat fog gerjeszteni, amit már nehezebb orvosolni
- **information – tájékozottság**
alapvető dolog, hogy egy ember a számára ismeretlen területen kényelmetlenebbül, elesettebbnek érzi magát és ez csak fokozódik, ha nem kap „támogatást”, ezért alapvető a területet használók tájékoztatása, tájékozódásuk segítése
- **urban design – tervezés**
mindig azt hangoztatjuk, hogy a megelőzés mindig hatékonyabb, mint a „romeltakarítás”, ezért, ha lehetőség engedi, akkor már a tervezésnél, a kezdeteknél fel kell készülni és be kell építeni a jó megoldásokat
- **knowledge – megismerés**
a módszer csak akkor működhet, ha közösség tisztában van vele, ismeri a szabályait, módszereit, illetve képes azt használni, ehhez viszont elengedhetetlen a „kiképzés”, ez lehet felső szintű szakképzés, illetve training, „tanfolyam”, továbbképzés

DALLOS ENDRE

Okl. villamosmérnök, okl. bűnmegelőzési szervező – 1989-ben a Budapesti Műszaki Egyetemen szerzett villamosmérnöki diplomát. Egy véletlen megkeresés hatására jelentkezett a Rendőrtiszti Főiskolára, amelyet 2006-ban végzett el bűnmegelőzési szakon. Diploma munkájában a bűnmegelőzés építészeti aspektusát vizsgálta. Mérnökként egyre jobban az építészeti bűnmegelőzés és hazai alkalmazhatóságának vizsgálata felé vette az irányt. Részt vett a Rendőrtiszti Főiskola „A bűnmegelőzés elmélete és gyakorlata” című főiskolai jegyzet elkészítésében, illetve több felsőoktatási intézményben is oktatott. Számtalan kutatásban vett részt, mint például az OKRI által vezetett lakótelepi bűnözés vizsgálatában, illetve 2014-ben, az ORFK-OKRI által vezetett „A magyar épületek betörési kockázatának vizsgálata bűnelkövetők közreműködésével” elnevezésű kutatásban. Részes volt 2011-ben a Belügyminisztérium és a VÁTI kooperációjában megvalósult „Biztonságos város - Kézikönyv a városi bűnmegelőzés lehetőségeiről” című kézikönyv elkészítésének. Jelenleg kutatásvezetője az Óbudai Egyetem, az okos városok (smart-city) biztonsági kihívásaival kapcsolatos kutatásának, illetve a Bűnmegelőzéssel a Biztonságos és Élhető Városokért Egyesület (BEVE) elnöki tisztségét is ellátja.

Electrical engineer and crime prevention manager – graduated in 1989 from the Budapest University of Technology as electrical engineer. Due to a random assignment, he applied for the Police College in Budapest and he graduated in 2006 from the Faculty of Crime Prevention. In his thesis he reviewed the architectural aspects of crime prevention. As an engineer, he decided to move towards crime prevention through environmental design and the assessment of its applicability in Hungary. He participated at the preparation of the educational material entitled “Theory and practice of crime prevention” for the Police College, furthermore he was teaching at various higher education institutions. He participated at various researches, for example assessment of the housing estate crime lead by the National Institute of Criminology (OKRI) and in the research entitled “Burglary risk assessment of the Hungarian buildings with the involvement of perpetrators” led by the Hungarian National Police Headquarters (ORFK) and National Institute of Criminology (OKRI). He was also collaborator of the manual entitled “Safe city- Guide to the possibilities of urban crime prevention” elaborated in 2011 by the Ministry of Interior and VÁTI (Non-profit Llc. for Regional Development and Town Planning). Currently he is working as a research manager at the Óbuda University, dealing with a research related to the security challenges of smart cities and he is also chair of the Association of Crime Prevention for Safe and Livable Cities (BEVE).

Marguerite Hunter Blair

Játék, Tervezés és Hely: A játék egy társadalmi igazságossági kérdés– a játék tervezése csökkenti az egyenlőtlenséget és javítja az egész közösség egészségét és jólétét

---

Play, Planning and Place: Play is a social justice issue – planning for play reduces inequality and promotes the health and wellbeing of the whole community

ABSZTRAKT | ABSTRACT

„Azt szeretnénk, hogy Skócia legyen a legjobb hely, ahol egy gyermek felnőhet. Egy olyan nemzet szeretnénk lenni”, amely értékeli a játékot és az életet gazdagabbá tevő napi élményként tekinti a gyermekek és fiatalok számára az otthonokban, óvodákban, iskolákban és közösségekben.” (Játék Stratégia Skócia: Víziónk, 2013, Skót Kormány).

“We want Scotland to be the best place to grow up. A nation which values play as a life-enhancing daily experience for all our children and young people; in their homes, nurseries, schools and communities.” (Play Strategy for Scotland: Our Vision, 2013, Scottish Government).

Changing times

We know that how children and young people spend their time has changed significantly over the last thirty years, with a reduction in the time spent playing outdoors, a massive contraction in their independent mobility and a huge increase in screen-based entertainment. (Mackendrick, 2017.) For many young adults today their favourite play memory of when they were aged 8, 9 or ten years old is being inside, supervised and exactly where their parents thought they would be. So different from the Great Grandfather in the Sheffield (2007) study. The study showed how the right to roam had been lost over only four generations. The Great Grandfather George was allowed to walk for six miles to go fishing in 1919, in 1950 the Grandfather could walk to the woods one mile away, and in 1978 Mum was permitted to walk half a mile to the swimming baths Her son Edward was only allowed to walk the 300 yards to the end of the lane, but he had no one to play with because all the other children in the street were only allowed to go to the garden gate. In many cases in Scotland this has diminished further with children not being allowed out of the house without an adult. Edward and his friends are 20 this year and will be the next planners, urban designers, teachers, builders.....and parents.

Children need to play to survive and thrive-

It is difficult to imagine a childhood without play. When we remember our own childhoods, many of us recall having the freedom to play outdoors in streets, parks and playgrounds, getting up to mischief and enjoying all sorts of adventures. Building dens and sandcastles, spending hours on swings, slides and roundabouts, even making campfires – all of these helped build our confidence, cement our friendships and encourage us to have a go at things and persevere. Many of our most important life lessons came from the experiences we had playing – and the ones that involved a few bruises or a good laugh possibly taught us the most. The freedom to take risks is crucial to children’s development.

Play Scotland

Play Scotland is concerned that Children and Young People are not getting the permission, time, space, resources, and independence needed to develop their own spontaneous and self-initiated play. Children learn when they are 'just playing'. Variety, adventure and challenge –learning to manage risks and make choices helps build resilience into adult life. Children increasingly prefer to be indoors, sedentary and supervised, with poor physical literacy & strength and more and more likely to be overweight. With life expectancy stalled in the UK, it is vitally important to strategically plan for children to support them to play out more and have more everyday adventures.

Play Scotland Vision

All children are entitled to play every day. In fact, it is essential. Playing is a fundamental and vital part of being a child, as recognised in the UN Convention on the Rights of the Child. Governments have a responsibility for play and leadership is needed. Children's play deserves a broad and comprehensive approach, involving cross departmental collaboration and accountability. Government and local authorities can make sure that children and society are not fundamentally damaged by the lack of play in children's everyday lives – and that we all gain the unique benefits of children playing more.

Our ambition- Wherever they live, children and young people of all ages, abilities and interests, should be able to play in a variety of ways, in high quality spaces, within sight of their homes or within easy walking distance, where they feel safe whether or not they are accompanied by adults.

Play Builds Children

Play is a powerful builder of happy, healthy, capable children. It also benefits families, communities and society. When they play, children drive their own development. Play has a critical role in building: • the structures of the brain • stronger, healthy bodies • resilience – children's ability to cope with stress, challenges and setbacks • skills such as creativity, problem-solving and critical thinking.

Playing also builds: • children's sense of identity • close family relationships • strong connections within communities.

Limited access to play

However, access to play is not equally distributed in Scotland. Challenges faced by children – poverty, disadvantage or disability discrimination – intersect with and compound inequality of opportunity.

Getting it Right for Play –

Improving Outcomes and Children's Quality of Life through Play by improving play opportunities

The Getting it Right for Play project and toolkit including the Play Map resource developed by Play Scotland is helping local Community Planning Partnerships plan effectively to bring about the best outcomes for play, particularly for the children whose right to play is most vulnerable. Playful places also have benefits for adults, families and wider communities.

Strategic planning delivers children's right to play

Planning for play requires a comprehensive approach with collaboration across sectors and policy areas. Relevant sectors include those dealing directly with children, such as health and education, and also those concerned with housing, architecture, parks,

transport, environment and planning etc., all of which have a significant impact on children's play opportunities. The challenge is to reach professionals in transport, education, housing, planning, architecture, parks and environment to help them think creatively and move beyond building play parks to building more playful communities.

The overall aim of Getting it Right for Play was to develop high-level strategic statements and plans or policies on play which were inclusive, measurable and complemented by plans for implementation so that children's right to accessible and sufficient play is fully met.

The Getting it Right for Play Toolkit was produced to help local authorities provide sufficient play opportunities in terms of quantity and quality, and allow them to assess easily if:

- Local people including children have been meaningfully involved in developing local play opportunities
- Local attitudes to children are improving
- Benefits as well as risks are being considered in the design and maintenance of play areas
- Relevant agencies and departments are working together to promote local play opportunities
- Children are satisfied with the play opportunities provided

All the tools in the toolkit

The Toolkit allows local authorities to assess how satisfied children are with the quality and range of play opportunities within walking distance in their areas. It brings together departments across the local authority to look at play in a holistic way and supports the mapping of provision. If all local authorities use the Toolkit two immediate benefits will follow:

- The authority could adopt a more strategic approach to improving its provision and it can measure improvements from the baseline created
- Benchmarking across local authorities would be possible

Two further benefits from employing this standardised approach are;

- The implementation of Article 12 Meaningful Participation and Article 31 Children's Right to Play could be robustly assessed across Scotland for UNCRC monitoring and reporting purposes
- It could provide a national dataset to enable NHS Health Scotland to measure the play indicators in Mental Health Indicators for Children and Young People

The Play Map Tool

The Play Map is a Getting it Right for Play resource was developed to support Community Planning Partnerships (CPPs) build play into their strategic plans. It will help them deliver on their objectives to support the wellbeing of children, young people and their families across communities. The Play Map aims to support CPPs to:

- Commit to principles which support a child's right to play
- Provide leadership through developing strategic priorities and appointing Play Champions
- Listen to children, young people, families, and communities so that their views inform CPPs
- Map existing provision and explore gaps in current services and opportunities
- Consider effective approaches to developing play in communities and share effective practice
- Review play's contribution to CPPs locality plans.

Place Standard Tool

The Play Map also complements the new Place Standard tool, a good practice resource that has been designed to support communities, the public and private sectors, and other organisations to work better together to deliver high quality places. The Place Standard tool has been developed by the Scottish Government, NHS Health Scotland and Architecture and Design Scotland to evaluate the quality of places.

The Place Standard tool encourages people, including children and young people, to work together, and to discuss places in a meaningful way. It allows places to be assessed consistently and compared over time. Unlike many other design assessments, the place standard tool considers people and the social life of a place to be just as important as its built assets. The Tool includes Play and Recreation as part of the assessment, which links strongly with the Play Map.

Footnote

Play Scotland has recently won a tender to produce Children's and Young People's Place Standard Tools and these should be completed by the end of 2019.

MARGUERITE HUNTER BLAIR

A Play Scotland elnevezésű skóciai szervezet ügyvezető igazgatója. A szervezet a gyermekek játékhoz való jogait népszerűsíti és forrást biztosít, illetve képzéseket tart a játék jótékony hatásairól. Dolgozott Községi Szolgálati Menedzserként Belfast Város Tanácsánál, ahol közösségfejlesztéssel foglalkozott, majd a Playboard Észak-Írország /Playboard Northern Ireland/ szervezet ügyvezető igazgatója, és ezt követően a Play Scotland vezérigazgatója 13 éve. Számos tanulmány, cikk, prezentáció és blog szerzője, amelyek a játék jótékony hatását népszerűsítik. Marguerite továbbá a Skót Játék Tanács Stratégiai Csoport/Scotland's Play Council Strategy Group/ elnöke és részt vesz a Skót Nemzeti Játék Stratégia bevezetésében és a nemrégiben alapított Oktatási Vezetők Fórum /Education Leaders' Forum/ tagja. Emellett az Egyesült Királyság Játékbiztonsági Fórumában /UK Play Safety Forum/ és az Egyesült Királyság Gyermek Játékpolitikai Fórumában /UK Children's Play Policy Forum/ Skóciát képviseli.

---

is Chief Executive of Play Scotland the national play organisation which promotes children's right to play and provides resources and training on the benefits of play. CEO of Play Scotland for 13 years and previously CEO of PlayBoard Northern Ireland, after a career in community development as Community Services Manager, Belfast City Council. Author of many papers, articles, presentations and blogs promoting the benefits of play, Marguerite is Chair of Scotland's Play Council Strategy Group supporting the implementation of Scotland's National Play Strategy, and a member of the newly established Education Leaders' Forum. Also, Scotland's representative on UK Play Safety Forum and UK Children's Play Policy Forum.

Ewa Klima

Az életminőség javítása a CPTED módszertan segítségével. Felsőoktatási kontextus

---

*Improving the Quality of Life
with CPTED Methodology.
Context of Higher Education*

A CPTED a felsőoktatási kontextusban egy egyszerű kifejezéssel összefoglalható – PBL (Problem Based Learning), azaz probléma-alapú tanulás. A CPTED komplexitása egy olyan módszer alkalmazását erőlteti, amely nemhogy csak lehetővé teszi a diákok számára az önálló munkát, hanem képessé teszi a diákokat arra, hogy számba vegyék az egyes kompetenciákat és széleskörű tudásukat (amelyet korábban sajátítottak el egyéb kurzusok során). A PBL nem egy speciális (egy adott) megoldás elérésére fókuszál. Ehelyett a lényeg az, hogy hogyan találjuk meg a megoldást és a módszer a diákra összpontosít.

CPTED in the context of higher education can be summed up in a single expression – PBL (Problem Based Learning). The complexity of CPTED forces the use of a method that would not only enable the students to work independently, but also make it possible to check their numerous competences and vast knowledge (gained earlier during other courses). PBL does not focus on achieving a specific (single) solution. Instead, what matters is the way of finding it, with the method concentrated on the student.

The quality of life versus safety

The quality of life has become a universal notion. It is one of the most broad-ranging notions, more and more often used by politicians or media. Research into the quality of life and scientific interest in this phenomenon is part of numerous academic disciplines, such as sociology, psychology, economy, geography, medical sciences and social gerontology. The quality of life is one of many terms with no single, finite, satisfactory definition that would be agreed upon by social scientists. In application, it refers to numerous policies – social, demographic, regional, urban – adopted by a country or international institutions. It has even undergone the process of normalization – PN-ISO 37120:2015-03¹.

The wide range of definitions of the quality of life makes it possible to divide them into those general in nature and those that contain a list of parts or aspects of life taken into account when assessing its quality. General definitions can be considered equivalent to global ones, since they refer to well-being and concern people's subjective satisfaction with life as a whole (e.g. being satisfied with life, auspiciousness). One of such general and open definitions of the quality of life was introduced by Ben-Chieh Liu (1970) who considered it a set of needs whose fulfilment makes people happier. In this definition, the catalogue of value associated with the quality of life is practically endless and also includes safety, expressed, for example, in the number of criminal offences.

Definitions specifically determining the list of notions conditioning good or bad life, both in the material zone (prosperity, poverty) and in the non-material zone (well-being, ill-being), are formed a bit differently. For example, one definition that belongs to the latter was given by WHO, claiming that the quality of life is an individual perception of one's own position in life and takes into account cultural conditions as well as a value system connected to personal aims, expectations, norms and problems. It is influenced, in a complex manner, by: physical health, mental state, degree of independence, relations with other people and environmental qualities of importance to a given person. Therefore, the quality of life refers to the subjective assessments of one's own life, deeply rooted in the cultural and social context, and it cannot be simply equated with merely health, satisfaction with life or well-being (Rapley 2003: 50). In this case, it should rather be considered a sense of safety.

Safety occupies an important position among needs and in the subjective feeling of them. The need for safety may be treated as a value, therefore it is an axiological category, referring to everything that is precious, desirable and a target of human aspirations (Encyklopedia..., 2007). An individual's safety comprises two main components – the objective state (when there really are no threats) and the subjective state (when the individual is convinced there are no threats).

¹ It is an international norm, published in Poland in 2017. It mostly aims to facilitate the implementation of rules of sustainable development in cities. It provides a catalogue of measures to assess the quality of life and urban services. One of the indexes is the percentage of crimes that use violence per 100 000 inhabitants

The state of safety (as both its components) is achieved when the individual's life safety is not at risk of worsening (objectively and subjectively) in the respects considered important by the individual. In this case, the sense of safety does not concern merely the aspects associated with crime, but also others, such as: material, health and social safety, etc.

The sense of safety is also determined by the level of fulfilment of current needs (no threat of becoming a victim of a crime) and the existing foundations for fulfilling them in the future. The state of safety is treated as freedom from threats whose source lies in both the actions of the individual (these threats are easier to protect from) or flows independently from the individual's actions (Jabkowski, Kilarska 2013).

Therefore, the sense of safety is defined by feeling threatened and it can be combined with blocking the possibility to fulfil indispensable needs which – when unfulfilled – put the individual's correct functioning in society at risk. Such regard makes it possible to treat the sense of safety as the sense of being sure that institutions appointed to ensure safety are working correctly. However, the modern approach to prevention abandons the concept of demanding attitudes and, instead, emphasizes that a country and its institutions may guarantee only the necessary minimum safety. Everything outside of this scope depends on the activity, resources and ability to self-organize (non-institutional, e.g. between neighbours, and institutional, e.g. NGO) in order to improve safety by becoming active for one's neighbourhood community or population of the city. The term "sense of safety" encompasses many dimensions, including social safety (feeling of closeness, love, social bonds, familial contacts, etc.), material/social safety (work, income level, living conditions, possibility to obtain financial support, etc.), safety in terms of health (health level, physical and mental state, etc.), environmental safety (environmental pollution, environmental hazards, etc.), or international safety (terrorism, the dangers of globalization).

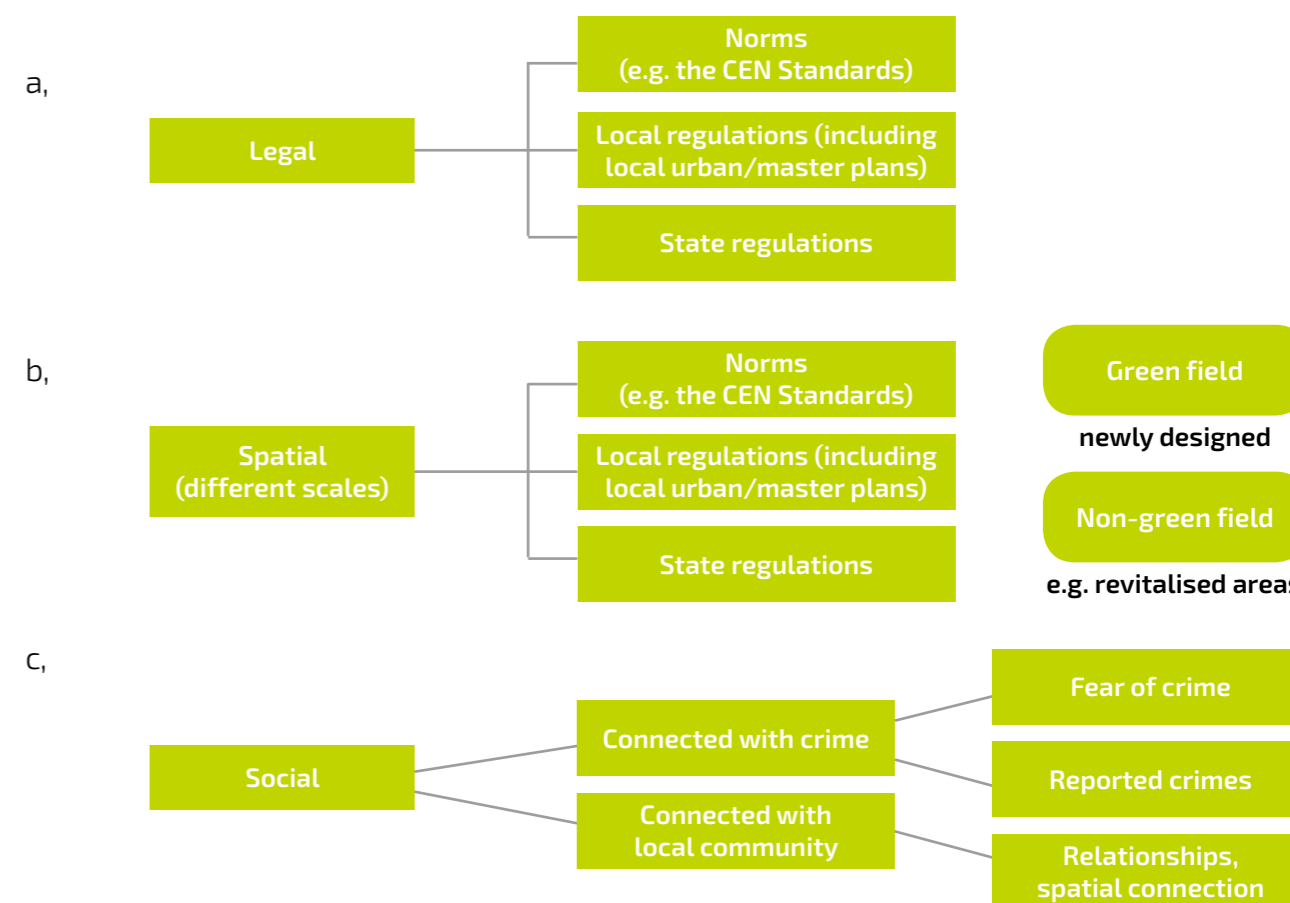
CPTED – as a teaching project

The above-presented definitions naturally correspond to the CPTED methodology of both the first and second generations. Moreover, both CPTED and the quality of life have a spatial dimension. It appears that these are ideal problems to be discussed by students of urban studies, urban planning and spatial economy.

The distinguishing feature of CPTED is the possibility of a comprehensive approach to space planning and land development. Combining the social, legal and spatial aspects of using CPTED (pic. 1) provides the "integrated skills–integrated knowledge" type of work opportunity.

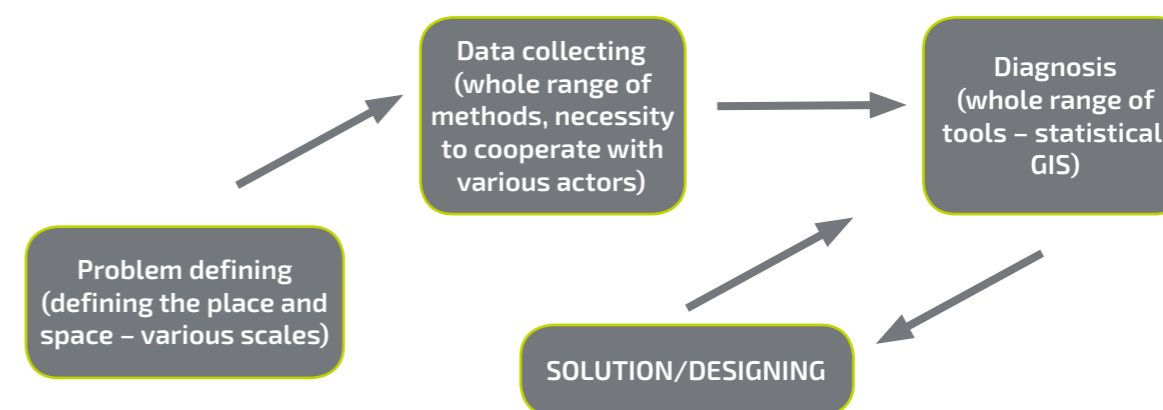
Picture 1. Aspects of CPTED to be used in the "integrated skills–integrated knowledge" teaching.

Aspects: a. legal, b. spatial, c. social

Attention should also be paid to the procedure of working with a problem/task. The academic approach – the process of conceptualization, data gathering, data analysis and drawing conclusions is analogical to the process undertaken by the planners when fulfilling their tasks. Making the students aware of it is what is important. The rejection of what is academic (or "theoretical", as some young people claim) for "practice" cannot occur here. Additionally, working with CPTED makes it possible to use varying methods of data collection (including surveys and qualitative methods) and analysis, with statistical tools and geographic information system (GIS) methods in the forefront (pic. 2).

Picture 2. Compatibility of "academic" and "non-academic" problem solving processes.

Another advantage of using the CPTED methodology in university teaching is it becoming part of the European Qualifications Framework, and, on the level of Poland, of the Polish Qualifications Framework. The framework encompasses norms for educators. These norms make it possible to compare “the qualifications achieved at various points in time, in various places and forms, the better adjustment of qualifications to the demands of the labour market and, as a result, the increase of the workers' mobility, promotion and facilitation of learning throughout their whole life^{2;3}”. Levels 6 and 7 (table 1) concern higher education.

Table 1. Formal base – European Qualifications Framework

Level 6	advanced knowledge of a field of work or study, involving a critical understanding of theories and principles	advanced skills, demonstrating mastery and innovation, required to solve complex and unpredictable problems in a specialised field of work or study	manage complex technical or professional activities or projects, taking responsibility for decision-making in unpredictable work or study contexts; take responsibility for managing professional development of individuals and groups
Level 7	highly specialised knowledge, some of which is at the forefront of knowledge in a field of work or study, as the basis for original thinking and/or research; critical awareness of knowledge issues in a field and at the interface between different fields	specialised problem-solving skills required in research and/or innovation in order to develop new knowledge and procedures and to integrate knowledge from different fields	manage and transform work or study contexts that are complex, unpredictable and require new strategic approaches; take responsibility for contributing to professional knowledge and practice and/or for reviewing the strategic performance of teams

CPTED provides the opportunity to make use of all forms of teaching. Above all, it can take the form of regular curriculum courses dedicated to CPTED only. The methods and elements of CPTED can also be presented during other courses. Since the method is holistic, the courses may be strictly on planning, or dedicated to, for example, public spaces, transportation systems or local communities. Of course, CPTED may become the basis for writing individual theses – engineer's and master's.

CPTED in the context of higher education can be summed up in a single expression – PBL (Problem Based Learning). The complexity of CPTED forces the use of a method that would not only enable the students to work independently, but also make it possible to check their numerous competences and vast knowledge (gained earlier during other courses). PBL does not focus on achieving a specific (single) solution. Instead, what matters is the way of finding it, with the method concentrated on the student.

Bibliography

- Encyklopedia PWN, (2007), „Bezpieczeństwo”, <http://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/warto%C5%9B%C4%87.html> [dostęp: 11.08.2015].
 Jabkowski P., Kilarska A. (2013), Poczucie bezpieczeństwa i poziom przestępczości w Poznaniu. Mieszkańcy – samorząd lokalny – instytucje państwa, Wyd. Naukowe UAM, Poznań.
 Liu B-Ch. (1970), Quality of life in the US metropolitan areas, MRI Rochest.
 Rapley M. (2003), Quality of Life Research – a critical introduction. Sage Publications Incorporation: London.

² Zintegrowany System Kwalifikacji, <https://www.kwalifikacje.gov.pl/prawo-o-zsk>, [access: 5.05.2019].

³ All quotations are rendered by a translator.

Földrajztudós, a földtudományok doktora. A Lodzi Műszaki Egyetem, Területrendezési Intézetének professzora. Korábban a Társadalomtudományi és Szolgáltatási Kutatási Tanszék vezetője a Lodzi Műszaki Egyetemen. Diplomáját földrajztudósként szerezte, szakterülete a politikai földrajz volt (Lodzi Egyetem) illetve szociológiát (Közép-Európai Egyetem/CEU – társadalom és politika) is hallgatott. Több éve foglalkozik humángeográfiával. Kutatási érdeklődése jelenleg a magasépítésű lakóházakban jellemző életminőség problémája felé fordult. 2015 óta a FestPolis elnevezésű kutatási csoportban dolgozó kollégáival együtt kutatásokat folytat és népszerűsíti az építészeti bűnmegelőzés (CPTED) módszertanát. Jelenleg a „CPTED” projekt tartalmi vezetője, amely projekt a Lodzi Műszaki Egyetem Integrált Programja keretében az Európai Szociális Alap együttes finanszírozásával került megvalósításra. Együttműködik továbbá Paul van Soomeren-el (DSP-csoport) és Tobias Woldendorp-al RCE (WoldendorpWildervank).

is geographer, Dsc in Earth sciences. She is a professor at the Lodz University of Technology at the College of Spatial Management, previously she was the head of the Department of Social Studies and Services Research at the University of Lodz. Graduated in Geography - specialization on political geography (University of Lodz) and sociology (Central European University – society and politics). She has been dealing with social geography for several years. Her research interests are currently focused on the issue of the quality of life in high-rise housings. Since 2015, together with her colleagues from the FestPolis Research Group, she has been conducting research and popularizing the CPTED methodology. Currently, she is the substantive manager of the “CPTED” project realized under the Integrated Program of the Lodz University of Technology, co-financed by the European Social Found. She co-operates with Paul van Soomeren (DSP-groep) and Tobias Woldendorp RCE (WoldendorpWildervank).

Kovács Róbert

**A szituációs bűnmegelőzés
és az önkormányzati perspektíva**

---

*Situational crime prevention and
the local governmental perspective*

ABSZTRAKT | ABSTRACT

Az önkormányzatok általános felhatalmazással, széleskörű, bár a törvényi változások nyomán csökkenő képességekkel rendelkeznek a helyi viszonyok alakításában. A szituációs bűnmegelőzés tekintetében ennek elsődleges kulcsa a polgármester és a főépítész, illetve az általa vezetett építészeti tanács, illetve a helyi bűnmegelőzésért felelős személyek, szervezetek. A polgármester tipikus esetben laikus, míg a főépítész szakember, a bűnmegelőzés általában beosztott köztisztviselő, ritkábban helyi vezető politikus. Az önkormányzati világ megismerése segíthet annak eldöntésében, hogy a szituációs bűnmegelőzés helyének megteremtése, megerősítése az önkormányzat napirendjén a jól megválasztott úton múlik. A szakmai megközelítés tűnhet a legvalószínűbben sikeres útnak.

Local governments have general authority, wide-scope, but ever decreasing capability -due to the legal changes- in terms of shaping the local relations/conditions. In terms of situational crime prevention the major key to this is the mayor and the chief architect and the architectural council led by him, furthermore the persons, organisations responsible for local crime prevention. The mayor in a typical case is a layman, while the chief architect is an expert and crime prevention is typically represented by a designated public servant or sometimes a local senior politician. Getting to know the local governmental world can help us to decide that establishing and reinforcing the place of crime prevention on the agenda of the local government depends on the rightly chosen path. Professional approach seems to be the most successful path.

Önkormányzatokról – négy szemközt

Az önkormányzatok a helyi közösség választott testületeként széleskörű felhatalmazással rendelkeznek a helyi ügyek intézésére. Felhatalmazása általános, szervezi és fejleszt a közösségi teret, a közösség feletételeit, környezetét. Az önkormányzat a helyi demokrácia szerve. Az önkormányzat a választott testület, amely a helyi közösség képviselőjét látja el. Ennek élén a közvetlenül választott polgármester áll. Ezek a jellemzői az önkormányzatnak arra utalnak, hogy jelentős felelősséggel rendelkezik az általunk vizsgált szituációs bűnmegelőzés helyi vonatkozásaiban is. Mind elvi, mind operatív módon.

Főter és városháza

(<http://vjm.hu/wp-content/uploads/2016/04/Kaposv%C3%A1r-3-v%C3%A1rosh%C3%A1za.jpg>)

Az önkormányzat ugyanakkor a nem szakember szemlélőként inkább a polgármester vagy polgármesteri hivatal és az általuk ellátott közfeladatok formájában jelenik meg.

A polgármestert, a helyi közösség saját soraiból választja. A polgármester egy a helyi közösség tagjai közül. A helyi közösség választott képviselőjeként a közösség egy meghatározott értelemben maga fölé emeli. Ő tehát közösség választott vezetője, legfőbb képviselője. A polgármester személyének kiválasztása az, hogy pont ő legyen az a személy, aki így kiemelkedik a közösségből annak oka lehet, hogy ő a közösség valamiféle szellemi vezető (például tanító, orvos) vagy gazdaságának meghatározó szereplője (például vállalkozó, cégvezető), ahogy lehet egyszerűen egy meghatározó, formális vagy informális helyi csoportosulás (civil szervezet, helyi klán-szerű szerveződések, érdekközösségek) képviselője. Ezek utóbbi egyfajta sajátos, helyi politikai struktúrák.

A polgármesteri hivatal egy bürokratikus gépezet, a helyi közösség közügyeinek szervezésére. Tevékenysége széleskörű az egészségügytől és oktatástól, a sporton, kultúrán és szabadidő-szervezésen át a kommunális szolgáltatásokig, zöldfelületek fenntartásáig. Közvetlen módon a jegyző irányítja, aki szakember a település jogszerű működésének elsődleges, belső garantora. A jegyző főnöke, és a hivatal legfőbb vezetője a polgármester. A legújabb, 2011 utáni szabályozás¹ nyomán a 2000 lakosnál kisebb településeken közös hivatalok működnek.

A képviselő testület, bár az önkormányzati jogok törvényszerinti gyakorlója, de tényleges képességei korlátozottak a helyi ügyek megvitatásában, helyi jogszabályok elfogadásában merül ki. Egyes képviselők természetesen felvállalhatnak részproblémákat, és válhatnak ezek helyi megtestesítőivé. Ez személyes, helyi politikai elköteleződés. A helyi viszonyokban az országos politika országos feltételrendszerek és az országos politika a jogszabályokon, a támogatási feltételeken és a pártokon keresztül jelenik meg. A törvényeknek, szabályozási feltételeknek minden települési önkormányzat köteles megfelelni. Ugyanakkor a támogatási források, különösen címkézett jelentősebb összegeket mozgató források nehezebben jutnak el a kisebb településekre. A pártok, és így az országos politika is korábban 10 ezer lakosnál kisebb települések esetében a helyi politikában nem jelentek meg. Mára ez, tapasztalataim szerint 2-5 ezer lakosra csökkent, de sok esetben ennél kisebb települések esetében is előfordul egy-egy országos politikai párt, akár mint jelöltállító.

Az önkormányzat tényleges ráhatása a szituációs bűnmegelőzésre

A fentiekből kitűnik, hogy az önkormányzat ráhatása bármilyen helyi kérdésre, így a biztonságos, tiszta, ápoltt épített környezetre is két irányból jelenhet meg: (1) politikai, illetve (2) szakmai oldalról.

Miniszterek, polgármester, kitüntetett önkormányzat
(<https://makohirado.hu/2017/10/17/idosbarat-onkormanyzat-dijat-kapott-mako/>)

¹ 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól (MÖTV) 85§

Bár az önkormányzatok nagyobb arányban alig kapcsolódnak az az országos politikába, de a polgármesterrel szemben elvárás, hogy egyfajta lobbistája, valamiféle prókátora legyen a településnek. Éppen ezért a polgármester, annak ellenére, hogy a település leginkább meghatározó személyisége nincs automatikusan a figyelmének a középpontjában a szituációs bűnmegelőzés, ahhoz, hogy bekerüljön személyes érintettségre, illetve a munkáját segítő szakemberek érhetik el, hogy településnek a kérdés iránt fogékony, elkötelezett önkormányzati vezetője legyen. A polgármesternek éreznie kell, hogy a bűnözési veszélyeztetettséget, amely akár az újraválasztásában is szerepet játszhat, befolyásolja a szituációs bűnmegelőzés.

A településkép: utcák, terek, zöldfelületek
(<http://www.villapanoramaartist.hu/img/foold/dunakanyar-legifelvetel.jpg>)

Az önkormányzat működésének több olyan kiemelt területe van, amelyet közvetlenül érint a szituációs bűnmegelőzés kérdése. Ezek közül mindenképpen kiemelkedik az önkormányzati főépítész és a tervtanács szerepe. Jelentősége abban van, hogy tevékenysége meghatározza a településképet, annak helyi szabályozását és tervezését. A főépítész a településen, az önkormányzatban az építész szakma első számú képviselője. Éppen ezért az ő szakmai meggyőződése meghatározó a települési tervezés, építészeti megoldások tekintetében. Az építési törvény² értelmében az önkormányzati főépítész és tervtanács feladatai a területrendezési és településszerkezeti terv, nyilvántartás elkészítése, az épített környezet, a kulturális örökség és a természeti környezet védelme, a településkép kialakítása és védelme, illetve építésügyi (hatósági) feladatok. A tervtanácsot az önkormányzati főépítész vezeti.

Egy másik fontos területe a helyi bűnmegelőzési erőfeszítések összehangolásáért felelős személy (alpolgármester, referens stb.), aki koncepcióalkotási képességekkel is rendelkezhet a helyi bűnmegelőzési erőfeszítések tekintetében, illetve a közterületfelügyelet, településőrség, bűnmegelőzés végrehajtási oldaláért felelős szervezeti egység.

² 1997. évi LXXVIII. törvény

Ugyanakkor e szolgálat jelentősége nagy, mert folyamatosan jelen van a közterületen, tisztában van mely helyek, milyen épített környezeti megoldások jelentenek kockázatot bűnözés szempontjából, hol lehetne kisebb vagy nagyobb (építészeti, parképítési) beavatkozással csökkenteni ezeket a kockázatokat. A közterületen járőröző önkormányzati alkalmazottak, megbízottak látják az elhagyott járműveket és a környezet súlyosan szennyező, és akár további szemetelést generáló jelenségek, ráadásul jogosultságuk is van ezek elhárítására. Így e szolgálat a megelőzés és elhárítás terén is rendelkezik képességekkel.

Elhagyott roncs az út mellett
(http://www.autostart.hu/blog/?p=758#.XK1mN6RS_1c)

Egy harmadik önkormányzati funkció lehet a közterület- és parkfenntartás. Fontos megjegyezni, hogy miközben számos területen az önkormányzatok felelőssége csökkent az MÖTV-vel fémjelvezhető 2011 utáni változásokkal, így az önkormányzatok hatósági, oktatási funkciói radikálisan csökkentek, az iskolai oktatásból szinte teljesen kiszorultak, de az építészeti hatósági tevékenység járási szinten koncentrációra került, addig az új törvény hangsúlyozottan kezeli az önkormányzatok bűnmegelőzési feladatait.³ Éppen ezért megnőtt az önkormányzati felelősségvállalás mértéke a helyi bűnmegelőzésben. Egyre gyakoribb, hogy a rendőrséggel és polgárőrséggel kötött együttműködések mellett az önkormányzatok tényleges saját járőröző szolgálatot tartanak fenn, akár az előbbiekkal kooperálva, együtt járőrözve. Ez kiemelten gyakori az elsődlegesen veszélyeztetett környezetekben, mint a nagyvárosok, illetve az azokat körülvevő települési gyűrű.

³ vö. Bekényi-Kónya-Kovács: Önkormányzatok jogállása, NKE, 2018

A Budakörnyéki Környéki Közterületfelügyelet emblémája (<https://bkktf.hu/>)

Erre nagyon érdekes példa a Budakörnyéki Közterületfelügyelet, amely kilenc települést lát el, és a Budakörnyéki Önkormányzati Társulás keretében működik. Feladatai, többek között a közterületek jogszerű használatának ellenőrzése, a közterület rendjére és tisztaságára vonatkozó szabályok betartatása, illetve közreműködik a közterület, az épített és természeti környezet védelmében, a rendeletek végrehajtásában, a társadalmi bűnmegelőzési feladatok megvalósításában, a közbiztonság és közrend védelmében, az önkormányzati vagyon védelmében. Feladatai között szerepel még, hogy hozzájáruljon az önkormányzatok állat-egészségügyi, parkolási feladataihoz, a hirdető-berendezésekkel kapcsolatos feladatokhoz, illetve az elhagyott járművek a közút kezelője által történő elszállításához.

Az önkormányzatok elképzeléseiket a település jövője vonatkozásban települési szakpolitikákban foglalják össze, dolgozzák ki stratégiai szinten. Ezek az átfogó (integrált településfejlesztési stratégia és gazdasági program), illetve szakpolitikai jövőképek az önkormányzat és a település működésének és fejlesztésének teljes körét érintik. Így létezik integrációs, ifjúsági vagy éppen közbiztonsági program is. Szerencsés esetben az integrált programokban össze vannak vezetve.

A közbiztonsági program megközelítése inkább hagyományos, általában nem tér ki az épített környezeti vonatkozásokra, bár szerencsés esetben ez is előfordul. Ugyanakkor maga a közbiztonsági koncepció sem gyakori. Szakpolitikák leggyakrabban azokra területekre készülnek, amelyekre ilyen típusú előírások léteznek, illetve amelyek elkészítése feltétele bizonyos források elnyerésének például, az uniós forrásokhoz való hozzájutásnak. Ezen stratégiák, stratégiai irányok közül a legújabb az úgynevezett „okos város / település / térség” programok. Az „okos” programok közösségi, innovációs és fenntarthatósági elemekkel rendelkeznek, de sokak számára a települések technológiai fejlesztését jelenti.

Összességében nagyon erős közbiztonsági vonatkozásai vannak akár térfigyelő kamerákra, illetve ezekre telepített intelligens azonosító rendszerek, az okos közvilágítás és az okos, például, jelzőrendszerekkel felszerelt oszlopok, utcabútorok, a közintézményekbe való beépítés ellenőrző, szabályozó, belső terek védelmét biztosító rendszerek, a közlekedés biztonságát szolgáló okos zebrák és más megoldások tartoznak többek az ilyen politikák hatáskörébe. Fontos eleme az okos önkormányzati programoknak a közösségi részvétellel történő megvalósulásuk. A közbiztonsági, és kiemelten annak a városi épített

környezethez kapcsolódó vonatkozásai tekintetében javíthatják a lakosság biztonságérzetét, olyan applikációk, ahol maguk jelölhetik meg a településnek a lakosság szemében kockázatot hordozó helyszíneit, elemeit.

Zuidoost okos és biztonságos város
(http://www.autostart.hu/blog/?p=758#.XK1mN6RS_1c)

Konklúzió, javaslatok

A szituációs bűnmegelőzés hatékony önkormányzati tudatosításának az útja tehát a probléma szakmai körökben való tudatosítása lehet. El kell tehát érni, hogy a szituációs bűnmegelőzés eszköztára kerüljön be a helyi szabályozásba, és ezen belül, mindenekelőtt az építési szabályozásba, valamint a helyi tervezésbe és a szakpolitikákba, így például az okostelepülési fejlesztésekbe. A helyi bűnmegelőzés figyelmébe is bele kell kerülnie, el kell érni, hogy a lakosság, a közterületfelügyelők, település- és polgárőrök jelezzék a problémás helyeket.

Végző soron személyes véleményem az, hogy első helyen az önkormányzati főépítész, esetlegesen a bűnmegelőzés koordinálásáért felelős vezető gondolkodásában kell megjelennie a szituációs bűnmegelőzés koncepciójának, aki szakmai oldalról képviseli azt a helyi politika (polgármester, képviselők), és más szakmák, például a helyi bűnmegelőzésért felelős személyek irányába, hogy végül a helyi közigazgatás szerves részévé váljon.

DR. HABIL KOVÁCS RÓBERT

Közgazdász-szociológus, az önkormányzati gazdálkodás és pénzügyek, önkormányzati problémák modellezésének szakértője, a regionális tudományok doktora. A Károli Gáspár Református Egyetem oktatója, habilitált egyetemi docens, a Helyi Obszervatórium ügyvezetője. Az utóbbi időben a helyi okos város politikák monitoringjával, illetve a teljesítményelvű pénzügyi menedzsment kérdésével foglalkozik. Korábban, három bűnmegelőzési, városi biztonsági uniós kutatási együttműködésben vett részt vezető kutatóként-kutatásvezetőként az OKRI munkatársai szakmai irányítása mellett.

Economist-sociologist, expert in local governmental management and financial matters, furthermore in modelling of local governmental issues, PhD Degree on Regional Policy. Lecturer at the Károli Gáspár University of the Reformed Church, hab. associate professor, Managing Director of the Local and Regional Monitoring Institute. Recently he has been engaged with the monitoring of local smart urban policies and with performance-based financial management. Previously he participated at three crime prevention, urban safety EU-based research cooperation as leader researcher - head of research, besides controlling the professional work of the associates of OKRI, National Institute of Criminology.

SAFECITY 2.0

Ongjerth Richárd

(Építészeti) Bűnmegelőzés a várostervezésben

Crime prevention in urban planning

A bűnmegelőzés – ide értve a társadalmi, építészeti, közterületi, települési, és egyéb „kötőjeles bűnmegelőzés” típusokat – az elmúlt bő 15 évben fokozatosan részévé váltak a köztudatnak. Nemzeti Tanáccsal, kialakult pályázati rendszerrel, és maroknyi felkészült, a legkülönbözőbb szakmákból származó szakemberrel rendelkezik, ugyanakkor – bár a felhalmozott tudás, a megszerzett tapasztalatok lassan önálló szakterületté érlelik – mindez könnyen szertefoszlik, ha a tématerület nem épül be a települési önkormányzatok szokásos munkafolyamatai közé. Tekintettel arra, hogy a bűnmegelőzés – főként az építészeti, közterületi változataiban – részét jelenti a települések társadalmi, környezeti tervezésének, kézenfekvő, hogy áttekintsük, hogy hová, hogyan lehet beilleszteni az ilyenfajta tevékenységet a hazai a településtervezés és fejlesztés „főáramába”, azaz a szokásos műfajai, eljárásai közé. Ehhez elsőként át kell tekinteni a hazai településtervezés rendszerét, majd megvizsgálni, hogy a tervezés mely műfajainak mennyire, és milyen módon lehet része a bűnmegelőzés tervezése, illetve az ilyen tevékenységek megvalósítása.

Crime prevention – including social, architectural, public area, town and other “hyphen” crime prevention types- became part of common knowledge in the last 15 years. This expert area has a National Council, an established tendering system and a small amount of experts coming from various expert areas, but at the same time the accumulated knowledge and gathered experience will soon mature it into an individual area of expertise. But all this can vanish if this expert area is not integrated into the standard work processes of the local governments.

With respect to the fact that crime prevention – especially crime prevention through environmental design and crime prevention related to public areas- is part of the social, educational planning of the cities and towns, it makes sense that we consider where to and how to insert such activities in the “main stream” of the Hungarian urban planning and development, namely among its standard genres and procedures.

For this first of all we have to review the Hungarian urban planning system and we need to investigate how can we integrate crime prevention into which genres of planning and in what way and how can we implement such activities.

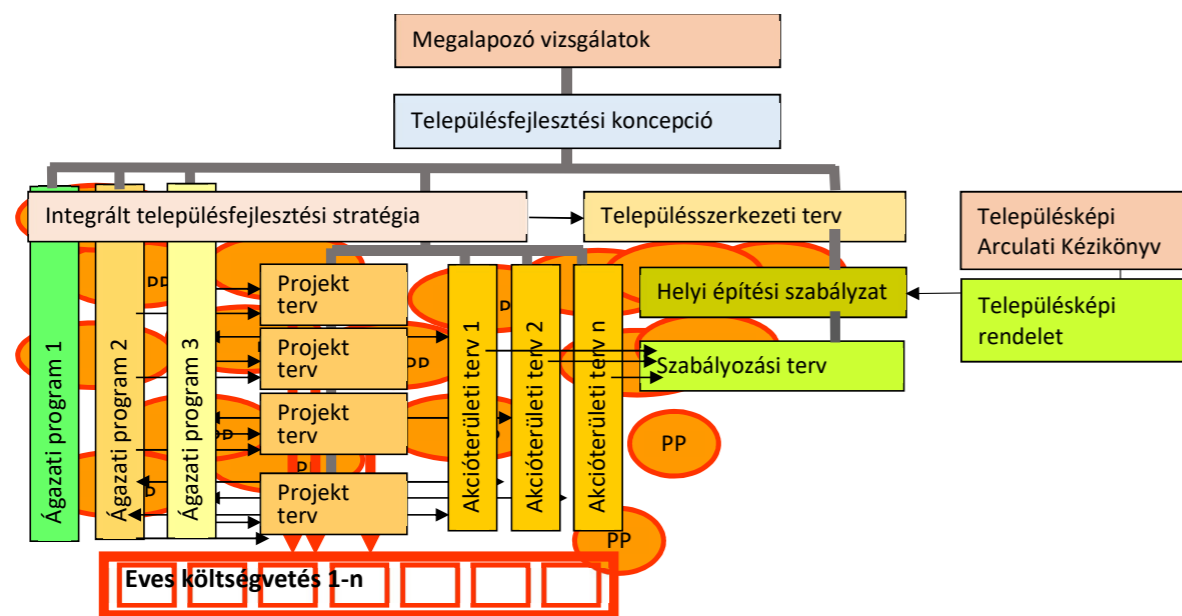
A magyar települések fejlesztésének tervrendszere

A településtervezés az európai kultúrkörbe tartozó országokban – és nemegyszer azokon kívül is – rendszerint törvényi háttér alapján folytatott, szigorú (adminisztratív) szabályok szerint folytatott tevékenység, hiszen a célja a település közpénzei megfelelő elköltésének a megalapozása, és ennek során gyakran érinti az alapvető emberi jogokat is (legtöbbször a tulajdonhoz való jogot, hiszen korlátokat állíthat fel arra, hogy az egyes tulajdonosok hogyan építhetik be a saját tulajdonukat képező telkeket, vagy – a közösség érdekében – másféle szabályokat is megszabhatnak, ami a tulajdonosi szabadság korlátozását is jelentheti. Ezen belül magyar tervezési rendszer – más kelet-közép-európai országokhoz hasonlóan – megkülönbözteti a település fejlesztésének tervezését a település rendezésének (azaz a fizikai, térbeli szabályok megfogalmazásának) tervezésétől, és mindkét tervezési fajtán belül többféle tervet különböztet meg azok célja, tartalma, időtávlata és léptéke szerint. Lényegében egy top-down felépítésű, hierarchikus tervpiramisról van szó, amelyen belül minden – fejlesztési és rendezési – terv alapját a megalapozó vizsgálatok, és az azokra alapozott, hosszú távra – 15-20 évre – előre tekintő településfejlesztési koncepció alkotja.

A településfejlesztési koncepcióra alapozva készül el a fejlesztési tervek közül a település középtávú – azaz 5-10 évre tervezett – integrált településfejlesztési programja, és a különféle – az adott szakterület ágazati törvényeiben definiált – ágazati programot, beavatkozási tervek is, a közlekedésfejlesztési tervtől az esélyegyenlőségi programon keresztül a környezetvédelmi programig, amit nemegyszer – önként vállalt feladatként különféle sajátos tervek is színesítenek. A középtávú stratégia programelemei fogalmazzák meg azokat a beavatkozás-csomagokat, programokat és projekteket, amelyeket a távlati célok elérése, és ezzel együtt a jelenlegi igények kielégítése érdekében a település önkormányzata a következő 5-10 évben meg kíván valósítani. Optimális esetben ezekhez a beavatkozási programokhoz és projektekhez külön is készülnek részletes megvalósítási tervek, amelyek végrehajtásához biztosítja az önkormányzat a szükséges forrásokat, saját eszközeiből, bevételeiből, vagy – és mostanában ez a gyakoribb eset – a kormányzat által szétosztott európai uniós támogatásokból.

A rendezési tervek közül a településfejlesztési koncepcióra támaszkodva először a szintén hosszú távra előre tekintő településszerkezeti terv készül el, majd ezzel összhangban – nagyon sokszor azzal együtt – az építési engedélyeknek jogi alapot adó helyi szabályrendszert tartalmazó helyi építési szabályzat, és annak mellékleteként az a szabályozási terv, amely térképen mutatja be részletesen azt, hogy a település egyes területeirészein, ingatlanjain milyen normatív szabályok betartásával lehet építkezni.

Ezekhez társult az elmúlt években az állampolgárokat településszerkezeti kérdésekben eligazító településképi arculati kézikönyv műfaja, amire aztán az egyes építkezések során betartandó önkormányzati településképi rendeletek születtek meg.

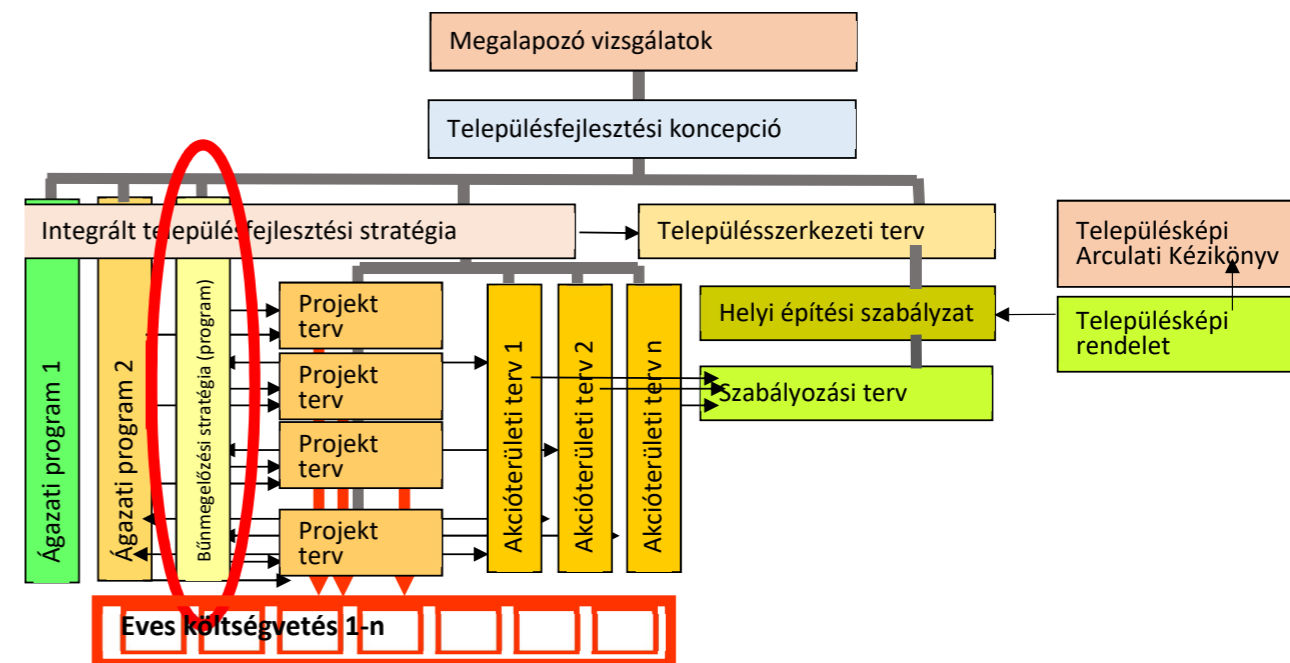
1. ábra: A jelenlegi magyar települési tervrendszer sémája

A helyzetet bonyolítja, hogy mivel a településeken folyó beruházások nagyobb részét normális esetben a különféle magánberuházások jelentik – nagyságrendben a családi ház építéstől a bevásárlóközpontig terjedő skálán – főként a nagyobb beruházások – kereskedelmi és ipari létesítmények, rekreációs és turisztikai létesítmények, soklakásos lakóházak stb. – fejlesztői gyakran saját előnyükre befolyásolják – eredményesen – a tervek tartalmát, ami rendszerint a különféle tervek egyes előírásainak folyamatos módosítását követeli meg a nagyobb települések önkormányzatainál. Ha mindehhez hozzátesszük azt is, hogy a jogszabályokban előírt számos tervegyeztetés és tartalmi követelmény miatt egy átlagos tervmódosítás kb. fél-egy évig tartó processzust jelent, könnyen belátható, hogy mindez egy meglehetősen bonyolult rendszert alkot, amelynek összhangban tartása gyakran jelent kihívást az önkormányzati hivatalok számára is.

Ez azonban nem szegheti a kedvünket ahhoz, hogy áttekintsük, hol, hogyan lehet helye a bűnmegelőzésnek a rendszerben. Az áttekintés alapját a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 314/2012. (XI. 8.) Kormányrendelet jelenti, a tartalmi kivonatok ennek a mellékleteiből származnak. Meg kell jegyezni, hogy a jogszabály törzsszövege lehetővé teszi az önkormányzatok számára, hogy a mellékletben szereplő listától a helyi sajátosságoknak megfelelően eltérjenek, így a bűnmegelőzési kérdések egyedi bevonása a tervezés témakörei közé ma sem jelenthet akadályt, ugyanakkor a jogszabályba való beillesztés – annak edukációs hatásai miatt – jóval hatékonyabban segíthetné a bűnmegelőzés szemléletének és gyakorlatának terjedését.

Hol van a bűnmegelőzés? (hol kellene lennie?)

A bűnmegelőzésnek – más tervezési szakterülethez hasonlóan – a tervezés során, illetve a különféle tervfajtákban más és más helye és szerepe lehet.

2. ábra: A bűnmegelőzési program javasolt helye a tervsémában

Ha a bűnözés igazán fontos problémát okoz a település életében, akkor már a megalapozó vizsgálatok során érdemes vizsgálni annak alakulását, folyamatait, kiváltó tényezőit, és azokat a lehetőségeket, amelyekkel a település biztonsága növelhető.

Ilyen esetekben a bűnmegelőzés – és főként a társadalmi, közterületi, környezeti és az építészeti bűnmegelőzés – tennivalóit irányelv jelleggel be kell illeszteni a koncepció célrendszerébe és beavatkozási területei közé.

Ha indokolt, készülhet a teljes településre, vagy annak egyes akcióterületeire olyan középtávú bűnmegelőzési stratégia is, amely – önálló ágazatként kezelve a szakterületet – az ilyen téren tevékenykedők számára határozza meg a középtávon elérendő városbiztonsági, vagy bűnmegelőzési célokat, és az azokhoz tartozó beavatkozásokat. Az átfogó, hosszú távú célok – ebben az esetben is a településfejlesztési koncepcióban kell szerepelniük, de az ágazati programként elkészített stratégia alkalmas lehet a célok eléréséhez szükséges beavatkozások, tennivalók teljes körű meghatározására, hogy aztán abból az integrált településfejlesztési stratégiában, vagy a különféle projektek terveiben a bűnmegelőzés odaillo teendői is megjelenhessenek.

Ebből következik, hogy a tématerületnek figyelmet kell szentelni a különféle részterületi fejlesztési programok integrált, azaz sokszakmäs megfogalmazása, során éppúgy, mint az egyes akcióterületekre szükség szerint készülő középtávú tervek elkészítésénél. Amennyiben a helyzet indokolja, különálló bűnmegelőzési programok elindítása is indokolt lehet, és olyan eset is elképzelhető, amikor egyes beruházások éppen az épített környezetnek a bűnmegelőzést szolgáló átalakítása érdekében válnak szükségessé.

A bűnmegelőzés az egyes tervfajtákban

Megalapozó vizsgálatok

A megalapozó vizsgálatok fejezeteit a jogszabály igen hosszasan sorolja fel, de a bűnmegelőzés nem kapott önálló címsort benne, így az esetek nagy részében a tervezőknek nem jut eszébe a tématerülettel foglalkozni, ha a településnek nincsenek olyan problematikus városrészei, ahol a biztonság kérdése elsődlegessé válik (pl. egyes szegregátumokban).

Az összesen csaknem 120 tématerületre kiterjedő tartalomjegyzéken belül általában indokolt a közbiztonság kérdését a település társadalmi szakterületeit tárgyaló fejezetbe beilleszteni, de indokolt esetben más fejezetek is kitérhetnek ilyen összetevőkre, mint például az intézményrendszer, a közlekedés, vagy az épületállomány elemzése.

1. HELYZETFELTÁRÓ MUNKARÉSZ

- 1.1. Településhálózati összefüggések, a település helye a településhálózatban, térségi kapcsolatok
- 1.2. A területfejlesztési dokumentumokkal (Országos Területfejlesztési Koncepcióval és a területileg releváns megyei, valamint térségi területfejlesztési koncepciókkal és programokkal) való összefüggések vizsgálata
- 1.3. A területrendezési tervekkel való összefüggések vizsgálata
- 1.4. A szomszédos települések hatályos településszerkezeti terveinek - az adott település fejlesztését befolyásoló - vonatkozó megállapításai
- 1.5. Hatályos településfejlesztési döntések bemutatása
- 1.6. A település településrendezési tervi előzményeinek vizsgálata
- 1.7. A település társadalma
- 1.7.1. Demográfia, népesség, nemzetiségi összetétel, képzettség, foglalkoztatottság, jövedelmi viszonyok, életminőség
- 1.7.2. Térbeli-társadalmi rétegződés, konfliktusok, érdekviszonyok
- 1.7.3. Települési identitást erősítő tényezők (történeti és kulturális adottságok, társadalmi élet, szokások, hagyományok, nemzetiségi kötődés, civil szerveződések, vallási közösségek stb.)
- **1.7.4. A település közbiztonsági helyzete, jellemző összetevői, adottságai és folyamatai**
- 1.8. A település humán infrastruktúrája
- 1.9. A település gazdasága
- 1.10. Az önkormányzat gazdálkodása, a településfejlesztés eszköz- és intézményrendszere
- 1.11. Településüzemeltetési szolgáltatások, okos város települési szolgáltatások
- 1.12. A táji és természeti adottságok vizsgálata
- 1.13. Zöldfelületi rendszer vizsgálata
- 1.14. Az épített környezet vizsgálata
- 1.15. Közlekedés
- 1.16. Közművesítés
- 1.17. Környezetvédelem (és településüzemeltetés)
- 1.18. Katasztrófavédelem (területfelhasználást, beépítést, befolyásoló vagy korlátozó tényezők)
- 1.19. Ásványi nyersanyag lelőhely
- 1.20. Városi klíma

- 2. HELYZETELEMZŐ MUNKARÉSZ
- 2.1. A vizsgált tényezők elemzése, egymásra hatásuk összevetése
- A vizsgálatok alapján a tényleges állapotok elemzése, egymásra hatásuk összevetése, folyamataik elemzése
- 3. HELYZÉTÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZ
- 3.1. A helyzetelemzés eredményeinek értékelése, szintézis
- A tényleges állapot értékelése, továbbá a szélsőséges, a települési környezettel szemben támasztott általános követelményeknek ellentmondó, problematikus témakörök kiemelése. A település adottságainak, lehetőségeinek és a fejlesztés korlátainak összefoglalása, a település-veszélyeztető hatások alapján készített kockázatértékelés figyelembevételével.
- 3.2. Problématérkép/értéktérkép
- A település problémáinak és értékeinek összefoglalója térképi formában, a területi lehetőségek és korlátok térképi ábrázolása
- 3.3. Eltérő jellemzőkkel rendelkező településrészek

3. ábra: a bűnmegelőzési fejezet lehetséges helye a megalapozó vizsgálatok tartalomjegyzékében

A megalapozó vizsgálatok számos szakterülete között több olyan is van, amely szoros összefüggésben lehet a közbiztonság helyzetével és a bűnmegelőzési tennivalókkal, ezeknél – pl. a demográfiai, vagy éppen a gazdasági, vagyoni helyzet elemzésénél érdemes utalni azokra a tényezőkre, amelyek a bűnmegelőzéssel összefüggésben állnak.

Településfejlesztési koncepció

A településfejlesztési koncepció a társadalmi, gazdasági és környezeti célok integrált, azaz egymással összefüggő és összehangolt, hosszú távú – 15-20 évre előre tekintő – megfogalmazásának a dokumentuma. Ennek megfelelően, ha a település fejlődésében a bűnmegelőzésnek lényeges szerepet kell szánni, akkor több fejezetben is szerepet kell kapjon, a jövőképben, az átfogó és a részcélok, a beavatkozások meghatározásánál éppúgy, mint az intézményrendszer felvázolásánál.

1. JÖVŐKÉP

1.1. A település jövőképe a társadalmi, gazdasági, táji, természeti és épített környezetére vonatkozóan

1.2. Város esetében a város jövőképe a térségi szerepére vonatkozóan

1.3. A településfejlesztési elvek rögzítése

2. CÉLOK

2.1. A település átfogó fejlesztését szolgáló célok meghatározása

2.2. Részcélok és a beavatkozások területei egységeinek meghatározása

2.2.1. A jövőkép, a településfejlesztési elvek, az átfogó cél és a részcélok kapcsolata

2.2.2. A fejlesztési célok értelmezése az egyes településrészekre

3. KIINDULÓ ADATOK A TOVÁBBI TERVEZÉSI FELADATOKHOZ

3.1. A stratégiához és a településrendezési eszközök készítéséhez szükséges társadalmi, gazdasági és környezeti adatok meghatározása

- 3.2. A meghatározott területigényes elemek alapján, javaslat a műszaki infrastruktúra fő elemeinek térbeli rendjére és a terület-felhasználásra irányuló településszerkezeti változtatásokra
- 3.3. Az örökségi értékek és a védettség bemutatása, javaslatok az örökség védelmére és az örökségi érték alapú, fenntartható fejlesztésére
- 4. HA STRATÉGIA NEM KÉSZÜL, A MEGVALÓSÍTÁS ESZKÖZEI ÉS AZOK NYOMON KÖVETÉSE
- 4.1. A koncepció megvalósítását szolgáló eszköz- és intézményrendszer
- 4.2. Javaslat a koncepció és a változások nyomon követésére, a felülvizsgálat rendjére

4. ábra: a bűnmegelőzési témakörök lehetséges helyei a településfejlesztési koncepció tartalomjegyzékében

- 1. KÖZÉPTÁVÚ CÉLOK, ÉS AZOK ÖSSZEFÜGGÉSEI
- 1.1. A stratégiai fejlesztési célok meghatározása**
- 1.2. A tematikus és a területi célok közötti összefüggések bemutatása
- 2. A MEGVALÓSÍTÁST SZOLGÁLÓ BEAVATKOZÁSOK
- 2.1 Akcióterületek kijelölése, a kijelölés és a lehatárolás indoklásával
- 2.2. Az egyes akcióterületeken a megvalósításra kerülő fejlesztések összefoglaló jellegű bemutatása, a fejlesztések ütemezése**
- 2.3. A településfejlesztési akciók összehangolt, vázlatos pénzügyi terve**
- 2.4. Az akcióterületeken kívül végrehajtandó, a település egésze szempontjából jelentős fejlesztések és ezek illeszkedése a stratégia céljaihoz**
- 3. ANTI-SZEGREGÁCIÓS PROGRAM (amennyiben a településen található szegregált vagy szegregációval veszélyeztetett terület)**
- 3.1. A szegregáció mérséklését vagy megszüntetését célzó intézkedések (a település egészét érintő és az egyes szegregátumokra vonatkozó fejlesztések, programok meghatározása)**
- 3.2. A fejlesztések szegregációs hatásának kivédésére hozott intézkedések**
- 3.3. A szegregációt okozó folyamatok megváltoztatására, hatásuk mérséklésére teendő intézkedések**
- 4. A STRATÉGIA KÜLSŐ ÉS BELSŐ ÖSSZEFÜGGÉSEI
- 4.1. Külső összefüggések (a stratégia illeszkedése a településrendezési eszközökhöz, az ágazati stratégia-akkal, az önkormányzat gazdasági programjával, a települési környezetvédelmi programmal és más környezetvédelmi tervekkel, a területfejlesztési tervdokumentumokkal, védettségekkel való összhang bemutatása)
- 4.2. Belső összefüggések (a célok logikai összefüggései, a helyzetértékelésben beazonosított problémákra ad-e megoldást, a stratégia megvalósíthatósága, a célok megvalósítása érdekében tervezett tevékenységek egymásra gyakorolt hatása)
- 5. A STRATÉGIA MEGVALÓSÍTHATÓSÁGÁNAK FŐBB KOCKÁZATAI
- 6. A MEGVALÓSÍTÁS ESZKÖZEI ÉS NYOMON KÖVETÉSE
- 6.1 A célok elérését szolgáló fejlesztési és nem beruházási jellegű önkormányzati tevékenységek
- 6.2. Az integrált településfejlesztési stratégia megvalósításának szervezeti kereteinek meghatározása
- 6.3. Településközi koordináció mechanizmusai, együttműködési javaslatok
- 6.4. Monitoring rendszer kialakítása

5. ábra: a bűnmegelőzési témakörök lehetséges fejezetei az integrált településfejlesztési stratégia tartalomjegyzékében

Integrált Településfejlesztési stratégia

Az integrált településfejlesztési stratégia a településfejlesztési koncepcióból levezetve azokat a programokat és projekteket foglalja magában, rövidebb időtávra – középtávra, azaz 5-10

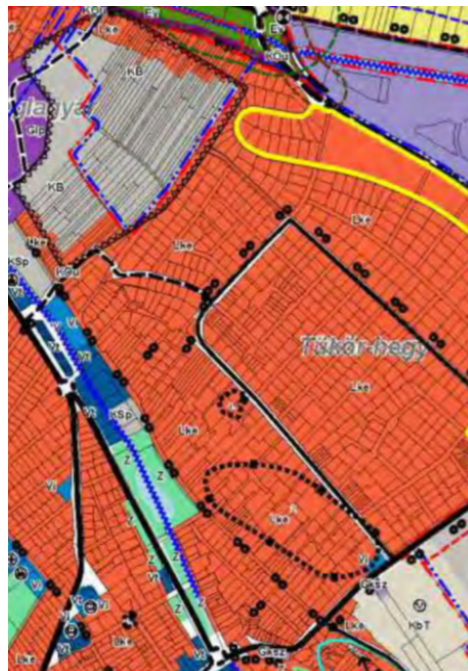
évre – előre tekintve, ám megfelelő részletességgel, amit a távlati célok elérése érdekében a települési önkormányzat ebben az időszakban meg akar valósítani. A műfaj alapvetően területi és beruházási szemléletű, ennek ellenére – ha szükséges – könnyen megtalálható benne a nem beruházási programok és projektek helye, szerepe is, a sokrétű összefüggésrendszerbe illesztve, már csak azért is mert a bűnmegelőzési akciók igen gyakran egyes városrészek, szegregátumok szociális városrehabilitációs akcióinak részeként fogalmazhatók meg.

- 1. A KÖRNYEZETALAKÍTÁS TERVE
- 1.1. TELEPÜLÉSRENDEZÉSI JAVASLATOK
- 1.1.1. Javasolt településszerkezet, területfelhasználási rendszer
- 1.1.1.1. Beépítésre szánt területek
- 1.1.1.2. Beépítésre nem szánt területek
- 1.1.1.3. Szerkezet meghatározó nyomvonalas és tagoló elemek
- 1.1.1.4. Védelmi és korlátozó elemek
- 1.2. A VÁLTOZÁSSAL ÉRINTETT TERÜLETEK ÖSSZEFOGLALÓJA ÉS ÖSSZEFÜGGÉSEI
- 1.2.1. A településszerkezeti változások bemutatása
- 1.2.2. A településszerkezeti változások területrendezési tervekkel való összefüggéseinek bemutatása
- 1.2.3. A változások hatályos településfejlesztési koncepcióval való összhangjának bemutatása
- 2. SZAKÁGI JAVASLATOK
- 2.1. TÁJRENDEZÉSI JAVASLATOK
- 2.1.1. Tájhasználat, tájszerkezet javaslata
- 2.1.2. Természetvédelmi javaslatok
- 2.1.3. Tájvédelmi és tájképvédelmi javaslatok
- 2.1.4. Biológiai aktivitásérték változása
- 2.2. ZÖLDFELÜLETI RENDSZER FEJLESZTÉSE
- 2.2.1. Zöldfelületi rendszer elemeinek fejlesztési javaslatai
- 2.2.2. Zöldfelületi ellátottság alakulása
- 2.2.3. Zöldfelületek ökológiai szerepének erősítésére vonatkozó javaslatok
- 3. KÖZLEKEDÉSI JAVASLATOK
- 3.1. Közúti hálózati kapcsolatok
- 3.2. Főbb közlekedési csomópontok
- 3.3. Belső úthálózat
- 3.4. Közösségi közlekedés
- 3.5. Kerékpáros közlekedés
- 3.6. Főbb gyalogos közlekedés
- 3.7. Gépjármű elhelyezés, parkolás
- 4. KÖZMŰVESÍTÉSI JAVASLATOK
- 4.1. Víziközművek
- 4.2. Energiaellátás
- 4.3. Hírközlés
- 4.4. Megújuló energiaforrások alkalmazása, környezettudatos energiagazdálkodás, egyedi közműpótlók
- 5. KÖRNYEZETI HATÁSOK ÉS FELTÉTELEK

6. ábra: a településszerkezeti terv szokásos tartalomjegyzéke

Településszerkezeti terv

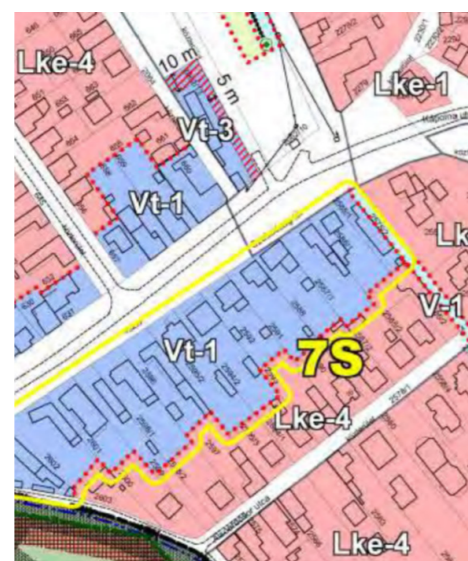
A településrendezési tervek közül a településfejlesztési koncepcióra közvetlenül a településszerkezeti terv épül rá. Ez egy olyan átfogó, hosszú távra előre tekintő, a település területének felhasználását, és a tervezett infrastruktúra-hálózatokat feltüntető tervfajta, amely erősen defenzív, a fizikai környezet megóvásával, illetve annak bölcs, fenntartható fejlesztésével foglalkozik.

7.ábra:Törökbálint hatályos településszerkezeti tervéből mutat jellegzetes, a város központját mutató részletet

A településszerkezeti terv szöveges és- rendszerint fejezetenként készül – rajzi munkarészekből áll, a legfontosabb része a tartalomjegyzék „1.1.1. Javasolt településszerkezet, területfelhasználási rendszer” fejezetének leírása, és főként az ahhoz csatlakozó tervlap. A bemutatott tartalomjegyzékből, és a tervrészletből is kitűnik, hogy – bár jogilag semmi sem kizárt – az átfogó léptéke miatt a részletek bemutatására alkalmatlan, ugyanakkor területhasználati orientációjú, és jellemzően a magisztális infrastruktúra hálózat követelményeivel foglalkozó tervfajta kevésbé alkalmas a településbiztonság, illetve a bűnmegelőzés bármilyen fajtájával való érdemi foglalkozásra. Ugyanakkor – mivel rendszerint szerepelnek rajta az átépítésre szoruló területek – fontos forrást jelenthet a bűnmegelőzés térbeli viszonyainak, beavatkozásainak tervezése során, ismerete ezért indokolt lehet a településbiztonsággal foglalkozó szakemberek számára is.

Helyi építési szabályzat és szabályozási terv

8. ábra: városközponti részlet Törökbálint szabályozási tervéből

A helyi építési szabályzat a mellékletét képező szabályozási tervvel együtt – az a helyi önkormányzati rendelet, amelyben a település választott testülete – a törvényben megszabott keretek között – rögzíti azt, hogy a település melyik részén milyen szabályok betartásával lehet építkezni, valamint a közterületek kialakításának, továbbfejlesztésének dimenzióit is.

Itt elvben kiváló terep nyílhatna az építészeti bűnmegelőzés szempontjai érvényesítésének, korlátot szab azonban ennek az, hogy az előírható szabályok körét egyrészt az országos jogszabályok korlátozzák, másrészt pedig az is, hogy a képviselő-testületek rendszerint óvakodnak a bonyolult, nem mindenki számára kézenfekvő szabályok elfogadásától, hiszen az fölösle-

gesnek tűnő korlátokat jelent az építkező (választó)polgárok számára, ami népszerűtlenné teheti őket. A legjobb megoldás ezért az lehet, ha az építészeti bűnmegelőzésben némi jártasságot szerzett tervezők a kötelező előírások erre alkalmas részét alakítja olyanra, ami segítheti az építészeti bűnmegelőzés munkáját. Ilyen lehet pl. az előírt telekméret, az épületek telken való elhelyezésének szabályai, a közterületek szélessége, azok növényesítésének előírásai, a kerítésekkel építésével kapcsolatos szabályok, stb.

A helyi építési szabályzatok tartalomjegyzéke szintén jogszabályban előírt – megfelelő keretek között változtatható séma, az alábbiak szerint:

1. RENDELET
  - 1.1. ÁLTALÁNOS ELŐÍRÁSOK
    - 1.1.1. Általános előírások
    - 1.1.2. Közterület alakításra vonatkozó előírások
    - 1.1.3. Az épített környezet alakítására vonatkozó előírások
    - 1.1.4. A táj és a természeti környezet védelmére vonatkozó előírások
    - 1.1.5. Környezetvédelmi előírások
    - 1.1.6. Veszélyeztetett területekre vonatkozó előírások
    - 1.1.7. Egyes sajátos jogintézményekkel kapcsolatos előírások (tilalmak, telekalakítás, településrendezési kötelezések, közterület-alakítás)
    - 1.1.8. Közművek előírásai
    - 1.1.9. Építés általános szabályai
    - 1.1.10. Katasztrófavédelmi osztályba sorolás alapján meghatározott elégséges védelmi szint követelményei
  - 1.2. RÉSZLETES ÖVEZETI ELŐÍRÁSOK
    - 1.2.1. Beépítésre szánt építési övezetek előírásai
    - 1.2.2. Beépítésre nem szánt övezetek előírásai
  - 1.3. EGYÉB TELEPÜLÉSRÉSZEK KIEGÉSZÍTŐ ELŐÍRÁSAI
2. RENDELET MELLÉKLETEI
  - 2.1. SZABÁLYOZÁSI TERV
    - 2.1.1. Beépítésre szánt építési övezetek
    - 2.1.2. Beépítésre nem szánt övezetek
    - 2.1.3. Kötelező szabályozási elemek
    - 2.1.4. Más jogszabály által elrendelt szabályozási elemek
      - 2.1.4.1. Művi értékvédelmi elemek, örökségvédelmi elemek
      - 2.1.4.2. Táj- és természetvédelmi elemek
      - 2.1.4.3. Védőterületek, védősávok
      - 2.1.4.4. Korlátozások
    - 2.1.5. Javasolt szabályozási elemek
    - 2.1.6. Tájékoztató elemek
  - 2.2. EGYÉB MELLÉKLETEK
    - 2.2.1. Elővásárlási joggal érintett területek
    - 2.2.2. Egyes sajátos jogintézmények (tilalmak, településrendezési kötelezések, telekcsoport újraosztással érintett terület)
  - 2.3. EGYÉB FÜGGELÉKEK
    - 2.3.1. Védelmi-korlátozás jegyzékek
    - 2.2.2. Mintakeresztszelvények

9. ábra: a bűnmegelőzési témakörök lehetséges helyei a helyi építési szabályzat fejezeteiben

Összegzés

Ahhoz, hogy a bűnmegelőzés különféle fajtái és formái megtalálják méltó helyüket a települések mindennapos életében, és ne kivételes kísérletet, érdekes egyedi projektet jelentsenek, hanem széles körben rutinná válhassanak egyrészt arra van szükség, hogy annak előkészítése, tervezése megfelelő helyre kerüljön a települések szokásos tervezési tevékenységén belül, másrészt pedig arra, hogy az ilyen munka alapvető ismeretei belekerüljenek a professzionális településtervezői képzés elvárt, és széles körben tanított tudásanyagába.

Ez az összefoglaló az előbbi célnak kívánt eleget tenni, megmutatva azt, hogy a települések fejlesztésének, rendezésének törvényben előírt feladatai közé hogyan illeszthetők be a bűnmegelőzés elemei. Ahhoz, hogy a második cél, a széles körű taníthatóság, terjeszthetőség is lehetővé váljon, egy olyan áttekintés elkészítése lesz szükséges, ami a különféle építészeti és más típusú bűnmegelőzési tevékenységek tervezési műfajainak – pl. stratégiakészítés, programfejlesztés, projekttervezés – az alapjait rakja le, az eddig szokásos tervezési műfajok rendszerébe illesztve, rámutatva az azokkal való hasonlóságokra és különbségekre.

Talán legközelebb erre is lehetőség nyílik.

ONGJERT RICHÁRD

Vezető területi és településtervező, városkutató, a Magyar Urbanisztikai Tudásközpont vezető tanácsadója, a DRO Studio ügyvezetője, a BM Önkormányzati Koordinációs Iroda ÖFFK2 kiemelt projektjének településfejlesztési szakértője, a BM NBT pályázati értékelője. Több évtizedes térségi és településtervezési és módszertani kutatás-fejlesztési, továbbá városmarketing, kommunikációs és cégvezetési tapasztalatokkal rendelkezik, emellett 25 éve aktív az urbanisztikai felsőoktatásban, jelenleg a BME regionális és környezetgazdász képzésében. Érdeklődése és tevékenysége elsődlegesen a nem szokványos, innovatív megközelítést igénylő, nemegyszer különösen súlyos problémák tervezésének megoldására irányul, ahol multidiszciplináris, integrált, gyakorlatorientált megoldások szükségesek. Tagja a Magyar Építész Kamarának, a Magyar Urbanisztikai Társaságnak valamint a Turizmusfejlesztők és Tanácsadók Szövetségének.

Senior regional and urban planner, urban researcher, Senior Consultant for the Hungarian Urban Knowledge Centre, Planning Director of DRO Studio, urban development expert at the Budapest University of Technology and Economics Local Government Coordination Office's ÖFFK2 featured project and also works at the Budapest University of Technology and Economics as National Crime Prevention Council tender evaluator.

In the last decades he accumulated significant experience in the areas of regional and urban planning and methodological research and development, furthermore diverse knowledge related to city marketing, communication and company management. He has been active for 25 years in urban higher education, currently he is working for the Budapest University of Technology and Economics regional and environmental engineer courses. His interest and activity is aimed primarily at the resolution of the planning of non-standard, many times severe issues, requiring innovative approach, whereby multi-disciplinary, integrated and practice-oriented solutions are required.

Member of the Hungarian Chamber of Architects, Hungarian Society for Urban Planning and the Association of Travel Developers and Consultants.

Windt Szandra

Közösségi tér, de hogyan?

Community space, but how?

„A város nem sok ember, sok ház és sok utca együtt, hanem az egymásra támaszkodó és egymást támogató közösség-polgárok otthona.”¹

Ki vett már részt lakossági fórumon? A Safecity 2.0 résztvevői közül sokan feltették erre a kérdésre a kezüket. Azok, akiket érdekel a lakókörnyezetük, foglalkoztatják a szomszéd-ság problémái, a helyi döntéshozók elképzelései, időt szánnak erre. De valóban mindenbe bevonja a lakosokat a helyi vezetés? A közösségi tervezés elterjedtsége sokszor időhiány miatt elmarad, hogy ez miért lenne mégis hasznos, milyen más módszerek vannak a lakos-sági fórumon túl, az alábbiakból kiderül.

Who participated at community forums? Many participants of the Safecity 2.0 answered yes to this question. Those who are interested in their neighbourhood where they are living, those who are busy with the issues of their neighbours and with the ideas of the local decision-makers/legislators are willing dedicate their time to such activities. But is the local management truly involving the residents in everything? The penetration of community planning is many times low due the lack of time, the followings will tell you why would this be still useful and what other methods are out there besides the community forums.

¹ Törökbálint város jövőképzése 2014-2040 IN: Varga Csaba: Szeretettel, boldogságváros: kárpát-medencei jövővíziók, programok, projektek, 2015-2020 / Stratégiakutató Intézet, p. 84.

Bevezetés

Törökbálint mottóban idézett mondata egy fontos alaptétel: egy város attól város, hogy az ott lakók otthonuként kezelik.

„A lokalitás, a helyi társadalmi környezet többnyire kedvez a közösségi aktivitásnak. Egyrészt a saját cselekvés, a részvétel ebben a közegben könnyebben tud sikeres lenni, hatást elérni; másrészt a belátható közeg az egyén és a közösségek számára is reális tájékozódást, az ellenőrzés, a kontroll lehetőségét kínálhatja.” Jane Jacobs szerint a városi utcák (terek) és járdák „alapvető feladata, hogy a város biztonságos maradjon”.²

1. kép: Nyírbogdány, Kéki út 2. (Fotó: Prekup Zsolt, 2019)

A második generációs CPTED alapján elmondható: az építészeti bűnmegelőzés kiegészülve a közösségi bűnmegelőzés eszközeivel hatékony igazán.³ A közösségi bűnmegelőzéshez több dologra van szükség: egyrészt szükséges egy erős, jól működő, összetartó közösség, amelyet közösségépítéssel lehet fejleszteni.

Másrészt elengedhetetlen az is, hogy a közösség tagjai részt vegyenek a bűnmegelőzési fel-

¹ MÉSZÁROS Zsuzsa – PÉTERFI Ferenc: Közbizalom jelentés 2010, 2011. http://www.kka.hu/_Kozossegi_Adattar/DOKUMENT.Ns-f/538d96804d640588852566f2006f1ed7/5bb93129057ff2eec125782a004e1f45?OpenDocument (letöltve: 2019.04.24.)

² JACOBS, Jane: The Death and Life of Great American Cities, 1961, magyarul l. itt: <http://elte.pene.hu/7felev/Varosi%20tersegek%20foldrajza/Jane%20Jacobs.pdf> (letöltve: 2019.05.14.) ezzel kapcsolatban l. még GEHL, Jan: Élhető városok, Terc Kft. Budapest, 2014. p. 99

³ SAVILLE, Greg – CLEVELAND, Gerry: 2nd generation CPTED: An Antidote to the Social Y2K Virus of Urban Design, <http://www.veilig-ontwerp-beheer.nl/publicaties/2nd-generation-cpted-an-antidote-to-the-social-y2k-virus-of-urban-design> (letöltve: 2019.05.08.) p.7.

adatokban, felismerjék a felelősségüket ebben. Harmadrészt a participációhoz bizalomra van szükség: bízni kell a közös célokban, egymásban, a helyi vezetőkben, akik kezdeményezően lépnek fel.

2. kép: Nyírbogdány, Kéki út 2. (Fotó: Prekup Zsolt, 2019)

A közösségi terek

A közösségi tér vagy köztér fogalmával sokan foglalkoztak⁴: ezek alapján a köztér minden olyan természetes és épített környezet, amelyhez bárki hozzáférhet, így az a fizikai és közösségi szféra közötti átmenet, azaz a társadalmi élet színtere: a közös programok, együttlét kiváló helyszíne és terepe, legyen az park, játszótér vagy művelődési ház. Az ún. 'public space' Don Mitchell⁵ szerint egy termék: a társadalmi kontroll és a tulajdon megnyilvánulása.

A modern városok közterei ellentmondásosak és nagyban függ a használóktól, attól, hogy a közösség hogyan definiálja az adott helyet.

Henri Lefebvre a teret társadalmi konstrukciónak tartja, azt a társadalom határozza meg, annak jelentése és tartalma van. Azt, hogy ezt hogyan és miképpen tesszük, azt a döntéshozóknak kell meghatározni, nekik szerepük van abban, hogy milyen funkciót szánjanak egy adott térnek.⁶

4 VEDRÉDI Katalin: A köztér fogalmának különféle értelmezése és területfejlesztési aspektusai IN: PÁL Viktor (szerk.): A társadalomföldrajz lokális és globális kérdései: tiszteletkötet Dr. Mészáros Rezső professzor 70. születésnapja alkalmából, SZTE TTIK Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék, Szeged, 2012. pp. 291-299.

5 MITCHELL, Don (1995): The End of Public Space? People's Park, Definitions of the Public, and Democracy. In: Annals of the Association of American Geographers, 85. pp. 108-133. <http://sites.middlebury.edu/igst404/files/2014/01/Mitchell-End-of-Public-Space.pdf> (letöltve: 2019.04.11.), pp. 115-116.

6 1974-ben írt kötetében fogalmaz így. LEFEBVRE, Henri: The production of Space, 1991. https://monoskop.org/images/7/75/Lefebvre_Henri_The_Production_of_Space.pdf (letöltve: 2019.04.11.)

Az urbanisták, városszociológusok számára evidens, hogy a tér és a társadalom hat egymásra: a társadalom formálja a teret, a tér alakulása egyben meghatározza a társadalom tulajdonságait is.⁷ De ha ez így van, a használókat miért nem vonjuk be jobban egy terület/városrész rekonstrukciója során?

3. kép: Széll Kálmán tér, Budapest (Fotó: W. Sz., 2019)

Egy jól kiválasztott tér, különleges kialakítással, és (új) tartalommal a városmarketing egyik ékköve lehet, különlegessé tehetik a várost, és van lehetőség így is megújítani egy városrészt. A köztér, a közterület üzenetet hordoz és a helyi lakosság identitásának részévé válhat.⁸ Erre alkalmas az építészeti (és közösségi) bűnmegelőzés egyik iskolapéldája, az Oscar Newman várostervező nevéhez kötődő Védhető terek (Defensible Spaces) kialakítása.⁹

Alkalmazhatóságát részben a flexibilitása adja, amely miatt az összes közösségi tér típusra alkalmazható – legyen szó akár beltérről, akár kültérről. Óriási sikerrel vették igénybe a sűrűn lakott, magas bűnözési rátájú, kevert származású, átlag alatti jövedelemmel rendelkezőkkel teli lakótelepeken, de majdnem mindenhol működik a városi közterek tekintetében. A Defensible Spaces a közösség fizikai térstrukturálási elvén alapul, amely lehetővé teszi a lakók számára, hogy ellenőrzésük alatt tartsák a közös területeket az otthonaik környezetében, beleértve ebbe a házaik külső környezetét is."¹⁰

7 VEDRÉDI: A köztér fogalmának ... i.m. pp. 291-299.

8 vö. VEDRÉDI: A köztér fogalmának ... i.m. pp. 291-299.

9 l. még: GEHL i.m. p. 102.

10 FAUREST, Kristin: Védhető terek 1-2., 2008. december 1, december 15. <http://epiteszforum.hu/node/11244> (letöltve: 2019.04.26.)

A közel 50 éves tapasztalatokkal rendelkező elmélet azonban hazánkban mégsem széleskörűen elterjedt, a közösségi tervezés ritka. A részvételi tervezés alkalmazása a helyi döntéshozókön múlik, és részben érthető, hogy ettől miért idegenkednek. Egy köztérben különböző érdekcsoportok jelenhetnek meg, ezt a participatív módszeren alapuló fejlesztés során mindig szem előtt is kell tartani. Az eltérő érdekek konfliktusokat szülhetnek, amelyek hosszabb távon éppen az elérendő kívánt cél ellen fognak hatni.¹¹

4. kép: Ajka (Fotó: Dr. Benkő Melinda, 2019.)

A társadalmi részvételről

A társadalmi részvétel nem újkeletű fogalom: Arnstein 1969-ben alkotta meg a közösségi (társadalmi) részvétel skáláját, amelyben 8 fázisban különíti el a részvétel fokozatait a teljes passzivitástól az aktív jelenlétig.¹²

A társadalmi részvétel módszertanának ismerte is szükséges a közösségi tervezés megvalósításában, a lakossági fórumokon túlmutatóan más eszközök, módszerek is rendelkezésre állnak (pl. hírlevél, közösségi találkozó, műhelymunka, részvételi döntéshozatal), amelyeket közösségépítők várostervezőkkel együtt dolgoztak ki, és amelyek alkalmazása, mindennapivá válása még várat magára.¹³

11 VEDRÉDI: A köztér fogalmának ...p. 298.

12 ARNSTEIN, Sherry R. (1969): A Ladder of Public Participation. Journal of the American Institute of Planners, 4: 216–224. <https://www.participatorymethods.org/sites/participatorymethods.org/files/Arnstein%20ladder%201969.pdf> (letöltve: 2019. 04. 05.) l. erről magyarul többek között: REISINGER Adrienn: A társadalmi részvétel a helyi fejlesztési politikában Magyarországon, Civil Szemle, 2012. 1. szám 23–44. old.

13 SAIN Máttyás- RAB Judit: Részvételi tervezés a településfejlesztésben és településrendezésben, Budapest, Lechner Tudásközpont, 2018., <http://lechnerkozpont.hu/doc/okos-varos/reszveteli-tervezes-a-telepulesfejlesztésben-es-telepulestervezésben-20180412.pdf> (letöltve: 2019. 05. 08.) vagy a Kézikönyv a részvételi városmegújításról [http://www.kka.hu/Kozossegi_Adattar/Azadatt.nsf/cb-64d6a7ffc532248525670c0080efa5/2c650dfb392c5898c12577dd003c4b4a/\\$FILE/Kezikonyv_a_reszveteli_varosmegujitasrol_v2.pdf](http://www.kka.hu/Kozossegi_Adattar/Azadatt.nsf/cb-64d6a7ffc532248525670c0080efa5/2c650dfb392c5898c12577dd003c4b4a/$FILE/Kezikonyv_a_reszveteli_varosmegujitasrol_v2.pdf) (letöltve: 2019. 05. 08.)

A Budapest VIII. kerületében megvalósuló szociális városrehabilitáció 2004-ben indult. Hazánkban elsőként ebben a modellkísérletben próbálták bevonni az újjáépítés során a civilszervezetek mellett a lakosokat is, így a Mátyás tér esetében is. Ennek tanulságai a helyi vezetők számára is segítség lehet. A közösségi tervezés során „a kommunikációra és a társadalmi bázis megteremtésére az előzőleg elképzelnél sokkal több időt és energiát kell szánni.”¹⁴

A közösségi tervezés többletterhet jelent mind a döntéshozó, mind a tervező, mind a lakosság számára. A lakosság számára a szabadideje terhére történő tevékenységet jelent: mindig jelen legyenek, képviseljék az érdekeiket, gondolataikat, lehetőleg ugyanazok. A tervező számára nyilvánvalóan nyitottságot igényel, hiszen az ő elképzeléseinek esetleges megváltoztatására is sor kerülhet a civil használók szemszögéből.

A döntéshozónak jelent a legtöbb plusz feladatot ez a fajta városrész alakítás: az előkészítésnek még inkább szerepe van: a szociálpszichológiai folyamatokra, a már említett esetlegesen felmerülő konfliktusokra szintén fel kell készülni. Világosan meg kell határozni a szerepeket és az időkereteket, hogy meddig lehet a döntéseket meghozni, a véleményeket kifejezni.

5. kép: Kislőd, Játszótér (Fotó: Dr. Benkő Melinda, 2019.)

Dömötör hangsúlyozza a Mátyás téri tapasztalatok alapján: a nehézségek ellenére „a részvétel a szakmaiság fontosságát nem csökkenti, hanem növeli. ... A részvételi tervezés eltérő módszereinek és eszközeinek alkalmazása következtében más lesz a fizikai környezet, a folyamatot tükröző 'részvételi táj' alakul ki”¹⁵, amelyet sokkal inkább magukénak érznek a használók.¹⁶

14 DÖMÖTÖR Tamás: Mátyás király szerepvárában — Egy közösségi részvételen alapuló szabadter-tervezési modellkísérlet tapasztalatai, Építészfórum, 2008. május 21. <http://epiteszforum.hu/node/9422> (letöltve: 2019. 04. 12.)

15 L. erről bővebben: DÖMÖTÖR Tamás: Mátyás király szerepvárában — Egy közösségi részvételen alapuló szabadter-tervezési modellkísérlet tapasztalatai, Építészfórum, 2008. május 21. <http://epiteszforum.hu/node/9422> (letöltve: 2019. 04. 12.) valamint ALFÖLDI György: Közösségi részvétel a városfejlesztésben — a Magdolna Negyed tanulságai, Építészfórum, 2010. december 21. <http://epiteszforum.hu/node/17619> (letöltve: 2019. 04. 12.)

16 A Mátyás tér utánkövetése rendkívül fontos a tapasztalatok összegzése szempontjából, erre jó példa az alábbi tanulmány: VEDRÉDI Katalin: Köztérfejlesztések hatásai néhány év távlatából - a budapesti Mátyás tér. Köztes-Európa : társadalomtudományi folyóirat, 2014. (6) 2-3. pp. 61-71.

Világosan és jól körül kell meghatározni a feladatokat, kinek mit kell csinálni: a tervező tervez, a lakos véleményez, ötleteket ad, de a megvalósításba csak részben szólhat bele.¹⁷ Ugyanakkor hangsúlyozni kell: hosszú távon ez így mégis olcsóbb megoldásnak tűnik, mind helyi, mind állami szinten, mint a bűnözés káros hatásainak kezelése, a büntető igazságszolgáltatás különböző intézményeinek fejlesztése, új börtönök építése stb.

A közösségi terek élettel való megtöltésében a lakók igényeire, korosztályára tekintettel szabadidős programokat is biztosítani kell.¹⁸

A fiatalok bevonása egy-egy közösségi tér kialakítása során szintén eredményes lehet, amennyiben ez valóban az ő igényeiknek, életkori sajátosságainak megfelelően az ifjúsági munka eszköztárához alkalmazásával történik.

6. kép: Budapest (Fotó: W. Sz., 2019)

Ennek segítségével a fiatalok lakókörnyezetük hasznos tagjainak érezhetik magukat¹⁹, az ifjúsági közösségi tér lehetőséget teremt arra, hogy találkozóhely legyen a fiatalok számára, ahol azonban programokra is szükség van. Ezek nem mindig népszerűek, de őket bevonva, a fiatalok igényeire figyelve szervezett, tervezett eseményekre lehet mozgósítani őket. A chicagói iskola óta a fiatalok számára létrehozott klubok a bűnmegelőzés és a közösségépítés alapját képezik. Erre jó példák az ún. Youth cafék, amelyek a fiatalokat a képernyő elől közösségi életbe igyekeznek bevonni.²⁰ Csatári Emese szerint „összefüggésben van a fiatalok közösségi aktivitásának és részvételének kérdése szabadidős szokásaikkal, közösségi térhasználattal.”²¹

17 L. erről bővebben: ALFÖLDI György: Közösségi részvétel a városfejlesztésben – a Magdolna Negyed tanulságai, Építészfórum, 2010. december 21. <http://epiteszforum.hu/node/17619> (letöltve: 2019. 04. 12.)

18 A fiatalok mellett természetesen az idősek részére nyugdíjas klubot a kismamák részére baba-mama klubot, családoknak családi programokat kell(ene) szervezni, a korosztályok és a napszakok szerint.

19 CSATÁRI Emese: A fiatalok szabadidő eltöltési szokásaihoz alkalmazkodó ifjúsági közösségi tér – a hang out másik oldala, http://parbeszed.lib.unideb.hu/file/2/585a7d3e22d4a/szerzo/CSATARI_A_fiatalok_szabadido_eltoltesi_szokasaihoz.pdf (letöltve: 2019.04.04.)

20 L. pl. <https://thameyouthcafe.org.uk/> (letöltve: 2019.04.26.)

21 CSATÁRI i.m.

7. kép: Ajka, Móricz u. 3. (Fotó: Dr. Benkő Melinda, 2019.)

Egy jó példát mindenképpen említeni kell: a közösségi tervezéshez kiváló lehetőség Ajkán, a Móricz utcában a volt óvodaudvar funkcióváltás miatt átalakítandó terület, amellyel a városvezetés ezzel élni is kíván, az első lépések 2019 júniusában meg is történtek.²²

8. kép: Ajka, Móricz u. 3. (Fotó: Dr. Benkő Melinda, 2019.)

Összegzés

22 Közterületek és lakókörnyezet biztonságosabbá tétele az építészeti bűnmegelőzés eszközeivel" projektem az EFOP-1.5.2-16-2017-00007 azonosító számú, „Humán közszolgáltatások fejlesztése Ajka térségében”.

A közösségépítés, a hatékonyabb társadalmi kontroll nemcsak a bűnözés, illetve az antiszociális viselkedés csökkentésére alkalmas, az intenzívebb interakció jelenléte más területeken is sikeres lehet. Azonban szem előtt kell tartanunk: ezt a hozzáállást is tanulnunk kell, minden településen, közösségben más és más eszközök segíthetnek a megvalósításban, nincsen egységes sablon, amellyel bárki helyi szintre történő alakítás nélkül sikereket érhet el.²³ De ha ezt elsajátítottuk és a közösségi tervezés eredményeként magunkénak érezzük a területet, akkor büszkén használjuk és óvni, védeni fogjuk.

²³ WINDT Szandra: Községi bűnmegelőzés eszközei, IN: TOMAY Kyra (szerk.): Biztonságos Városok, Kézikönyv a városi bűnmegelőzés lehetőségeiről, pp. 71-86. p. 84.

WINDT SZANDRA

Szociológus, európai uniós szakértő, kriminológus. 2002 óta az Országos Kriminológiai Intézet (OKRI) munkatársa, 2012 óta főmunkatársa. 2002-ben diplomázott a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen, 2009-ben szerzett PhD fokozatot a Miskolci Egyetemen kriminológiából. Több nemzetközi projektben is részt vett. Kiemelendő a 2004 és 2006 között zajló, az AGIS uniós program keretében elnyert Crime Prevention Carousel című kutatás, amely a Max-Planck Institut vezetésével többek között Magyarország bevonásával zajlott. A program célja az épített környezet és a bűnözés, valamint a bűnözéstől való félelem kapcsolatának vizsgálata volt. A 2011-ben készült „Biztonságos város- Kézikönyv a városi bűnmegelőzés lehetőségeiről” című kiadvány egyik szerzője. Részt vett 2014-ben az NBT felkérésére az OKRI által végzett Szituációs bűnmegelőzés empirikus vizsgálata lakásbetörések elkövetőivel című kutatásban.

Sociologist, European Union Affairs expert, criminologist. Since 2002 she has been working as associate for the National Institute of Criminology (OKRI) and since 2012 as senior associate.

She graduated in 2002 from the Pázmány Péter Catholic University, she was awarded PhD degree in 2009 at the Miskolc University in criminology.

She participated at several international projects. She also participated at the research entitled Crime Prevention Carousel awarded in the frame of the AGIS EU program between 2004 and 2006, which took place under the leadership of the Max-Planck Institut with the involvement of Hungary among others. The program's goal was to assess the relation between built environment and crime, furthermore between the fear from crime.

One of the authors of the publication entitled "Safe City- Manual on the possibilities of crime prevention in cities" ("Biztonságos város- Kézikönyv a városi bűnmegelőzés lehetőségeiről") published in 2011. She also participated in 2014 in the research - carried out by the OKRI and performed upon request of the National Crime Prevention Council- entitled Empirical study on situational crime prevention with the perpetrators of break-ins.

Géczy Krisztián – Szilágyi-Nagy Anna

**Törökbálint nyomában - összefogással
az élhetőbb és biztonságosabb városokért**

***Following the footsteps of Törökbálint –
joining forces for more liveable and safer cities***

A Safecity - Biztonság.Város.Közösség. c. projekt települési mintaprojektjében arra kerestük a választ, hogyan értelmezhetőek a nemzetközileg már sok sikerrel alkalmazott építészeti bűnmegelőzés eszközei a magyarországi települések életében. Törökbálint Város Önkormányzatával arra szövetkeztünk, hogy feltérképezzük, mit tehetnek az önkormányzatoknak és a helyi közösségeknek a környezet alakításával segített bűnmegelőzés területén. A törökbálinti Biztonság.Város.Közösség. munkacsoport munkáját támogató folyamatok bemutatása mellett, a cikk bemutatja a mintaprojekt során szerzett legfontosabb tapasztalatokat és azokat a felismeréseket, amelyek segítségül szolgálhatnak bármely más hazai közösség számára, amely a környezet alakításával szeretné biztonságosabbá tenni lakóhelyét.

In the frame of the urban pilot project of the Safecity - Safety.City.Community. project we were looking for the answer to the following question: how can the tools of crime prevention through environmental design – which have been already applied successfully at international level- be applied in the life of Hungarian cities and towns. We have joined forces with the Local Government of the Town of Törökbálint and we decided to map what can the local government and local governments do for crime prevention supported by the shaping of our environment. The article collected the most important experience collected during the pilot project and the insights, which may be useful for any other Hungarian communities wishing to make their place of residence safer by reshaping their environment. The article also introduces the processes supporting the work performed by the Törökbálint-based Safety.City.Community working group.

A települési mintaprojekt célja

Az építészeti bűnmegelőzés egyre kiemeltebb szempont a településfejlesztésben, hiszen a környezet bűnmegelőzési szempontú tervezésével, tudatos ki- és átalakításával befolyásolható az épített környezet minősége, növelhető a településbiztonság és a településen élők szubjektív biztonságérzete. Az építészeti bűnmegelőzés egyszerű eszközeinek alkalmazásával - pl. átlátható kerítés, egy jól elhelyezett ablak, a közösségi terek megfelelő megvilágítása, a magán- és a közterület határának egyértelmű jelölése, a területek gondozása, stb. - sokat tehetünk a bűnözésre alkalmas körülmények és terek megszüntetéséért.

A Safecity - Biztonság.Város.Közösség. c. projekt települési mintaprojektjében arra kerestük a választ, hogy a már nemzetközi szinten sok sikerrel alkalmazott szempontrendszer eszközei, hogyan alkalmazhatóak a hazai települések szintjén. Törökbálint Város Önkormányzatával arra szövetkeztünk, hogy feltérképezzük, mit tehetnek a településen élők - civilek és döntéshozók - annak érdekében, hogy egy biztonságosabb, élhetőbb, élettel telibb és magas szubjektív biztonságérzetet adó települési környezetet hozzanak létre. Az Önkormányzattal egy a helyi közösség bevonásán alapuló projekt megvalósítását tűztük ki célul, amely min-tául szolgálhat bármely olyan közösség számára, amely a környezet alakításával szeretné biztonságosabbá tenni lakókörnyezetét.

A törökbálinti folyamat

A törökbálinti mintaprojekt tervezése a bűnmegelőzéshez és az építészeti bűnmegelőzéshez kapcsolódó előzmények feltárásával kezdődött. Hamar kiderült, hogy a település nagy változás előtt áll: a városközpont rehabilitációjával a kisvárosias lakókörnyezet kialakítása a cél, a központ szolgáltatásaival, közösségi tereivel a dinamikusan fejlődő település lakosainak jólétét szolgálja. Az is kiderült, hogy Törökbálinton hagyománya van a közös gondolkodásnak és a vezetőség számára kifejezetten fontos téma a településbiztonság, amelybe új színt vihet az építészeti bűnmegelőzés. Az önkormányzattal való egyeztetések eredményeként összeállt az az intenzív, a helyi közösség bevonásán alapuló program, amely a városközpont megújítása kapcsán kívánta alkalmazni az építészeti bűnmegelőzés eszközeit.

A 2018. októbertől 2019. májusáig tartó együttműködés középpontjában a helyi közösség bevonása állt. Ezért a mintaprojekt első lépése egy az építészeti bűnmegelőzéssel foglalkozó munkacsoport, a Biztonság.Város.Közösség. megalakítása volt, melynek célja a bűnmegelőzés szempontjából feltárni Törökbálint meglévő és tervezett közösségi tereinek jellegzetességeit, valamint olyan környezetformáló javaslatokat megfogalmazni és megvalósítani, amelyek hatékonyan járulnak hozzá a városközpont bűnmegelőzési szempontú fejlesztéséhez. A munkacsoport tagjai között helyi intézményvezetők, civil szervezetek, egyetemi kutatók, a rendfenn-tartással foglalkozó szervezetek és vállalkozások, az önkormányzat és a hivatal munkatársai, helyi építészek, valamint olyan országos intézmények voltak, mint például a Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége vagy a projektet támogató Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács.

1. Kép: Biztonság.Város.Közösség. munkacsoport első ülése

A bűnmegelőzésben érintett különböző szereplők közös gondolkodását egy kétalkalmas műhelyfoglalkozás támogatta. Míg az első műhelyfoglalkozáson az elméleti alapok elsajátítása, addig a másodikon a tanultak konkrét helyszínhez köthető tesztelése volt a cél. Az első alkalom a várostervezésben alkalmazható bűnmegelőzési eszközök - pl. jó megvilágítás, szervezett fenntartás, átlátható terek, stb. - megismeréséről szólt. Ezután a résztvevők feltérképezték, hogyan találkoznak munkájukban vagy éppen magánéletükben az építészeti bűnmegelőzéssel. Az ezt követő gyakorlati alkalom már a megszerzett tudás alkalmazásáról szólt. A résztvevők helyszínbejárás során elemezték a Városháza mögötti található, átalakulás előtt álló teret, és az alkalom végére javaslatot tettek a terület bűnmegelőzési szempontú fejlesztésére. A közös gondolkodás eredményei és az elkészült javaslatok közmeghallgatáson kerültek bemutatásra.

2-3. kép: Az interaktív műhelyfoglalkozások a résztvevők tapasztalatainak felszínre hozását célozzák

Az interaktív műhelyfoglalkozások eredményeként megfogalmazott ötletek kibontását és tovább gondolását két párhuzamos folyamat támogatta. A helyi közösség tagjai operatív egyeztetéseken vettek részt. Így kerülhetett sor a törökbálinti térinformatikai rendszer bemutatására és építészeti bűnmegelőzési szempontú lehetőségeinek megvizsgálására, valamint arra az egyeztetésre, amelyen megfogalmazódott a Városházával szomszédos Kálvária domb közösségi megújításának ötlete.

A megújítás az építészeti bűnmegelőzés gyakran elhanyagolt területére a fenntartásra fókuszált, amely a települések életében gyakorta felmerülő probléma. A domb környezetének megújítására a 'Tegyük rendbe a Kálváriát' akció napon került sor, amely az első Országos Bűnmegelőzési Nappal összekötve remekül példázta, hogyan válhat a helyi közösség a bűnmegelőzés aktív szereplőjévé.

A másik támogató folyamat a Safecity felsőoktatási mintaprojektjéhez kapcsolódott. A mintaprojektben részt vevő egyetemeken indított építészeti bűnmegelőzés képzés keretében olyan tervezési feladat került kiírásra, amely a törökbálinti települési mintaprojekt eredményeit figyelembe véve fogalmaz meg térbeli megoldásokat és szabályozási javaslatokat a Városháza mögötti terület fejlesztésére. Az építész, tájépítész, urbanisztika és környezetpszichológia szakos hallgatók kihelyezett helyszíni oktatási napon ismerkedtek meg a Városháza mögötti terület adottságaival, a munkacsoport eredményeivel és a helyi közösség tagjaival. Így folytatódott a Városháza mögötti terület problémáinak feltárása és innovatív, lokális megoldások kidolgozása.

A hallgatói tervek inspirációul szolgálnak majd a terület fejlesztési koncepciójának megfogalmazásához és újabb közösségi tervezési alkalmak lebonyolításához.

4-5. kép: A munkacsoport ötleteit további egyeztetéseken bontották ki és kiírásra került egy egyetemi tervezési feladat

Mintaprojekt tanulságok és tapasztalatok

A közösségi alapú építészeti bűnmegelőzés lehetőségei Magyarországon

A mintaprojekt fontos tanulságokkal szolgál a hazai közösségek számára, melyek az építészeti bűnmegelőzéssel szeretnék biztonságosabbá tenni lakókörnyezetüket. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a környezet alakításával segített bűnmegelőzés nem csak a nagyvárosok számára kínál megoldásokat, hanem a dinamikusan fejlődő kisebb települések számára is fontos eszköz lehet. Az építészeti bűnmegelőzés jól alkalmazható ott, ahol átalakulóban van a helyi közösség, új városrészek kerülnek kialakításra, vagy éppen a meglévő területek átalakításáról és megújításáról van szó. Fontos tudatosítani, hogy egy új terület tervezése, illetve egy meglévő környezet átalakítása más megközelítést igényel. Míg a meglévő területek esetén már meglévő problémák feltárásáról és megoldásáról van szó, addig a fejlesztés előtt álló területek esetében az előrelátó tervezéssel történő bűnmegelőzés a cél. A területek átalakítása a helyi

közösség számára könnyebben értelmezhető feladat, hiszen sokkal egyszerűbb a már kialakult tér pl. egy utca, közpark vagy épület kapcsán felmérni és megvizsgálni a fizikai környezet hiányosságait és az előforduló bűneseteket. Egy új terület fejlesztése kapcsán az irányelveket sokkal nehezebb megfogni - különösen akkor, ha egyébként sem egy konfliktusos területről van szó -, hiszen nehéz megjósolni a tervezett állapot által okozott problémák természetét. Ebben a helyzetben javasolt a szomszédos területek és a tágabb települési környezet vizsgálata, valamint a konkrétumok szintjére vinni a beavatkozási ötleteket.

Minden közösség egyedi, így egyediek a bűnmegelőzésben fontos szerepet játszó helyi érdekek és problémák is – az egészségügyi és gazdasági helyzet, a munkalehetőség, a lakáshelyzet, a szociális ellátottság, a szórakozási lehetőségek, a lakókörnyezet minősége és a településszerkezet, stb. Az építészeti bűnmegelőzéshez köthető helyi problémák kezeléséért és megelőzéséért ezért leghatékonyabban összefogással tehetünk, hiszen a közös gondolkodás során térképezhetőek fel a bűnmegelőzés és a lakókörnyezet helyi jellegzetességei. Ebben az együttműködő környezetben fogalmazódhatnak meg azok a környezetalakítási szempontok és megoldási javaslatok, amelyek hatékonyan kezelik a helyi problémákat, és itt történhet meg a szerzett tapasztalatok – legyen az siker vagy kudarcc – megosztása. Az együttműködés kialakításának egyik lehetősége egy építészeti bűnmegelőzéssel foglalkozó munkacsoport kialakítása lehet. A résztvevők összeállításánál érdemes minél többféle háttérű helyi és országos szereplőt meghívni, hiszen az építészeti bűnmegelőzésben minden lakosnak, legyen az döntéshozó vagy akár civil, rendőr vagy építész, tinédzser esetleg nyugdíjas, megvan a maga szerepe és feladata.

Az építészeti bűnmegelőzés újszerű témakör, ezért érdemes a közösségi tervezés folyamatát a közös alapok lefektetésével, a téma megismerésével és a jelenlévő szereplők egymáshoz és a témához való kötődésének feltérképezésével kezdeni. Olyan módszereket alkalmazzunk, melyek segítik a különböző területekről érkező szakemberek és szereplők együtt gondolkodását, és a jelenlévők mindennapi tapasztalatára és tudására alapoznak. Cél a helyi problémák és a bűnmegelőzés helyi jellegzetességeinek felszínre hozatala. A foglalkozás kialakításakor fontos, hogy a résztvevők izgalmas módon találkozzanak a témával. Ezért érdemes változatos munkamódszereket alkalmazni. A témát ismertető előadások mellett hasznosak a különböző interaktív formátumok is, például ismerkedő kör, személyes élmények megosztása, kiscsoportos munka, helyszínbemjárás, ötletbörze, stb. Az intenzív élmény részeként pedig érdemes valós helyszíneken, problémákon keresztül megvizsgálni az építészeti bűnmegelőzésben rejlő lehetőségeket, és egy konkrét javaslat vagy beavatkozás felé vinni az egyeztetést.

Az önkormányzatok szerepe az építészeti bűnmegelőzésben

A támogató környezet kialakításában fontos szerepe van a helyi önkormányzatoknak. Koordináló szerepükön keresztül képesek összefogni és rendszer-szinten kezelni a bűnmegelőzés különböző területeit, eszközeit és szintjeit, illetve összehívni az érintett szereplőket.

Emellett az önkormányzatok bűnmegelőzési szempontból fontos szabályozó eszközök birtokában vannak. A településrendezési eszközök, a városfejlesztési és város-rehabilitációs folyamatok remek alkalmat adnak az építészeti bűnmegelőzés irányelveinek gyakorlati alkalmazására. Az önkormányzatok a helyi építési szabályzaton keresztül, a településképi rendelettel, vagy akár arculati kézikönyvek segítségével támogatják az épületek megfelelő tömeg- és téralakítását, a helyes anyag- és a színhasználatot, szabályozható a megfelelő telekstruktúra, a telek megközelítése, megvilágítása, az építmény helye, bejárata. A szabályozás mellett a közterületek tervezésekor, forgalom-, park- vagy utcaépítési beruházások kapcsán fontos dimenziókat hozhat a folyamatba az építészeti bűnmegelőzés eszközeinek alkalmazása (pl. multifunkcionális terek kialakítása, korcsoportok keverése, kulturális programok és rendezvények szolgáltatása, megfelelő megvilágítás, fenntartási munkák ütemezése, stb.), amely egyúttal pozitív irányba befolyásolja a településképet és az épített környezet minőségét.

6-7. kép: A közös téralakítás elősegíti az együttműködést és környezet iránti felelősségvállalást

Gyakorlati foglalkozások tapasztalatai

A műhelyfoglalkozások rávilágítottak arra, hogy az építészeti bűnmegelőzés az egész lakosságot érintő kérdés. Szerepeink, identitásunk, hatáskörünk és érdeklődési területünk életünk során folyamatosan változik és alakul. Mindez befolyásolja az épített környezet biztonságáról alkotott képünket és bűnmegelőzési lehetőségeinket, ötleteinket és azt, hogy hogyan találkozunk az építészeti bűnmegelőzéssel:

- Munkánk során is találkozhatunk az építészeti bűnmegelőzéssel. Rendőrként gyakran a hiányos tervezés eredményeként felmerülő problémákkal szembesülünk, lelkészként talán a helyi közösség összetartása a legfontosabb bűnmegelőzési szempont számunkra, iskolai intézményvezetőként a diákok biztonságáért tennénk meg mindent, városüzemeltetőként a közösségi terek fenntartása lehet a kiemelt bűnmegelőzési feladatunk, míg építészként vagy tájépítészként a tervezési eszköztár része lehet a szempontrendszer.
- A munka mellett azonban magánéletünkben is fontos szerepe lehet az építészeti bűnmegelőzésnek: amikor látogatóba megyünk barátainkhoz vagy éppen családi utazásra készülünk, amikor a gyermekeink biztonságáról, vagy saját házunk és kertünk kialakításáról gondolkozunk.
- Ezeknek a kötődéseknek a feltérképezése fontos lépés ahhoz, hogy komplex és összehangolt választ adhassunk a helyi problémák kezelésére.

A Kálvária domb megújítására szervezett közösségi akció fontos felismeréseket hozott:

- Az elméleti munka mellett érdemes egy-egy kisebb léptékű ötlet megvalósításán gondolkodni.
- Egy jól sikerült téralakítás ösztönző példaként szolgálhat a tágabb közösség számára, amely elősegítheti a lakókörnyezet minősége iránti felelősségvállalást.
- A tér alakításában szerzett közös tapasztalatok fejlesztik a közösség tagjainak együttműködését és a problémamegoldó képességeket, hiszen már egy kisebb beavatkozás tervezése és megvalósítása is összehangolt és átgondolt cselekvést igényel. A beavatkozás tervezésekor fontos, hogy minden szereplő megtalálja a maga szerepét a munkában, legyen az csoportvezetés, főzés az önkénteseknek, részvétel a munkában, stb.
- Fontos a jó élmény és a jó hangulat, hiszen a pozitív élmények kedvezően hatnak a közös megmozdulások rendszeresítésére és kedvet csinálnak az építészeti bűnmegelőzés eszközeinek mindennapi alkalmazására.

Az egyetemek bevonásával izgalmas bűnmegelőzési szempontok kerültek előtérbe. A résztvevő építész, tájépítész, várostervező és környezetpszichológus hallgatók a helyi közösség javaslatait figyelembe véve fogalmaztak meg térbeli javaslatokat a városháza mögötti terület fejlesztésére, amelyben érvényesültek a saját szakmájuk jellegzetességei:

- A javaslatok szemléltették a munkacsoport elképzeléseit és az ötletekből levezethető tervezési alternatívákat. Az építészeti bűnmegelőzés irányelveinek és eszközeinek vizuális megfogalmazása fontos eleme volt a folyamatnak.
- Az elkészült munkák alapján könnyebb elvetni a túlzó fejlesztési irányokat, és megvitatni a terület jövőjével kapcsolatos elképzeléseket.
- A tervek inspirációként szolgálnak az egyeztetési folyamatokhoz és lokális megoldásaival a terület fejlesztési programjának kialakításához.

A körvonalazódó modell

A mintaprojekt tapasztalatai alapján az építészeti bűnmegelőzés Magyarországon akkor tud igazán hatékonyan megvalósulni, ha az a helyi közösség bevonásán alapul.

A hazai modell alapját egy a közös tanuláson és fejlődésen alapuló három lépcsős folyamat biztosíthatja, amely az építészeti bűnmegelőzés területén segíti a közösségek összehangolt cselekvését.

1. Folyamat első lépcsője az építészeti bűnmegelőzéshez kapcsolódó szakmák közötti párbeszéd megteremtése, illetve a téma alapismereteinek megszerzése a közös tanuláson és a mindennapi tapasztalatok megosztásán keresztül. Ehhez érdemes a településen egy változatos szakmákból, helyi és külsős szereplőkből – pl. országos szervezetek, egyetemi és innovációs partnerek, stb. – álló építészeti bűnmegelőzéssel foglalkozó csoportot létrehozni.
2. Erre épülhet a második lépcső: a közös alapok megszerzése és az építészeti bűnmegelőzés helyi jellegzetességeinek feltárása után érdemes konkrét városi helyszíneken tesztelni az építészeti bűnmegelőzési szempontjait. A fejlesztési ötletek összegyűjtése mellett fontos kisebb téralakítási akciókat is véghezvinni, amely elmélyítheti a szereplők együttműködését és gyakorlati tapasztalatokat hozhat a helyszíntű építészeti bűnmegelőzés területén.
3. Végül az eredmények fenntartásához elengedhetetlen az elkészült tervek és beavatkozások jövőjének biztosítása. Ezeknek a támogató folyamatok és rendszerek kialakításában, valamint a munkacsoport összetartásában vezető szerepe lehet az önkormányzatoknak.

A közösség bevonásával és a megfelelő támogató folyamat kialakításával a települést vezető döntéshozók és szakemberek, valamint a településen élő lakosok is hatékonyan alkalmazhatják a környezetalakításban rejlő lehetőségeket és tehetnek azért, hogy olyan minőségi környezet alakítsanak ki, ahol szeretnek dolgozni, együtt lenni, pihenni, vásárolni, játszani, tanulni – egyszóval tudnak harmonikusan élni.

A képek forrása: Törökbálint Város Önkormányzata

GÉCZY KRISZTIÁN

2006 óta önkormányzati képviselőként, 2017 óta alpolgármestereként foglalkozik Törökbálint fejlesztésével. Alpolgármesterként a közbiztonság, az ifjúság, a sport és a kultúra területek előre lendítésével foglalkozik. A Törökbálinti Városőrség Polgárőr Egyesület elnökeként és a Safecity projekt települési mintaprojektjének felügyeletével megbízott önkormányzati felelőséként kiemelten fontosnak tartja erősíteni és támogatni a közösség szerepét és a partnerségen alapuló összefogás lehetőségeit az élhető és biztonságos kisvárosi környezet kialakításában.

He has been dealing with the development of Törökbálint as a municipal councillor since 2006 and as vice-mayor since 2017. As vice-mayor he is focusing on improving public safety, youth and culture areas. As the chair of the Törökbálint City Watch Neighbourhood Watch Association and as the local government's appointed responsible party for the supervision of the Safecity project's urban pilot project he focuses on the strengthening and supporting the role of the community and the possibilities of collaboration based on partnership in the establishment of a liveable and safe small town environment.

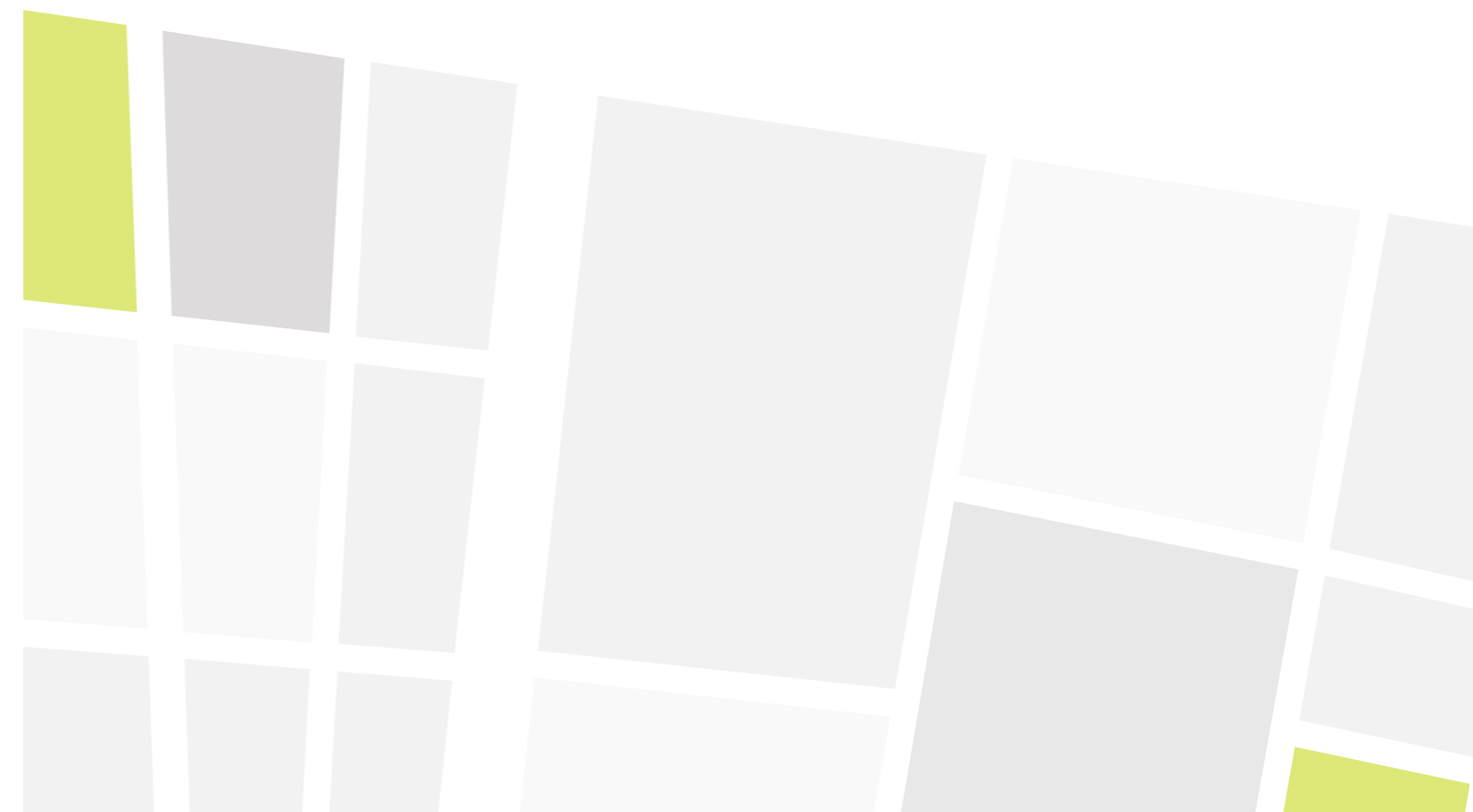

SZILÁGYI-NAGY ANNA

Tájépítész (Msc), a Törökbálinti Polgármesteri Hivatal munkatársa. Anna olyan gyakorlatot szeretne népszerűsíteni, amely a döntéshozók és az állampolgárok között helyi szinten teszi gördülékenyebbé a dialógust. A kultúrAktív Egyesület alelnöke. A kultúrAktív egy civil szervezet, melynek célja a gyermekek érzékenyítése az épített környezet iránt, illetve játék-alapú együttes projektek koordinálása fiatalok számára a városi környezetben. Jelenleg a biztonságos városok kerültek érdeklődésének középpontjába, illetve az építészeti bűnmegelőzési stratégiák. CPTED szakértőként irányítja a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács által finanszírozott Safecity elnevezésű projektet a civil szervezeten belül. A Tubingeni Egyetem PhD hallgatójaként kutatást folytat a tájépítészeti demokráciai gyakorlatok transzformációjáról a játékon keresztül. A LE:NOTRE Intézet testületi tagja és célja a tájépítészeti oktatás, kutatás és gyakorlat helyi és nemzetközi szinten történő összekapcsolása.

---

is an MSc landscape architect, working at the Town Hall of Törökbálint, Hungary. She is interested in promoting practices that smoothen the dialogue between decision makers and citizens at the local level. She is vice-president of the kultúrAktív Egyesület, a Hungarian NGO that fosters built environment education for children, and coordinates game-based participatory projects for youth in urban development. Her recent focus is on safe cities and design out of crimes strategies and as CPTED expert she runs the project Safecity funded by the Hungarian National Crime Prevention Council at the NGO. As PhD student of the University of Tübingen, she writes her research about the transformation of landscape democracy practices through games. She is board member of the LE:NOTRE Institute, and interested in linking landscape education, research and practice on local and international level.

Polyák Levente

**A viselkedés tervezhetősége:
gondolatok az építészeti determinizmusról**

---

*Behaviour calculability: ideas about
architectural determinism*

A közterek biztonságának kérdése az egyik legrégebbi építészeti és urbanisztikai toposz. Az építészet és az urbanisztika történetének egyes periódusaiban megkülönböztetett feladatának tekintette az egyéni és társadalmi fejlődés lehetőségének az épített környezet általi megteremtését, valamint az egyéni és társadalmi problémák építészeti eszközökkel történő orvoslását. Az építészeti determinizmus – az a meggyőződés, amely szerint „bizonyos viselkedések kizárólagos oka a környezet”¹, így az épített környezet tudatos megváltoztatása közvetlenül, tervezhetően befolyásolja a társadalmi viszonyokat és az egyéni viselkedést – a felvilágosodás modern projektjének része, de nem korlátozódik arra: megváltozott formában ugyan, de továbbra is része a környezetről való építészeti gondolkodásnak. Az „építészeti determinizmus” kifejezést először Maurice Brody használta 1966-os cikkében, így írva le az általa kritizált gondolkodásmódot, amely a viselkedés design általi megjósolhatóságát, tervezhetőségét hirdette.² A modernitás építészeti projektje erre a determinista meggyőződésre épült: a modern terek alapvető motivációja az ellenőrizhetőség és az ellenőrzöttség érzetének megteremtése és ez alól a közterek sem jelentenek kivételt.

The issue related to the safety of public areas is one of the oldest architectural and urbanistic topics. Architecture and urbanism in its certain historic periods considered the establishment of the opportunity for individual and social development by the built environment as their distinguished task, furthermore the remediation of individual and social problems by architectural tools. Architectural determinism – meaning a conviction based on which “the environment is the exclusive reason for certain behaviours”, thus the conscious alteration of the built environment can directly, calculably influence the social relations and individual behaviour – part of the modern project of enlightenment, but it is not limited to: in a changed form, but it is still part of the architectural thinking about environment. The expression of “architectural determinism” was used for the first time by Maurice Brody in 1966 in his article, describing the way of thinking criticised by him, which was advertising the predictability and calculability of behaviour by design. The architectural project of modernity was built on this conviction: controllability and establishing the sense of control are the fundamental motivation behind modern areas/spaces and public areas are also not exempt from this.

1 Corsini Encyclopedia of Psychology and Behavioural Science, article on Environmental Psychology, 510.

2 Maurice Brody: Social theory in Architectural Design. In: Arena: The Architectural Association Journal, 81, 1966, 149-154.

„A design megrekedt a 19. században, legalábbis ami a világ megértését illeti. Még mindig úgy gondolunk a világra, mintha meg lehetne jósolni az eseményeit. Mintha amíg számba lehet venni a bejövő hatásokat, azt is meg lehetne jósolni, hogy mi fog történni a kimeneteli oldalon.” Jason Bruges¹

Determinizmus a modern építészetben és urbanisztikában

„Biopolitics and the Emergence of Modern Architecture” (Biopolitika és a modern építészet megjelenése) című könyvében a svéd filozófus Sven Olov-Wallenstein részleteiben mutatja be azt a történelmi folyamatot, amelyben a mimetikus építészetet – melyet történetileg meghatározott és korlátozott eszközkészlet jellemez, s amely a „rend reprezentációjaként” funkcionál – felváltja a modernitás építésze, amely önmagát a „rend eszközének” tekinti, és amelyben a „testként elgondolt építészet” helyét átveszi a „testre hatást gyakorló építészet.”²

Wallenstein ennek a programnak az eredetét a 18. századi francia építészeti diskurzusokban találja meg: „az építészetnek a saját modelljét kell megteremtenie, ahelyett, hogy azt máshol találná meg.”³ A koncepcionális fordulatot a párizsi Hôtel-Dieu kórház 1772-es leégése jelentette, amelynek nyomán általános vita robbant ki a középületek természetéről és funkciójáról. Ezzel egy időben kezdte el kidolgozni az angol Jeremy Bentham híres Panoptikum-konceptióját. A panoptikus tér a kor higiénista tereihez hasonlóan szerveződik: „A Panoptikum képes megreformálni a morált, megőrizni az egészséget, újjáéleszteni az ipart, terjeszteni a tudást, enyhíteni a közkiadásokat, stabilizálni a gazdaságot, kioldani a szegénység gordiuszi csomóját, s mindezt egy egyszerű építészeti alapelv segítségével.”⁴ A Panoptikum komplex beavatkozás: egyes kapacitások korlátozásával más képességek megerősítésére vállalkozik, a testi és mentális viselkedés dinamikáinak koordinációja által. A viselkedést, morált és lelkiállapotot formáló építészet nem más, mint orvosi eszköztár, amelynek elemeire terapeutikus eszközökként tekintenek a kor építészei.

A Panoptikum koncepciója megalapozza a 19. században kibontakozó normatív építészet műfaját, amely a „lakosság életét szervező hatalmi technikák”⁵ egyik legfontosabb eszközévé válik. A normatív építészet prototípusa a modern kórház, amely a 18. század végén a betegség és a halál esetleges teréből az orvoslás szervezett terévé alakul.⁶ A normatív építészeti terek (kórházak, iskolák, gyárak, börtönök) hatékony apparátusai a fegyelmező társadalomnak, amelynek alapvető működési elve az emberi testek szabályozása.⁷

1 Jason Bruges előadása, Tate Modern, London, 2007. szeptember 8.

2 Sven-Olov Wallenstein: Biopolitics and the Emergence of Modern Architecture. Princeton 2009. 20–25.

3 Antoine-Chrysostome Quatremère de Quincy: Dictionnaire d'architecture. In: Charles Panckoucke: Encyclopédie méthodique. Paris, 1788. 120. Idézi: Sven-Olov Wallenstein, i.m.

4 Bentham Panoptikumgyűjtemény alaprajzú épület, közepén toronnyal, ahonnan meg lehet figyelni a körben elhelyezkedő cellákban lévő elítélteket, miközben ők nem láthatnak be a toronyba, nem tudják, mikor figyelik őket, és egymást sem látják. Bentham koncepciója szerint a bizonytalanság hatására a rabokban kialakul a megfigyeltség tudata, viselkedésüket ez fogja irányítani. A társadalomba visszatérve is állandósul bennük ez a tudat, ezért többé nem követnek el bűnöket, sőt, a legjobb alkalmazottak épp belőlük lesznek. J. Bentham, Panopticon versus New South Wales. Works, ed. Bowring t. IV, .39. (Idézi Michel Foucault: Surveiller et punir, Gallimard, 1975. 241. Magyarul: Foucault: Felügyelet és büntetés. A börtön története. Bp., Gondolat, 1990.)

5 Beatriz Preciado: Architecture as a practice of biopolitical disobedience. In: Log 25

6 Foucault Michel, The Incorporation of the Hospital into Modern Technology trans: Edgard Knowlton Jr., William J. King, and Stuart Elden, in Jeremy W. Crampton & Stuart Elden, Space, Knowledge and Power: Foucault and Geography, London: Ashgate, 2007.

7 Foucault Michel, La politique de la santé au XVIIIe siècle, in Les Machines à guérir, Aux origines de l'hôpital moderne ; dossiers et documents, Paris, Institut de l'environnement, 1976.

Michel Foucault kollektív kutatásaiban mutatja be legjobban azt a folyamatot, amelynek során a klimatikus, demográfiai, higiénikus, orvosi és statisztikai tudást létrehozó racionális gépként elgondolt kórház mintájára kialakulnak a normatív építészet különböző tipológiái.⁸

Determinizmus a hétköznapokban

Természetesen tagadhatatlan, hogy a környezet – és ezen belül az épített környezet – erős hatást gyakorol viselkedésünkre, lelkiállapotunkra, emberi kapcsolatainkra. Egyes épületek, utcák, terek sokkal alkalmasabbak bizonyos tevékenységek befogadására, bizonyos viselkedések, lelkiállapotok és emberi kapcsolatok elősegítésére, mint mások. Ugyanakkor rendkívül eltérő a megítélése annak a kérdésnek, hogy mennyire kiszámítható ez a hatás, mennyire vagyunk képesek programozni a viselkedést, lelkiállapotokat, emberi kapcsolatokat az építészeti környezet alakításának segítségével – mennyire vagyunk képesek biztonságos tereket tervezni specifikus építészeti megoldások segítségével.

A környezeti determinizmus jelenléte természetesen nem korlátozódik építészeti tanulmányokra, kiáltványokra vagy hitvallásokra: az influens építészetre vonatkozó elképzelések, meggyőződések, legalább ugyanannyira részét alkotják a hétköznapi gondolkodásnak, mint a különböző tudományágak építészetről kialakított képének. A francia külvárosok 2005-ös zavargásait sokan a banlieue-k antiszociális, antiurbánus környezeti hatásának tulajdonították, ahogyan a 2011-es londoni zavargásokat a vásárlóutcák üvegépítészete vonzerejének.

1. kép: Cascina Roccafranca, Torino. (Fotó Eutropian)

8 Mixhel Foucault, Blandine Barret Kriegel, Anne Thalamy, François Beguin and Bruno Fortier, Les machines à guérir. aux origines de l'hôpital moderne, Paris: Institut de l'Environnement, 1976

Néhány éve a rotterdami Kunsthallenban történt lopásokért a múzeum tervezőire, az Office for Metropolitan Architecture építészeire terelődött a felelősség: „Ha már egyszer bejutottak, a tolvajok könnyedén keresztülsétálhattak az egész épületen. A múzeum transzparens falai kívülről is jól láthatóvá tették a legértékesebb műveket, amelyeket nagyon nehéz jól őrizni, hiszen nem lehet őket igazán eltávolítani a külső falaktól.”⁹

2. kép: Granby Four Streets Community Land Trust, Liverpool. (Fotó Eutropian)

Különböző determinista koncepciók természetesen a köztér tervezésében is fontos szerepet játszanak. Néhány évvel ezelőtt nagy port kavart Gregory Smithsimon kutatása, aki egy interjúorozatot készített a különböző New York-i – köztér és magántér hibrid keverékeként működő – magántulajdonban lévő köztérek (Privately Owned Public Spaces) tervezőivel.¹⁰ Az interjúkból kiderült, hogy miközben a köztérek létrehozására kötelezett ingatlantulajdonosok látszólag mindenben megfeleltek az előírásoknak, amelyek definiálják a különböző design-elemek arányát és elhelyezését, valójában gyakran arra utasították tervezőiket, hogy a különböző elemek (szél, nap vagy szökőkutak) segítségével riasszák el a potenciális használókat. Más kutatások is megerősítették, hogy mivel sok ingatlantulajdonos – például a bankok, biztosítók vagy nagy tanácsadó szervezetek – céges imázsának szerves része a sterilitás, az általuk létrehozott köztérek csak esztétikájukban akarnak vonzóak lenni, de nem akarnak senkit e terek használatára ösztönözni.¹¹

9 <http://www.dezeen.com/2012/10/17/omas-kunsthallgallery-design-blamed-for-art-heist/>

10 Smithsimon, G. (2008) Dispersing the Crowd. Bonus Plazas and the Creation of Public Space. Urban Affairs Review, Vol. 43, No. 3, 325-351

11 Németh, J. (2009) Defining a Public: The Management of Privately Owned Public Space. In: Urban Studies 46(11) 2463-2490

A determinizmus kritikái

A determinista gondolatmenet kritikája több irányból érkezik: a társadalomtudományok kritikája főként a determinista gyakorlatra vonatkozik, a viselkedést tervezni kívánó szándék, az „építészetet mint normalizáló, képessé tevő és a képességektől megfosztó erőt”¹² használó, az életet technológiai módon kontrolláló hatalom bírálataként jelenik meg. A társadalomtudományos determinizmus-kritika elsősorban Michel Foucault gondolatmenetét követi, aki az építészetet a „biopolitika”, az életnek a hatalom általi szabályozását szolgáló politikai és kulturális diszpozitíva egyik legfontosabb eszközeként¹³ értelmezte, amely túllépve a jog és a büntetés szféráin, közvetlenül a modern individuum testére hat.¹⁴

A determinista gondolatmenet kritikájának másik vonulata magát a viselkedés tervezhetőségének lehetőségét, az épületek és az épített környezet megjósolható hatását vonja kétségbe. Ahogyan azt a „népszerű építészetelmélet” egyik ismert szerzője, Alain de Botton írja: „A művészet, a jó művészet javaslat arra, hogy miként érdemes élni, de nem parancs. Nincs orvosi hatása. Nem olyan, mint bevenni egy gyógyszert, amely akár akarjuk, akár nem, működni fog, mert nem a gondolkodásunkra, hanem az érzékeinkre és a testünkre hat. Egy műalkotás javaslatot tehet, de figyelmen kívül hagyhatjuk. A tény, hogy rossz emberek jó épületeket szerettek, és a jó épületek nem alakították őket jó emberekké, nem érv a jó épületek ellen, mindössze az emberi psziché komplexitásának felismerése.”¹⁵

3. kép: Largo Intendente, Lisszabon. (Fotó Eutropian)

¹² Beatriz Preciado: Uo.

¹³ Michel Foucault: Felügyelet és büntetés. A börtön születése. Gondolat Kiadó 1990

¹⁴ Beatriz Preciado: Uo.

¹⁵ Alain de Botton: "Don't let the free market decide", <http://www.australiandesignreview.com/features/22060-alain-de-botton-dont-let-the-free-market-decide>

Hardver, szoftver vagy orgware?

A modern építészet kritikájaként később, az 1980-as években megjelenő posztmodernizmus, miközben támadta a Modern Mozgalom számos meggyőződését, ha ellenkező előjellel is, de átvette a modernisták építészeti determinizmusba vetett hitét. Az építészettörténész Charles Jencks híres mondata, amelyben meghirdette a modernizmus végét, szintén egy környezeti determinista gondolatra épül: arra, hogy a modernista terek ahelyett, hogy társadalmi problémákat oldottak volna meg, új konfliktusokat hoztak létre, antiszociális viselkedést idéztek elő, közösségeket szakítottak szét. Jencks a St. Louis-i Pruitt Igoe lakótelep hanyatlásában találta meg a modern szociális lakásépítkezés kudarcának szimbólumát, felrobbantásában pedig a társadalmilag elkötelezett modernista építészet végét: „A modern építészet 1972. június 15-én, 15 óra 32 perckor halt meg, a Pruitt Igoe épülettömbök felrobbantásával.”¹⁶

A 2011-ben Chad Freidrichs által rendezett Pruitt Igoe Mítosz című film szembeszáll azzal az elképzeléssel, hogy a St. Louis-i lakótelep problémáit az építészeti kialakítás okozta.¹⁷ Freidrichs filmje a volt lakókkal készített interjúkon keresztül nyomon követi az épületkomplexum első éveit, az épületek átalakulását, kiürítését és felrobbantását és arra a következtetésre jut, hogy a lakótelep hanyatlásának elsősorban nem építészeti okai voltak: miközben a lakók az első években szerették az épületeket, az első évek után a lakberek állami támogatása töredékére csökkent és ezzel arányosan egyre nagyobb pénzügyi teher hárult a lakókra, akik néhány év elteltével a kezdeti 30% helyett jövedelmük 60-70%-át fordították a lakbérre.

Emellett a szociális lakások támogatási rendszerének szabályai szerint csak gyermeküket egyedül nevelő anyák kaphattak kedvezményes lakást a komplexumban: ez a megkötés családokat vágott szét, arra kényszerítve családapákat, hogy csak az éj leple alatt, rejtőzve keressék fel családjukat, félve attól, hogy a szociális munkások rajtakapják őket.

A Pruitt-Igoe épületegyüttes hanyatlásának dilemmája alkalmazható köztereinkre is: a terek formája, építészeti kivitelezése (a „hardver”) van nagyobb hatással a viselkedésünkre, vagy a többi használó viselkedése (szoftver) – esetleg az adott terek üzemeltetése, karbantartása, szervezése (orgware)? A tapasztalat azt mutatja, hogy mindhárom dimenzió fontos szerepet játszik a közterek, és ha a szoftver vagy orgware dimenziókat elhanyagolja egy önkormányzat vagy egy üzemeltető, ez jelentősen kihat az adott tér biztonságosságára, illetve a használók biztonságérzetére. Ahogy Jane Jacobs egyik híres kommentárjában megjegyzi, „ahhoz, hogy a lakók és a járókelők biztonságát biztosítsák, minden épületnek az utca felé kell fordulnia. Nem fordíthatnak háttal az utcának, megfigyelés nélkül hagyva azt.”

Számos „kooperatív” fejlesztési projekt bizonyítja, hogy a közösségi bevonás kulcsfontosságú lehet a közterek létrehozásában, karbantartásában, működtetésében.

A párizsi és Párizs-környéki, használaton kívüli vasúti infrastruktúra közösségi használatba adása jelentősen növelte a gyalogos és kerékpáros forgalmat e vasúti területek körül, ezzel biztonságosabbá téve a környező utcákat és utakat. Az Északnyugat-Európában gombamód

¹⁶ Charles Jencks: The Language of Post-Modern Architecture. New York: Rizzoli, 1984.

¹⁷ Chad Freidrichs: The Pruitt Igoe Myth, 2011

szaporodó Community Land Trust-ok, avagy közösségre birtokolt területek karbantartásában sokkal nagyobb szerepet vállalnak a lakók/bérlők/tulajdonosok, mint a hagyományos ingatlanviszonyokkal rendelkező ingatlanok esetében.

4. kép: Magántulajdonú köztér New York-ban. (Fotó: Polyák Levente)

A torinói „Kerületek háza” a környékbeli civil szervezetek és társadalmi vállalkozások segítségével vonják be tevékenységükbe az elkallódásra hajlamos fiatalokat és a leginkább elszigetelt lakókat. Lisszabon Intendente városnegyedének központi terét a környéken működő egyesületek egyfajta szociális hálóként működtetik, ahol a közösség legtehermentesebb tagjairól is gondoskodik. A design jó gyakorlatai mellett ezek a példák kell, hogy inspirálják a közterek szervezésének, üzemeltetésének és fenntartásának új módjait, a közösség ellenőrző erőként való bevonása által.

5. kép: La Cité Fertile, Pantin, Párizs. (Fotó Eutropian.jpg)

POLYÁK LEVENTE

Aktivista, urbanista, kutató és várospolitikai szakértő. Építészetet, urbanisztikát, szociológiát és művészetelméletet tanult Budapesten és Párizsban. A budapesti BME és MOME, valamint a TU Wien oktatója volt. Kutatott a New York-i Columbia Egyetemen, valamint a párizsi Orange Labsban és az École d'Architecture Paris-Malaquais-ben, doktori fokozatát a Közép-európai Egyetemen szerezte. Urbanistaként New York, Párizs, Bécs, Róma és Budapest városainak fejlesztési projektjeiben is dolgozott. A Kortárs Építészeti Központ tagjaként számos, a város és az építészet aktuális jelenségeit körbejáró konferenciát, fesztivált és kiállítást szervezett. A Cooperative City platform szerkesztője és az Eutropian Research & Action társalapítója. Szakértőként dolgozik az URBACT és az Urban Innovative Actions programokban.

Activist, urbanist, researcher and town policy expert. He studied architecture, urbanism, sociology and art theory in Budapest and in Paris. He was lecturer at the Budapest University of Technology and Economics and at the MOME, furthermore also lectured at the TU Vienna institute. He was a researcher at the New York Columbia University, at the Paris-based Orange Labs and École d'Architecture Paris-Malaquais, he obtained his doctorate at the Central-European University. As an urbanist he was working in various city development projects in New York, Paris, Vienna, Rome and Budapest. As member of the Contemporary Architect Centre he organised several conferences, festivals and exhibitions with respect to the recent phenomena in cities and architecture. Editor of the Cooperative City platform and co-founder of the Eutropian Research & Action. He is also working for the URBACT and Urban Innovative Actions programs as expert.

SAFECITY 3.0

Brózik Péter – Lippai Edit – Dúll Andrea

Biztonságos iskolák¹

Safe schools

¹ A kutatás az ELTE Felsőoktatási Intézményi Kiválósági Program (1783-3/2018/FEKUTSRAT) keretében valósult meg az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatásával.

A Safecity – Biztonság. Város. Közösség.¹ projekt az építészeti bűnmegelőzés (Kara, 2019; ill. Crime Prevention Through Environment Design; CPTED²) alkalmazási lehetőségeit járja körül. Jelen tanulmányban azzal foglalkozunk röviden, hogy a szemléletmód hogyan illeszthető a gyermekintézményi környezetek, ezen belül az iskolák kialakításához, használatához, fenntartásához. Mivel meglátásunk szerint a CPTED alapvetően műszaki, kivitelezési szempontokat hangsúlyoz, kifejezett célunk itt arra felhívni a figyelmet, hogy a biztonságos iskolai környezet létrehozása során érdemes figyelembe venni az emberi környezethasználat (környezet)pszichológiai-pedagógiai jellegzetességeit is, és egy jól működő közösség működtetése elsősorban a pedagógusok, tanulók és szülők együttműködéséből fakad!

Safecity – Safety. City. Community. project reviews the application options of crime prevention through environmental design (Kara, 2019; ill. Crime Prevention Through Environment Design; CPTED). In this study we review how can this approach be inserted into child care institution environments, especially in the establishment, use and maintenance of schools. As according to our views, CPTED fundamentally emphasizes technical and construction related criteria, our explicit goal is to draw the attention of the audience to the fact that during the establishment of a safe school environment it is worth taking into consideration also psychological- pedagogic characteristics of the human environmental use (environment), and a well-operating community is predominantly coming from the cooperation of teachers, students/pupils and parents!

¹ www.safecity.hu (utolsó látogatás: 2019. 06. 30.)

² <http://www.cpted.net> (utolsó látogatás: 2019. 06. 30.)

Környezetpszichológiai szempontból (vö. Dúll, 2009) az épített környezetekről általánosságban és az iskolai színterekről elmondható, hogy nyilvánvaló és észrevétlenül megnyilvánuló módon befolyásolják a viselkedést, hatással vannak az ott folyó – tervezett és szervezett – különböző korosztályokat megcélzó pedagógiai és egyéb tevékenységekre (Dúll, 2007; Dúll és Lippai, 2015). Ezen nevelési-oktatási törekvések társas, tárgyi és épített környezete a felnövekvő generációk egyik kiemelt cselekvési terét jelenti, az ismeretek elsajátításán túl ezekben tanulnak meg gondolkodni, élnek át érzelmeket, sajátítanak el olyan kompetenciákat, amelyek teljessé tehetik a szocializációs folyamatot. Bár a CPTED elsősorban az építészeti eszközökkel történő bűnmegelőzést hangsúlyozza, vagyis azt, hogy az épített környezet hogyan gátolja meg a különböző bűncselekmények elkövetését, érdemes röviden átgondolni egy sokkal általánosabb hatását. Evidensnek tűnik, hogy az olyan környezet, amely ezen elvek mentén épült, egyben növeli a használóinak biztonságérzetét is. Ez több szempontból is kulcsfontosságú: a bűnözéstől való félelem hatásai rombolóak a közösségekre, gyengíti a bizalmat a közösség tagjai között, akik ezért nem szívesen lépnek interakcióba egymással, vagy ha igen, akkor nagyon formális módokon. Ez megakadályozza az információáramlást, ami tovább rontja a biztonságérzetet, és a helyzet egyre tovább romlik. Ráadásul a félelem arra készteti az embereket, hogy távol tartsák magukat azokról a környezetektől, amelyek nem biztonságosak (vagy nem tűnnek annak). Ha az iskola épülete, vagy egyes területei ilyen félelmeket keltenek, és az emberek mégis a használatára kényszerülnek, az jelentős feszültségeket szül, amely végül torkolthat tényleges bűncselekmények elkövetésébe. Több környezetpszichológiai elemzés (pl. Kumar, O'Malley, & Johnston, 2008) kimutatta, hogy vonzó és biztonságosnak ítélt iskolai környezetekben kevesebb deviáns viselkedés (csavargás, cigarettázás, alkohol-, és marihuánafogyasztás) mutatkozik, míg a negatív környezetben mindezek erőteljesen megjelennek.

Hangsúlyozni szeretnénk, hogy általában véve „iskola(épület)” nem létezik. Nagyon különböző helyzetben lévő intézményekről beszélünk, így az itt tárgyalt általánosságok gondos mérlegelést igényelnek az egyes helyzetekben.

Iskola és bűnmegelőzés

Az első kérdéskör a helyzetértékelésben az, hogy milyen bűncselekményekre és milyen erre adott reakciókra kell felkészülnie egy intézménynek. Általánosságban sok olyan rendbontó tevékenység jelenhet meg (kisebb rongálások, sértő szemtelenkedés, verekedés stb.), amelyek nem bűncselekmények, de a közösség működésének nehézségeit jelzik, potenciális veszélyt jelentenek abból a szempontból, hogy súlyosabb, már a bűncselekmény kategóriájába tartozó jelenségek előfordulását jelezhetik előre. Ezzel együtt természetesen azt is érdemes tudatosítani, hogy az oktató-nevelő intézménynek ezeket bizonyos mértékig tolerálnia kell: az iskola annak is helyet kell adjon, hogy ezekre reflektálni, ezeket korrigálni lehessen. Bonyolítja a helyzetet az, hogy lehetnek olyan nyilvánvalóan bűncselekmény kategóriába tartozó jelenségek (pl. drog-problémák, szexuális visszaélések), amelyeknek a feltárásában az intézmények gyakran inkább az elhallgatást választják különböző okokból.

Másodszor – lásd alább is – az is kérdés, hogy hol húzzuk meg az iskola felelősségének határát? Egybeesik-e ez a határ az intézmény fizikai határával, vagy esetleg ezen kívül is van felelőssége az iskolának? A magyarországi iskolák döntő többsége úgynevezett erőd típusú iskola, vagyis törekszik arra, hogy egy jól definiált területen belül helyezkedjen el, szigorú biztonsági előírásokkal, tisztán elkülönülve a helyi közösségtől, az egyébként közösségi helyek – mint a büfé, bolt, könyvtár, sportpálya, kert – is szigorúan az iskolán belül helyezkednek el, ahova más használókat nem szívesen engednek be. Ezen erődszerű zártság előnye, hogy a biztonságot tartja maximálisan szem előtt és minden szegletével ezt kommunikálja, odabent könnyen kialakítható saját identitása és ethosza, valamint az összesség erős közösségeket hozhat létre. A totális kontrollra törekvés azonban szem elől téveszti a nevelés-oktatás fő célját, ti. az életre való felkészítést. Egy, a külvilágtól elkülönülésre törekvő tér megnehezíti a tanulók számára, hogy tudásukat a való élethez kössék, hiszen az erőd-iskola működése szigetszerű (tér) élmény. Az egyik legfontosabb dilemma, hogyan lehet egyensúlyt találni a biztonság és követhetőség, illetve az életszerűség és a rugalmas, közösséghez kapcsolódó környezethasználat között. Szeretnénk amellet érvelni, hogy a bűnmegelőzés elsődleges forrása, lehetősége a közösség kapcsolataiban rejlik – ezt környezetpszichológiai kutatások is alátámasztják (pl. Basu, 2002). Az iskola lehet facilitátor abban, hogy az intézmény környezetében elhelyezkedő boltokkal, szolgáltatókkal, rendőrséggel, önkormányzattal tartsa a kapcsolatot és ezeket vonja be valamilyen mértékben az iskolai működésbe.

Dilemmák a CPTED iskolai alkalmazását illetően

Az építészeti bűnmegelőzés nem szünteti meg a bűnözést, csak áthelyezi azt más területekre. Az iskola diákjai az iskola területén kívül kerülhetnek bajba (akár elkövetőként, akár áldozatként) – így elemezni kell, hogy meddig terjed az iskola intézményi hatásköre a település téri szerkezetében, illetve a tanulók és családjaik életvitelének tekintetében is. Ha az iskola túlzottan zárt egységet képez és a helyi közösségi terektől elkülönülve működik, akkor szélsőséges formában kirekesztővé is válhat. Érdemes ezért a tervezésben az iskola által betöltött funkció szociális aspektusára is figyelni, hogy a tanulók közössége ne élje meg ezt – akár nem tudatosan – szegregációként.

A túl szigorúan vett, mechanikusan alkalmazott építészeti bűnmegelőzés lehet akár kontraproduktív is, hathat negatívan az iskolai közösség biztonságérzetére. A túlszabályozott, túlvédett környezet önmagában kiválthatja a bűnözéstől való félelmet – a túl intenzív biztonsági intézkedések (pl. zártláncú kamerák indokolhatatlan felhelyezése, minden nyílászáró ráccsal való ellátása) azt az érzetet kelthetik, hogy a biztonság szintje alacsony. A beavatkozások kialakításakor az építészeti bűnmegelőzés egyéni (pl. életkori) és egyéb szociokulturális vonatkozásait figyelembe kell venni!

Iskolai épített környezet és biztonság

A biztonság nem cél, hanem eszköz ahhoz, hogy egy közösség jól tudjon használni egy környezetet, jól tudjon működni abban/azzal kölcsönhatásban. A közoktatási intézményekben

az alapvető biztonsági kritériumokat a tűz- és balesetvédelmi előírások, továbbá a veszélyes anyagokra vonatkozó szabályok részben meghatározzák. A biztonság szempontrendszere ugyanakkor ennél komplexebb – ide tartoznak azok a döntések és kérdések, hogy

- (amint fentebb említettük) az iskola elhatárolja-e magát (és ha igen, hogyan) a környezettől,
- az iskolaépület minden apró elemére ki kell-e terjedjen a felelősségvállalás ahhoz, hogy a tanulók biztonságosan tevékenykedjenek,
- fontos-e, hogy a biztonságérzetet és a felhasználói felelősséget a pedagógiai munka erősítse, vagy elég a tervezésben foglalkozni ezzel,
- kiemelt figyelmet kell-e fordítani azokra a terekre, ahol több mozgás várható,
- az iskola ellenőrizze-e (és ha igen, hogyan) az intézménybe való ki- és belépést,
- térfigyelő és beléptető rendszerek esetén milyen üzenetet közvetítünk a felelősségvállalásról,
- az épület elhatárolására szolgáló tényleges és mediatizált elemek (pl. kapu, kerítés, határvonalak és -üzenetek, virtuális tűzfalak) inkább a biztonság- vagy a börtönérzetet erősítik,
- fokozottan kell-e ügyelni (és ha igen, hogyan) azokra a fizikai és virtuális terekre, amelyek használatát a gyerekek otthon nem tanulták meg,
- világossá teszi-e, kommunikálja-e (és ha igen, hogyan) az iskola azokat a viselkedési szabályokat, amelyek segítik a felelősségvállalást és a normakövetést,
- a biztonságot szolgáló tervezés mellett figyelembe vesszük-e a település és a felhasználói csoportok jellegzetességeit.

A CPTED elvei (áttekinti Kara, 2017) – megfelelő kialakítás mellett – támogatják az iskolai közösség működését. A természetes felügyelet lehetőséget teremt arra, hogy a közösség (nem csak a felnőttek, hanem a tanulók is) betartathassa a normáit, szabályait. A jogosultság természetes szabályozása segít annak meghatározásában és rendezésében, hogy világos legyen, hogy a közösséghez kapcsolódó szerepekhez milyen jogok kapcsolódnak – szűkebb értelemben, hogy az iskolai élet egyes szerepeihez milyen jogosultságok kapcsolódnak, tágabb értelemben az iskola területén megforduló „külsős” személyek esetében is. A birtokviszony jelzése nemcsak az intézmény határait teszi világossá, de lehetőséget teremt a közösség tagjainak a birtokosi érzet (és ehhez kapcsolódó cselekvések) erősítésében, elősegítésében. A fenntartás és karbantartás pedig a környezettel való folyamatos foglalkozás révén elősegíti nemcsak az intézmény fizikai/tárgyi környezetének állagmegővését, hanem az előző három CPTED elv erősítését.

CPTED az iskolai nevelés szempontjából

A CPTED elvei – megfelelő kialakítás mellett – támogatják az iskola nevelési feladatait. Természetesen itt nem csak arra gondolunk, hogy a környezet kialakításában fontos ez a szemlélet, hanem arra is, hogy az iskola munkatársai (tanárok, adminisztrátorok, karbantartók, konyhai

személyzet stb.) tisztában vannak ezekkel az elvekkel, tudják és értik, hogy a környezet kialakítása és használata során mit kell figyelembe tartani – és persze ehhez megfelelő tájékoztatást kapnak. Tágabb értelemben a CPTED alkalmazása növeli a környezeti hatások tudatosítását. A környezeti hatások tudatosítása olyan értékrendbeli állásfoglalás lehet, ami a fizikai környezetünk felhasználására, kialakítására és mindennapi tevékenységek körére egyaránt kiterjed. Az iskolai környezet így alkalmas lehet a tanulók tulajdonosi szemléletének, attitűdjének kialakítására, ezzel kapcsolatos jogok és felelősségek gyakorlásának tanulására. A gyerekek jövőbeli döntéseire is hatással lehet az iskolai környezet, hiszen környezetükkel és egymással való kapcsolatuk részben itt alapozódik meg, tehát egymás iránti és saját tetteik iránt érzett felelősségvállalásukat, másokba és önmagukba vetett bizalmukat is árnyalja az éveken át megtapasztalt közösségi térélmény. A környezettel, környezethasználattal való foglalkozás segíthet az ezekből fakadó stressz felismerésében és tudatosításában, ezáltal ezek megfelelő kezelésében. Éppen ezért az iskolai terek megtervezésénél sok olyan szempontot kell(ene) egyszerre kezelni, amelyek esetenként teljesen ellentmondanak egymásnak. Az is nagy eredmény, ha tisztában vagyunk kötöttségeink előnyeivel és ezeket hangsúlyozzuk, de az mindenképpen fontos, hogy tanulmányozzuk, tudatosan értékeljük környezetünket, és megismerjük lehetőségeinket. Ez a környezeti tudatosság elősegítheti a közösség kommunikációját a környezet kialakításáról, használatáról. Mindezek végső soron segítenek abban, hogy az egyes személyek jogai és felelősségei tisztázhatók (és számon kérhetők) legyenek az intézményhez kapcsolódóan.

CPTED mint egyetemi tananyag

2019. tavaszi szemeszterében több egyetemen tartottunk különböző kurzusokat (erről lásd Dúll Andrea tanulmányát a jelen kötetben), amelyek az építészeti bűnmegelőzés témáját feldolgozták. Az a tapasztalatunk, hogy – túl a konkrét ismereteken, tudásátadáson – számos hozadéka van ennek a témának, amely gazdagítja az egyetemi képzéseket.

Egyrészt a bűnözés, bűnözéstől való félelem témái érintik a hallgatókat, mindenféle képzési irányon és szinten motiváltak lesznek az ezzel való foglalkozásra.

A CPTED szemlélet feszegeti a felelősség kérdését – kinek a felelőssége a rend fenntartása, a biztonság megteremtése? A tapasztalatunk szerint a képzéseken résztvevőknek érdekes annak a felismerése, hogy aktív ágensei lehetnek a bűnmegelőzésnek.

A téma természetesen hordozza magában a lehetőséget, hogy reflektáljanak arra, hogy milyen elképzeléseik, sztereotípiáik vannak a társadalommal, annak bizonyos rétegeivel kapcsolatban. Mindezeknek az a konklúziója, hogy az egyetemi hallgatók tudnak arra reflektálni, hogy saját társadalmilag meghatározott helyzetükből látják, ítélik meg a társadalmi jelenségeket.

A CPTED egyetemi környezeti kérdésével azért nem foglalkozunk bővebben, mert a magyarországi intézményi környezet kapcsán nem tudunk lényegesen más megfontolásokat megfogalmazni, mint általában az iskolákkal. Hozzá kell tenni, hogy a szakirodalom bőven tárgyalja a felsőoktatás-bűnözés-félelem témakört, de ezek a tanulmányok többségében olyan kiterjedt kampusz létesítményeket vizsgálnak, amelyekre hazánkban nincs példa.)

CPTED ajánlások

Végezetül röviden néhány általános ajánlást kívánunk megfogalmazni az iskolai környezetek kapcsán. Értelemszerűen ezek konkrét, helyi szintű alkalmazása sok és alapos átgondolást igényel, amelybe érdemes több szakma (építészet, pedagógia, pszichológia) tudását bevonni és a laikus térhasználók (diákok, pedagógusok, szülők, környék lakói) tapasztalataira is építeni.

Természetes felügyelet

- Az iskola tagozódjon be a helyi közösség életébe
- A belépőhelyiség megfelelően szolgálja a porta működését
- Világos és egyértelmű legyen, hogy hol lehet és hol nem lehet belépni a terekbe
- Az udvar átlátható legyen (növényzet, parkoló autók, rálátás az iskolaépületből)
- Tantermek, tanári szobák és irodák átlátható ajtóval legyenek zárhatók
- Az értékes vagyontárgyak helyét érdemes lehet bekamerázni
- A mosdók számos külön megfontolást igényelnek

Jogosultság természetes szabályozása

- Az iskola külső és belső határai legyenek világosak, akadálymentesek
- A belépőhelyiség megfelelően szolgálja a porta működését
- Érvényesüljön az „olvashatóság” (eligazodhatóság) követelménye
- A szülők, látogatók iskolán belüli helyeit érdemes világosan meghatározni, kijelölni és fontos ennek kommunikálása

Birtokviszony jelzése

- Az iskola külső és belső határai legyenek egyértelműek, akadálymentesek
- A korszerű iskolaépületnek meg kell felelnie a korszerű munkahely követelményeinek is
- A tanároknak és az iskolai dolgozóknak (pl. gyógypedagógus, pszichológus) mind a tanári szobákban, mind a tantermekben megfelelő helyet kell kapniuk
- A tanárok munkaeszközeinek és tárolt adatoknak megfelelő legyen a védelme
- A tanulóknak is lehetőséget kell teremteni, hogy birtokolják a saját iskolájukat
- Az iskola tisztázza kapcsolatát a helyi közösséggel és az iskolában megjelenő külső partnerekkel

Fenntartás és karbantartás

- A tulajdonosi felügyelet legerősebb jelzése a karbantartott környezet
- A karbantartásnak mindenre egyformán ki kell terjednie (pl. mosdók)
- A tervezésnél kiemelt szempont legyen a karbantarthatóság és a fenntarthatóság
- Az iskola folyamatosan vonja be a szülőket és a tanulókat a biztonsági intézkedések adaptív alakításába.

Hivatkozások

- Basu, R. 2002. Active and dormant neighborhoods: A look at the geographical response to school-based care. *Journal of Planning Education and Research*, 21, 274–284.
- Dúll, A. 2007b. Edukációs környezetek: oktatási–nevelési helyszínek környezetpszichológiája. In Zs. Demetrovics, R. Urbán, & Gy. Kökönyei (Eds.), *Iskolai egészségpszichológia* (pp. 44–69). Budapest: L'Harmattan.
- Dúll, A. 2009. A környezetpszichológia alapkérdései – Helyek, tárgyak, viselkedés. Budapest: L'Harmattan.
- Dúll, A., & Lippai, E. 2015. Az iskolai környezet üzenetei: környezetpszichológiai elemzés. In A. Dúll, & K. Varga (Eds.), *Rábeszélőtér. A szuggesztív kommunikáció környezetpszichológiája* (pp. 47–73). Budapest: L'Harmattan.
- Kara, L. 2017. *Bűnmegelőzés építészeti eszközökkel*. Budapest: Lechner Nonprofit Kft.
- Kumar, R., O'Malley, P. M., & Johnston, L. D. 2008. Association between physical environment of secondary schools and student problem behavior: A national study, 2000–2003. *Environment and Behavior*, 40, 455–486.

BRÓZIK PÉTER

Pszichológus, az ELTE PPK Szervezet- és Környezetpszichológia Tanszéken tanársegéd, állandó óraadó a SZIE Ybl Miklós Építéstudományi Karon.

Az ELTE Pszichológiai Doktori Iskola abszolvált hallgatója. Főbb kutatási területei a városi köztér-használat, a bűnözéstől való félelem (fear of crime) környezetpszichológiája. Pszichológus hallgatóknak statisztikát, kvalitatív kutatómódszertant és környezetpszichológiát, építészhallgatóknak szintén környezetpszichológiát tanít.

Psychologist, academic assistant at the Eötvös Loránd University Faculty of Education and Psychology Department of Economic and Environmental Psychology, permanent lecturer at the Szent István University Ybl Miklós Faculty of Architecture and Civil Engineering. He also completed the Eötvös Loránd University Doctoral School of Psychology. His major research areas include: city/town public area use, environmental psychology of fear of crime. He is teaching statistics, qualitative research methodology and environmental psychology to psychologist students and environment psychology to architect students.

Környezetpszichológus, az ELTE Szervezet- és Környezetpszichológia Tanszékének adjunktusa, kutatási területe az edukációs helyszínek játékosítása, valamint az analóg és digitális játékok környezetpszichológiai vizsgálata. 2009-2011 között kutatóként részt vett a „Tanító Tér” programban, melynek célja volt az eredményes iskola és tanulásfejlesztés infrastrukturális feltételeinek meghatározása, tanuláscentrikus útmutató megalkotása iskolatervezők számára. A program során szakmai kerekasztalok szervezésében és lebonyolításában vett részt, melyek facilitálták az iskolák igazgatói és az építészek párbeszédét. A közös szakmai munka során olyan ajánlások jöttek létre, melyek a biztonság kérdéskörére is részletesen kitértek.

<http://ofi.hu/tanitoter/biztonsag>

Environmental psychologist, assistant professor at the Eötvös Loránd University Department of Economic and Environmental Psychology, her research area includes turning educational locations into more fun, furthermore investigation of analogue and digital playgrounds in terms environmental psychology. Between 2009 and 2011 she participated as a researcher at the “Educational Space” (“Tanító Tér”) program. The goal of the program was to establish the infrastructural conditions of successful school and learning development and to create a learning-oriented guide for the school designers. During the program she participated at organising and managing round-table discussions, which facilitated the dialogue between school principals and architects. During the joint work such recommendations were drafted, which also discuss the topic of safety in detail.

Környezetpszichológus, az MTA doktora, egyetemi tanár, a magyarországi környezetpszichológia és környezeti kommunikáció megalapítója, az ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem általános dékánhelyettese, Szervezet- és Környezetpszichológia Tanszékének vezetője, a BME Szociológia és Kommunikáció Tanszékének egyetemi tanára, a Magyar Pszichológiai Társaság Környezetpszichológiai Szekciójának alapító elnöke, jelenleg Magyar Pszichológiai Társaság főtitkára, valamint a BME Szociológia és Kommunikáció Tanszékén a Környezeti Kommunikáció Műhely igazgatója. Legfontosabb szakmai sikerének a környezetpszichológia és a környezeti kommunikáció hazai tudományterületi és szervezeti megalapítását tekinti. A környezetpszichológia „utazó nagyköveteként” számos hazai felsőoktatási intézményben (például ELTE, BME, MOME, SZTE, SZIE, DE) alapozta meg a környezetpszichológia oktatását az építés-, tervező, és a pszichológusképzésekben. Gyakorlati szakértői tevékenysége nyomán a környezetpszichológia fontosságát az akadémiai képzésen kívül számos megvalósított gyakorlati projekt is igazolja.

Environmental psychologist, Doctor of the Hungarian Academy of Sciences, university professor, founder of environmental psychology and environmental communication in Hungary, General Vice-Dean of the Eötvös Loránd University, Head of the Department of Organizational and Environmental Psychology, university professor of the Budapest University of Technology and Economics (BME) Department of Sociology and Communication, founding chair of the Hungarian Psychological Association Environmental Psychology Section, currently General Secretary of the Hungarian Psychological Association and Director of the Environmental Communication Workshop established at the Budapest University of Technology and Economics (BME) Department of Sociology and Communication.

For me my biggest professional success was that I have established the scientific discipline and structure of environmental psychology and environmental communication in Hungary. As the “travelling ambassador” of environmental psychology I have established the basis of environmental psychology education in several higher education institutions (e.g. ELTE, BME, MOME, SZTE, SZIE, DE) for architect, designer and psychology education. Thanks to my practical expert activity the importance of environmental psychology is verified by several practical projects accomplished outside the academic courses.

Markó Balázs

**Az építészeti bűnmegelőzés lehetőségei
és irányai az építészképzésben –
Terepmunka, helyi közösségek bevonása,
az építész társadalmi felelőssége**

Educational projects of the Safecity program

ABSZTRAKT/ABSTRACT

Az építészet olyan holisztikus szemléletű művészet kell, hogy legyen, melyben a gyakorlati építés és a szellemi építkezés azonos súllyal szerepel. Az építész felsőoktatás szerte a világon ebben a kettőségben fejlődik. A társtudományok szerepe egyre erősödik, jelen tanulmány ezeket a kapcsolati lehetőségeket foglalja össze, különös tekintettel az építészeti bűnmegelőzés, mint határterület szerepére.

Architecture has to be an art with a holistic attitude, whereby practical construction and intellectual building are equal. The architectural higher education is developing in this duality all over the world. The role of associate sciences is continuously growing, this study summarises these opportunities, with special respect to the role of crime prevention through environmental design, as border area.

„ETIKUS ÉS ESZTÉTIKUS ÉPÍTÉSZELET megvalósítása a cél, mely érzékeny a természeti és társadalmi környezetre, a legkorszerűbb anyagok felhasználásával és technológiákkal lehetséges.”

Az elmúlt két évtized globális folyamatai új kérdések tömegét hozta felszínre a társadalmi környezet és az építés kapcsolatában. A posztmodern rövid, de intenzív időszakán túli építészet megoldatlan feladatai újra és újra felvetik az építés paradigmáinak vélt vagy valós megváltoztatását. A paradigmaváltás módjának és okainak megfogalmazásában Kapy Jenő¹ szerint: „Kifejezetten társadalomtudományi eredményekhez kötődő folyamatok ezek. Az építészetelmélet mindig akkor vált, amikor a társadalomtudományok bizonyos területei hegemón helyzetbe kerülnek, és az építészetelmélet fölfedezi magának ezeket a hegemóniákat.”² A jelenben alapvetően három alapvető kérdésre keressük a választ, ezek a mobilitás, az egészséges környezet és élelmezés, valamint a lakhatás. Ezek mellé olyan új fogalmak zárkóztak fel az utóbbi időkben, mint a kritikus infrastruktúra rendszerek biztonsága, a társadalmi szintű- vagy személyes biztonság. Az építészet önmagában nem tud megoldást ezekre a kérdésekre, de eszközrendszere alkalmas a folyamatok befolyásolására. Különösen fontosnak nevezhetők ezek a kérdések az építész felsőoktatásban, hiszen a jövő építészgenerációinak már válaszokkal kell megérkezniük a szakmagyakorlás kapujába.

A „SAFE CITY” program jó alkalmat ad az építészhallgatók társadalmi folyamatok iránti „érzékenyítésére”, valamint azoknak a társadalomtudományi, környezet pszichológiai ismereteinek elmélyítésére, melyek az európai szabályozás szerint alapkompenciaként szerepelnek az építész képzési kimeneteli követelmények³ között, külön meghatározva olyan tudáskategóriákat, mint az építészeti bűnmegelőzés és településbiztonság. Az együttműködés más szakmákkal, a csapatmunka, átértékeli az építész - korábban meghatározott - generális szerepét, a problémákra adott alternatívák szakmánként más és más prioritásokat fogalmazhatnak meg, ezek összehangolása, optimalizálása a feladatok megoldásának kulcsa. A korábban megfogalmazott - nevezhetjük konzervatív - műszaki alapú építészmérnök képzési modell nehezebben fogadja be a „társadalmiasított” gondolkodás kompetenciáit. A 2015-ben bevezetett okleveles építész képzés, több mozgásteret biztosít a tantárgyak és kompetenciák relációjában. A képzésre jellemző, folyamatos komplex tervezési feladatok nagy kreditszámmal szerepelnek a félévek tantárgyi kiméretében, így a felhasználható kontaktórák és a hozzájuk kapcsolott otthoni munkamennyiség jó alapot biztosítanak a kooperatív együttműködésre más

¹ Kapy Jenő, építész, teoretikus. 1990-től a Szent István Egyetem Ybl Miklós Építéstudományi Karának rendes tanára, illetve a Kapy & Társai Építéstudió vezető tervező építész, továbbá a BME-n, PTE-n és más, felsőfokú oktatási intézményekben is oktat, előadásokat tart. (2012-ig) 1990-ben megalapította a Ybl Miklós Építőipari Műszaki Főiskolán a posztgraduális tervezés szakmérnöki képzést. 1998-ban DLA fokozatot szerzett, szakterülete: tervezésmódszertan, alkotásmódszertan. Építészeti tevékenységét számos díjjal jutalmazták, Ybl díjas, oktatási tevékenységéért 2006-ban Kotsis István emlékéremet kapott, 2009-ben pedig életművéért megkapta a Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztjét.

² <http://kapyjeno.hu/index.php?/interju/moscu-katalin-kapy-jeno/>

³ „Építészeti tervezés és belsőépítészet specializáción továbbá az építészképességei - Az átlagosnál mélyebb ismeretekkel és magasabb szintű képességekkel rendelkezik a következő területeken: építőművészet, belsőépítészet, housing, közösségi épülettervezés, tervezés speciális körülményekre, technológiai épületek tervezése, építészetelmélet, műemlékvédelem, formatervezés, környezet-tervezés, épületkomfort, szolidáris építészet, építészeti akadálymentesség, építészeti szociológia és környezetpszichológia, valamint építészeti bűnmegelőzés és településbiztonság.” https://www.yymm.hu/images/tanterv/2018/2018_MSc_%C3%89p%C3%ADtesz_Tanulm%C3%A1nyi_t%C3%A1j%C3%A9kozhat%C3%B3f%C3%BCzet.pdf

szakmaterületi képzésben résztvevő hallgatókkal. A tematikus, féléves komplex tervezési feladatok a tárgyalástól, az építészeti objektumtervezésen át, a nagyobb léptékű várostervezési feladatokig terjednek.

A valós társadalmi igények figyelembevételével működő építészet csak akkor létezhet, ha több terület, úgymint szociológia, ökológia és ökonómia, esztétika, etika egészíti ki az építészet művészeti és funkcionális tartalmait. Az építészet olyan holisztikus szemléletű művészet kell, hogy legyen, melyben a gyakorlati építés és a szellemi építkezés azonos súllyal szerepel.

Az építész felsőoktatás szerte a világon ebben a kettőségben fejlődik. A társtudományok szerepe egyre erősödik, a kapcsolati lehetőségeket a következő táblázat foglalja össze:

	KÉPZÉSI LEHETŐSÉGEK	ÉPÍTÉSZEZET	TÁRSTUDOMÁNYOK
JOG	Építési jog és szabályozás, hazai és EU képzések: 1. Építési és belső-építészeti folyamat-tervező mesterszak 2. Építési szakjog 3. Ingatlanfejlesztés/rehabilitáció jogi aspektusai	Építési ismeretek, szerződések műszaki tartalmának ismerete, építési folyamatok és szereplői, műszaki és ágazati szabványok tartalma, építési szabályok (OTÉK), szakmai kamarák, jogi vagy igazgatási szakoklevél építésmérnököknek, építészeknek.	Jogi és szabályozási ismeretek építés- és településmérnök hallgatóknak, tervezői- és kivitelezési szerződések hazai és EU szinten, szakoklevél jogászoknak.
BÖLCSÉSZET az építészetoktatást átszöve, az esztétikai, etikai alapon művelt építészet a világban elfogadott formáját valósíthatná meg, egyedülállóan a hazai építészképzések között a társadalomtudományokkal karöltve. Ez a képzési forma korszerűbb, mint a csak műszaki, vagy művészeti alapú képzések, érzékeny a társadalmi, a mesterséges és természetes környezetre, használja az informatikai technológiák minden lehetőségét. ETIKUS ÉS ESZTÉTIKUS ÉPÍTÉSZEZET megvalósítása a cél!	Építészet- és várostörténet, régészet, művészettörténet, esztétika, népi építészet, műemlékvédelem, levéltár, tudomány- és technikatörténet, kutatómódszertan, adatbázis kezelés, levéltár képzések: 1. Épületrehabilitációs építész vagy szakember 2. Urbanista mesterszak 3. Kreatív design szakember, vagy művészképzés	Építészettörténet- és elmélet a művészettörténet részeként épületszerkezeti, építés-technikai ismeretek, műemlékek komplex kutatása, felmérése és felújítása, épület-és város rehabilitációs tevékenységek illetve azok műszaki/építőművészeti kérdései, települési területek revitalizációja. Építészeti felmérések. Épített régészeti emlékek konzerválási technológiái.	Bölcészettudományok teljes spektruma, a forráskutatástól az esztétikáig és filozófiáig, kiemelten fontos terület az építészettörténet és építészet elmélet valamint a várostörténet kutatás. Néprajz és népi építészet kiemelt kutatási és oktatási terület. Régészeti kutatás módszertana és ismeretei, műemlékvédelem.

INFORMATIKA	Szoftverfejlesztés, 3d és VR technológiák kutatása, térinformatika képzések: 1. Visual designer 2. Építési Informatikus 3. Építési és belsőépítészeti folyamat-tervező mesterszak 4. Robotika, vezérlés-technológia	Tervezői kompetenciák és gyakorlat. 3D szkener technológiák és 3D nyomtatás. Látványtervező programok gyakorlati alkalmazása, szoftverek fejlesztése. BIM /Building Information Modeling/. Térinformatika műszaki halmaza.	Programozási ismeretek, szoftver fejlesztések az építés minden területén, robottechnológiák és építőipar, építés és mesterséges intelligencia valamint térinformatikai ismeretek, építés és digitális kultúra.
PSZICHOLÓGIA	A környezet pszichikai teljesítményeinek vizsgálata képzések: 1. Ergonómiai termékfejlesztés 2. Környezetpszichológus	Az építészeti tervezés módszertana alkalmazza a környezetpszichológia egyes ismeretanyagait.	Általános pszichológiai és környezet pszichológiai ismeretek az építész MSc hallgatók képzésében. Az épített környezet és psziché kölcsönhatásai (percepció, mental-maps, deviancia és környezet), bűnmegelőzés építészeti eszközökkel A közös kutatás: a mérnöki/építészeti gyakorlatban fontos téri kompetenciák kutatása és célirányos fejlesztése
PEDAGÓGIA, GYÓGYPEDAGÓGIA	Környezeti nevelés, akadálymentes környezet, mérnök-tanár, szakoktató képzés képzés: Épített környezet pedagógus 1. mérnök-tanári (2 félévéves) építésmérnök mesterszak 2. mérnök-tanár (4 illetve 10 féléves képzések) műszaki-gazdasági vagy polgári és biztonságvédelem szak 3. szakoktató szakképzők és szakképzőintézmények részére Gyógypedagógia: akadálymentes építészeti szakmérnök vagy szakemberképzés	Építészeti elemek, építés/játék, modellkészítés, a tér értelmezése, építészeti ismeretek az alapoktatásban. Akadálymentes építési ismeretek, méretezési és beépítési elvek, az akadálymentes környezet kialakításának építészeti szabályai.	Pedagógiai módszerek a gyerekek környezeti nevelésében. Ismeretek a fogyatékkal élők fejlesztésére, annak módszerei és technikái.

TÁRSADALOM-TUDOMÁNYOK (lásd. BÖLCSESZET, „társadalmasított” építészet)	Város- és település szociológia, építési marketing, területfejlesztési stratégiák, urbanisztika, városszociológia, antropológia, etnológia képzés: 1.) Építési marketing Építési és belsőépítészeti folyamat-tervező mesterszak 3.) Környezetfejlesztő mesterszak, design-ipar	Építés műszaki tartalmának ismerete, építési folyamatok és szereplői, műszaki és ágazati szabványok tartalma, építési szabályok (OTÉK). Tervezés és kivitelezés, mint az építés két alappillére, fenntartás és üzemeltetés műszaki kérdései. Fejlesztések műszaki hátterének vizsgálata.	Társadalomtudományi alapismeretek. Az építést körülvevő társadalmi környezet összefüggései. Integrált területfejlesztés. Vizsgálati módszerek, eredményeik hasznosítása. Humánökológia és építés viszonya. Statisztika és építés. Kulturális antropológia. Empirikus szociológiai kutatási módszerek a lakás- és városszociológiában, Családszociológia a lakóépület tervezésben.
TERMÉSZET-TUDOMÁNYOK	Anyagtudományi kutatások, nanotechnológia, ábrázolási technikák, ábrázoló geometria és modernebb technikák, geometria az építészetben, építészet „matematizálása”, épületfizika és komplex energetika, földtudományok, épületbiológia és épületegészség, tűz és katasztrófa védelem, geográfia, távérzékelés, korszerű téradat rögzítési technológiák.	Építőipar anyagainak felhasználási, (be)építési rendszerei. Generatív építészet. Anyagok gyakorlati alkalmazása építőipari cégeken keresztül.	Korszerű anyagtudományok. Biológiai vázrendszerek és építési struktúrák. Kémia/fizika, nanotechnológiák és építőanyag kutatás. Matematika és ábrázolás. Az építőanyagok és szerkezetek hatása az emberre. Fizikai és kémiai, biológiai kutatások és azok építési aspektusai.

Alapvetés:

ETIKUS ÉS ESZTÉTIKUS ÉPÍTÉSZET megvalósítása a cél, mely érzékeny a természeti és társadalmi környezetre, a legkorszerűbb anyagok felhasználásával és technológiákkal lehetséges!

A fentiek alapján kijelenthető, az építészet igazoltan több szálon kötődik az úgynevezett humán tudományokhoz, azokkal közös halmazokat alkotva fontos problémafelvetésekkel találkozunk, melyekre kizárólagosan integráltan adhatók válaszok. A bűnmegelőzés építészeti eszközei csak akkor működhetnek, ha azokat más, az emberi viselkedésformákat behatóan tanulmányozó diszciplínák kutatásai segítik. A „SAFE CITY” program sikere is ebben áll. Egyetemi workshop-ok, hallgatói aktivitás, érzékenyítés a társadalmi, ökológiai problémákra, mind azt a célt szolgálják, hogy a szép emberi környezet, ne csak esztétikus, de etikus, élhető is legyen. Kiemelten kell kezelni a különböző tudományterületen működő egyetemek hallgatói és oktatói közötti párbeszédet, együtt gondolkodást, hiszen a bűnmegelőzés eszközei mások és mások, célja viszont minden esetben egy

MARKÓ BALÁZS

Okleveles építészmérnök, építészmérnök. Szent István Egyetem Ybl Miklós Építéstudományi Karának egyetemi tanára, 2014 és 2108 között dékánja. 2018 óta a Szent István Egyetem oktatási rektorhelyettese.

Master of Science in Architecture (MScArch), architect. Professor of the Szent István University, Ybl Miklós Faculty of Architecture and Civil Engineering and Dean of the faculty between 2014 and 2018. Since 2018 Vice-Rector for Education of the Szent István University.

Reith Anita

A Safecity program oktatási projektjei

Educational projects of the Safecity program

A Safecity program két mintaprojektje is a jövő generáció nevelésén keresztül kívánja elmélyíteni az építészeti bűnmegelőzéshez kapcsolódó tudást. A felsőoktatási mintaprojekt fiatal szakemberek képzését tűzte ki célul – féléves tantárgyak és intenzív műhelyfoglalkozások keretén belül ismerhették meg a különböző szakterületek hallgatói azokat a tervezési irányelveket, melyek biztonságosabb környezetek kialakítását eredményezhetik. A középiskolai mintaprojekt során az élménypedagógia módszerével gondolkodtunk együtt egy középiskolai kollégium diákjaival a szubjektív biztonságérzetről, közösségi kontrollról és az identitás fontosságáról. A foglalkozások eredményeképpen, kisebb beavatkozásokkal, akciókkal, a kollégium közösségével együtt alakítottuk biztonságosabbá és élhetőbbé az intézmény belső és külső tereit. Mindkét mintaprojekt célja olyan oktatási módszertan, tematikai kidolgozása, melynek köszönhetően a program megismételhető, más intézmények igényeihez adaptálható. Hosszútávon így biztosítható a fiatalok építészeti bűnmegelőzéshez kapcsolódó ismereteinek bővítése, szemléletformálása.

Two sample projects of the Safecity program wish to extend the knowledge related to crime prevention through environmental design also by educating the new generations. The goal of the higher education pilot project is to educate young experts. The students from various expert areas had the chance to follow six monthly courses and to participate at intense workshops and learnt about the planning guiding principles which may result in the establishment of a safer environment. In the frame of the high school pilot project we have used the method of experience pedagogy and we involved the students of a high school dormitory and we discussed the topics of subjective sense of security, community control and the importance of identity. As a result of this joint work with the help of minor intervention, actions and together with the dormitory's community we managed to turn the internal and external areas of the institution into a safer and more liveable environment. The goal of both pilot projects is to elaborate an educational methodology and thematical background, based on which the program can be repeated and can be adopted to the requirements/needs of other institutions. In the long term we can ensure that the knowledge of the young generation related to crime prevention through environmental design can be extended, furthermore we can make changes to their way of thinking.

Felsőoktatási mintaprojekt

A mintaprojekt keretén belül 2018. október 10-én került megrendezésre az első egyeztetési alkalom, melyen 5 egyetem 7 kara képviseltette magát. A különböző szakterületek nagyon nyitottan és érdeklődve vették a Safecity csapatának megkeresését. Az egyeztetésen egyértelművé vált, hogy az építészeti bűnmegelőzés, a biztonságos környezetalkítás több szakterület számára is fontos, kurrens téma. Az egyetemek közti interdiszciplináris együttműködés lehetősége szintén vonzó elemként jelentkezett az egyeztetés során, hiszen a szakmák közti kapcsolatok erősítését segíthetik. A résztvevő karok vezetői egyöntetűen fontosnak tartották a témához kapcsolható problémaközpontú megközelítést és az előrelátó, megelőző hozzáállást, az építészeti bűnmegelőzés szemléletformáló célrendszerét.

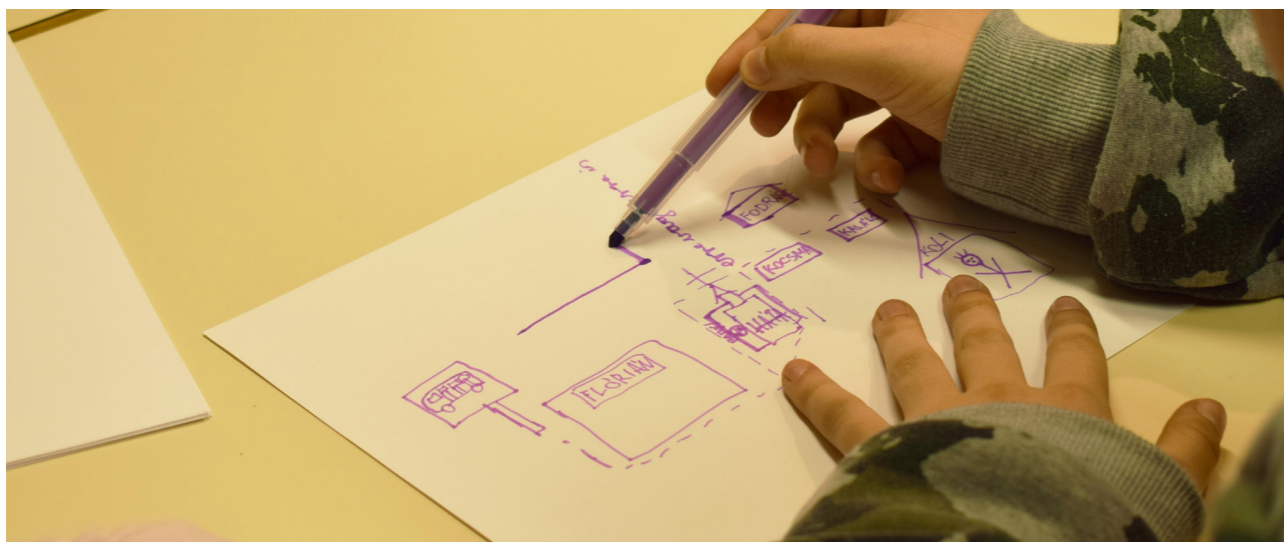
Az őszi időszakban az oktatási programok kidolgozása zajlott. Fontos kiemelni, hogy a Safecity projekten belül is törekedtünk szinergiák keresésére, ezért a települési mintaprojekthez való kapcsolódás lehetősége hamar felmerült. A Törökbálinton végzett korábbi munka, illetve a település kiemelkedően innovatív és nyitott hozzáállásának köszönhetően lehetőség nyílt a két mintaprojekt összekapcsolására. Az egyetemi képzések keretén belül kiadott tervezési feladatok helyszíne így Törökbálint lett, az új Városháza épületének szűkebb illetve tágabb környezete. A települési mintaprojektben előkészített víziók hasznos anyagnak minősültek a hallgatók számára.

1. kép: A felsőoktatási mintaprojektben résztvevő hallgatók Törökbálinton

2018/19-es tanév tavaszi félévében a Safecity - Biztonság.Város.Közösség. megnevezésű program keretében négy magyarországi egyetemen indult el építészeti bűnmegelőzés témájával foglalkozó képzés. Az elindított képzéseken összesen 37 hallgató és 11 oktató vett részt aktívan. A képzések fő célja az építészeti bűnmegelőzés alapismereteinek és irányelveinek átadása volt. Az általános szemléletformálás mellett kiemelt hangsúlyt kapott a gyakorlati alkalmazás. Féléves tantárgy és intenzív műhelyhét keretében, konkrét tervezési feladat

kapcsán ismerkedhettek meg a diákok a témával. A problémaközpontú oktatás, a valós közösséggel való együttműködés alapvető elvárás volt nem csak az oktatási intézmények, de a Safecity program vezetősége részéről is. Leginkább az előrelátó tervezés és megelőző hozzáállást igyekezte hangsúlyozni a képzés az építészeti bűnmegelőzés alapelvein keresztül.

2. kép: Tervezési feladat egyetemi hallgatóknak

Tantárgyi jellegű képzésben a Budapesti Műszaki Egyetem Építésztechnológiai Karának, Urbanisztika Tanszékének 8. féléves hallgatói vettek részt a Komplex 1 c. féléves gyakorlati tantárgy keretén belül, amelyhez az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Karának, Szervezet- és Környezetpszichológiai Tanszékének doktorandusz (Diverzitás, környezeti sokféleség) és alapképzéses (Viselkedéselemzés – bűnmegelőzés és környezetpszichológia) hallgatói csatlakoztak. Az együttműködés során a különböző szakterületek együtt dolgoztak a törökbálinti tervezési feladaton. A Pécsi Tudományi Egyetem Műszaki és Informatikai Karának, Építészeti és Várostervezési Tanszékének mesterszakos diákjai a Kísérleti tervezés c. féléves tantárgy során önállóan dolgoztak ugyanazon a települési beépítési feladaton.

Intenzív tervezési műhelyként formájában a Szent István Egyetem Tájépítészeti és Településtervezési karának valamint Ybl Miklós Építéstudományi karának mesterszakos hallgatói dolgoztak együtt olyan koncepciótervek megalkotásán, mely előtérbe helyezte a városi szabadterek biztonságosságát.

A féléves tantárgyi képzés és az intenzív tervezési műhely esetén egyaránt fontos volt az alapvető építészeti bűnmegelőzéssel kapcsolatos tudás átadása, ezért mindkét program egy Törökbálintra kihelyezett közös nyitónappal kezdődött, ahol az alapozó előadások után a hallgatók megismerhették a tervezési feladatot és a helyszínt, valamint a tervezési előzményeket. A vegyes hallgatói csoportok közös helyszínelés és reflexió során szereztek első benyomásokat a területről. A diákok kiemelték, hogy a valós tervezési helyszín fontos motiváció, a helyi önkormányzat dolgozóival való egyeztetés pedig értékes lehetőség volt a program során.

A félév, illetve a műhelyhét folyamán a hallgatók az oktatókkal közösen dolgozták fel a témát. Köztes prezentációk és konzultációk segítették a munkájukat. A szakmai képzések során összesen 22 hallgatói munka készült el az alkalmazott építészeti bűnmegelőzés témájában. A képzés lezárásaképpen a hallgatók munkáiból kiállítási anyag készült, mely a Safecity 3.0 Az építészeti bűnmegelőzés az iskolától az egyetemig c. konferencián került bemutatásra.

A szakmák, szakterületek közötti együttműködés nemcsak hasznos, de szükséges is volt a téma feldolgozása szempontjából. A bűnmegelőzés építészeti eszközökkel egy olyan interdiszciplináris, szakterületeket átívelő, gyakorlat-orientált terület, melynek oktatási is csak ezen irányvonal mentén történhet. A szakmák közötti kapcsolat erősítése mindenképpen fontos hozadéka a Safecity program során megvalósult együttműködéseknek. Ezek a tapasztalatok segíthetik majd a későbbi képzések, közös munkák kialakulását vagy továbbélését.

A kísérleti jellegre való tekintettel a kurzusokhoz kapcsolódóan a hallgatói és az oktatói vélemények is kiértékelésre kerültek, valamint fejlesztési javaslatok megfogalmazására is volt lehetőség a résztvevők részéről.

A képzések tapasztalataként elmondható, hogy az építészeti bűnmegelőzés témaköre könnyen illeszthető mindenféle gyakorlat-orientált tervezési stúdióba - legyen az féléves tantárgy vagy tervezési műhely. Az alkalmazott mérnöki megoldások ebben az esetben kiemelten fontosnak bizonyultak. Az elméleti tudás fontos, de a gyakorlatban való alkalmazni tudás nélkül üres szakértelem marad, valódi készség nem alakul ki a fiatal szakértőkben. A feladat léptékének helyes megválasztása nagyon fontos és minden esetben az oktatási tematikához kell, hogy illeszkedjen. A téma igényli azt, hogy a hallgatók valós problémával, valós közösséggel találkozzanak és dolgozzanak. Ez természetesen nagyobb felelősség, illetve árnyaltabb beavatkozási javaslatok megfogalmazását igényli. Fontos tapasztalat a rövid- és a hosszútávú javaslati rendszer különválasztása. Amíg rövidtávon főképp átalakításokkal és a területek minél optimálisabb kihasználtságával lehet tervezni, addig a hosszútávú elképzelések sarkalatos pontja lehet a szabályozási rendszerrel kapcsolatos módosítási javaslatok csokorja. Ez a két célrendszer nem csak az időtávban tér el, de a megoldási módszerek és a megvalósíthatóság tekintetében is más lehetőségeket rejt magában. Az elvárások tisztázása éppen ezért fontos része a jó tervezési feladat kialakításának.

A mintaprojekt zárásaképpen tananyagfejlesztés és oktatási jegyzetek kidolgozása készül. A résztvevő intézmények tapasztalatainak összegzése a hosszútávú iránymutatás és a továbbélés lehetőségét teremti meg. A Szent István Egyetem Tájépítészeti Kara a Biztonságos szabadterek tervezéséről készít tanulmányt; az ELTE PPK Szervezet- és Környezetpszichológiai Tanszékének munkatársai a Környezetpszichológiai lehetőségek, tervező szakmákhoz való kapcsolódás lehetőségeiről ír tanulmányt; a Pécsi Tudományi Egyetem projektben részt vevő oktatója, dr. Gyergyák János pedig Településfejlesztéshez való kapcsolódási lehetőségeket fogja összefoglalni. Ezek a tanulmányok, oktatási segédletek vélhetően igen értékes anyagok lesznek nemcsak az oktatási intézmények számára, de az építészeti bűnmegelőzés magyarországi szakirodalmának bővítését, illetve a gyakorlati alkalmazhatóságát tekintve is.

Középiskolai mintaprojekt

A Safecity - biztonság.város.közösség. megnevezésű program keretében a Vécsey János Középiskolai Leánykollégium tanáraival és diákjaival dolgoztunk együtt. A kollégiumi nevelés programjában a bűnmegelőzés fontos témakörként jelenik meg. A biztonságos környezet egy jó kollégiumi közegben elengedhetetlen. Az építészeti bűnmegelőzés ennek ellenére azonban még olyan módszer, amely nem került be a középiskolai nevelés eszköztárába Magyarországon. A Safecity program középiskolai mintaprojektje ennek kezdeményezésére tesz kísérletet. A Vécsey Kollégiumban már korábban is több kísérlet zajlott a környezet átalakítására a diákokkal együttműködve – workshopok, közösségi akciók segítségével alakult át 2017-ben a kollégium kertje. A kollégium építészeti, illetve az építészeti bűnmegelőzés szempontjait tekintve is különleges intézmény. Egyszerre iskola, a nevelés színtere és élettér, lakóhely a diákok számára. A publikus, közösségi terekről a legintimebb funkciókig minden megtalálható benne. Kifejezetten izgalmas téma tehát a tulajdonviszony kérdése, főként a többágyas szobákban, ahol privát szférájukban is osztoznak - például a közös asztalon - a lányok. A közösségben való létezés tanulása a kollégiumi nevelés talán legfontosabb leckéje. A nevelőtanárok valahol a szülő és a tanár között félúton helyezkednek el. Éppen ezért az identitás, a hovatartozás, a közösségfejlesztés és a felelősségvállalás kérdése kiemelt figyelmet kapott a Safecity programjaiban is.

3. kép: Vidám farsangi program -élménypedagógia a kollégiumban

A kemény iskolai terhelés után a kollégiumok kizárólag az élménypedagógia eszközeit használhatják sikeresen. Persze vannak itt is kötelező programok, de főként kiscsoportos, műhely jellegű foglalkozások segítségével tágitják a nevelők a gyerekek érdeklődését, egyengetik útjukat. A Safecity csapata a nevelőkkel és a diákönkormányzattal közösen állította össze a programokat és törekedett arra, hogy a lehető legjobban szolgálja a fenti szempontokat. Emellett fontos cél volt az is, hogy a mintaprojekt utat mutasson és az innovatív foglalkozások bármilyen más nevelő, illetve oktatóintézmény számára könnyen átvehető és alkalmazható legyen Magyarországon.

A foglalkozások előkészítését a tanári karral, illetve a DÖK vezetőségével közösen végeztük. Összesen hat alkalommal egyeztettünk a kollégiummal. Az együttműködés eredményeképpen kialakult egy 10 foglalkozásból álló sorozat, mely során 10 különböző módszerrel dolgoztunk a kollégium diákjaival és a nevelőtestülettel közösen azért, hogy biztonságosabb élettereket hozzunk létre az építészeti bűnmegelőzés segítségével. A foglalkozások során az építészeti bűnmegelőzéshez kapcsolódó témákat jártuk körül különböző élménypedagógiai módszerek felhasználásával. Fontos szempont volt, hogy a mintaprojekt keretén belül valós átalakítást is végezzünk az intézményben. A kultúrAktív Egyesület hármasszempontrendszerét a foglalkozássorozat felépítésekor, kidolgozásakor is szem előtt tartottuk: megismerés, megértés, részvétel. Így a Safecity középiskolai mintaprojektje során kidolgozott és megvalósított foglalkozások, akciók is e három tematikai csoportba sorolhatók.

Az első csoportba a megismerés, térérzékeléssel, észleléssel kapcsolatos foglalkozások tartoztak. A játék nagyszerű módszer arra, hogy új dolgokat próbáljunk ki, ismeretlen szituációkba kerüljünk, kimozduljunk a komfort zónánkból. A játék erejét felhasználva izgalmas, újszerű helyzetekbe kerültek a gyerekek, illetve rákényszerültek a környezetük alaposabb megfigyelésére. Valódi kényszerről legkevésbé sem beszélhetünk, hiszen a játék öröme és élménye mozgatta előre a diákokat. Izgalom, szokatlanság és megfigyelés volt a három kulcsszó ezeknél a foglalkozásoknál. (Fantom Terek, Szalag-teszt, Városi szuperhősök)

A második csoportba tartoztak azok a foglalkozások, melyek hatására a gyerekek elkezdhettek kritikusan gondolkodni olyan dolgokról, mint a szubjektív biztonságérzetük, a közösség identitása vagy akár a nők elleni erőszak és a tér kapcsolata. Ezeknél a foglalkozásoknál kiemelt figyelmet kap az utóélet, vagyis nagyon fontos, hogy legyen lehetőség továbbbeszélgetni a témáról a nevelőkkel, tanárokkal az intézményben. Jellemző, hogy drámás és alkotóművészeti eszközöket alkalmaztunk, mivel az volt a cél, hogy kizökkentsük a diákokat, illetve elérjük, hogy megnyíljanak egy-egy témában. Új nézőpontokat kerestünk közösen, az egyén, az érzelmek és az alkotás fókuszán keresztül. (Neked mit jelent a Vécsey pályázat, Minden út a Vécsey-be vezet 1,2, Vitaszínház, Storytelling)

A harmadik típusú foglalkozás a közösségben való gondolkodásról és a részvételről szólt. A foglalkozások célja a valódi fizikai átalakítás, a tényleges környezetalakítás volt. Hangsúlyosan megjelent a demokratikus döntéshozatal, hiszen mindenkinek joga és lehetősége van beleszólni a saját környezeté alakításába. Fontos, hogy csak úgy fogják a gyerekek magukénak érezni az új környezetet, ha tevékeny részesei a változás folyamatának. Közösség, kommunikáció, változás volt ezeknek a foglalkozások kulcsszavai. (Koli-fórum, Brainstorming, Átalakítás 1,2)

A kollégiumban tartott 10 foglalkozás alkalmával összesen közel 100 diákkal foglalkozott a Safecity csapata. A kollégiumi nevelőtestület minden tagja részt vett valamely foglalkozásunkon. Tapasztalatként elmondható, hogy a kollégiumi nevelés programjába sokoldalúan

beilleszthető az építészeti bűnmegelőzéshez témája. A foglalkozástípusok kidolgozásakor arra törekedtünk, hogy bizonyos foglalkozások a klasszikus iskolarendszerbe is illeszthetők, átvehetőek legyenek. Az élménypedagógiai eszközök és elsősorban a játék nagyon hatékony eszköz a téma megismertetésére, mivel a diákok így könnyen motiválhatóak. A tanárokat előzetes felkészítése nagyon fontos, a pedagógiai nézőpontot be kell építeni a foglalkozásminták kialakításakor.

Külső egyesületek, társulatok programja is illeszthető, integrálható. A program során a Horizont Alkotócsoporttal dolgozott együtt a Safecity csapata, melynek eredményeképpen egy vitaszínház alkalmával beszélgettünk a diákokkal a Nők elleni erőszak és a tér kapcsolatáról. Ez a tapasztalat igen fontos volt és megmutatta, hogy más, neveléssel foglalkozó szervezetek, egyesületek témához kapcsolódása a projekt továbbélésének egy lehetséges, működőképes módja lehet.

4. kép: Környezetalakítás a diákok aktív részvételével

A kidolgozott és tesztelt foglalkozások a Vécsey pedagógusainak észrevételeinek beépítése után, oktatási segédlet formájában lesznek elérhetőek online minden magyarországi pedagógus számára. A kiadvány célja, hogy segítse a pedagógusokat abban, hogy bevigyék az építészeti bűnmegelőzés témáját a különböző oktatási, nevelési intézményekbe.

REITH ANITA

2015-ben végzett mesterszakon tájépítészmérnökként. Tanulmányai során Brüsszelben és Kanadában is megfordult. Öt éven keresztül az s73 Tájépítész Iroda munkatársa volt. Kanadai szakmai gyakorlata óta munkakapcsolatban áll a Mistecture Architecture + Interiors, Winnipeg-i székhelyű céggel, melynek fő fókusza a közösség-orientált tervezés. Diplomamunkáját, mely számos elismerést kapott (MUT, MÉSZ) a budapesti Batthyány térre készítette, ahol a Kanadában megismert közösségi bevonási stratégiákat illesztette magyar környezetbe. Dolgozott a Fővárosi Önkormányzat Zöldfelület Ügyosztályán ösztöndíjasként, valamint Szentendre Város Önkormányzatán. Több hazai és nemzetközi tervezői pályázaton is kiemelkedő eredményt ért el. Oktatóként vett részt a Landscape Education for Democracy elnevezésű Erasmus+ nemzetközi programon. Jelenleg szabadúszó tájépítészmérnök tervező és a Szent István Egyetem oktatója. 2018 szeptembere óta a Safecity projekt koordinátora.

finished her master's degree in 2015 majoring in landscape architecture. She studied in Brussels and also in Canada. For five years she worked for the s73 Landscape Architect Studio. Since her work experience in Canada, she has been in contact with the Winnipeg-based company, Mistecture Architecture + Interior. This company is focused on community-oriented design. She prepared her diploma work for the Budapest Batthyány Square, for which she was granted several awards (MUT, MÉSZ). In her diploma work she inserted community involvement strategies learnt in Canada into the Hungarian environment. She worked as a scholar at the Budapest Local Government Green Area Department and at Szentendre Town Local Government. She achieved outstanding results at multiple Hungarian and international designer tenders. As a lecturer she participated at the Erasmus+ internal program entitled Landscape Education for Democracy. Currently she working as a freelance landscape architect designer and lecturer at the Szent István University. Since September 2018 project coordinator at the Safecity project.

Reith Gábor

**Építészeti bűnmegelőzés a kollégiumban –
A Safecity program megvalósulása
a Vécsey János Leánykollégiumban**

---

*Crime prevention through environmental
design in the dormitories – Implementation
of the Safecity program in the Vécsey János
Female Dormitories*

A Safecity középiskolai mintaprojekt a Vécsey János Leánykollégiumban került megvalósításra, melynek középpontjában a bűnmegelőzés, a közösségi nevelés és az érték közvetítés állt. A közösségi nevelés egy olyan színtere a kollégium, amely modellezi társadalmunk legkisebb láncszemét a családot és egyben megjelennek benne az aktuális társadalmi lét elemei, ezért rendkívül alkalmas a bűnmegelőzési pályázat elképzeléseinek modellezésére, ami alapjául szolgálhat e témakörben egy új oktatási módszertan, tematika kidolgozására. A Safecity program során alkalmazott élménypedagógiai módszerek (kortárs élő könyvek, vitaszínház, filmkészítés, fórum, műhelyfoglalkozás, közösségi tér átalakítás, identitást erősítő pályázat, plakát akció, közösségi tervezés, közösségi megvalósulás) motiváló hatással voltak a kollégium diákjaira, tanáira és az intézmény nevelési-oktatási tevékenységére. A rendezvények, programok, akciók kialakításánál nevelési és közösség építő célokat helyeztük előtérbe, törekedve a biztonságos környezet kialakítására. A Safecity kollégái a kollégium pedagógusaival közösen, a diákok visszajelzései alapján dolgoztak ki olyan programokat és módszertanokat, melyek hatékonyan illeszthetők nem csak kollégiumok, de más közoktatási intézmények programjaiba is.

The Safecity high school pilot project was implemented in the Vécsey János Female Dormitories. The project was focusing on crime prevention, community education and transfer/mediation of values. The dormitories are a scene for community education, which remodels the smallest link of our society, namely families and it also presents the elements of actual social existence, therefore it is extremely suitable for modelling the crime prevention tender's ideas, which can be used as a basis for the elaboration of a new methodology, thematics within this topic. The experience pedagogy methods (contemporary live books, debate theatre, film-making, forum, workshop, communal area modification, tender strengthening identity, poster promotion, community planning, community implementation) used during the Safecity program were having a motivating impact on the students and teachers of the dormitories and to the educational-training activity of the institution. When designing the events, programs and promotions we focused mainly on the educational and community-building goals by striving to establish a safe environment. The colleagues of Safecity together with the pedagogues of the dormitories elaborated new programs and methodologies, which can be efficiently inserted not only in the programs of the dormitories, but also in the programs of other public education institutions.

Fontos társadalmi ügy a bűnmegelőzés, ezért gondoljuk végig a felmerülő kérdéseket!

Milyen módon tegyük ezt?

Írjunk ki pályázatokat, szervezzünk programokat, akciókat. Neveléssel, közösségformálással sokat tehetünk a bűnmegelőzésért.

Hol tudunk a leghatékonyabbak lenni ezen a területen?

A legjobban erre a nevelési-oktatási intézmények alkalmasak, főként a kollégiumok, ahol a tanulók személyiségfejlesztése és a közösségformálás kiemelt pedagógiai tevékenység.

Hogyan tegyük meg mindezt?

Alkossunk meg egy szakmai módszertani anyagot „építészeti bűnmegelőzés a kollégiumban” tartalommal.

Milyen módszereket alkalmazzunk?

A valós azonosulás megteremtése, a hatékony gondolkodás, magatartás formálás és cselekvő részvételre ösztönzés a fő cél, melynek alap eleme az önkéntesség kell, hogy legyen, ezért elsősorban élménypedagógiai módszerek alkalmazását javasoljuk.

Hogyan válasszuk ki a konkrét módszereket?

Hajtsunk végre Safecity középiskolai mintaprojektet és rögzítsük azok legfontosabb tapasztalatait.

Milyen formában adjuk közre a tapasztalatokat?

Készüljön belőle egy módszertani nevelési-oktatási anyag, alternatív felhasználásra (hatékony nevelési módszerek, programok, foglalkozások, ötletek az építészeti bűnmegelőzés témakörben)!

A kollégiumi nevelés-oktatás jellemzői

A társas helyzetek sorozata és a közös tevékenység miatt a kollégiumi élet rendkívül alkalmas a személyiség fejlesztésére, továbbá az individuum fejlődésének e szakasza jelentős mértékben befolyásolja az egyén életének alakulását. Kollégiumunk nagysága és személyi összetétele lehetővé teszi, hogy a tanár-diák viszony közvetlen, partneri legyen, mely a Safecity középiskolai mintaprojekt pályázati céljainak megvalósulását segíti. Ezek a rendezvények, események, foglalkozások a közösségformálást, a személyiségek fejlesztését, a helyes értékrend kialakítását és az együttműködési képességeket egyaránt fejlesszék. A folyamatos kommunikáció a diákokkal, élménypedagógiai módszerek alkalmazása, motiváció, visszacsatolás, nyitott, őszinte, bizalmi légkör megteremtése és tartalmas programok, tevékenységek megvalósulása szükséges a program eredményes végrehajtásához.

A kollégiumban jelenleg működő fejlesztő programok: műhelyfoglalkozások, szakkörök, TEGOM tehetséggondozó modell (manuális, kultúrmozsák, környezeti, logikai, sport, önkormányzati), játékos képességfejlesztés (memória, logika, beszédkészség, kreativitás, kommunikáció), meditációs foglalkozások, korrepetálások és önálló tevékenység (DÖK programok) szervezése.

A kollégiumban jelenleg működő közösség építő programok: csapatjátékok (sportolás, vetélkedők), filmkészítés (jelenet írás, forgatás, vágás), műsorkészítés (produktumok létrehozása,

próbák), fórumok (kommunikáció fejlesztése), élmény programok (kirándulások, túrák, színházi előadások, szabaduló játékok, élménybeszámolók, filmvetítés, stb).

A kollégiumban jelenleg működő érzékenyítő programok: irodalmi teaház (versmondás, közösség előtt szereplés), műsoros estek (elismert szakemberek meghívása), Élő Könyvtár- érzékenyítő beszélgetések (Kortárs Élő Könyvek), ételosztás, adományozás, jótékonyági börze, vita színház, beszélgetős összejövetelek (női princípium).

1. kép: A Safecity projekt akciómegbeszélése

A következő élménypedagógiai módszereket alkalmaztunk a Safecity Bűnmegelőzési pályázat középiskolai projektjében.

1. Foglalkozás típus - fantomterek

Koncentráció: Tapasztalatszerzés érzetéről és helyszínekről. Kíváncsiság és próbatétel.

A kollégiumi nevelés fontos eleme a közösségépítés, ezért arra törekszünk, hogy a szűkebb szobaközösségben és a nagyobb kollégiumi közösségben is mindenki megtalálja azt a helyet, lehetőséget, ahol jól érzi magát és a legtöbbet tehet társaiért. Mindezek a diákok személyiség fejlesztése révén, a bizalomra építve tudnak kibontakozni. E pedagógiai célokat jól szolgálja a Fantomterek program, mert egyszerre fejleszti a kommunikációt, a kezdeményezőkézséget és a szociális kompetenciát. A program egyszerre gyakorolt a diákokra testi, lelki, szellemi hatást. A játék tudjuk, hogy mennyire fejlesztő hatású és milyen fontos minden korosztály számára. A sikeresség igénye, az örömmel végzett tevékenység, a játék szeretete, az azonnali visszajelzés kedvező hatással van a tanulók fejlődésre. Ezekben a közösségépítő feladatokban lelkesen és aktívan vettek részt a diákok, minden csapat teljesítette a kihívásokat, próbatételeket. Egyszerre dolgoztak csapatban és a csapaton belül egyénileg. Bizalomra épült mindegyik feladat. Ezt segítették a csapatok elindulása előtti közös bizalomépítő játékok. A keresés, a próbálkozás, a kísérletezés, a felfedezés, a megtalálás, mind-mind kulcskompetenciákat fejleszt.

2. Foglalkozás típus - filmkészítés

Koncentráció: „Ez megtörténhet velünk az utcán!” Az alkotás öröme és a szereplési vágy.

Ezen a foglalkozáson egy általuk kitalált, megírt forgatókönyv alapján a Minden út a Vécseybe vezet II. program keretében felvettek egy jelenetet, amivel a terület veszélyességére akarják felhívni a figyelmet. Egy gyermekrablási kísérletet játszottak el és forgattak le. Nagyon élvezték a feladatokat és a forgatást. Alkotó részesei lehetnek egy filmnek, amelyben kreatívan tehetnek valamit azért, hogy biztonságosabb lehessen a kollégium környéke, miközben a digitális kompetenciájuk is fejlődik. A kollégiumban működő TEGOM Kultúrmozsák műhelyben már szereztek gyakorlatot a diákok forgatókönyv írásból, kamerahasználatból, filmkészítésből, forgatásból. A bűnmegelőzés szempontjából nagyon fontos, hogy diákjaink is felelős felhasználókká váljanak. Felelősek legyenek magukért és egymásért. Megtanuljanak vigyázni egymásra és odafigyelni a környezetükben történetekre. A nevelési folyamat fontos eleme a pozitív megerősítés, a visszacsatolás, amely az elkészült filmes produktum visszanezésekkel teljesül.

2. kép: Élménypedagógiai foglalkozás a kollégiumban

3. Foglalkozás típus –üzenetek kirakása(akciók)

Koncentráció: „Hogyan reagálnak a diákok, alkalmazottak az üzenetekre!”

Szabálykövetés, pozitív üzenetek eljuttatása, kiből mit vált ki a kíváncsisága.

A szalagteszt, és az ehhez kapcsolódó foglalkozás célja, hogy bemutassa egy szimuláció keretein belül, hogy mi történik, ha egy alapvetően közösen használt teret önkényes módon felosztanak, határvonalakat húznak benne. Ki hogyan reagál egy ilyen helyzetre? Milyen érzést vált ki, ha azt látjuk, hogy valaki betartja ezeket a határokat, vagy épp az ellenkezőjét teszi?

A közösség aktív diákjaival együtt alkottunk meg szimulációs helyszíneket. A fő cél az volt, hogy olyan szabályokat, elsősorban pozitív üzeneteket kommunikáljunk a közösség felé, amelyek reakciókat váltanak ki. Folyamatosan megfigyeltük és megbeszéltük a történéseket, reakciókat. Ez a program aktivizálja a közösséget és toleranciára nevel.

A közösen és mindenki által szabadon használt terekről való közös gondolkodás, a határok szerepe az életünkben (kényelmetlen, szorongó érzés, vagy épp ellenkezőleg biztonságot adó érzés), a határok betartásával és a határsértéssel kapcsolatos érzések megfogalmazása minden közösségben élő egyén számára fontos.

4. Foglalkozás típus – műhelyfoglalkozás

Koncentráció: Kollégium környezetének vizsgálata, elemzése, lehetőségei. Közvetlen beszélgetések, őszinte, kreatív légkör.

Az új innovációk által a kollégiumunkban jelentősen felpezsdült a közösségi élet. A projekt egyik részterülete annak a kérdéskörnek a körüljárása volt, hogy hogyan lehet átalakítani a bennünket körülvevő belső és külső tereket, hogy biztonságban érezzük magunkat azokban. Nagyon jó volt ez a projekt arra is, hogy felrázza a diákokat a passzív állapotukból, megismertesse velük a közös munka, az alkotás, a létrehozás örömét és dicsőségét, növelve ezzel önbecsülésüket. Mivel volt olyan része is a projektnek, ahol a diákoknak nem csak a fejükre, de kezügyességükre is szükség volt, így fejlődött finom motorikus mozgásuk és koncentrációképességük is. Legfontosabb pedagógiai értéke a foglalkozásoknak az volt, hogy teret engedett a kreatív gondolkodáson kívül a konkrét alkotás létrehozásának is (montázskép), valamint hogy a diákok vizualizálhatták a terekkel kapcsolatos érzéseiket.

5. Foglalkozás típus - pályázat

Koncentráció: „Mit Jelent neked a Vécsey Kollégium!” Kreativitás és közösségformálás.

A pályázat meghirdetésére az együttműködésünk olyan szakaszában került sor, amikor már a „külsősök” és „belsősek” túl voltak az első együtt munkálkodáson: a kollégiumi életmód, problémák kiscsoportokban történő bemutatásán, feltérképezésén. Kiderült, a bentlakók kedvelik, otthonuknak tekintik a helyet, annak ellenére, hogy nem minden szegmense komfortos, otthonos. A különböző művészeti ágakban sokféleképpen tettek vallomást a bentlakók a kollégiumhoz fűződő viszonyukról (rajz, festmény, kollázs, novella, vers, plakát, film, fotó). A nyertes alkotás óriás graffitiban megjelent az intézmény kertjének falán.

Ez a programelem lehetőséget adott a szabad, művészi önkifejezésre, az alkotó kreativitásra, személyes érzelmek, kötődések vizsgálatára és megjelenítésére, az intézmény és lakóinak közösen írt/festett történetjének gazdagítására.

6. Foglalkozás típus - fórum

Koncentráció: „Hogyan alakítsuk át környezetünket!” Érdekérvényesítés és környezetformálás. A Koli-fórum (mint minden fórum) legfontosabb szerepe, hogy alkalmat teremt az intézményben/közösségben élők véleménycseréjére, vitájára, esetleges döntéshozatalra is az őket érintő legfontosabb kérdések tekintetében. A demokratikus részvételre kiváló gyakorlási lehetőség, hiszen a szervezők minden résztvevőt bevontak. A különböző státusú (hatalmi helyzetű) szereplőknek (tanár, szakértő, diák, vezető) azonos véleményezési és döntéshozói lehetőséget kapott.

Egy ilyen esemény erősíti az együttműködési és érvelési készséget, felszabadítja a résztvevők alkotókedvét és kreatív energiáit. Bármely intézményben alkalmas módszer lehet az elért eredmények bemutatására, értékelésére, illetve a kollektív jövőtervezésre.

7. Foglalkozás típus – átalakítások, közös munka

Koncentráció: Helyiségek, terek átalakítása! Közösség építés és öntevékenység erősítése.

A diákok által kiválasztott 3 helyszínen közösen kitalált átalakításra került sor egy közös tervezői workshop keretén belül. A diákokból szerveződött kis kreatív csapat a projektvezető fiatalok irányításával és segítségével, a leginkább lomtárra hasonlító teremből otthonos felvételiztető – szülői fogadószoba, valamint hangulatos foglalkozási terem lett kialakítva csoportgyűlések, kisebb létszámú foglalkozások lebonyolításának céljára. Ehhez a meglévő bútorok átrendezésére, új, a helyiség színvilágával harmonizáló szőnyegre és függönyökre volt szükség, valamint a szoba egyik falára táblafestéssel egy széles sáv került felfestésre, amely használható üzenőfalnak, dekorációs felületnek vagy korrepetáláshoz, érettségi előkészítő órákhoz táblaként. A program megismertette a diákokkal a közös munka, az alkotás, a létrehozás örömét és dicsőségét, növelve ezzel önbecsülésüket.

8. Foglalkozás típus – vitaszínház

Koncentráció: zaklatás és a tér kapcsolata, tulajdonviszonyok.

Vita kultúra, kommunikáció fejlesztése .

A vitaszínház egy olyan kötetlen esemény, ahol a résztvevők megfogalmazhatják véleményüket, ütköztethetik egymással álláspontjukat, sőt meg is változtathatják menet közben. A foglalkozás témája a nők elleni erőszak volt. Legfontosabb pedagógiai értéke a személyesség, jelenlét és a kulturált vitára, érvelési technikák gyakorlására való lehetőség. A személyes élmények felidézése erős érzelmi, majd a szerepjátékba való gyakorlati bevonódást is jelentett. Mindenki szabadon formálhatott véleményt, foglalhatott állást egy-egy kérdéskörben (az erőszak fokozatai, magán-és publikus terek, veszélyes környezet, a szemlélő szerepe, felelőssége, biztonságérzet összetevői). A rendezvény erősen mozgósította az empátiás képességet, mélyítette az erkölcsi és szociális érzékenységet.

2. kép: Kollégiumi átalakítás a diákok bevonásával

9. Foglalkozás típus - KORTÁRS ÉLŐ KÖNYVEK

Koncentráció: A kollégium diákjainak életútja! Kommunikáció és érzékenyítés

Az Élő Könyvtár (Living Library) ötlete a skandinávoktól származik. Azért született, hogy egy-

mást nem ismerő, különböző sorsú és korú emberek egymás közelébe kerülhessenek, szót válthassanak, és egymásra csodálkozva felismerhessék a másikban önmagukat. A Kortárs Élő Könyvek projekt egy újszerű kísérlet a kortárssegítésre. Az erre vállalkozó nagykorú fiatalok olyan személyes történeteikbe engednek bepillantást olvasóiknak, amelyeket gyakran félelmek, tévhitek, előítéletek öveznek. A "könyvek" által kínált történetek közös jellemzője, hogy erősen reflektált, tudatosan vállalt és sorssá formált eseményekről szólnak. Tartalmaznak erkölcsi dilemmákat, kríziseket és traumákat, ugyanakkor a személyiség erejéről és fejlődéséről szóló pozitív üzeneteket is. A 15-20 perces „olvasási” időtartam alatt sokat megtudhat a kérdező „olvasó” arról, hogyan lehet a nehéz élethelyzeteken túljutni, a családi és társadalmi szokások/kényszerek/nyomás ellenére is saját utakat választani. Különös értékét a kortárs jellege adja. A fiatalok nem egy felnőtt szakember sok évtizedes tapasztalataival találkoznak, hanem a velük csaknem egykorú személy mutat számukra hiteles példát, járható utat az önfejlesztésre.

10. Városi szuperhősök vetélkedő

Koncentráció: Interaktív játékos vetélkedő Közösségépítés, személyiség fejlesztés

A program célja, hogy a játékban résztvevők közvetlen módon tapasztalják meg az alternatív (város) használatban rejlő lehetőségeket, kedvet csinálva ezzel az aktív és felelősségteljes városlakó szerepkörhöz. A környezetünk felfedezése, alakítása és használata a közösségformálás egy hasznos eszköze. Egy város működése nem eleve adott, az alakítható a városlakók által. Ezzel az interaktív foglalkozással több képesség is fejleszthető: megfigyelő képesség, együttműködő képesség, kommunikációs képesség, kreativitás és az akarati tényezők is jól fejleszthetők a játékos vetélkedésen. A személyiség fejlesztés komplex módon történik a sokszínű tevékenységek által, a kommunikáció a környezettel, történések dokumentálása, döntések meghozatala és a tájékozottság bővítése mind ezt szolgálják. Otthonosság interakciókkal növelhető, kötődés és felelősségtudat részletek megismerésével, pozitív élményekkel növelhető. Ebben játékos vetélkedésben a résztvevők különböző erősségei összeadódnak. A program rendkívül alkalmas a közösségfejlesztésre és a beilleszkedés elősegítésére. Iskolákban és kollégiumokban ismerkedési programnak tanévkezdéskor. Célszerű olyan konkrét feladatokat összeállítani a játékosoknak, amelyek által minél többet tudhatnak meg magukról és környezetükről. A feladatokban megjelenő tevékenységek által a diákok pozitív élményekkel gazdagodhatnak, s ez a pozitív visszacsatolás a személyiséget fejleszti, és aktív részvételre inspirálja a résztvevőket. A játék szeretete, a versengés motiváló hatása révén a program szinte minden korosztályban jól alkalmazható.

Záró gondolatok

A Safecity Építészeti Bűnmegelőzési projekt a kollégium programjai közé épülve, fiatalos, friss lendületével nemcsak a diákoknak, de a tanároknak is hasznosítható új ötleteket hozott.

A diákság jelentős része megértette ennek a projektnek a küldetését, a megkezdett programok további folytatását szorgalmazzák.

REITH GÁBOR

Több mint három évtizede végez nevelői tevékenységet kollégiumban, amely során gyakorlati tapasztalatokat szerzett a kollégiumi élet szinte minden területén. Az első időszakban nevelőtanárnaként dolgozott, mellette iskolában óraadó tanárként tanított matematikát és vezérlés technikát. Ezután a Zalka Máté Kollégiumban tanárként, majd 11 évig igazgatóként tevékenykedett. 2001-ben a Káldor Miklós Kollégiumba kerültem, ahol alkotó média műhelyt hozott létre. Mellette a kollégium diák önkormányzati tevékenységét, a diákok képesség fejlesztését és az intézmény minőségirányítási törekvéseit segítette. A Káldor Média Kör létrehozása után Országos Középiskolai Videofilm szemlét szervezett 2003-ban, mely azóta már 15. alkalommal került kiírásra. A Kollégium fiú részlegének irányítása mellett a Gondoskodó Kollégiumi Hálózati program keretében szegény családokat támogattak. Három éve a Vécsey János Leánykollégium intézményvezetője, és a TEGOM tehetséggondozó mesterprogramnak a megvalósítását irányítja.

He has been working as a teacher in the dormitories and during these years he obtained significant experience in all areas of life in the dormitories. In the first period he was working as a resident council and he was also teaching mathematics and control technics in the school. After that he was working as a teacher in the Zalka Máté Dormitories and for 11 years as principal. In 2001 he moved to the Káldor Miklós Dormitories, where he established a creative media studio. Alongside his other duties, he supported the dormitories' student local government activity, the skill development of the students and the institution's quality control ambitions. After the establishment of the Káldor Media Circle (Káldor Média Kör) he organised a National Secondary School Video Review in 2003, which has been organised for the 15th time since its inception. Besides running the male department of the dormitories, his works also supports families in need in the frame of the Caring Dormitories Network Program) (Gondoskodó Kollégiumi Hálózati program). In the last three years he has been the leader of the Vécsey János Female Dormitories and he controls the implementation of the TEGOM talent master programs.

Gyergyák János

Környezet.tervezés.bűnmegelőzés

Environment.design.crime prevention

Települések és közösségi tereink tervezése komplex megközelítést igényel. A megszokott megfigyelések mellett az egyre zsúfoltabb városi szövetekben figyelmet kell fordítanunk a bűnmegelőzésre és a biztonságos környezet kialakítására. A cikk első része a városi terekkel kapcsolatos általános gondolkodást és megközelítéssel indít, majd a „bűnmegelőzés építészeti eszközökkel” téma köré szerveződő, szemeszter hosszúságú felsőoktatási mintaprojektet tárja fel a Pécsi Tudományegyetem Műszaki és Informatikai Karának képzésén belül.

The design of cities and towns and community spaces requires a complex approach. In addition to the usual observations, we have to tribute attention to crime prevention and the establishment of a safe environment in the increasingly crowded urban tissues. The first part of the article introduces a general thinking and approach about urban spaces, then it explores a semester-long pilot higher education project around the theme of „crime prevention through architectural design” at the University of Pécs, Faculty of Engineering and Information Technology.

Új tervezési megközelítés szükségessége

Az épített környezet elemi markánsan befolyásolja életünket és személyiségünket, hiszen hétköznapi cselekvéseink - mint a munka, vásárlás, és a szórakozás - meghatározó része építészeti terekben zajlik (kutatások szerint az amerikaiak átlagosan 90%-ban épületekben tartózkodnak). Ezek az építészeti terek a XX századi városfejlődések hatásaként városi terekben találhatóak; 2010 óta az emberiség többsége városban, azaz urbanus környezetben lakik, mely az előrejelzések szerint az emberek 70%-nak lesz otthona 2050-re. Fontos kérdés azonban foglalkozni azzal hogy az építészeti terek illetve az épületek átalakulásával mi várható a közeljövőben, milyen lesz ez az épített környezet melyet használni fogunk? Mire kell a magyar városoknak felkészülniük? Miként fogadják be a magyar települések az új alapelveket illetve módszereket amikkel az egyre zsúfoltabbá váló településeink biztonságos környezetet képesek biztosítani használóik számára

Fizikai környezetünk tervezése rendkívül összetett és nagy körültekintést igénylő feladat, hiszen az építészet elsődleges feladatának tekintett „téralkítás” során olyan életteret kell megformálnunk mely képes mindenki egyéniségéhez illeszkedni. Az építészek (tervezők) a tervezés során mindenkor megkísérelnek valamiféle rendet teremteni a társadalomban.¹ Bruce Allsop előbbi megközelítése szerint ez nemcsak egy általános gondolkodás, hanem építészek, településtervezők és tájtervezők alapvető célja a tervezésen keresztül. A rendteremtés a XX. század során jellemzően funkcionális elrendezést takart, azonban a nagyvárosokban megjelenő növekvő számú bűncselekmények ennek köszönhetően a rendteremtés egy másik aspektusával is foglalkoznunk kell mellyel a „rend” új értelmet nyerhet; rendteremtés mint bűnmegelőzés.

1. kép: 2019.február 7-én a felsőoktatási mintaprojektjének keretében tartott törökbálinti műhelyfoglalkozás elméleti blokkja. Fotó: Gyergyák János

¹ Allsop, B. (1983) : Merre tart az építészett? Gondolat Kiadó. Budapest

Az építészeti tervezés újfajta, „bűnmegelőzési” elveket figyelembe vevő kezelése azonban egy teljesen új gondolkodást igényel a tervezők részéről. A jellemzően épület orientált, introvertált tervezés az épületek belső térkapcsolataira és szerkezeteinek meghatározása mellett már a tervezés korai stádiumában megköveteli a teljes környezetre reagáló, a terek minőségi dimenziójának megközelítését.

2. kép: 2019.február 7-én a felsőoktatási mintaprojektjének keretében tartott törökbálinti műhelyfoglalkozás során tartott tervezési helyszín bejárása. Fotó: Gyergyák János

Sajnálatosan azonban „építészeti” gondolkodásunk a belső tér formálása közben gyakran figyelmen kívül hagyja a külső tereket, és azok általában befelé fordulnak, a magán, vagy fél privát terek formálását tartva szem előtt. Ennek következtében az épületek közötti tereket egyre nagyobb felületen jellemzi a kihasználatlanság, a gondatlanság. Kaotikus állapotok alakulnak ki, az emberi tényező eltűnik. „Az épületek között már nem terek, hanem csak ürök maradnak”.² A települések élhetőségének, szerethetőségének és biztonságérzetének fontos tényezője a külső terek mennyisége és minősége. A városias életszükségleteinket csak azok a települések tudják kiszolgálni, ahol a külső közös terek megfelelően tudják befogadni a közösségeket és biztonságos környezetet képesek nyújtani, ahol önmagunk lehetünk. A települések élhetőségében, biztonságában nagy szerepe van a külső és a köztes tereknek, így azokkal való bánásmód újfajta, rendszerszintű megközelítést követel.

Környezetszenzitív tervezés a bűnmegelőzés jegyében

A Safecity törökbálinti felsőoktatási mintaprojektjében a Pécsi Tudományegyetem Műszaki és Informatikai Karának (PTE MIK) elsőéves építőművész MA nappali szakos hallgatói egy

² Meggyesi Tamás (2004): A külső tér. Műegyetem Kiadó, Budapest

kísérleti jellegű tervezési metodika szerint vettek részt. A Kísérleti tervezés kurzusba (mely programhoz szorosan kapcsolódott a Városépítészet tantárgy) integrált program félév-ről félévre a közösségi és magánterek városi környezetben végzett elemzésére és tervezésére összpontosít, kísérleti, azaz olyan tervezési megközelítéseket alkalmazva, amik a hétköznapi gyakorlatban még nincsenek, vagy kevésbé vannak jelen (pl. „boldogság” vagy „biztonság” érzetének vizsgálata az épített és természeti környezet összefüggésében). 2019 tavaszi szemesztere a „biztonságos környezet” illetve „bűnmegelőzés építészeti eszközökkel” témákat ölelte fel köszönhetően Safecity - Biztonság. Város. Közösség a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács, a kultúrAktív Egyesület, és a Lechner Tudásközpont közös projektjének. A feladat tágran értelmezve Törökbálint város központi tömbjére (Munkácsy Mihály utca-Szent István u.-Patak u.-Dózsa Gy. utca) beépítési tervek létrehozása volt, ahol elsődlegesen az új városháza épület mögötti terület környezetalakításának ötleteit, lehetőségeit keresték a mintaprojekt kiírói egy újfajta, bűnmegelőzési szempontokat is alkalmazandó környezetalakításban.

3. kép: A törökbálinti tervezési területtel azonos karakterű helyszíneken környezetmegfigyelés napnyugta után Pécsen. Fotó: Gyergyák János

A tervezési helyszín megismerésére a Safecity projekt csapat 2019.február 7-én a felsőoktatási mintaprojektjének keretében törökbálinti műhelyfoglalkozást szervezett, mely során bemutatásra került az építészeti bűnmegelőzés átfogó témaköre illetve helyszíni szemle során megismerhettük a tervezési feladat helyszínét. A projektnap közös gondolkodásra is sarkalta a megjelenteket; a helyszín megismerése után a különböző szakterületet képviselő – építészek, tájtervezők, pszichológusok – egy rövid beszélgetés során megoszthatták egymás

gondolatait különböző szemszögből vizsgálódva, mely ismét bebizonyította, hogy a fizikai környezetünk értelmezése mennyire összetett és alapos megfigyelés és komplex megközelítések szükségesek működésének tanulmányozása illetve új elemek beillesztése esetén.

A helyszíni mintavétel után az egyetem falain belül (és egy alkalommal azon kívül, egy újabb terepgyakorlattal) folytatódott a vizsgálati és tervezési feladat. A félév első felében a készítenő beépítési terveket két irányból közelítettük meg. Az egyik irány a bűnmegelőzési ismeretanyag elméleti elsajátítását és elvi alkalmazásában merült ki, kiegészülve a tervezési területtel azonos karakterű építészeti sétával, „in situ” megfigyelés érdekében (a tervezési területtel azonos karakterű helyszíneken környezetmegfigyelés napnyugta után Pécsen). Az elméleti anyag során a hallgatók megismerkedhettek az építészeti bűnmegelőzés alapelveivel, az alkalmazandó módszerekkel valamint a Safecity 1.0 konferencia előadásain keresztül az építészeti, környezeti eszközökkel történő bűnmegelőzés világ számos pontján történő alkalmazásával (CPTED – Crime Prevention Through Environment Design).

4. kép Kísérleti tervezés kurzus órai konzultációja. Fotó: Gyergyák János

Az elméleti ismeretanyag elsajátításával párhuzamosan a tervezés előkészületeként a terület megismerése, elemzése illetve ezek összegzésével kidolgozásra kerültek a megalapozó munkarészek közös, csoportos munka formájában. A feladat során közvetett (beépítettség, közlekedés, zöldfelületi rendszer, térfalak) és közvetlen vizsgálatokat végeztünk el (természetes felülgylet, térhasználat/jogosultság természetes szabályozása/birtokviszonyok, értékállapot/fenntartás és karbantartás). Ezt követően, a közös előkészítő anyag figyelembevételével a hallgatók egyénileg, különböző fejlesztési elgondolásokból kiindulva, környezetszenzitív beépítési vázlatokat fogalmaztak meg a félév második felére. A beépítési vázlatok mindegyike egy domináns vezérelv, hívószó mentén jött létre úgy mint „gyerekbarát” (gyerekbarát város koncepcióhoz csatlakozva), „közösségi tér orientált”, „épület orientált” vagy zöldbarát” megközelítések. A koncepciók erősítéséhez a gyakorlati órákon kortárs példák, inspirációk segítségével víziókat fektettünk le a kialakítandó kon-

cepciókhoz társítandó környezeti megjelenéshez.

A víziókból a félév során beépítési tervek születtek, amik tartalmazzák a bűnmegelőzés alapvető módszereit a tervezésben: átláthatóság biztosítása, lehatárolt útvonalak minimalizálása, elszigetelt, zezugos terek felszámolása, változatos területhasználat, valamint vonzó esztétikai megjelenés tájépítészettel, kerttervezéssel. A féléves munkák - vizsgálatok, koncepciók, illetve beépítési tervek - 2019. június 6-án a Safecity 3.0 konferencián

5. kép: Kísérleti tervezés kurzus órai konzultációja: beépítési tervi vázlatok közös értékelése. Fotó: Gyergyák János

6. kép: A tervezési helyszínre készített beépítési terv vázlata Bocz Gabriellától („épület orientált beépítési”)

koncepció)

Konzekvencia

Összeségében elmondható hogy a bűnmegelőzés (építészeti) környezeti eszközökkel megközelítés egyrészt újfajta vizsgálati és tervezési szemlélettel gazdagíthatja a város- illetve építészeti tervezés eszközpalettáját az oktatásban, másrészt a hallgatók számára egy rendkívül környezetérzékeny gondolkodásmód elsajátítását tette lehetővé, mellyel leendő építészként képesek lesznek a települési környezet biztonságának alapfeltételeinek megteremtésére a téma alapelveinek és módszereinek felhasználásával.

Projektbe bevont oktatók és hallgatók:

Kísérleti tervezés kurzus hallgatói (betűrendben): Balázs Dóra, Bocz Gabriella, Fekete Barbara, Fekete Zsófia Odett, Flessler Anita, Kövesi Kíra Henrietta, dr. Németh Pál, Ördög Valentina, Varjú Kata

Kísérleti tervezés oktatója: dr. Gyergyák János,

Városépítészet kurzus oktatója: dr. Baracsi Viktória

A program a Pécsi Tudományegyetem Műszaki és Informatikai Karának és a kultúrAktív Egyesület együttműködésének keretében valósult meg.

GYERGYÁK JÁNOS

2008-ban végzett a Pécsi Tudományegyetem Műszaki és Informatikai Karán építészmérnökként (MA), és 2012-ben a Pécsi Tudományegyetem Műszaki és Informatikai Karán településmérnöki (MSC) diplomát szerzett. A Doktori Iskola építész DLA programját 2011-ben fejezte be, DLA témájának címe „Periféria” volt. 2012 óta a Pécsi Tudományegyetem Műszaki és Informatikai Kar, Építészeti és Várostervezési Tanszék adjunktusa, ahol építészettel és várostervezéssel kapcsolatos tantárgyakat oktat. A Pécsi Tudományegyetem nemzetközi partnerhálózatának köszönhetően 2014-ben vendégoktatóként dolgozott a Shanghai-i Műszaki Egyetem, Építészeti Karán és 2015 és 2017 között a Metropolitan State University of Denver intézményben. Az oktatási tevékenység mellett a gyakorlatban is alkalmazza az építészetet és várostervezést, illetve kutatást végzett a lakásügy, városi tervezés és közterek fejlesztése témában. Dombóvár városában ellátja a városi főépítész feladatait és 2014 óta tagja a kultúrAktív közhasznú civil szervezetnek.

---

graduated within the "Architect MA" program from the University of Pécs, Faculty of Engineering in 2008, and "Urban system engineer MSC" program at University of Pécs, Faculty of Engineering in 2012. He finished his DLA (Doctor of Liberal Arts) in Architecture (title: „Periphery”) in 2011. He has been working at the University of Pécs, Faculty of Engineering and Information Technology, Department of Architecture and Urban design since 2012 as an assistant professor, where he has been teaching architecture and urban design related courses. Thanks to the international partner network of University of Pécs, he was a guest lecturer at Shanghai Institute of Technology, Department of Architecture in 2014, and from 2015 to 2017 at the Metropolitan State University of Denver. Besides teaching activities, he has been practicing architecture and urban design, conducting research in the field of development of housing, urban design and public spaces, working as chief architect of a Hungarian town (Dombóvár), and since 2014 he has been member of the kultúrAktív Association.

Dúll Andrea

A Safecity interdiszciplináris¹ együttműködés értékelése

Assessment of the Safecity interdisciplinary cooperation

¹ A kutatás az ELTE Felsőoktatási Intézményi Kiválósági Program (1783-3/2018/FEKUTSRAT) keretében valósult meg az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatásával

A bűnmegelőzés építészeti eszközökkel (Crime Prevention Through Environmental Design, CPTED) alapelvei: (1) természetes felügyelet, (2) jogosultság természetes szabályozása, (3) birtokviszony jelzése, (4) fenntartás és karbantartás. A négy alapelvet az építészet oldaláról alaposan, példákkal illusztrálva kifejti magyarul Kara (2017), azonban ezek részletes és tudományos környezetpszichológiai kibontása – mind elméleti, mind kutatási alapon – még várat magára. A 2018-19. tanévben részben erre is vállalkozott a Safecity interdiszciplináris együttműködés, amelynek a felsőoktatási projektrésze – azon belül is építészhallgatók és pszichológushallgatók együttműködése – kerül áttekintésre a jelen tanulmányban.

The fundamental principles of Crime Prevention Through Environmental Design, CPTED are the followings: (1) natural surveillance, (2) natural regulation of access, (3) indication of tenure, (4) facilitation and maintenance. Kara (2017) describes the four principles in detail from the aspect of architecture illustrated by examples in Hungarian, but their detailed and scientific discussion in terms of environmental psychology is yet to be done both in terms of theory and research. In the academic year of 2018-19 the Safecity interdisciplinary cooperation also volunteered to touch upon this area and the higher education project part of the cooperation – within this the collaboration of students studying architecture and psychology- was reviewed in this study.

Bűnmegelőzés építészeti eszközökkel és a környezetpszichológia

A környezetpszichológiának (Düll, 2009) az épített környezetekkel foglalkozó területe kialakulásától kezdve fontosnak tartotta az épületek, utcák, terek, települések tervezési szttenderdjének, irányelveinek és maguknak a megépített helyszíneknek a vizsgálatát és fejlesztésük támogatását, hogy ezek minél inkább összhangban álljanak felhasználóik tevékenységeinek követelményeivel. A terek és épületek értékelésében (Zube, 1984) alapvető volt, hogy a környezet minősége annál jobb, minél inkább képes elősegíteni nem csak a viselkedési és a gazdasági hatékonyságot, hanem a használók funkcionális értelemben vett lélektani jóllétét is, amelyben kezdettől kitüntetett volt a kényelem- és biztonságérzés. A környezetpszichológusok ebben kezdettől együttműködtek az építészekkel. Granasztói Pál Ybl-díjas építész és író például egy, a Magyar Pszichológiai Szemlébe írott tanulmányában ezt írja: az „építész, az urbanista [...] feladata elsősorban felhasználni [a pszichológia] ismereteit, és [...] arra készíteni [...], hogy számos, még kellőképpen ki nem vizsgált kérdésben további vizsgálódásokat végezzenek. [...] egyedül ilyen szempontoknak a kellő ismeretében oldhatja meg teljes értékűen feladatait, [Az építész a pszichológussal együtt] a már felépült épületeket, városokat, városrészeket szükségképpen figyelemmel kíséri: miféle élet folyik bennük, hogyan használják őket, hogyan válnak be, [...] milyen lélektani hatások tapasztalhatók használatuk során. Ez annál inkább fontos, mert visszahat a további tervezésekre, így módon kölcsönhatás keletkezhet építés és használat, jelen esetben a városépítés módja és annak lélektani hatásai között” (Granasztói, 1974. 36, beszúrások DA). Saját korábbi tanulmányunkban messzemenően egyetérttünk ezzel: a „városépítészet és a környezetpszichológia egymást kölcsönösen stimuláló együttműködési lehetősége a közterületek kialakításában is számos lehetőséget kínál” (Düll & Pálffy, 2014. 51). Granasztói is a közösen – ma úgy fogalmazunk: interdiszciplinárisan – tanulmányozandó területek között említi többek között a környezetek érzelmi hatásait, ezen belül is kiemelten a biztonságérzet igényét.

A 70-es évektől világszerte ráirányult a figyelem a nagyvárosok gondjaira (vö. Düll, 2014a). A városi „problémák pusztasora is kételyeket ébreszt: vajon a város megoldhat-e valaha is olyan problémákat, mint [egyebek mellett az] önmagát megfojtó tömegközlekedés, a fagyűlölet problémája, a bűnözés és a rossz közbiztonság, melynek anyagi vonatkozásai felmérhetetlenek, lélektani hatása viszont nyilvánvaló” (Oudin, 1980. 7). A város – mint emberi élettér – a társadalomtudományokban sokáig kifejezett negatív konnotációval bírt – a tudományos adatok és a mindennapi vélekedések szerint egyaránt egészségtelen környezetnek számított testi és lelki szempontból egyaránt, amely egyúttal a deviancia melegágya, ami mérete, bonyolult szerkezete, gyors változásai miatt áttekinthetetlen: „a város nem más, mint összezavarodásaink tája” (Flanagan, 1957, idézi Lynch, 1960. 119). Oudin szerint a 70-es években lezajlott a fiatal építész és urbanisták körében egy „tudatosodási folyamat”: „új megvilágításban kezdik látni a városlakó pszichológiai problémáit, közelebb kerülnek a realitáshoz és az ember öntudatlanul támasztott igényeihez” (Oudin, 1980. 34), vagyis felébredt az igény – a gazdasági, politikai és egyéb gondok feltárása mellett – a várossal kapcsolatos

pszichológiai problémák megértésére és megoldására is. A városi környezet olvashatóságának („eligazodhatóság” és biztonságosnak érzékelés) megfelelő mértéke csökkenti a várossal kapcsolatos negatív érzelmeket: a városban érzett „félelem és összezavarodottság helyébe a színtér gazdagságában és erejében való gyönyörködés léphet” (Lynch, 1960. 120).

A környezetpszichológia oldaláról számos kutatás bizonyítja, hogy a városi környezetekben a biztonság problematikája sarkalatos, és az embert körülvevő épített és természeti környezet (sokszor nem tudatos) észlelésével van összefüggésben (Acuña-Rivera, Brown, & Uzzell, 2014; Brózik & Dúll, 2015, 2019), mind az átlagos környezethasználók, mind a bűnelkövetők körében. Például a gyerekszületés után a szülők lakókörnyezet-percepciója megváltozik, és a lakást és a körülötte levő teret is elsősorban a gyerek lehetőségei/biztonsága és veszélyeztetettsége mentén kezdik értékelni (vö. Gärling, Gärling, Mauritzon-Sandberg, & Björnstig, 1989). A városi köztérek biztonságáról az emberek számára az egyik legerősebb üzenet, ha a téren sok nő és gyerek tartózkodik (Baba & Austin, 1989). Egy környéken általában azok rendelkeznek erősebb helykötődéssel (vö. Dúll, 2002), akik kevesebb elhanyagoltságot, rombolást (incivilities) észleltek a lakókörnyékükön és saját tulajdonságaikat illetően, kevésbé féltek a bűnözéstől, valamint magasabb kohéziót és kontrollt (pl. kollektív hatékonyságot) éltek meg a környéken (McGarrell, Giacomazzi, & Thurman, 1997; Brown, Perkins & Brown, 2003). Akik lakóhelyüket védhető térként (Newman, 1972; Perkins, Wandersman, Richh, & Taylor, 1993; Brunson, Kuo, & Sullivan, 2001) élték meg, aktívabbak voltak a közösségi részvétel tekintetében is (Baba & Austin, 1989). A másik oldalt, a bűnelkövető viselkedés vizsgáló számos tanulmány igazolja, hogy a nem megfelelő környezethasználat kifejezhető, sőt fenntarthat problémás egyéni/családi (Holman & Stokols, 1994) vagy társadalmi tüneteket, kommunikációt (Yancey, 1971; Dúll, 2014b; Dúll, & Varga, 2015), bűnözést (Taylor, 1987; Brantigham & Brantigham, 1993). A problémás viselkedés markánsan leírható téri mintázatot mutat, és fordítva: bizonyos téri helyzetek nagyobb mértékű problémás viselkedéssel kapcsolódnak össze. A bűnelkövetők helyszínválasztásai jól leírható téri mintázatot követnek (Lundrigan & Canter, 2001). A bűnözés szociofizikai téri mintázatainak leírása, illetve az ezzel összefüggésben vizsgálandó biztonságos környezethasználat és az ember–környezet tranzakción alapuló biztonságos térkialakítási elvek például a városokban (Stamps, 2005) a környezetpszichológia klasszikus témájának számítanak (Clark, 1981; Taylor, 1987; Riccio, 1992; Brantigham, & Brantigham, 1993; Perkins, Wandersman, Richh, & Taylor, 1993). A példák rávilágítanak, hogy „egyszerűen szólva, a (környezet) megenged, serkent, megkövetel, gátol vagy megelőz sokféle mentális és viselkedési aktust. Ezek a hatások számos lélektani folyamaton keresztül valósulnak meg: 1. szenzoros hozzáférés – mi látható, hallható stb.; 2. figyelem – mire irányul a tekintet, mire fülelünk stb.; 3. emlékezhetőség (memorability) – mire emlékszünk, mit felejtünk el stb.; 4. viselkedési lehetőségek (behavioral affordance) – merre lehet sétálni, hol lehet enni stb.; 5. érzelem (affect) – hangulatok, kényelem, stressz, félelem, esztétika stb.; 6. szocialitás (sociality) – gyalogos útvonalak, zaj, szemkontaktus, társas távolság stb.” (Montello, 2007. iv).

A kutatások szerint a város (és a városi biztonság) úgy érthető meg legjobban, ha a környezeti/téri/építészeti jellemzőket és az emberek észlelési és kommunikációs folyamatait kölcsönha-

tásukban, együtt vizsgáljuk – amiben elengedhetetlen az interdiszciplináris együttműködés a különböző szakmák (építészet, tájépítészek, pszichológusok, szociológusok stb.) között. Erre az alapfeltevésre épült az az interdiszciplináris együttműködés, amelynek során egy komplex felsőoktatási projekt (vö. Dúll, 2017b, 2019) keretében egyetemi kurzusokon több szakmát (építészetet, tájépítészetet, pszichológiát, kommunikációt) tanuló egyetemi hallgatók közösen vettek részt az építészeti bűnmegelőzés alapelveinek és alkalmazásának elsajátításában és kipróbálásában a tervezésben, a Safecity projekt keretében.

Építészeti bűnmegelőzés kutatása tervezési folyamat során építész-pszichológus együttműködés interdiszciplináris kontextusban

A 2019-es tanév tavaszi félévében több egyetemi kurzus indult az építészeti bűnmegelőzés interdiszciplináris vizsgálatára a Safecity projekt keretében:

- a BME Urbanisztika Tanszékének Urbanisztikai kutatások és gyakorlatok tantárgya és az ELTE Pszichológiai Doktori Iskolája Környezetpszichológia Moduljának A környezethasználat kontextusai című kurzusa került összevonásra, amelyen közös, tandemkurzus keretében együtt vettek részt mesterképzéses építészhallgatók, és környezetpszichológiát tanuló doktoranduszok. Oktatók: Pálffy Sándor építész, Fenes Tamás építész és Dúll Andrea pszichológus.
- a SZIE Ybl Miklós Építéstudományi Karának építészképzésében indult egy kurzus, amelyet Dévényi Tamás építész és Brózik Péter pszichológus közösen tartott. Ez az óra párhuzamosan futott egy, a Tájépítészeti és Településtervezési Karon indult projekttel, amelyen tájépítészhallgatók vettek részt.

Ezek a kurzusok a hallgatók – oktatóik vezetésével – Törökbálint új városközpontjának terveit készítették el – az építészeti bűnmegelőzés és az interdiszciplináris város- és köztérkutatás elveire alapozva.

A projekt része volt még egy viselkedéselemzők (pszichológia BA-képzés) számára meghirdetett kurzus Brózik Péter pszichológus vezetésével az ELTE Pszichológiai Intézetében, és egy kommunikáció mesterszakos kurzus Dúll Andrea pszichológus vezetésével a BME Szociológia és Kommunikáció Tanszékén. Ezek az órák az építészeti bűnmegelőzés volt a téma és izgalmas terepmegfigyelések, esettanulmányok zajlottak, de a jelen tanulmányban elsősorban a BME-ELTE együttműködésben lezajlott interdiszciplináris, építész-pszichológus együttműködést mutatom be.

Törökbálint/új városközpont hallgató tervezése az építészeti bűnmegelőzés szempontjait figyelembe véve, interdiszciplináris megközelítésben

A BME Urbanisztika Tanszékének és az ELTE Pszichológiai Doktori Iskolája Környezetpszichológia Moduljának tandemkurzusán – ahogy fentebb említettem – mesterképzéses építészhallgatók és környezetpszichológiát tanuló doktoranduszok (pszichológusok és építész) vettek részt.

A tervezési feladat Törökbálint új városközpontjának (1. ábra) megtervezése volt, az építészeti bűnmegelőzés alapelveinek figyelembe vételével.

1. ábra: A tervezési helyszín

Az építészhallgatók a pszichológus doktoranduszokkal együtt vettek részt a Safecity szempontokat részletező egész napos projektmegbeszélésen (a kultúrAktív Egyesület szervezésében), ahol megismerkedhettek a helyszínnel és az építészeti bűnmegelőzés elveivel, majd közösen jártak az órákra is, amelyeken több, a helyszínről és az építészeti bűnmegelőzés környezetpszichológiájáról szóló előadás meghallgatása után rendszeresen megosztották egymással az elvégzett helyszíni építészeti vizsgálatok és környezet pszichológiai terepmegfigyelések eredményeit.

A hallgatók – az oktatók vezetésével – elsősorban saját kompetenciaterületükön mozogva dolgoztak (az építészek elsődleges feladata a tervezés volt, a pszichológusoké az építészeti bűnmegelőzés pszichológiai elemzése), de mindig kicserélték tapasztalataikat és így a projekt az interdiszciplináris együttműködések elveinek (Thompson Klein, 2013) megfelelően haladt előre.

Eredmények

A projekt nagyon izgalmas és tanulságos volt, számos eredménnyel. Remek elemzések (2. ábra), később pedig tervek születtek, amely utóbbiakat a hallgatók bemutathattak a Safecity 3. konferencián, és később kiállítás nyílt ezekből a törökbálinti Városházán is, a helyi lakosok szélesebb nyilvánossága számára is hozzáférhetővé téve a terveket.

Forma - koncepció

2. ábra Iványi Réka, Marczell Bernadett és Suszter Vanda térelemzése

További, fontos eredmény volt maga az interdiszciplináris együttműködés az építés- és pszichológushallgatók, illetve építés- és pszichológus oktatók között, aminek egyébként van már hagyománya a BME építész képzésében (vö. Dúll & Pálffy, 2014; Dúll, 2017a). A tandemkurzus során számos vonatkozásban megtapasztaltuk az interdiszciplináris kommunikáció (vö. O'Rourke, Crowley, Eigenbrode, & Wulfhorst, 2013) izgalmát, nehézségeit és – a számos egyeztetés nyomán – annak gyümölcsöző voltát.

Mind az elméleti megismerés, mind a gyakorlati alkalmazás szempontjából a projekt lényeges hozadékának tekinthető az építészeti bűnmegelőzés, illetve a Safecity alapelveinek és fogalmainak pszichológiai gazdagodása (1. táblázat).

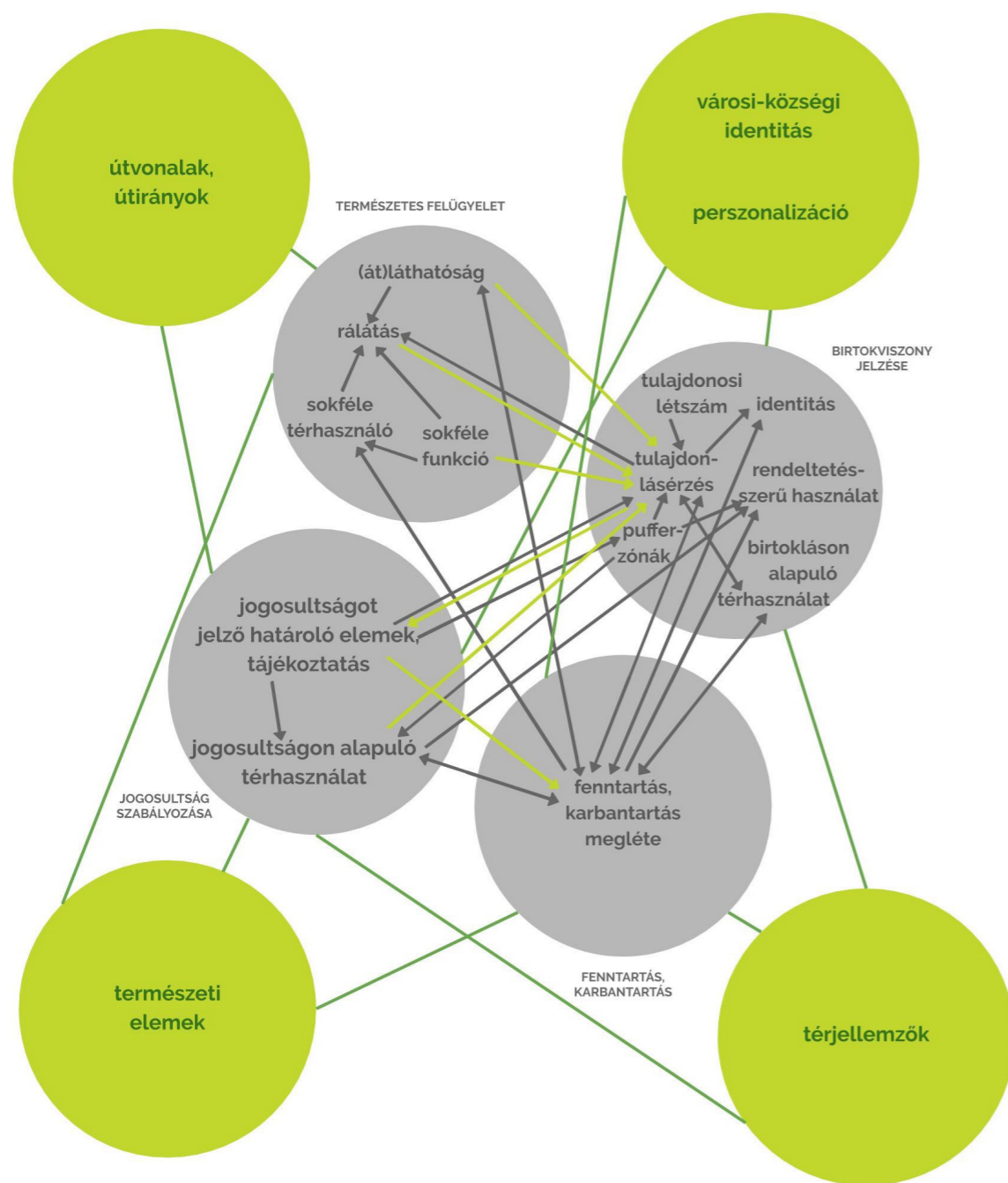
Safecity alapelvek környezetpszichológiai elemzési szempontok	A) Természetes felügyelet	B) Jogosultság természetes szabályozása	C) Birtokviszony jelzése	D) Fenntartás, karbantartás
környezet- pszichológiai cél	Társas interakciót biztosító környezet létrehozása	Rejtélyességet kizáró környezet megteremtése	Ne sérüljön a privát szféra	Rendezett kör- nyezet igényének kialakítása a tér használóiiban

1. Útvonalak, útirányok, tájékozódás	<ul style="list-style-type: none"> - a megfelelően megválasztott útirányok, az útvonalak egyenes és belátható volta hozzájárul ahhoz, hogy a térhasználókat a megfelelő terekhez, illetve funkciókhoz irányítják, - a bóklászásra hívó (pl. cikkcakkos) sétautak pedig ott tartják az embereket 	<ul style="list-style-type: none"> - olyan útirányok, útvonalak kijelölése fontos, amelyek iránya, célja jól látható, és amelyek nem vezetnek zsákutcákba, rejtélyes-lyekre a rejtélyesség igénye, amely fontos szempont a térhasználatban, ne az útvonalak beláthatatlanságával valósuljon meg 	<ul style="list-style-type: none"> - az ennek megteremtésére használt eszközök az egyé- ben bezártságér- zést is kelthetnek - régi lakók szá- mára a megfelelő útvonalvezetéssel biztosítani a szemé- lyes territóriumuk megmaradását 	<ul style="list-style-type: none"> - az útvonalak térbe hívó jellegét erősen ronthatja, ha az útvonal környezete nincsen rendben tartva, vagy ha az út maga elhasznált, nincs javítva, - a könnyű tájékozó- dás a rendezettség érzetét kelti
2. Térhasználat, térjellemtzők	<ul style="list-style-type: none"> - a nők jelenléte egy köztéren már emeli annak érzetét, hogy a tér biztonságos, így érdemes a funkciók elhelyezésénél arra is figyelni, hogy azokat mennyiben használhatják nők, védhető terek kialakítása; láthatóság ugyanakkor szorongást is kiválthat; - az átláthatóságot befolyásolhatja az észlelt sűrűség és a zsúfoltság is - passzív térhasználat (üldögélés, nézelődés) biztosítása 	<ul style="list-style-type: none"> - a tér viselkedésre hívó jellege erősebb lehet a jogosultságot szabályozó jelzések hatásánál 	<ul style="list-style-type: none"> - fontos, hogy az építészeti- meg határozott birtokviszony- jelzők pszichológiailag nem feltétlenül működnek (már egy területre rálátás is tulajdonlásérzést kelthet) - magánszféra szabályozás - csupán a burkolati jelzések nem feltét- len szabályozzák a birtokviszonyon alapuló térhaszná- latot 	<ul style="list-style-type: none"> - a vandálbiztosság erőteljes hang- súlyozása épp az ellenkező hatást is elérheti: felhívó jellegét kap, akár vandalizmusra, akár nem rendel- tetésszerű (pl. kerékpárral, gör- deszkával felugrás) használatra

3. Természeti elemek	<ul style="list-style-type: none"> - a természeti elemek segíthet- nek az útvonalak beláthatóságának, a figyelemnek az útvonal céljára irá- nyításának, a terek átláthatóságának biztosításában 	<ul style="list-style-type: none"> - a természeti elemekkel történő joga- sultság- és birtokviszonyjelzések pszi- chológiailag jobb megoldást jelentenek a kerítésnél 	<ul style="list-style-type: none"> - a természeti ele- mek által alkotott környezet vonzósá- gát elősegíti, ha az nem tűnik túlságo- san rendezettnak, így mesterségesnek 	
4. Helykötődés, helyidentitás, város-község	<ul style="list-style-type: none"> - a helykötődés implikálja a szociális együttműködést, ami pedig kuta- tásokban igazol- tan hozzájárul a bűnesetek észlelt és valós mértékének csökkenéséhez, - és amit a köztér városiasságának vagy falusiassá- gának érzete is befolyásol 	<ul style="list-style-type: none"> - a tulajdonlásérzés, a helykötődésben érintett tér túlmu- tathat a jogosult- ságot jelző elemek által meghatározott területen 	<ul style="list-style-type: none"> - akár a lakóházak, akár a köztér ter- vezésekor érdemes figyelembe venni a perszonalizálható- ság (személyessé- tétel) lehetőségének biztosítását, hisz a perszonalizálás növeli a helykötődés mértékét, a helyi- dentitás kialakulá- sának lehetőségét 	<ul style="list-style-type: none"> - amennyiben a köztér jellege (városiassága vagy falusiassága), illetve annak érzete egyezik a használók városi vagy községi identitásával, úgy azt magukénak érezvén a köztér megóvására is job- ban figyelnek

1. táblázat: Az építészeti bűnmegelőzés alapelveinek környezetpszichológiai kiegészítése – felvetések (forrás: Berze, Bukovenszky, & Kurucz, 2019)

Az 1. táblázatban összefoglalt fogalmak több lehetséges relációba is rendezhetők, amelyeknek a keretét az építészeti bűnmegelőzés négy alapelve (természetes felügyelet, jogosultság természetes szabályozása, birtokviszony jelzése, fenntartás és karbantartás) adja. Egy lehetséges relációs elemzést mutat be a 2. ábra, amely egyik fő hozadéka, hogy vizsgálatok alapjául szolgálhat: a hipotetikus viszonylatok operacionalizálhatók, és szisztematikus kutatások végezhetők ezek mentén.

3. ábra Az építészeti bűnmegelőzés és a környezetpszichológiai fogalmak egy lehetséges viszonyrendszere (forrás: Berze, Bukovenszky, & Kurucz, 2019; Berze, Bukovenszky, Kurucz, & Dúll, 2019)

A Safecity projekt további hozamát jelentik azok a kérdések, amelyek az interdiszciplináris oktatás és tervezés során felmerültek. Néhány példa: többször előkerült, hogy az építészeti bűnmegelőzés elvei mennyire jelentenek újdonságot az építészeti tervezésben, mennyire vannak benne ezek „amúgy is” az építészek fejében; alkalmasak-e ezek az elvek tényleges biztonságfokozásra, valóban „zűrös” környéken (Törökbálint nem az) hogyan kellene/lehetne alkalmazni ezeket; hogyan jelentheti az építészeti bűnmegelőzés szélesebb szakmai és intézményi együttműködés alapját; hogyan vonhatók be a lakosok a Safecity-alapú tervezésbe, megvalósítható-e ezekre az elvekre épülő részvételi tervezés. Ezeknek a kérdéseknek (és az interdiszciplináris munka során felmerült többi felvetésnek) a megválaszolása kulcsfontosságú lehet a biztonságos épített környezet alakításban.

Összegzés

Hétköznapi, tapasztalati és tudományos tény, hogy a térkontroll, a biztonságélmény (Riccio, 1992) szempontjából jellemzők szempontjából nagyon nagy különbség van a biztonságosnak érzelhető, jól tervezett színterek és az ilyen jellemzőkkel nem rendelkező helyek között. A biztonságosnak érzelt színterek lehetővé teszik a választást az egyes emberi aktivitások (Yamori, 1998), térhasználatok (pl. közlekedési módok, vásárlás, szórakozás stb.) (Alfonzo, 2005) között, míg a nem biztonságos helyszínek nem. Ez a különbség nemcsak a deviáns térhasználat, a bűnelkövetés megelőzése szempontjából fontos, hanem általános jólléti, életminőségbeli kérdés (von Wirth, Grêt-Regamey, & Stauffacher, 2015) is. Az interdiszciplináris, építészeti, tájépítészeti, pszichológiai megközelítés talaján összetett környezettervezési és fenntartási modellek alakíthatók ki, amelyek alapjául, forgatókönyvüül szolgálhatnak a komplex kontextuális beavatkozások számára.

Hivatkozások

- Acuña-Rivera, M., Brown, J., & Uzzell, D. 2014. Risk perception as mediator in perceptions of neighbourhood disorder and safety about victimization. *Journal of Environmental Psychology*, 40, 64–75.
- Alfonso, M. A. 2005. To walk or not to walk? The hierarchy of walking needs. *Environment and Behavior*, 37(6), 808–836.
- Baba, Y., & Austin, D. M. 1989. Neighborhood environmental satisfaction, victimization, and social participation as determinants of perceived neighborhood safety. *Environment and Behavior*, 21, 763–780.
- Berze, I. Zs., Bukovenszky, E., & Kurucz, A. 2019. Kurzusáró beszámoló a Környezethasználat kontextusai doktori kurzushoz (oktató: Dúll, A., Fenes T., & Pálffy, S.), ELTE PPK Doktori Iskola – BME Urbanisztika Tanszék, 2019. tavasz
- Berze, I. Zs., Bukovenszky, E., Kurucz, A., & Dúll, A. 2019. A Safecity alapelveinek környezetpszichológiai kiegészítései a törökbálinti mintaprojekt hallgatói terveinek elemzésén keresztül. Konferencia poszter, Safecity 3.0 konferencia, Törökbálint, 2019. június 6.
- Brantingham, P. L., & Brantingham, P. J. 1993. Nodes, paths and edges: considerations on the complexity of crime and the physical environment. *Journal of Environmental Psychology*, 13, 3–29.
- Brown, B. B., Perkins, D. D., & Brown, G. 2003. Place attachment in a revitalizing neighborhood: Individual and block level of analysis. *Journal of Environmental Psychology*, 23, 259–271.
- Brózik, P., & Dúll, A. 2015. Nagyváros-üzemmód. A városi környezet szuggesztív hatásainak környezetpszichológiai elemzése. In A. Dúll, & K. Varga (Eds.), *Rábeszélőtér. A szuggesztív kommunikáció környezetpszichológiája* (pp. 33–46). Budapest: L'Harmattan.
- Brózik, P., & Dúll, A. 2019. Hogyan használható a mentális térképezés a köztér vizsgálatában? Két budapesti köztér összehasonlító vizsgálata mentális térképezéssel. *Comitatus: Önkormányzati Szemle*, 29, 10–15.
- Brunson, L., Kuo, F. E., & Sullivan, W. C. 2001. Resident appropriation of defensible space in public housing: Implications for safety and community. *Environment and Behavior*, 33, 626–652.
- Clark, R. V. G. 1981. "Situational" crime prevention: Theory and practice, In A. Furnham, & M. Argyle (Eds.), *The psychology of social situations* (pp. 294–307). Oxford: Pergamon Press.
- Dúll, A. 2002. Ember és környezet affektív kapcsolata: a helykötődés. *Alkalmazott Pszichológia*, IV(2), 49–65.
- Dúll, A. 2009. A környezetpszichológia alapkérdései – Helyek, tárgyak, viselkedés. Budapest: L'Harmattan.
- Dúll, A. 2014a. A város a környezetpszichológiában. In A. Dúll, & É. Izsák (Eds.), *Tér-rétegek. Tanulmányok a XXI. század térfordulatairól* (pp. 159–184). Budapest: L'Harmattan.
- Dúll, A. 2014b. A környezeti kommunikáció vázlata. In A. Szász, & F. Kirzsa (Eds.), *A kultúra rejtelméi* (pp. 162–173). Budapest: MAKAT.
- Dúll, A. 2017a. Épített környezet és pszichológia. A lokalitásélmény környezetpszichológiai vizsgálatai. Budapest: MTA Doktora disszertáció.

- Dúll, A. 2017b. Környezetpszichológia és környezeti kommunikáció a felsőoktatásban. In Tóth, E. (Ed.), *Épített környezeti nevelés a felsőoktatásban* (pp. 41–51). Pécs: kultúrAktív Egyesület.
- Dúll, A. 2019. Környezetpszichológiai projektek a felsőoktatásban. In Koltai, L. (Ed.), *Hazai és külföldi modellek a projektoktatásban* (pp. 10–26). Budapest: Óbudai Egyetem Rejtő Sándor Könnyűipari és Környezetmérnöki Kar.
- Dúll, A., & Pálffy, S. 2014. On public issues and public spaces – A design course focusing on the Danube Bank in Budapest. *Periodica Polytechnica Architecture*, 45(2), 47–51. <https://pp.bme.hu/ar/article/viewFile/7594/6641> (letöltés: 2015. 08. 03.)
- Dúll, A., & Varga, K. 2015. A szuggesztív környezeti kommunikáció: alapelvek és működés. In A. Dúll, & K. Varga (Eds.), *Rábeszélőtér. A szuggesztív kommunikáció környezetpszichológiája* (pp. 523–555). Budapest: L'Harmattan.
- Gärling, T., Gärling, A., Mauritzon-Sandberg, E., & Björnstig, U. 1989. Child safety in the home: Mothers' perception of dangers to young children. *Arch. & Comport. / Arch. & Behav.*, 5(4), 293–304.
- Granasztói, P. 1974. A városi környezet lélektani hatásai. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 31(1), 36–48.
- Holman, A. E., & Stokols, D. 1994. The environmental psychology of child sexual abuse. *Journal of Environmental Psychology*, 14, 237–252.
- Kara, L. 2017. *Bűnmegelőzés építészeti eszközökkel*. Budapest: Lechner Nonprofit Kft.
- Lundrigan, S., & Canter, D. 2001. A multivariate analysis of serial murderers' disposal site location choice. *Journal of Environmental Psychology*, 21., 423–432.
- Lynch, K. 1960. *The image of the city*. Cambridge: MIT Press.
- McGarrell, E. F., Giacomazzi, A. L., & Thurman, Q. C. 1997. Neighborhood disorder, integration, and the fear of crime. *Justice Quarterly*, 14(3), 479–500.
- Montello, D. R. 2007. The contribution of space syntax to a comprehensive theory of environmental psychology. *Proceedings, 6th International Space Syntax Symposium* (pp. iv–iv12), İstanbul.
- Newman, O. 1972. *Defensible space*. Macmillan, New York.
- O'Rourke, M. O., Crowley, S., Eigenbrode, S. D., & Wulfhorst, J. D. (Eds.), 2013. *Enhancing communication & collaboration in interdisciplinary research*. Los Angeles: Sage.
- Oudin, B. 1972/1980. *A város védelmében*. Budapest: Corvina.
- Perkins, D. D., Wandersman, A., Richh, R. C., & Taylor, R. B. 1993. The physical environment of street crime: Defensible space, territoriality and incivilities. *Journal of Environmental Psychology*, 13, 29–51.
- Riccio, R. 1992. Street crime strategies: The changing schemata of streetwalkers. *Environment and Behavior*, 24(4), 555–571.
- Stamps, A. E. 2005. Visual permeability, locomotive permeability, safety, and enclosure. *Environment and Behavior*, 37(5), 587–619.
- Taylor, R. B. 1987. Toward of environmental psychology of disorder: Delinquency, fear and fear of crime. In D. Stokols, & I. Altman (Eds.), *Handbook of environmental psychology* (Vol. 2., pp. 951–987). New York: Wiley & Sons.
- Thompson Klein, J. T. 2013. Communication and collaboration in interdisciplinary research. In M. O. O'Rourke, S. Crowley, S. D. Eigenbrode, & J. D. Wulfhorst (Eds.), *Enhancing communication & collaboration in interdisciplinary research* (pp. 11–30). Los Angeles: Sage.
- von Wirth, T., Grêt-Regamey, A., & Stauffacher, M. 2015. Mediating effects between objective and subjective indicators of urban quality of life: Testing specific models for safety and access. *Social Indicators Research*, 122, 189–210.
- Yamori, K. 1998. Going with the flow: Micro-macro dynamics in the macrobehavioral patterns of pedestrian crowds. *Psychological Review*, 105(3), 530–557.
- Yancey, W. L. 1971. Architecture, interaction, and social control. The case of a large-scale public housing project. *Environment and Behavior*, 1, 3–21.
- Zube, E. H. 1984. *Environmental evaluation: Perception and public policy*. Cambridge: Cambridge University Press.

DÚLL ANDREA

Környezetpszichológus, az MTA doktora, egyetemi tanár, a magyarországi környezetpszichológia és környezeti kommunikáció megalapítója, az ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem általános dékánhelyettese, Szervezet- és Környezetpszichológia Tanszékének vezetője, a BME Szociológia és Kommunikáció Tanszékének egyetemi tanára, a Magyar Pszichológiai Társaság Környezetpszichológiai Szekciójának alapító elnöke, jelenleg Magyar Pszichológiai Társaság főtitkára, valamint a BME Szociológia és Kommunikáció Tanszékén a Környezeti Kommunikáció Műhely igazgatója. Legfontosabb szakmai sikerének a környezetpszichológia és a környezeti kommunikáció hazai tudományterületi és szervezeti megalapítását tekinti. A környezetpszichológia „utazó nagyköveteként” számos hazai felsőoktatási intézményben (például ELTE, BME, MOME, SZTE, SZIE, DE) alapozta meg a környezetpszichológia oktatását az építés-, tervező-, és a pszichológusképzésekben. Gyakorlati szakértői tevékenysége nyomán a környezetpszichológia fontosságát az akadémiai képzésen kívül számos megvalósított gyakorlati projekt is igazolja.

Environmental psychologist, Doctor of the Hungarian Academy of Sciences, university professor, founder of environmental psychology and environmental communication in Hungary, General Vice-Dean of the Eötvös Loránd University, Head of the Department of Organizational and Environmental Psychology, university professor of the Budapest University of Technology and Economics (BME) Department of Sociology and Communication, founding chair of the Hungarian Psychological Association Environmental Psychology Section, currently General Secretary of the Hungarian Psychological Association and Director of the Environmental Communication Workshop established at the Budapest University of Technology and Economics (BME) Department of Sociology and Communication. For me my biggest professional success was that I have established the scientific discipline and structure of environmental psychology and environmental communication in Hungary. As the "travelling ambassador" of environmental psychology I have established the basis of environmental psychology education in several higher education institutions (e.g. ELTE, BME, MOME, SZTE, SZIE, DE) for architect, designer and psychology education. Thanks to my practical expert activity the importance of environmental psychology is verified by several practical projects accomplished outside the academic courses.

www.safecity.hu

